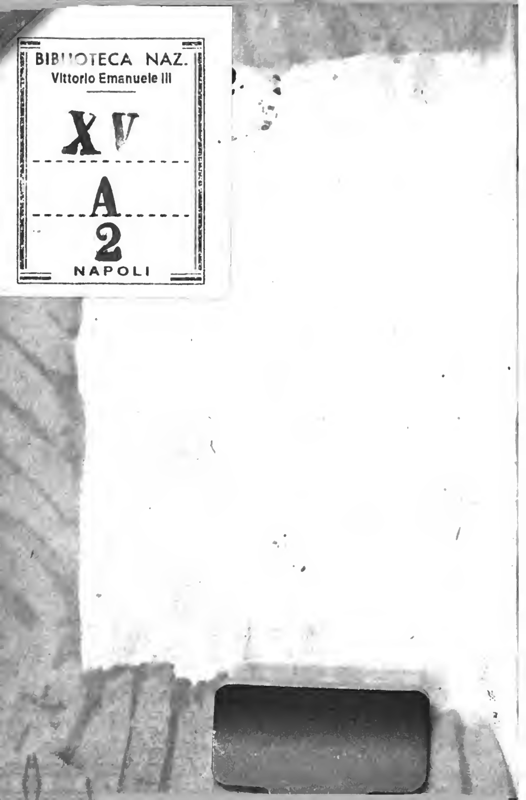

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XV
A
2
NAPOLI

Practica CRIMINALIS CANONICA,

Seu breuis Methodus criminaliter procedendi inter Regulares: cum formula procedendi.

Auctore

FRATRE FRANCISCO ARRETINO Ordinis Minorum de Obseruantia Sacræ Theologiæ Lectore generali.

PERVSIÆ.

Apud Augustos. Anno M.D.CIX.

Permissa Superiorum.

REVERENDISSIMO PATRI

F. ARCHANGELO A MESSANA

TOTIVS ORDINIS MINORVM GENERALI MINISTRO.

Frater Franciſcus Arretinus. S. P. D.

AEPEnumero, multumq; admirari ſoleo (Reuerendiſsime Pater) ex minoritana obſeruantium familia; in qua prope infiniti ſingulari, præſtantiq; ingenio viri, non in Phyloſophia ſolum, ſed etiam in Theologia, & iure Ciuili, Pontificioq; excellentiſsimi euaſerunt, neminem in hanc diem extitiſſe (quem viderim) qui de modo criminaliter procedendi methodum aliquam,

pro iudicijs ferendis differuerit; Præsertim cum in Generali congregatione Romana anno Domini 1603. celebrata, hoc sancitum, atq; decretum fuerit, totiq; nostræ Cismontanæ Familiæ executioni demandari promissum.

Et eo maxime admirari finem haud facio, quod videamus in dies, innumerabiles ferè errores in iudicijs ferendis, & in processuum formationibus a Prælatis nostris admitti; & iam ad id tempus deuenerimus, in quo non amplius de plano, prout antiquitus, fieri solebat, nobis procedendum sit, sed iuxta iuris ordinem, solis apicibus iuris, & rimulis dumtaxat omissis; quoniam sępe sępius, fratres, a iudicijs, atq; sententijs appellent, & ad Illustrissimum Cardinalem Protectorem, & ad Illustrissimam DD. Card. Congregationem super regulares, quibus Processus haud rite confectos, cum non modico Religionis dedecore, exhibere cogamur.

Nec maiores nostros in hoc ipso culpare intendo, quibus circa maiora, subtilioraq; opera occupatis, satius visum est, hunc laborem ad posteriores reijcere, quàm illa ipsa opera, ad quæ magis intenti erant posthabere; maxime cum ex ipso irrefragabili nostro Doctore Alexandro Alense. 3. P. summæ in tractatu de Iudicijs, &

ex

ex Angelo, Syluest. alijsq; summistis hanc doctrinam posse faciliter colligi, existimauerint. Quam si patres adhuc superstites doctrina, & sapientia præditi scripsissent, illustriorem profectò, excellentioremq; hanc methodum nunc haberemus; quam quæ vulgo circumferuntur. Nam quis Admodum Illustri, ac Reuerendissimo Patre Fratre Francisco a Sosa, nunc Canariensi Archiepiscopo, & olim totius Seraphicæ Religionis Generali Ministro in omni parte Phylosophiæ præstãtior; qui hunc laborẽ suscipere iam decreuerat? Quis admodum R. P.F.Ioseph Siracusano Theologo egregio, & in scientia sacrorum Canonum Antesignano, acutior, & locupletior, vt alios omittam? Qui, & doctius, & luculentius, hunc, quem sumpsimus laborem, perficere potuissent.

Cęterũ siue illi hanc Praxim ideo non scripserunt, quia alia opera persequi maluerunt, siue alia causa eos retinuerit, Placuit peculiari libello ipsam aggredi, vniuersis dubitationibus, quas ad rem facere arbitrati sumus in vnum coactis, vt in promptu sit vnicuiq; Iudici Regulari, quæ in ferendis Iudicijs necessario seruanda sunt, atq; ea velut in quodam speculo illico prospicere queant.

Hunc ergo tractatulum; In quo, quando Iu dicibus sit procedendum, Quomodo sit procedendum, & formula procedendi, breui quadam methodo, sed ni fallor omnia necessaria complectente docetur, Prælo mandari curaui.

Satis mihi videor Reuerendissime Pater caussas suscepti operis explicasse. Quocirca ne longiori epistola detineam P.tuã Reuerendissimã postremo libellum nostrum, qualiscumq; est tibi, dicamus, Qui totius Franciscanæ Familiæ sapienter, prudenterq; habenas moderaris Quiq; nos semper vnicè dilexisti. Rogamusq; vt ipsum, quæ tua est humanitas, serena fronte accipias, quem si Paternitati tuæ Reuerendissimæ gratum fuisse intellexero, amplissimum fructum ex labore meo consecutum me putabo. Vale ex Cęnobio nostro Sancti Patris nostri Francisci. apud Augustam Ciuitatem Perusij die 7. Decembris 1608.

Consi-

Consilium Auctoris.

CVM ad bonum Regularis Reip. regimen inter alia, valde sit iustitiæ punitiuę administratio necessaria, facileq; contingere possit Iudices interdum in corrigendis, puniendisq; criminibus iuris ordine non seruato, vel excedere, vel deficere, prout experientia rerum omnium magistra nos docet in dies. Ideo visum est mihi ex peritorum doctrina methodum quandam pro iudicijs faciendis colligere. In qua tria pertractanda esse censui. Primum. Quando sit procedendum. Secundum. Quomodo sit procedendum. Tertium. Formula procedendi. Sed primum videndum est, quis nam sit legitimus Regularium Iudex.

Quis sit Iudex, & quæ eius facultas in puniendis Fratrum criminibus. Cap. I.

MVLTA quidem dicenda essent, & de Iudicio, & Iudice, & maxime, quę ad ipsius Iudicis integritatem attinent; sed illa consulto omittenda duxi; Tum quia ea facile videri possunt apud docto-

S. Antonin. *res de illis scribentes maxime apud D. Antoninum. 3. P. tit. 9. c. 1. Tum quia breuitati quantum possum studens, ea tantũ, quæ necessaria fore existimaui pro huius tractatus cõplemento, volui in mediũ afferre.*

Quod attinet ad Iudicem, hoc solum duxi in præsentiarum declaratione dignũ & necessarium, quod Iudex in duplici consideratur differentia, ordinaria scilicet & Iudex est duplex ordinarius, & delegatus. *delegata. Quoniam alius est Iudex ordinarius, & alius delegatus; sicut etiam, & iurisdictio, est in duplici differẽtia, ordinaria videlicet, & delegata. Quis sit ordinarius Iudex tradunt scribentes maxime* Inno. Host. *Inno. & Host. in c. Cum ab Ecclesiarum extra de offi. Iud. ord. quos refert, & sequitur* D. Antonin. Syluest. *D. Anton. 3. p. tit. 9. c. 5. §. 1. & Syluest. in summa in ver. Iudex. Et dicitur ille, qui est ab vniuersitate electus, & a superiore confirmatus. Vnde & Rector cuiuslibet vniuersitatis, dicitur ordinarius. Vel vt alij definiunt, est is, qui habet vniuersitatem causarum, vt per eumdem Syluest. in verbo Hæreticus 2. nu. 2. Delegatus autem dicitur ille, cui ab ordinario causa cognoscenda, & decidenda committitur. vt per totum tit. extra de offi. & potest. Iud. deleg.*

Iudices ordinarij qui *Quo circa apud nos* Minores *Obseruantes, Iudex ordinarius est primo Reuerendissimus*

disſimus Pater Generalis, & Commiſſarius itē Generalis. Secundo omnes Miniſtri Prouinciales. Tertio omnes Guardiani: quia & ipſi eliguntur in capitulis prouincialibus a Miniſtro prouinciali, & Definitoribus, atque de hoc dubitandum eſt minime: quoniam & ipſi appellantur prælati, & ſunt in dignitate conſtituti, ſecundum Geminian. in C. nullus de elect. in 6. poſt Gloſſam, quem refert Syluest. in verbo Delegatus. nu. 3. Quarto Ordinarÿ ſunt Commiſſarÿ Generalis, & Commiſſarÿ Prouincialis, qui ſuccedunt in locum Patris Generalis, & Patrum Prouincialium, in officio decedentium: quoniam iſti proprie non delegātur, ſed ſunt ſic inſtituti per conſtitutiones noſtras in Capitulo Generali editas atq; ita dici debent ab vniuerſitate electi. Quinto Præſes loci electus in capitulo; quia eſt loco Guardiani. Item Capitulum Generale, & Capitula Prouincialia, toto illo tempore, quo celebrantur, habent iuriſdictionem ordinariam; quoniam ſi ipſa, eam alÿs concedunt, neceſſarium eſt, vt illam prius habeant.

ſint apud minores obſeruantes.

Geminianus

Syluester.

Delegatus autem eſt quilibet Commiſſarius conſtitutus a Reuerendiſſimo Patre Generali, item omnes Commiſſarÿ conſtituti a PP. Prouincialibus, Item omnes

Iudices delegati, qui ſint.

Vicarÿ

Vicarij locales, vbi sunt Guardiani. Et licet adsit cõmunis Regula, quod delegatus nõ potest subdelegare, nisi impeditus infirmitate, vel alia iusta causa, vt per Sylues. in dicto verbo Delegatus. n. 12. vers. 3. Fallit tamẽ in eo, qui est delegatus ad vniuersitatẽ causarũ alicuius Castri, Villæ, aut Ecclesiæ: *quia tũc potest vnã causam subdelegare, ut notat Glossa in c. cum causã extra de Apell. l. cum Prætor §. 1. ff. de* Iudi*cijs, & tradit* Syl. *loco supra proxime alle.*

Sylues.

Delegatus ad vniuersitatem causarum potest subdelegare. Glossa.

Et idcirco Commissarius P. Generalis missus ad visitandam aliquam prouinciã, Cõmissarius Prouincialis relictus ad regimen Prouinciæ propter absentiã Prouincialis, poterunt subdelegare aliquã causã: quoniã dicũtur delegati ad vniuersitatem causarũ. Et idẽ iudicio meo, dici deberet de Cõmissario *misso ad visitãdũ aliquod* Cœ*nobium: quia dicitur delegatus ad vniuersitatem causarum illius* Cœnobij. *Existimarem pariter, quod* Commissarius *Generalis, &* Commissarius *Prouincialis possent mittere subdelegatum ad visitandum vnum conuentũ: quia licet possint esse quã plures causæ in illo conuentu, nihilominus ex parte illius P. Cõmissarij, dici potest vna tantum causa delegata. Non possent tamẽ prædicti Commissarij subdelegare vniuersitatem causarum sibi delegatarum: atq;*

ita non possent instituere aliũ subcõmissariũ, nisi id specialiter eis concessum fuisset, ab ipso R. P. Generali, & ipsis PP. Prou. Vicarij locales de iure delegate nõ possunt cæterũ de consuetudine.
Vicarij autem Guardianorum de iure delegare non possunt, verumtamen secũdũ vsum, & cõsuetudinem Religionis, quãdo Guardiani sunt absentes subdelegare, & committere vices suas alicui Fratri, qui dicitur subuicarius, quando contingit eos exire de conuentu, vel impediti sunt in firmitate, vel aliqua iusta causa, ne conuentus maneat sine Rectore, et Vicario domus. Nã cõmuni iudicio omnes doctores cõsentiunt, quod in hac ipsa re plurimũ sit tribuendum consuetudini, vt etiam habetur a Specul. *in tit. de offi. Iud. ord.* Speculator.

Et licet de iure causæ criminales meri, & mixti imperij delegari non possint, vt scribentes in l. 1. ff. de offi. eius cui mandata est Iurisd. vbi Dec. *nu.* 28. *et* Curt. *Iun. nu.* 21. *inquiunt hanc esse cõmunem opinionẽ; attamen hodie, ex generali cõsuetudine indistincte omnes causæ meri, & mixti imperij delegantur, vt tradit* Iulius Clarus *in sua pract. crim. q.* 41. *in princ. Vtrũ autem delegatus* Principis *ad vnam causam, possit eã alteri subdelegare. dubia est questio: Quia adsũt doctores attestãtes vtrãq; partem esse communẽ, vt late per eumdem Clarum loco praallegato vers. in delegato autem,* Causæ criminales meri, & mixti imperij sub delegari possunt. Dec. Curtius. Iulius Clar.

autẽ. Qui tandẽ concludit, quod in Ducatu *Mediolan. talis delegatus non ſubdelegat: quia* Princeps *ſpecialiter eligit induſtriã perſonæ. & hoc eſt notandum propter delegationẽ factam a R. P. Generali, qui quoad nos dici poteſt* Princeps *Religionis.*

Quis ex ſupradictis habebat facultatem corrigendi fratrum delicta. Cap. 2.

Generalis, & Prouinciales habent merũ & mixtum imperium corrigẽdi fratrum delicta.

R*Euerendiſsimo Patre Generali omiſſo,* Prouincialis *habet merum, & mixtum imperium; atq; adeo ad ipſum pertinet corrigere omnes exceſſus tam graues, quam leues ſuæ Prouinciæ Guardiani ſimiliter, corrigunt illa leuia delicta Fratrum ipſis ſubditorum, pro quibus imponunt pænitentiam faciendi diſciplinam, comedendi in terra, & comedendi in pane, & aqua. Sed alios exceſſus graues, pro quibus imponuntur pœnæ maiores, prout eſt priuatio vocis, & officiorum, deferre probationis caputium, flagellatio facta aliena manu, intruſio carceris, & aliæ huiuſmodi, non poſſunt ipſi Guardiani corrigere: quoniam nec poſſunt tales pœnas imponere, ſed Generalis, &* Prouinciales, *& regulariter, in qualibet cauſa, in qua eſt formãdus proceſſus in ſcriptis* Prouincialis

erit

erit Iudex, & non Guardianus, vt vsus Religionis obseruat. Poterunt, et *Vicarij locorum, corrigere illos excessus leues, quos diximus Guardianos corrigere posse in eorum absentia.*

Nullus ergo poterit iudicare de excessibus Fratrum, nisi habuerit iurisdictionem super eos, vel ordinariam, vel delegatam. Extant tamen aliqui duo modi, quibus iudicandi potestas alicui conceditur. Quorum alter est, dum crimen committitur eo in loco, in quo quis authoritatem habet: nam quamuis, qui delictum commisit, non subijciatur ei, nec ordinario, nec delegato iure, tamen ratione loci, in quo ille deliquit, poterit iudex de delicto inquirere, & ipsum delinquentem punire. Quoniam indubitata conclusio est apud Doctores vtriusq; iuris, quod Iudex loci, in quo delictum patratum fuit, potest contra delinquentem procedere etiam, quod alias non sit ille eius iurisdictioni suppositus, eumq; condemnare, & punire, & hoc esse receptum affirmat Didacus in sua Practica. *q.11. nu.3. quem refert Clarus in practica criminali q.38. in princ. & latius. q.85. in princ. Ex quo infertur, quod si frater alicuius* Prouincię *deliquerit in alia prouincia, ad* Prouincialem *illius* **Prouincia in quo cõmissum fuit delictum,**

Nullus potest iudicare de excessibus Fratrum nisi habeat iurisdictionem ordinariam, vel delegatam, nisi in duobus casibus.

Didacus.
Clarus.

iudicum

iudiciũ facere pertinebit. Et ſi frater vnius Monaſterii deliquerit in alio Monaſterio ad Guardianũ dicti Monaſterii pertinebit iudicium, dummodo ſint delicta, de quibus facultatem habeat corrigẽdi, vt ſupra dictum eſt. Alter vero modus eſt, cum quis ſua ſponte ſe alteri, vt iudicetur ſubijcit, & poteſt appellari iuriſdictio compromiſſaria, vel arbitraria.

Quomodo ſit procedendum. Cap. 3.

Scopus iuſtitiæ punitiuæ.

CVM iuſtitiæ punitiuæ ſcopus ſit crimina corrigere, atq; emendare, et iuxta criminis grauitatem pœnas adhibere, peccataq; haud ſint paria, vt falſo Stoici *ſenſerunt, & vt luculenter docet* D. Thõ. *1.2.q.73.art.2.ex verbis illis* Chriſti *Domini Math.5.dicentis. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo reus erit iudicio, qui autem dixerit fratri racha, reus erit concilio &c. Ideo neceſſum eſt prius diuerſam criminum grauitatem conſiderare, ita pro nunc diſtinguendo, vt alia ſcilicet leuia ſint, alia grauia, alia grauiora, alia grauiſsima.*

D. Thomas.

Delicta leuia.

Leuia; defectus ſunt quotidiani, vt ſi ad officium quis tarde venerit, ſi ſilentiũ fregerit, ſi cibum vel potũ ſine licentia ſumpſerit

pserit, & alia huiusmodi, quæ quotidianis pœnitentijs a Prelatis in Refectorio corriguntur, & a quibus iuxta decretum Illustriss. Cardinalis Arigonij nostræ Religionis Protectoris appellari non licet.

Grauia crimina ea possunt appellari, quæ religiosis hominibus valde dedecent; vt si quis confessionem, & communionem a constitutionibus præscriptam omiserit. si quis missam debito tempore nõ audierit, qui sepius, quàm par est, celebrare omiserit; Qui ieiunium, vel ecclesiasticum, vel regulare fregerit. Qui sacrarum litterarum verbis interloquendum abusus fuerit; Qui diuinum officium in choro sine causa recitare notabiliter omiserit, vel nõ persoluerit, & his similia. Delicta grauia.

Grauiora hæc, vel similia dicantur, vt si quis fratrẽ notabili infamia affecerit; Qui conuicia, & enormes contumelias fratri obiecerit. Qui alicui illum mentiri improperauerit. Qui fratrem percutere grauiter minatus fuerit; Qui falsum testimonium in iudicio dixerit. Qui fratrẽ manibus, vel ligno alioue instrumento citra ferrũ grauiter percusserit. Qui inobediens contumaciter fuerit; Qui proprietarius in re notabili fuerit repertus. Qui religionis secreta extra ordinẽ reuelauerit. Qui libellos, (vt aiũt) famosos cõposuerit, scripserit, Delicta grauiora.

vel publicauerit. Qui libros sine licentia superiorum, ad quos spectat in scriptis habita imprimere fecerit; Qui ad actum carnalem sollicitauerit, Qui pecuniam pro se vel pro alijs sine Prouincialis licentia procurauerit.

Delicta grauissima.

Grauissima vero hæc, quæ sequuntur appellari possunt: videlicet manus, seu sigilli Prouincialis, vel Generalis Ministri falsificatio, fornicatio quæcumq; Mulierum introductio intra septa monasterij temere facta. Subornatio in electionibus. Aggressio ferro facta, nec percussione secuta; Percussio etiam, non secuto vulnere, Vulnus item non secuta morte; & demum (quod absit) Homicidium; Veleni propinatio, & crimen pessimum, & innominabile; & his similia.

Leuia crimi na corrigere quis possit.

In leuibus igitur, & grauibus prouinciales; ac etiam Guardiani, & eorum substituti sine vllo prorsus scripto procedere possunt omni appellatione remota. In grauioribus autem & grauissimis Prouinciales tantum, & Generales, & eorum Commissarij scripto procedere debent, seu processum iuridice formare, & nullus ipsis inferior. Guardiani tamen, & Præsidentes in casibus vrgentibus, & vbi periculum esset in mora, tamquam prouincialium delegati, processum conficere possunt, & de

Guardianus quando possit formare

& de consilio discretorum conuentus, ad custodiã, vbi fuga timetur in carcerem detrudere, & deinde Prouincialem, vel Commissarium certiorem facere.

De pœnis cuilibet crimini adhibendis. Cap. 4.

NE *Prouinciales in incerto laborent, placuit hic ad ipsorum instructionẽ pœnas assignare a nostris cõstitutionibus taxatas p̄ grauioribus, et grauissimis culpis, in quibus processum formandum esse diximus. & primo pro grauioribus.*

Qui falso, & scienter personam aliquam de crimine infamauerit in publico, non absoluatur à Prouinciali, nisi imposita sibi pœna criminis de falso, & nisi primo prout potuerit famã restituat infamatæ personæ, prout in constitutionibus Salaman. c. 7. cauetur. Quod etiam intelligẽdum est, de eo, qui delictũ impositũ probare non potuerit, saltem semiplene, in quo attendenda est etiã, & infamiæ grauitas, & personæ infamatæ conditio.

Quicunq; fratrũ alteri fratri, non prelato, verbũ improperij, aut cõuicij, dixerit aut leuiter quẽquã prouocauerit, flagella, disciplinæ nomine, singulis vicibus in

cōmunitate sibi adhibeat; Si vero Prælato alicui similia verba protulerit, vltra præfatā pęnā humi genuflexus pane, & aqua ieiunet, et omni suffragiorum iurę biēnio careat. ex Salā. c. 7. ex Rom. 1575. Qui verò verbis, aut factis aliquem prouocauerit grauiter, pro prima vice probationis caputium per mensem deferat, pro secunda bimestri carceri mancipetur, & actiua, & passiua vocę decemnio careat. ex Neapol. c. 35.

Si quis aliquem improperauerit de delicto, pro quo iam alias fuit punitus simili pœna puniatur ex Salam. c. 7. & ex Val. 1593.

Qui falsum testimonium, & Accusatores, qui crimen obiectum legitime, ac sufficienter non probauerint, pœna talionis puniri debent, sicuti, & ij, qui scienter de crimine alias sufficienter punito, quempiam accusauerint, ac etiam, qui ex malitia de illis excessibus accusauerint, a quibus alias accusatus iudicialiter, & rite fuerit absolutus; ex Salaman. c. 10 & ex Valol. 1593.

Quicunq; fratrum per se, vel per alium literas, aut sigilla Prælatorum Generalium, vel Prouincialium, aut Principum seu aliarum notabilium persona-

rum

rum falsificauerit, ipso facto sententiã excommunicationis incurrit, & si de eo legitime constiterit, carceribus debet mancipari, a quibus liberari haud poterit sine Generalis ipsius facultate, ac præterea ad ordinis dignitates, & officia quæcunq; perpetuo inhabilis existit. Ex Salã.c. 7. *& Val.* 1593.

Qui malitiose supradictorum litteras, vel per se, vel per alium destruxerit, impediuerit, aut retinuerit, ne mittantur, aut aperuerit, aut quomodolibet interceperit, ipso facto est actibus legitimis priuatus, si eo de crimine legitime constiterit, & cui hæc pœna nõ competit, debet probationis caputium deferre, superiorum arbitratu, quod intelligi debet, tam de litteris ab eis, quam ad eos scriptis; ac item de his, quæ ad eorum secretarios pertinent, & eisdem etiam pœnis subijciuntur, qui prędictorum litteras sibi ipsis missas legere, aut aperire malitiose distulerit. ex Salam.

Si *quis proprij quidquam habere deprehensus fuerit, is ex* Sacra *Trident.* Synodo *suffragiorum iure est priuatus, grauius etiam puniri potest, superioris arbitratu pro delicti modo; multoq; magis, qui ex communi, aut ex eo, quod*

alicuius vsui tributum est furtum quis quam commisserit, ex nostris vero statutis debet carceri mancipari, actuumq; legitimorum priuari; atq; etiam ecclesiastica sepultura (si quod absit) ex hac luce proprietarius migrauerit. ex Sala. c. 6. & ex Val. 1593.

Qui frater alteri fratri, vel alicui personæ minabitur in persona, vnius mensis tempore probationis caputium deferre debet, si autem manum leuauerit, vt percutiat, vel aliquid ad percutiendum acceperit, tribus mensibus idem probationis caputium ei debet imponi, qui vero leuiter percusserit, eodem probationis caputio per annum debet probari, si autẽ grauiter percusserit, vel ad grauiter percutiendum lapidem, vel baculum acceperit, vel proiecerit, vel gladiũ, aut cuius vis alterius generis instrumentum eduxerit, & qui etiam arma offensiua portauerit, vel in Cella, vel alibi retinuerit, semestri carceris pœna puniri debet. ex Salam. c. 7. & ex Val. 1593.

Qui contumaciter inobediens fuerit, carceribuc manipari debet, & consequenter actuum legitimorum priuari. ex Sala. c, 8. & ex Val. 1593.

Qui diuisiones inter fratres, Prælatorum

torum depositiones, & priuationes, & peccata in ordine, correcta, & corrigenda, dissensiones, & discordias, & quicquid in infamiam, & detrimentum ordinis, extra ipsum ordinem, quoquomodo diuulgauerit, eo ipso excommnnicationis sententiam incurrit, & si legitime cõuictus fuerit, omnibus actibus legitimis perpetuo priuari debet, easdẽ etiã pœnas incurrit, qui(iuxta constitutionẽ Greg. XIII.) recurrunt ad Tribunalia *sæcularia. ex* Salam.*c.7. ex Val.* 1603, *& ex Roman.*1609.

Si qui fratrum de suspectis consortijs, & colloquijs admoniti se nõ correxerint, si in officijs sunt ab eis debent absolui, & suspendi, nec taliter suspensi, vel absoluti restitui debent, nisi in Prouinciali Capitulo; si vero in officijs non fuerint, õni actu legittimo sũt priuãdi, et cui hac pœna nõ cõpetit, probationis caputio per bimestre debet puniri. ex Salaman.c. 11.

Qui pecuniam pro se, vel pro alijs, sine Prouincialis licentia procurauerit, proprietarij pœna debet puniri, vt supra; eadem etiã pœna debet puniri, qui denarios supra se portauerit, vel proprijs manibus contrectauerit, vel in pera, vel supra iumentum detulerit, ac item qui de-

narios apud se, vel in Cella, vel alibi, vel in manibus sæcularium depositos habuerit. ex Salam.c.4.ex Val.1593.

Qui libros imprimere fecerit, sine Generalis, vel prouincialis licentia inscriptis habita, iuxta Sacri Concil. *Lateran. decretum, & nostras constitutiones, excommunicationis latæ sententiæ pœna innodatus, omni actu legitimo ipso facto priuatus existit*. *ex Salaman.c.9.*

Qui tacito nomine, vel sub nomine alieno litteras, siue libellos famosos, ediderit, miserit, proiecerit, vel quomodolibet exposuerit in alicuius infamiã ipsofacto excõmunicationis sentẽtiã incurrit, & quicunq; de prędictis cõuictus fuerit carceribus mancipari debet superiorum arbitratu. ex Salam.c.7.& ex Roman.1603.

Pro grauissimis pœnæ delictis Cap. 5.

SI *quis confessus, vel conuictus fuerit, in fornicationis, vel grauioris speciei delictum incidisse; pro prima vice semestri carceri mancipari debet, & omnium suffragiorum iure triennio priuari, & si in illud idem, secundo inciderit, per annũ in carceribus detrudatur, & omnibus ordinis officijs decemnio pri-*

uetur,

uetur, quod si tertio illud ipsum commiserit, ad omnia ordinis officia perpetuo inhabilis declaretur, & longiori tempore carceribus mancipetur, vel etiam ad triremes mittatur superiorum arbitratu, pro qualitate delicti, vel scandali ratione: ex Salam. c.7. & ex Val. 1593.

Si quis sacrilegium admiserit ad triremes omnino condemnetur, aut perpetuo carceri mãcipetur superiorum arbitratu. ex Val. 1593.

Qui peccatum in nominabile admiserit, nudus cum solis femoralibus coram fratribus capitulariter congregatis, manibus ligatis, grauiter flagelletur, ac Psal. Miserere mei Deus, recitet, ac leuiusculis flammis igneis, hinc inde circumpositis, in signum debitæ pœnæ; & in perpetuum carcerẽ detrudatur, ibiq; ter in hebdomada, in pane, & aqua ieiunet. Quod si Generalis Minister post aliquot annos, eum a carceribus misericorditer liberauerit, omni tamen suffragiorum iure perpetuo careat, & ad omnia religionis officia in habilis existat. Si verò iterum de eodem vitio nephando, notatus, ac legitime conuictus fuerit, ad triremes omnino damnatus mittatur. ex Salã. c. 7. & ex Val. 1593.

Qui in electionibus, vel ante eas per sex mẽses pro se, vel pro alio, vel per alium subornauerit, ex Const. Pij V. *excõmunicationis sententiam ipso facto incurrit, a qua absolui non potest, nisi a ministro, vel* Commissario Generali. *Si vero Generales ipsi in eamdem damnationẽ inciderint a solo Summo Pontifice absolui poterunt, iuxta* Const. *Gregorij XIII. secundum vero nostras constitutiones, qui de subornationis crimine legitime fuerit conuictus, ipso facto, actibus legitimis priuatus existit. ex* Salam. c. 8.

Quicunq; gladio, baculo, vel pugillo, aut fratrem, aut secularem quempiam percusserit, carceri per annum mãcipari debet, ac omni suffragiorum iure, & actibus legitimis priuari, ac per mẽsem ter in qualibet hebdomada corã fratribus capitulariter congregatis genuflexus comedere illismet instrumentis, quibus ferire, vel percutere ausus est ei de collo pendentibus. Quod si mors secuta fuerit, aut atrox mutilatio, ad triremes omnino condemnetur, quibus pœnis etiã subiaceat, qui quẽpiã enormiter vulnerauerit, aut alicui venenũ dederit, & qui hac eadem, vel similia per aliũ fieri procurauerit, vel ad huiusmodi faciẽda machinasso

chinasse legitime conuictus fuerit. Ex Salaman. c. 7. & ex Roman. 1575. & 1587.

Quicunq; Prælatũ localem gladio percusserit, & mors secuta fuerit ad triremes perpetuo condemnetur; si autẽ mors secuta non fuerit, ad triremes mittatur superiorũ arbitratu. Qui vero Prouin*cialẽ quouis modo etiã leuiter percusserit Generalis arbitratu ad triremes mittatur, si autẽ gladio eum percusserit, siue mors secuta fuerit, siue non, ad triremes omnino perpetuo damnetur, quod si quis Generalem ipsum etiã leuissime pereute re auserit. is perpetuo ad triremes dãnatus omnino mittatur. ex Roman. 1575. & ex Val. 1593.*

Qui intra septa Monasterij mulieres introduxerit, vel intra septa Monasterij santimonialium etiam temere ingressus fuerit, iuxta Const. Pij *V. & Gregorij XIII. mulctari debet.*

Quoniam autem nimis longum esset singulis delictis singulas debitas assignare pœnas, Prælator*ũ erit, eas vel a iure cõmuni, vel ex ordinis nostri cõstitutionibus elicere, et arbitrari, in præfatis autem pęnis assignatis, seruare debent iudices præfixas sibi leges, a quibus discedere nefas est.*

De

De modo procedendi. Cap. 1.

DECET religiosos viros sincera, & plena criminum cognitio sine strepitu, & forma iudicij. Qua propter optima ratione omnes ferè interpretes iuris pontificij, & maxime Panormit. in c. cũ contingat extra de foro comp. censuerũt in animaduertendis excessibus Regularium procedendum non esse iure ordinario, sed summarie, & sine strepitu, & figura iudicij. Tũ quia id plurimum pugnat cum instituto monasticæ vitæ, quæ pacato littore pergit; Tum etiam, quia ea ratione sunt posita regularia instituta, vt secundum eam omnis religiosorum administratio pergat. Quinimo, & Papa Greg. nonus hoc ipsum statuit in c. olim extra de accus. Qui pro ratione adducit non decere seruos Dei talibus iudiciorum strepitibus inuolui, quo circa huiciuris peritorum, & summi Pontificis rationabili sententiæ inhærentes, Patres nostri in Const. generalibus. Salaman. c. 7. optime sanxerunt, quod Prelati in corrigendis fratrum excessibus, non sequãtur rimas, et apices iuris, quod

Panormit.

In corrigendis Regularibus nõ est procedendũ iure ordinario.

Greg. IX

etiam

etiam apud omnes approbatas Religiones fere in vsum positum videmus iuxta concessionem factam, a Papa Bonifacio VIII. quam libuit ponere hic de verbo ad verbum, prout habetur in fundamento trium ordinum, & in Const. Salam. c. 7. in principio.

Bonifacius Episcopus seruus seruorũ Dei dilectis filijs Generali, & Prouincialibus Ministris, & vniuersis Fratribus ordinis Fratrum Minorum *salutem, & Apostolicam benedictionem. Ad augmentum continuum religionum, et ordinum, quos Romana suscepit, & approbauit Ecclesia paternis studijs intendentes, & considerantes attentius, quod non intermissa sedulitas disciplinæ, & rigoris ordines supradictos, statusq; regulares, salubriter dirigit, & conseruat, quodq; si eam perire, vel remitti contigerit, ordo quilibet collabi necessario cogeretur; pensantes, quod si regularium personarum correctio, rimas, iuris, & apices sequeretur, huiusmodi rigor lentesceret, ac multiplici laxatione torperet; Nos vestris pijs suplicationibus inclinati, vobis auctoritate Apostolica indulgemus, vt ad correctiones, & puniciones fratrum eiusdem ordinis delinquentium*

Cõstitutio Bonif. VIII de modo p cedendi criminaliter inter fratr. min. de obser.

Apices iuris non semper seruantur.

quentium infligendus, Prælati ordinis supradicti, ad quos ea spectare noscuntur, rimulis iuris, & apicibus eius postpositis, libere procedere valeant, secundum consuetudines approbatas, & generalia facta, & facienda ordinis instituta. Nec volumus eisdẽ licere fratribus, ab eisdem correctionibus, & punitionibus aliquatenus appellare, preuia deliberatione, & maturitate debita obseruatis. Nulli ergo hominum liceat &c. Romæ apud Sanctum *Petrum II. Idus Nouembris Pontificatus nostri anno primo.*

Appellatio qualiter interdicatur fratribus.

Qua propter prædictæ constitutioni inhærentes, possunt, & debent Iudices Regulares in procedendo, ea omnia prætermittere, quæ ad solemnitates spectant, rimulis, & apicibus omnibus postpositis; essentialibus, & necessariis tantum obseruatis. Operepræcium est ergo videre modo, quid nam sit omittendum, quiduè obseruandum in huiusmodi iudicijs, in quibus iudices regulares ad corrigendos fratrum excessus procedunt post positis rimulis, & apicibus iuris, iuxta supradictam concessionem.

Iudices Regulares quid obseruare, quiduè omittere possint, in iudicijs ferendis.

Inprimis itaq; obseruandum est, quod cum in iudicio alia adsint, quæ appellantur necessaria, atq; vt doctores loquuntur

tur essentialia; Alia vero, quæ conferunt ad eius perfectionem, et solemnitatem, in huiusmodi iudicijs, in quibus proceditur de plano omissis solemnitatibus iuris, ea omnia prætermittenda sunt, quę pertinẽt ad solemnitatẽ; quæ autẽ, substãtialia, & essentialia sunt, nullo modo sũt omittẽda.

Quæ sint ea, quæ spectant ad iudicij solemnitatem, atq; adeo omitti possunt. Cap. 2.

EA ad Iudicij solemnitatem spectant, quæ sunt iuris positiui Ciuilis, vel etiam Canonici, vt sunt citationũ interualla, dilationes, contestatio litis, dilationes interloqutoriæ, & cætera huiusmodi. Vnde infertur, quod sufficit de delicto constare per duos testes contestes, licet forte in aliquo casu de iure ciuili plures requirantur, non est necesse dare libellum, sed sufficit quęlibet petitio, nec lis contestatur. Debet etiam Iudex materiã dilationum amputare, & litem quantũ poterit facere breuiorem, repellendo; exceptiones, appellationes dilatorias, & frustratorias, Partiumq; aduocatorum, & procuratorum contentiones, & iurgia, Quę spectãt ad Iudicij solemnitatẽ

testiumq;

testiumq; superfluā multitudinē declarat tex. in Clem. sæpe de verborū signif.

Testes a Iure reprobati admitti possunt.
D Anton. Syluest.

Item poterit prælatus vigore talium verborum admittere testes, & personas a iure reprobatas, puta relegatas, & infames: quia infamia est de iure positiuo. c. per tuas extra de simo. ita tradit D. Anton. & Syluest. *vbi supra, & per consequens secundum eorum decisionem poterunt admitti in testes etiam mulieres: quia non prohibentur esse testes per dispositionem iuris naturalis, vel gentium, sed iuris Canonici, 33. q. 5. c. mulierem, vt luculentissime docet etiam Clarus in 3. lib. sent. §. Testamentum q. 55. vers. sed quid de iure Canon; vbi docet, quod in testamento ad pias causas, in quo sublatę sunt omnes solemnitates iuris ciuilis, mulier potest esse testis, & hanc dicit esse communem opinionem quod etiam docet Bald. in lectura l. 1. nu. 9. C. de sacrosan. Eccl.*

Iulius Cla.

Baldus.

Quæ sint ea, quæ appellantur essentialia Iudicij. Cap. 3.

Quæ sunt illa quæ sunt essentialia Iudicij.
Panormit.
D. Anton.
Nauar.

I*LLA dicuntur substantialia, & essentialia iudicijque, sunt de iure diuino naturali, vel gentium, vt declarat Panormit. in c. Delicti. extra de Iudic. & Syluest.*

Syluest. in verbo Iudex 1.q.5. D.*Anton. in 3.p.t.9.c.15.§.6.et Naua,lib.2.cõsil. tit. de sent.& re iudicata, consil.1.in fine, vbi inquit quod fratres minores in iudicijs suis debent seruare ea, quæ sunt iure naturali, & diuino necessaria, & sufficientia ad inquisitionem, & inuentionem iustitiæ. Idem etiam docet eodem lib.tit.de appellat.cons.5.nu.10. in fine. Hæc vero sunt in genere quatuor; primum,vt contra aliquem non procedatur nisi accusatum, denunciatum,aut infamatum, iuxta tres modos procedendi a iure; statutos per accusationem, denunciationem, & inquisitionem. secundum vt testes examinentur cũ iuramento.tertiũ,vt absens vocetur.quartũ,vt indefensus non condẽnetur, nisi fueritcõtumax.*

Essentialia iudicij sunt quatuor.

De primo necessario ad iudicium. Cap. 4.

NON *debet itaq; iudex contra aliquẽ inquirere, nec aliquem condemnare, sine accusatore, vel aliquo, qui vice fungatur accusatoris, & ratio est, vt egregie docet S.Thom.2.2.q.63.art. 3. quoniam vt inquit Phylosophus.5.Ethy. Iudex est interpres, & custos iustitiæ, ad*

Iudex non debet cõdẽnare aliquẽ sine accusatore.

D.Thom.

Phylos.

ad quem confugiunt, qui iniuriam patiuntur, tamquam ad Iustitiam quamdam animatam, iustitia verò: quia est æqualitas, virtus ad alterum, non potest esse nisi inter duos, quorum alter sit Actor, & alter vero Reus, inter quos Iudex sit in neutram partẽ inclinatus. Vnde etiam gentibus ex lumine naturali lex erat, vt neminem sine accusatione punirent, quam Festus ille commemorat Act. 25. Non est (inquit) consuetudo Romanis, damnare aliquẽ hominẽ, prius quam is, qui accusatur, præsentes habet accusatores, locumq; defendendi accipiat, ad abluenda crimina, quæ ei obijciuntur. Alias si Iudex contra aliquem inquireret ad infligendam pœnam sine accusatore, vel infamia præcedente, vel aliquo alio, quod loco accusationis apperiat viam inquisitioni, sequeretur, quod eadem persona, esset Iudex, & Accusator, quod est absurdissimum, & contra ius naturale, & gentium.

Iudex tribus modis procedere potest in corrigendis criminibus.

Ad corrigendum itaq; subditorum excessus tribus modis Prælatus procedere debet scilicet vel per Accusationem, vel per denunciationem, vel per Inquisitionẽ vt expresse habetur in tex. in C. qual & quando extra de Accusationibus.

De

De Accusatione Cap. 5.

ACcusatio secundum D. Thom. 2. 2. q.68. est delatio rei de crimine in libello ad vindictam propter bonum commune. Ex qua definitione colligitur, quod finis accusationis est bonum publicum, & publica punitio, vt pœna publica vnius sit ad exemplum populi, vt omnes ab huiusmodi criminibus sibi caueãt, & pœna vnius, sit cæteris timor, iuxta illud Apost. 1. ad Thimot. 5. Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant. Accusatio quid sit. D. Thom.

Sunt autem ad accusationẽ hæc omnia necessaria, primo, vt fiat inscriptis, secundo, vt exprimatur dies, & annus, quo intentatur. tertio nomen accusatoris, & accusati; quarto, species delicti. quinto, locus, & etiam tempus, nempe annus, & mensis, quo delictum commissum est. sesto, inscriptio Accusantis; colliguntur hęc ex. l. libellorũ. ff. de accusat. vbi in formula, hæc õnia ponuntur, et deinde additur; Quod si libelli inscriptionũ legitime ordinati nõ fuerint, Rei nomẽ aboletur, & ex integro repetẽdi Reo potestas erit. Quib' verbis, vult, hæc ita ptinere ad Requisita ad accusationẽ

formam accusationis, vt si omissa fuerint, totus processus sit irritus; & accusator damnandus in expensas, quamuis ius habeat rursus, de nouo suam accusationem instituendi. Si non contineat itaq; accusatio criminalis omnia supradicta, erit ipso iure nulla, etiam quod pars non opponat, vt docet Clarus in practica crimin. q. 12. vers. Dixi exprimendum esse.

Clarus.

Ratio cur singula requirantur.

Primum requiritur, tum, quod constet; quid præcise accusatori sit probandum, tum, vt in eo non posit quidquam mutare, si forte viderit se probare non posse, consuetudine tamen receptum est, vt posit fieri verbaliter, modo Notarius, vel scriba eam statim in scriptis redigat, vt notat Clarus. q. 12. nu. 7.

Secundum modo non est necessarium, vt testantur doctores: parum. n. ad rem facere videtur.

Tertium est necessariū, quia debet constare, quis sit Accusator, & quis accusatus. Si accusati nomen ignoretur, potest ex habitu, officio, vel alijs circunstantijs describi.

Quartū est etiā omnino necessariū: quia super hoc fundatur intentio accusātis.

Quintum etiam est necessarium; adeo vt

vt si in accusatione criminali omittatur, ipsa sit nulla, vt colligitur ex. l. libellorũ, & docent cõmuniter Doctores, in. l. Edita. C. de edendo. ratio est: quia alioquin accusatio redderetur incerta, & lubrica, & Reo eriperetur facultas se defendendi, probando negatiuam, & testes conuincendo Falsi.

Aduerte tamen nõ teneri exprimere in libello diẽ commissij delicti, sed solũ mensem, vt expresse habetur. l. libellorũ: quia alioquin potestas accusandi, & probandi nimis restringeretur, facile enim fieri potest, vt quis diei, vel etiam hebdomadæ sit oblitus, quia non ita cadit sub sensum, vt locus. Petes. Quid si reus petat, exprimi diem, & horam delicti, vt probet se eo die fuisse absentem, cogendus ne erit Accusator, vt exprimat? Gomezius. cap. 11. num. 4. negat. primo: quia. l. libellorum dicitur, nec diem autẽ, nec horam inuitus compræhendet. secundo quia alioquin reus facile eluderet accusationem, subornando testes, qui deponerent illum eo die, & ea hora alibi fuisse. Non debet exprimi dies. Gomezius

Cæterum communis sententia est co ... ndum esse, vt fatetur ipse Gomezius. ... dem tenet Clar. supra. n. 13. & Emanuel Soarez, in annot. in Gomezium. Ratio est: Si velit Reus tenetur exprimere. Clarus. Emanuel

quia hoc esset defensionem reo intercludere, cum non aliter probare possit, se non fecisse, quam ostendendo, se eo tempore non potuisse facere; eo quod esset alibi, vel infirmus.

Ad primum respondeo. tantum ibi significatur non esse per se necessarium, vt ponatur dies, & hora, sicut necessarium est, vt ponatur mensis, hinc tamen non sequitur nõ esse necessariũ, si Reus velit.

Ad secundum dico. Non est præsumendum tam facile testes subornari, cum id magno illorum periculo futurum sit. Si tamen Accusator non meminit diei, & horæ, potest iurando se non recordari, defungi, vt Clarus notat, quod si meminit, & edat diem, non tamen tenetur probare: quia ad hoc se non obstrinxit.

Petes. Quid si sponte posuit diẽ, & horã, et nõ possit probare illo tẽpore esse cõmissũ, sed alio; poteritne sequi cõdẽnatio? Cõmunis ferè doctorũ sentẽtia est, nõ posse: quia nõ est ꝓbatũ id, quod est positũ in libello.

Etsi nõ possit probare diem, & horam non refert. Clarus, & Gomezius.

Verum hæc sententia non seruatur in praxi, vt docet Clarus. nu. 14. & Gomez. nu. 6. neq; est consentanea iuri, aut rationi. Si. n. aperte probatũ est per testes omni exceptione maiores, delictum. v. g. sacrilegium vel furtum talis rei, a te vere esse commis-

sum tali tempore, vel loco quid refert, quod erratum sit in die, hora, vel loco particulari? non .n. puniendum delictum: quia hoc, vel illo loco, hoc, vel illo die commissum est, sed quia commissum est, & cōmissum esse constat. Nisi forte ratio delicti, ex circunstantia loci, vel tempore prohibito pendeat, vt si quis loco, vel tempore prohibito, piscatus, venatus, vel pastus fuerit; tunc.n. locus, & tēpus eatenus exprimēdū in libello, & pbādū in progressu, quatenus ad delicti substantiā opus est.

Pari modo si qualitas aliqua, vel conditio delicti sit proposita in libello, tantum, aggrauans delictum, & pœnā eius, (vt si accusatur, quod occiderit proditorie, vel quod furatus sit bis, teruè) etiam si qualitas illa non posit probari, si tamen ipsum delictum simpliciter probatum fuerit, potest, & debet sequi condemnatio: quia interest boni publici, vt tale delictum, etiam semel, vel absq; tali conditione commißum, puniatur, quando plene in iudicio probatum fuerit. ita docet Gomezius. num. 6. Accedit, quod in libellis apponi solet clausula, qua Accusator testatur, se non velle obligari nisi ad probandum, id quod est necessarium, & principale. Sufficit probare substātiā delicti.

Inscriptio nõ est in vsu in foro sæculari.

Sextum nempe inscriptio accusantis, qua Accusator se obligat ad pœnam talionis: modo nõ est necessaria in foro sæculari, imo nec in vsu; Tum quia id retraheret homines ab accusando: rari .n. reperirentur, qui velint suscipere onus probandi sub tanto periculo; Tum quia hoc tempore, Iudex ex officio procedere potest, si accusator defecerit. In foro tamen Ecclesiastico, vbi seruatur ius canonicum, necessaria est, vt colligitur ex c.qualiter, & quando 2. de accusat. Verum etiam si in foro sæculari non addatur, tamen tacite intelligitur ex legis dispositione, præsertim si depræhensus fuerit accusator per calumniam accusasse, vt patet ex.l.Mulier. & l. Quæsitum. ff. ad S.C.Turpiliani. Consuetudo tamen habet, vt non puniatur pari pœna, sed minore pro arbitrio Iudicis, ne homines ab hoc actu omnino deterreantur, vt docet Couarru.lib.2.Variar.c.9. nu.1.

Inscriptio necessaria est in foro Ecclesiastico.

Couarruias.

Et hoc etiam intelligendum est, quando nec plene, nec semiplene delictum probauerit: nam quando crimẽ probauit per famam, vel per vnum testem integrum, vel per alia indicia illis æquipollentia, tunc Reus tenetur confiteri delictũ quod vere commisit, cum interrogetur a suo Iudice

Iudice, si talis semiplena probatio fuerit et notificata, vt docent S. *Thom. & Caiet.* 2.2.*q.*69.*art.*1.*quos sequuntur communiter Theologi, vt patet per Nauar. in Manua. c.*25.*in tit. de peccatis rei accusati, & inquisiti. nu.*35. *& sequen.* D. Thom. Caiet. Nauarr.

Debet ergo sufficere fratri, quod probet delictum fratris sui, eo modo; & in tãtum, quod ipse reus interrogatus teneatur confiteri, ad hoc, quod ipse Actor excusetur a præsumptione calũniæ, & a pœna talionis. Debet etiam *actor spondere se prosecuturum accusationem vsq; ad finem animo non calumniandi, sed sua iura, vel Reipub. tuendi, de quibus etiã iuramentum præstare debet; licet apud nos iuramentum non præstetur. Nec prætermitti debet nomen iudicis.* Accusator quando debet puniri poena talionis.

*Et hæc omnia, quæ diximus esse necessaria ad acusationem, scriptis sunt mandanda, cum nostra memoria sit valde imbeccillis, & labilis, præterquam in duobus casibus. primo si delicta essent leuia. secundo si adeo essent clara, vt nulla indigeremus euidentia, neq; script. ita docet Sotus lib.*5, *de iustitia, & iure q.*5.*ar.* 2. *& lib. de ratione tegẽdi m.*2.*q.* 5.*cõcl.*4. *Hæc autem quæ dicta sunt pertinent ad formam accusationis, secundum ordinẽ,* Quæ necessaria sunt ad accusationẽ debẽt scriptis mãdari, Sotus,

& dispositionem iuris communis, ad quã secundum Const. Bonifacij VIII. non tenentur Iudices Regulares, atque adeo licet accusatio nõ cõtineat õnia supradicta, processus haud vitiatur, dummodo contineat substantialia; quæ sunt nomen accusatoris, & accusati, Iudicis, & delicti, dies, & annus, quo porrigitur: nam defectus temporis, & loci commissi delicti, non vitiaret, dummodo delictũ probaretur, neque est necesse, vt porrigatur in scriptis, vt diximus supra: huiusmodi enim sunt iuris solemnitates, quę vt diximus, remittuntur ex indulto Pontificis.

Substantialia accusationis, quæ seruare tenetur regulares.

Accusator inimicus nõ admittitur neq; infamis

Demum obseruandum est, quod accusator non admittitur inimicus: nisi quando agit de proprio interesse, si arbitrio iudicis talis iudicatur; Neq; admittitur infamis. l. Quia accusarem. ff. de accusat. c. Probibentur, & Glossa. in. c. 1. de Accusat. Quæ sentit, quod etiam infamis infamia facti repellitur ab accusando, quã Glossam esse seruandam iure pontificio tenet Panor. communiter receptus, & Nauar. lib. 5. Consil. tit. de Accusat. cons. 3. num. 2.

Panor. Nauar.

Accu-

Accusator, an possit desistere ab accusatione incepta. Cap. 6.

Quoniam diximus, quod actor spondere debet se prosecuturum accusationem, Ideo necessum est videre, an desistere quandoq; possit, & quas ob causas. Vnde dico primo certum est posse, & etiã debere desistere, si deprahendit se errasse, cum putauit hunc esse auctorem criminis, vel si res incipit ei esse dubia, perseuerante dubio post diligentem inquisitionem; vel deniq; si videt se probare non posse. Tunc enim pergere in accusatione esset calumniari.

Actor an possit desistere ab hac accusatione.

Dico secundo certum est posse desistere. si Iudex accusationem refutet, nolendo eã admittere, vel si rescindat admissam, hoc autem Iudex facere potest. primo si videt libellum habere aliquem defectũ substantialem. secundo si accusatur aliqua persona, quæ nõ potest sine aliqua magna pturbatione Reipub. puniri. Tũc. n. supremus Iudex, seu princeps. potest accusationẽ incboatã abolere, etiã si Accusator priuata causa, vt suas iniurias prosequatur accuset, vt docet Caiet. 2. 2. q. 68. art. 3.

Iudex accusationẽ rescindit, seu abolet in tribus euenti.

Caietanus.

ratio

ratio est: quia principis est primario gerere curam boni communis, ad quod refertur bonum priuatorum, ac proinde ipsius est cauere damnum publicum, etiã cum in commodo priuatorum. Iudex autem inferior ob eamdem causam, potest accusationem ab initio non admittere, & repellere, idq; non ordinario iure, & potestate, sed ex tacita quadam Principis voluntate, seu ex epÿkia, vt ait Caieta. admissam tamen non potest ex auctoritate abolere, sed potest suspendere, & dissimulare, & interim totum negocium Principi exponere. Tertio si persona illa bono publico censetur necessaria, vel valde conducibilis; Tunc enim supremus Princeps potest accusationẽ abolere. Inferior autẽ Iudex potest eam nõ admittere, et admissa impedire, ex epÿkia si non agitur de iniuria partis. Si autem agitur de iniuria partis, non potest; non enim ad ipsum spectat principaliter boni publici promotio, sed officij iniuncti administratio; Itaq; tenetur parti ius dicere, nec potest se prætextu maioris boni publici eximere, alioqui sæpe hac arte iudices liberarent, quos vellent. potest tamen principi scribere, quid iudicet expedire, & interim sententiam sustinere.

Dico

Dico tertio in causa ciuili potest actor a causa recedere, siue per gratiam, siue per transactionem. Si tamen actio sit famosa, qualis est actio furti, non potest in ea transigere post litis contestationē, sine iudicis auctoritate, alioquin notatur infamia, vt patet.l.furti. §. pactus .ff.de his, qui notantur infamia, vide Glossam in c.1.de collusione detegenda. In causa ciuili.

Dico quarto. In causa criminali, ante litem incohoatam licitum est desistere per gratiam, (quod intellige in euentu, quo non tenetur accusare, vel denunciare) post litem inchoatam non est licitum sine iudicis auctoritate, neq; etiam sine consensu rei, si fuit subiectus tormentis, vel ex accusatione infamatus, quod si aliter destiterit incurrit pœnam. S.C.Turpiliani, quo (si quidem erat crimen publicum, quod accusauerat) punitur infamia, & quinq; libris auri, vt patet.l.1.C.ad Turpilianum. Si autem erat priuatum, punitur pœna extraordinaria arbitrio Iudicis.l.si quis.ff.eodem vide Glos.supra, & Syl.5. Accusat.nu.8. In causa criminali.

Appellatur autem crimen publicum, cuius accusatio cuilibet concessa est: quia ad publicam vtilitatem maxime pertinet illud puniri, vt ex l.1. & seq. ff. de publis. Publicū crimen quod dicatur.

public.Iudic.Tale est primo omne illud, quod directe fit contra Deum, vel res diuinas, vt hæresis, blasphemia, euersio tēplorum, & imaginum, & similia sacrilegia: hæc.n.in omnium iniuriā fieri censentur, vnde merito quiuis, eorum accusator esse potest, vt colligitur.ex.l.4.C.de hæreticis.Secundo tale etiam est, quod fit contra maiestatem Principis, vel Reipu. vt omnia crimina læsæ maiestatis. Tertio, quod fit contra priuatam personam, ita demum censetur publicum, si lege statutum sit, vt publicum habeatur, vt crimen homicidij, patricidij, adulterij, peculatus, falsi, vis publicæ, vel priuatæ, ambitus, repetundarum annonæ, vt patet.d.l. 1.ff.de publi.Iudicijs.

Priuatū crimen quod sit. *Priuatum vero crimen dicitur, cuius accusatio solum concessa est ei, qui iniuriam, vel damnum passus est, vt crimen furti, iniuria stellionatus, vt patet ex .l.si quis .ff.ad Turpill.& .l.fin.ff. de priuatis delictis.*

Transactio. *Dico quinto.licitum est transigere in crimine publico capitali (idest quod pœna capitis punitur) præterquam in crimine adulterij: quia hic transactio est turpis, si autem est crimen publicum nō capitale, non est licitum transigere, nisi*

in

in crimine falſi, vtrumque habetur .l. Tranſigere. C. de Tranſa*ctio. In criminibus priuatis generatim tranſactio eſt licita, ità Gloſ. in.c.1.de colluſ. inſinuat. hæc tamen intelligenda ſunt, accuſationem, nam poſt accuſationem, non poteſt fieri ſine authoritate Iudicis. Verum in his videndæ ſunt leges, & conſuetudines Prouinciarum; nam hæc, quæ ex iure communi allata ſunt, ſupponunt, accuſationem fieri cum inſcriptione; vt patet .ff. &* C. *de Turpill. quæ tamen iam vix eſt in vſu. Adde ſi Accuſator aliter, quam par eſt deſiſtat, poſſe iudicem procedere per inquiſitionẽ, vt communiter doctores docent.*

Accuſator, qui in probatione ſuæ accuſationis deficit, quomodo pœna talionis puniri debeat. Cap.7.

POteſt Accuſator tria cõmittere crimina in ſua accuſatione, primum, quod dicitur calumniatio, ſecundum Præuaricatio, & tertium Tergiuerſatio. vt tradit ius Canõ.2.q.3.c.ſi quẽ pœnituerit. et Ius Ciuil. in .l. accuſat.ff. de ſenat.conſ. Turpil. Calũniari eſt falſa crimina ſcienter Accuſator tria crimina committere poteſt in accuſatione.

intendere

intendere, preuaricari est vera crimina abscondere; Tergiuersari vero, est in vniuersum ab accusatione desistere.

Accusator dupliciter peccare potest.

Nam, vt S. *Thom.* 2. 2. *q.* 68. *art.* 3. *sapienter exponit, bifariam accusator peccare potest, aut contra Reum imponendo falsa crimina, & illa est calumnia, aut contra bonum publicum, ne criminosus puniatur, & id quidem dupliciter, aut abscondendo vera crimina, quæ est præuaricatio, aut recedendo ab accusatione, quæ est Tergiuersatio, Idem docet Sotus de ratione teg. & deteg. sec. m.* 2. *q.* 5. *in* 5. *cõcl. Qui subdit ex hoc sequi primo, quod quamuis calumnia in quocunq; iudicio sit peccatum, tamen præuaricatio, & tergiuersatio solum sunt iniuriæ, & peccatum, vbi tenetur accusare; puta quando crimen est in pernitiem publicam, nam tũc iniuria fit publico bono, si accusans iuuat accusatum, vel ab accusatione desistat. sed in causa propria vnicuiq; licet discedere ab accusatione.*

Sotus.

Vbi nulla est malitia ibi nulla est calumnia.

Secũdo inquit Sotus inferri, quod vbi nulla est malitia ibi nulla est calũnia: vbi enim quis bona fide quempiam accusabit de crimine, quod putat esse crimẽ nulla, est calumnia, tãetsi ratione rei acceptæ, teneatur nonnũquã famã restituere.

Ad-

Aduertendum est tamen, quod non solum dicitur calumniator ille, qui accusat de falso crimine; sed etiam ille, qui accusat de occulto crimine; quia crimen, quod probari non potest, pro falso reputatur in iure, vt ibidem tradit Sotus.

Calumniator est qui de crimine occulto accusat.

At præuaricatio contingit duobus modis, aut dissimulando proprias probationes, aut falsas excusationes admittendo; Vnde præuaricator dicitur, qui deflectit in partem aduersam: quia varicare idem est, quod deflectere. Et eadem ratione præuaricatio dicitur collusio instar ludentium, quando alter sociorum iuuat partem aduersam, & paria dicantur de tergiuersatione. Verum cum quis accusat de propria iniuria, & punitio non est necessaria bono publico, tunc integrum est ei, aut desistere, aut prosequi accusationem.

Præuaricatio fit duobus modis.

Hoc præmisso dico, quod calumniator, qui in probatione defecerit, reus est pœnę talionis. Conclusio est vtriusq; iuris. 2. q. 3. c. Calumniator, & c. Qui non probauerit & ff. de abolit. l. 1. l. mulier, et. l. quæsitum; & sancita est hæc instar legis veteris. Exo. 11. Oculum pro oculo, dentem pro dente. & Deut. 19. Cumq; diligentissime perscrutantes inuenerint falsum testem

Calumniator qui in probatione deficit, reus est pęnæ talionis.

stem dixisse contra fratrem suum mendacium, reddet ei, sicut fratri suo facere cogitauit.

Et accusator eo ipso, quod non probat suam accusationem, præsumitur calũniator, ita docet Glossa. in c. 2. in vers. calumniandi, extra de calumnia. Quam cõmuniter esse approbatam inquit Abb. in c. calumnia. nu. 2. extra de pœnis; & scribentes in d. c. 2. & alij relati per Clarum in sua pract. q. 62. Dixi supra. Et ideo bene inquit tex, in. d. c. Qui non probauerit, quod obiecerit, pœnam, quam ipse intulerit, patiatur.

Abbas. Clarus.

Et vterq; peccat mortaliter, tam qui accusando, imponit falsum crimen, quã, qui accusat de occulto crimine, quod probare, non potest. & de primo est tex. in c. calumniam extra de pœnis, & tradit Nauar. in Manua. c. 25. nu. 31. & de secundo est clarum: quia iniuste eum infamat. vt tradit Nauar. loco citato. c. 18. nu. 54. Et etiam locum habet, hęc conclusio in eo denunciatore, qui habetur loco accusatoris, quoniam, & ipse eo ipso, quod non probat suam denunciationem, præsumitur calumniari, & vt calumniator erit puniendus, per tex. in. d. c. qui nõ probauerit. Qui loquitur generaliter de

Nauar.

omni eo, qui non probauerit, quod obiecerit. Secus autem erit in illo denunciatore, qui cum denunciat potestatur se nolle teneri ad probandum id, quod denunciat; sed Iudex ipse inquirat, & prouideat eo meliori modo, quo sibi videbitur: quia iste non fungitur vice accusatoris. Verum tamen est, quod talis denunciator, tenetur ad pœnam talionis ex vi constitutionis nostræ, de qua dicetur infra proxime: quia loquitur generaliter de omni eo, qui prodit secretum peccatũ fratris, & illud probare nõ potest.

Secreta monitio, quando præcedere debeat accusationem. Cap. 8.

SOTVS de ratione teg. & deteg. secr. mem. 2. q. 5. concl. 4: vers. Sed dubiũ, post sanctum Thom. disputat hãc quæst. & tandem concludit, quod quo ad forum exterius, nunq; exigitur ab accusatore huiusmodi monitio, sed solum, vt causã inscribat, iuxta illud, sicut denunciationẽ admonitio, ita & accusationẽ inscriptio præcedere debet c. qnaliter & quando. 2. ex. de accusat. sed in foro conscientiæ quotiescunq; quis habet ius accusandi, nõ requiritur admonitio: quoniam accusationis finis est vindicta, et punitio criminis

Sotus.

Secreta monitio an debeat præcedere accusationem, & quando.

D fine

respectu ad emendationẽ,cum tamẽ admonitio solum fiat,ad emendationẽ in futurũ.Et potest quis accusare advindictã, etiam quod crimen iam cessauerit.

Si crimẽ est probabile.

Pro ampliori tamen doctrina,dico primo quandocunque crimen probabile est in iudicio,non tenetur accusator ex iustitia præmittere secretam monitionẽ, v.g. vt Reus desistat,vt satisfaciat sed potest sine iuria accusationem instituere.Ratio est:quia tunc propter bonum publicum concessa est accusatio, vel saltem denunciatio, vt crimira in exẽplum aliorũ puniantur;sicq; omnes a malo absterreantur.Vnde reus nõ potest queri de iniuria sibi facta, quod ante monitus nõ fuerit.

Denunciationem euãgelicã præcedit monitio.

Dices,qui denunciaturus est denũciatione euangelica, tenetur prius monere peccatorẽ,si putet eũ emendatum iri, idq; ex iustitia, vt multi volũt, ergo etiam qui iudicialiter denunciat,vel accusat.

Respondeo. Esse disparem rationem; quia,qui vtitur denunciatione euangelica; nullam habet causam denunciandi, si proximus putetur priuatim emendandus: nam hæc non instituitur ad punitionem, seu exemplum publicum, cum ex ea nemo puniri possit, sed solum ad fratris emandationem;quæ cum sine eius

infamia

infamatione poßet obtineri, nullum ius habere videris ad eius famam violandã; Qui autem accusat, vel iuridice denunciat, spectat punitionem ob bonum publicum, itaq; etiam si esset priuatim emendandus, tamen subest iusta ratio illum deferendi, nempe vt eius punitione alij terreantur.

Dico secundo. Fieri tamen sæpe potest, vt prius quam accuses, vel denuncies iuridice, tenearis lege charitatis proximum monere, vt desistat a crimine: vt si delictũ sit occultum, & speretur priuatis monitis esse emendandus, & ad debitam satisfactionem inducendus, maxime si persona habeatur honesta, tunc enim contra charitatem esset tantum ma eum illi irrogare.

Interdum est contra charitatem accusare sine præuia monitione.

Aduerte tamen, quando crimen est contra bonum publicum, & ad huc pendet, vel continuandum putatur in futurum, charitatem ordinarie non postulare, vt munitio secreta accusationem, vel denunciationem præcedat, sed debere statim deferri iudici, vt malo occurrat, vt si occulte hæreticus aliquis in vrbem irrepserit, si quis cum hoste occulte tractet, vel consilia principis significet, si quis falsam monetam cudat. Ratio est quia

Si crimen contra bonũ publicũ vrgeret, & si occultũ, accusari potest nõ præuia monitione.

periculum, quod impendet est maioris momenti, quam infamia, & damnum omne, quod iste ex accusatione incurret, Neq; hic scrupulose examinandum est, an forte emẽdabitur priuata monitione; quia in re tanti momenti eligendum est id, quod tutius est. Facile enim posset talis priuatim monitus, simulare emendationem, & pœnitentiam, ac interea occulte exequi, quæ destinauerat. Itaque in huiusmodi, nisi certo constet periculum caueri posse priuata monitione, non est adibenda. Secus est in alijs delictis, ex quibus non impendet incommodũ, nisi ipsi peccatori, vel alteri priuato, de quo vide D. *Thom.2.2.q.68.art.1.*

D.Thom.

Etiã in causa propria non requiritur ad accusationem prę uia monitio.

Dico tertio in causa propria, vbi non est præceptum accusandi non est dubiũ, quin statim possit aliquis accusare illũ, qui patrem suum occidit sine aliqua monitioue: quoniam si homicida pænituerit delicti, possem nihilominus dimisso odio, zelo iustitiæ petere pænã capitis. licet forte esset consiliũ, remittere iniuriã, & admonere eũ, vt dãnũ restituat et tũc cessare ab accusatione. Et subdit Sotus vbi supra, qui in causa aliena, vt puta si scirem in Conuentu *aliquem esse furem aut fornicarium, essetq; legitimi testes possem*

Sotus.

possem forsan accusare sine admonitione, si vellem subire periculum probandi, licet in hoc casu posset forsitã sustineri opinio Caiet. videlicet quod deberet, præcedere admonitio, atq; adeo emẽdato fratre, nõ esset procedendũ ad accusationẽ. Hãc eãdẽ sentẽtiã, quod monitio pracedere nõ debeat accusationẽ tenet Nau. in Manu. c. 18. nu. 30. post Adrianum in 4. de Corret. fraterna concl. 17. ad secundum. Caiet. Nauar. Adrianus.

Tandẽ circa accusationẽ quæritur Nũquid nobis min. obser. legitime competat accusatio, ita quod secura conscientia possit vnus frater aliũ fratrẽ criminaliter accusare. Et ratio dubitãdi est: quia ratione regulæ nostræ in qua pmisimus altissimã paupertatẽ, nulla actio nobis cõpetere potest, pro qualibet re tẽporali. Ex altra parte videtur, ꝙ accusatio recte nobis cõpetere valeat, et debeat, alias delicta remanerẽt impunita, quod quidẽ redundaret in maximũ Religionis detrimẽtũ, et eo maxime, quãdo essẽt delicta, quæ vergerẽt in perniciẽ publicã; quo casu quilibet nõ solũ potest; sed etiã tenetur accusare, dũmodo possit idoneis testibus probabare, vt docet D. Thõ. 22. q. 68. art. 1. Sot. de rat. teg. et deteg. secr. mẽ. 2. q. 4. vers. his pramissis in. 1. concl. Quoniam vnicuiq; mandatum est de primo suo, vt habetur. Fratribus minoribus de obser. an cõpetat accusatio. D. Thom. Sotus.

Eccl.17.& præsertim vnicuiq; lege naturæ incumbit cura boni communis, sicut membra corporis, naturali instinctu sese obijciunt periculo corporis.

Autoris sẽtentia.

Ego saluo meliori aliorum iudicio, credo quod nec accusatio, nec iudicialis denunciatio, tuta conscientia nobis competere possit; sed tantummodo denunciatio canonica: Quoniam virtute Regulæ nostræ nulla nobis actio cõpetere potest, pro qualibet re temporali, vt expresse inquit summus Pontifex Clem.V. in Clemen.exiui, de verb.signi.§.Verum etiã. Cuius sunt hæc verba. Cumq; dicti ordinis professores pro nulla re temporali, possint in iudicio experiri. Et S. Bernardinus inter casus proprietatis ponit istũ primum, petere vindictam, vel iustitiã de iniurijs sibi illatis; & dubium non est apud Doctores, quod accusatio est actio. atq; ita petitio vindictæ, & petitio damni illati, vt sibi resarciatur, quæ fit per denunciationem iudicialem, sunt res temporales, ergo sequitur, quod ex vi professionis nostræ, illas petere non possumus, sed licet nobis tantummodo denunciare crimen prælato canonica denũciatione, vt prouideat prout sibi videbitur, & saluti fratris, & bono publico:

S.Benardinus.

nam

nam in hac denunciatione, nihil petitur; sed insinuatur tantum crimen prælato sine obligatione probandi illud, vt ipse remedium præbeat. Qui quidem Prælatus, vt infra dicemus, tenetur inquirere super illo delicto, & fratrem delinquentem punire, aliaque facere, quæ secundum iustitiam erunt necessaria.

Sed dices. Quando fui ab aliquo infamatus, quomodo restituetur mihi fama, si eam non possum petere in iudicio, tamquam rem temporalem? Et mandetur nobis curam habere de bono nomine; et ius diuinum, & naturale mandet, quod famæ iniuste ablata, cuilibet restituatur. Respõdeo, quod tu debes corripere fratrẽ, qui in te deliquit, & petere ab eo, vt tibi famam restituat, quod si nolit, poteris insinuare crimen prælato denunciatione canonica, qui prouidebit saluti fratris, & simul ex officio suo prouidebit, vt ille famam tibi restituat. Sed particulariter petere, vt fama tibi restituaur, id (iudicio meo) nullo modo licet, cũ fama sit quid tẽporale, pro quo non licet nobis in iudicio experiri, nec intentãdo aliquam actionem, nec implorando iudicis officium quoniam implorare officium Iudicis, nihil aliud est, quam iudicio expe-

riri, quod nobis nullo modolicet, vt inquit Clem.V.*in d.Clē. exiui.*

De Denunciatione Cap. 9.

Denunciatio quadruplex est.

Denunciatio est quadruplex, vt notāt Doctores in c.Nouit.ex.de iud. & 2.q.1.cap.si peccauerit, & tradit Sotus lib.de rat.teg.& deteg.secr.m.2.q.5. in principio, videlicet Euangelica, Iudicialis, Canonica, & Regularis.

Sotus.

Denunciatio Euangelica quid sit.

Denunciatio Euāgelica est delatio criminis apud Iudicē, vt patrem explicata causa emendationis: quādo videlicet fratri suo facta correctione, nec eo emēdato frater denunciat crimen prælato, vt ab eo corrigatur iuxta præceptū Euangelicum. Si peccauerit in te frater tuus, &c. Quod si te nō audierit die Ecclesię. Et differt hæc denunciatio ab accusatione dupliciter, primo ratione finis, quia finis denūciationis est bonū priuatū particularis personæ; Accusationis verò bonū publicū. secundo ratione habitus, seu virtutis: quia denunciatio est actus charitatis, accusalio autem iustitiæ.

Denunciatio euangelica differt ab accusatione dupliciter.

Denunciatio iudicialis duplex.

Denūciatio Iudicialis est duplex, publica, qua Iudex ex officio per denūciationē suorū officialiū procedit, vel ad mulctandum

ctandum Reum pœna phiſcali, vel alia pœna arbitraria, & hæc nihil ad nos. Altera priuata, quæ eſt manifeſtatio criminis, qua quis prætendit ſibi reſarciri dãnum acceptũ, & ſe in priſtinũ ſtatũ reſtitui, et differt hæc denunciatio iudicialis ab Euangelica primo ratione finis: quia finis Euãgelicæ eſt emẽdatio fratris, ſed finis iudicialis eſt bonũ denunciãtis, vt delinquens ſibi ſatisfaciat. ſecundo in ordine: nam illa procedit ordine Euangelico ſine ſtrepitu iudicij, & propterea dicitur Euangelica; ſed Iudicialis procedit inſcriptis, & forma iudiciali, & propterea Iudicialis appellatur, & tenetur denuncians probare crimen, licet quandoque etiam iudicialis procedat de plano, & ſine ſtrepitu iudicij.

Denũciatio iudicialis differt ab Euangelica

Ab accuſatione etiam denunciatio Iudicialis differt; quia denunciatio non intendit vindictam publicam, & punitionem denunciati propter bonum publicũ, ſed ſolum ſuum intereſſe, in quo per iniuriam læſus eſt, Accuſator autem petit vindictam publicam, quæ infligitur propter bonum commune; quare Iudex non poteſt punire denunciatum tota pœna legis, ſicut tenetur punire accuſatum.

Denunciatio iudicialis differt ab accuſatione.

Secundo

Secundo. Denunciatio Iudicialis est mera manifestatio criminis, sine aliqua actione, qua scilicet denunciatur crimē prælato, vt ipse ex officio emendet delictum, & faciat, quod ei visum fuerit secundnm ius. Sed accusatio est delatio criminis cum actione, qua Index petitur, & compellitur punire reum. Quare denunciator nō dicitur proprie Actor, siue accusator: sed improprie. Cæterum in hac denunciatione iudiciali, non est necessariū, quod præcedat monitio: quia in ea non intenditur emendatio fratris, sicut nec in accusatione, vt docet Nauar. in manu. c. 18. nu. 30. post Adrianum in 4. de corret. fraterna col. 17. ad secundū.

In denūciatione iudiciali nō est necesse, ꝙ præcedat monitio.

Denunciatio Canonica est: quæ a Iure canonico inuenta est, & est delatio criminis Iudici facta; non ad vindictā publicam, sicut accusatio. nec propter interesse proprium denunciantis, sicut denunciatio Iudicialis, sed ad emendam denunciati, & vt coerceantur crimina, ne vltra procedant. Sed hæc, inquit Sotus vbi supra, vix distingui potest a denunciatione Euangelica, nisi dicamus, quod denunciatio Euangelica ea solum est, quæ ad solam fratris emendationem procedit, Canonica vero, quæ procedit ad

Denunciatio canonica quid sit.

Sotus.

eui-

euitandum damnum publicum, aut priuatæ personæ, vt cũ quis denunciat prælatum, aut habentem beneficium, vt priuetur officio, et beneficio: quia est Reipub. perniciosus, & secundum Inno. in d. c. Nouit extra de iudicijs, quando quis denunciat crimen, quod est in perniciem publicam; aut in præiudicium tertiæ personæ, non solum ad emẽdationem illius, sed vt euitetur, & resarciatur damnum, tunc est denunciatio canouica; quæ quidem denunciatio non est fraterna, nec iudicialis; quia non petitur proprium interesse, nec proprie est accusatio: quia non petitur omnino vendicta legis; sed conuenit nihilominus cum denunciatione fraterna, seu Euangelica in hoc: quia requirit præuiam admonitionem, vt notant Doctores loco supra citato, etiã quod crimen sit in perniciem publicam, quando speratur correctio; quia si non speraretur correctio, facienda esset denunciatio absq; præuia monitione, vt patet per Nauar. in manu. c. 18. nu. 31. in fine.

Innocẽtius.

Nauar.

Ex his sequitur, quod differentiæ, quę ponuntur ab aliquibus inter accusationem, & denunciationem, nempe, quod accnsatio non potest fieri per litteras, denunciatio vtiq; vt tradit Abb. in. c. licet

a beato

beato de accusa.nu.2.& in c.dilectus eodem tit.nu.3.Item quod denunciationem caritatiua correctio,accusationē inscriptio præcedere debet, docet Nauar.cons. 3. de accusat.4.Item quod accusatio facit ordinarie puniri, & denunciatio extraordinarie, & mitius, vt refert Ant. de Butr.in c. dilectus de Simon.

Nauar.

Antonius de Butrio.

Item,quod Accusatio depositionem, denunciatio correctionem induxit,secūdū Hostien.in c.1.de offic.custod.nu.17. & Abb.in c.super his de accusat. nu. 2. Itē quod Accusator potest appellare,denunciator non,nec tenetur se subscribere denuntiæ,nec verificare eam;Accusator secus,vt insinuat Aegidius.Boss. in tit. de denunt.nu.14.demum quod denūciator, cuius finis est,vt mores corrigantur,potest examinari, tamquam testis; Accusator nequaquam in c.in omni negocio de testibus,vbi Butr.Anna.And. Felin. Aret. & cæteri doctores omnes; differentiæ,inquam istę inter accusationem, & denunciationem,intelliguntur de canonica denunciatione;non autem de denūciatione iudiciali, & consideranti ea, quæ diximus liquido patet.

Hostien.

Aegidius Bossius.

Denunciatio Regularis ea est, quæ fit in Religionibus,secundum constitutiones,

tiones, & regulas diuersarum Religionum, siue sit Iudicialis propter propriũ interesse, siue sit canonica, propter bonum cõmune, & ideo Regularis dicitur: quia in religionibus nõ est necesse seruare totũ ordinem iuris, Nos autẽ hic loquimur solũ, de iudiciali, et canonica denũciatione

Denunciatio Regularis quid sit.

Pro quibus obseruandum est, quod prȩlatus denunciationem nõ debet accipere, nisi denũcians sit bonæ famæ. Circa quod considerare debet prælatus, nõ solum denunciantis, sed etiam denuncianti, & testium prepositorum conditiones, ex quibus iudicare poterit, an etiam denuncians non bonæ famæ admitti debeat.

Iudex quando tenetur denũciationem accipere.

Secundo obseruandum est, quod denuncians non tenetur probare; sed testes producere, atq; adeo, & si in ꝓbãdo deficiat, de iure puniri nõ debet. Verũ si non solũ deficiat, sed reperiatur omnino falsũ denunciasse, iudicis arbitrio puniri potest; quod si denunciator sit etiam instigator in causa, ita vt accusatoris personam se re induere videatur, tunc tenetur, se subscriberere, & ad pœnam talionis stare, cæterasq; leges accusatoris sobire.

Denunciãs non tenetur probare sed testes producere.

Demum circa hanc denunciationis mamateriã quæritur. An quãdo deferũtur littera dilatoria, seu donũciatoria nullo

Prælatus nõ tenetur inquirere,quã do deferuntur litterę delatorię absq; authore.

auctore subscripto debeat prælatus contra denũciatũ in illis litteris inquirere. Respõdetur,quod nullo modo debet,nec potest inquirere,nisi præcedat infamia: Nã si prælatus ad denunciationem alicuius certæ personæ inquirit,id facit; quia illi certa est probitas fratris denunciantis, quæ hic esse non potest,cum non adsit nomen; & huiusmodi litteræ,nec infamiã, nec indicia continent contra ipsum denunciatum. Ita concludit Clarus, in practica crim.q.5. vers. Neq; in hoc attenduntur: quod inquit procedere etiã, quando in ipsis litteris, notificati essent testes de ipso delicto informati. Hoc idẽ confirmatur decisione summi Pontificis in.c.Inquisitionis extra de accusat. vbi expresse probibet, ne fiat inquisitio ad eorum postulationem, qui clam schedulas ad alterius infamiã proferunt,eiusq; rei ratio redditur a Panor. quoniam schedulæ prorsus infamiam non afferũt, vt habetur eodem tit.de accusat.c.finali. Quanto igitur id magis veniet intelligendum de litteris delatorijs sine nomine.

Clarus.

Panormit.

De Inquisitione. Cap. 10.

TRadunt communiter doctores. Iudicem triplici modo posse procedere, scilicet per viam accusationis, vel denunciationis, vel inquisitionis, vt expresse habetur. c. qualiter, & quando. 2. de Accusat. Commodius tamen ponuntur tantum duo modi procedendi contra criminosos, alter ex officio, alter ad instantiam partis. Denunciatio enim non est perse aliqua destincta via procedendi; sed est quiddam præuium, vt iudex procedat ex officio, vt recte docet Iulius Clarus. l 5. §. practica criminalis. q. 3.

Duo sunt modi procedẽdi.

Clarus.

Ad instantiam partis procedit, quando pars offensa, vel alius. ad quem id iure spectare potest, accusationem porrigit, & iudex ea admissa, secũdum eius probationes procedit. Ex officio autem, quando præcedente aliqua infamia, vel denunciatione, capit informationes, & format inquisitionem contra authorem, vt sic ad plenam probationem, & sententiam perueniat.

Quando igitur Iudex agit ex officio, procedit per inquisitionem, dum ad instantiam partis, per accusationem.

Modus

Modus procedendi ex officio quæ se extẽdat.

Modus procedendi ex officio, seu per inquisitionem, extendit se ex dispositione iuris Canonici ad omnia crimina secundum Archidiaconum in. c. felicis. §. vlt. de pœnis, scilicet. In omni enim genere criminũ possunt Iudices per inquisitionem procedere. Idem ex consuetudine seruatur in foro ciuili; Vnde in quibusdã Regnis via inquisitionis adeo est ordinaria, vt altera nempe accusationis non admittatur, nisi in paucis causis. In Regno Franciæ prohibita est accusatio omnis ad vindictam publicam tendens, & solum permittitur pro interesse ciuili, vnde in omnibus causis criminalibus proceditur per viam inquisitionis, vt docet Clarus supra nu. 6. ex Guilelmo de de Bened. & Practica Millari.

Guilelm de Benedictis.

Inquisitione est triplex.

Iuquisitio autem quantum spectat ad propositum nostrũ est triplex. prima est omnino geueralis, qua in genere inquiritur, an subditi seruent leges, an non, an committantur crimina, an de nullo sit fama, vel suspicio alicuius criminis, & hac vtuntur prælati, & superiores, in uisitatione prouinciæ, & locorum subiectorum, vt pote, quando Prouincialis visitando monasteria, generaliter inquirit, num in monasterio sint aliqua delicta,

cta, vel trasgressiones contra Regulam, & constitutiones, quomodo quilibet frater se gerat in officio suo, nec aliquam specialem inquisitionem facit cōtra aliquam particularem personam, nec de aliquo particulari delicto.

Secunda est omnino specialis, qua de certa persona, & de certo crimine quaritur, v.g. an Petrus commisserit simoniam, vel furtum &c.

Tertia est mixta, quando vel solum crimen est speciale, vel sola persona, vt quis fecerit istud homicidium, an Petrus seruet statuta, vel constitutiones generales &c.

Cæterum quoniam aliqui Prælati, & quamplurimi fratres errant in huiusmodi generalibus inquisitionibus, illi in procedendo, & isti in denunciando; Idcirco de inquisitione generali, id explicabimus breuiter, quod late tractat Sotus de denunciatione fraterna in lib. de rat. teg. & deteg. secr. m.2.q.4. concl. 8. deinde de speciali inquisitione agemus.

De inquisitione generali. Cap. II.

Prælatus duplici modo procedere potest, vel vt Pater, vel vt Iudex.

CIRCA generalem inquisitionem. obseruandum est primo, quod Prouincialis duplici modo procedere potest in corrigendo fratrum crimina, vel tamquam Pater, vel tamquam Iudex; ita fratres possunt ei denunciare delicta cõfratrum suorum, vel tamquam Patri, vel vt iudici. Quando delicta denunciantur tamquam Patri, vno modo est procedendum nempe fraternaliter; Quando vero tamquam Iudici denunciantur, alio modo, scilicet iudicialiter procedendum est.

Crimẽ aut est publicũ, aut priuatũ.

Secundo obser. est quod peccatum fratris; aut est publicũ, aut priuatum, si est publicum, debet denunciari Prælato tãquam Iudici, vt publica fratris correctione, scandalo succurrat aliorum, iuxta sent. D. Pauli ad Thym. 5. peccantibus coram omnibus argue &c. & Cano. in c. 1. extra de pœnit. et remiss. Vbi dicitur. Manifesta peccata, non sunt occulta correctione purganda. Et in hoc euentu non est necesse, quod huiusmodi denunciationem præcedat monitio. Si autem peccatum

peccatum non est publicum (& intelligo publicum notoreitate facti; quod nulla tergiuersatione cælari potest) & sit probabile testibus, vel laborat infamia, tūc potest denunciari prælato, & tamquam Patri, et tāquam Iudici, vel simpliciter non exprimendo, nec tamquam Patri, nec tamquam Iudici, sed vt prouideat prout sibi videbitur, vel vt Pater, vel vt Iudex. Verum est tamen, quod si crimen vergit in perniciem publicā, & probari potest legitime, tenetur frater illud denūciare prælato, tāquam Iudici, vel simpliciter, vt melius, & securius prouideatur bono cōmuni, & in hoc casu prætermittēda necessario videtur secreta monitio: quoniā (vt inquit Sotus vbi supra) non statim arguendus est frater coram alijs: quoniam & si nō lædatur fama, æditur tamen pudor, & verecundia proximi, cum in presentia plurium corrigitur: atq; adeo experiendum est primum; an per secretā correctionem frater corrigatur; si ergo monitio secreta præcedere debet correctionem coram illis faciendam, qui sciunt peccata; multo magis æquum erit, vt præcedat etiam paternam denunciationem. Verum est tamen, quod quando probabiliter crederet

Subditus quā teneatur denūciare prælato tāquā iudici.

Sotus.

ret emendationem quam intendebat facere de fratre peccante, melius faciendam per Prælatum, poteſt ei denunciare tamquam Patri, dummodo prælatus ſit bonus, pius, & qualis eſſe debet, vt inquit S. Thom. in. 4. quol. & ſequitur Sylueſ. in verbo correct. q. 7. & Ricar. in 4. d. 19. q. 1. Quicquid dicat Sotus vbi ſupra concl. 3. dub. 3.

D. Thom.
Sylpeſt.
Riccar.

Si autem peccatum eſt ſecretū, itaq; teſtibus probari non poteſt, nec laborat infamia, tunc denunciandum eſt Prælato tamquam Patri, & non tamquam Iudici. Nam ſi denunciaret ei tamquā Iudici, peccaret mortaliter prodendo fratris ſecretum; Quod quidem intelligendum eſt, ſi peccatum eſſet de grauioribus, & non de leuibus: & grauia appello non ſolum illa, quæ ſunt mortalia, verum quæ ſunt contra famam, & bonorem proximi: nam leues culpæ, quæ non vergunt in infamiam, poſſunt dici Prælato tamquam Iudici, & ipſe poteſt illas publice corrigere, prout vſus Religionis vbique obſeruat.

Subditus qñ tenetur denūciare prælato tāquam patri.

Demum quantum ſpectat ad hanc generalem inquiſitionem obſer. eſt, quod denunciatus tenetur veritatem criminis ſui Prælato fateri tāquā Patri; niſi forte

Denūciatus tenetur crimen ſuū fateri prælato tāquā patri.

timeret

timeret non leuiter, ſed grauiter, quod tamquam Iudex machinaretur eum punire: quia tunc non teneretur fateri; ita inquit Sotus de iuſt. et iur. lib. 5. q. 1. art. 2. concl. 3. & eo magis tenetur illud fateri, quando crimen probari poteſt teſtibus, vt patet per eumdem Sotum, de rat. teg. & deteg. ſecr. m. 2. q. 4. concl. 7.

Prælatus verò ita denunciatum, non poteſt pœnis iuris punire, quod patet ex fine, & ſcopo talis denunciationis, qui eſt ſola emenda, & non punitio fratris denunciati: Aut ergo denunciatus fatetur crimen, aut non, ſi fatetur, & proponit ſe corrigere; non habet Prælatus ius ſtatim eum plectendi pęna iuris, etiã quod delictum probari poſsit teſtibus idoneis: nam correctionis fraternæ finis, eſt ſola emendatio fratris, atq; adeo omnia prius tentanda ſunt, vt frater ſine iudiciali correctione corrigatur; Quare Prælatus debet fratrem denunciatum admonere ſecrete: & eo maxime ſi crimen probari non poteſt, quando ſcilicet ſolus denunciatus illud fecit. licitum tamen erit huiuſmodi confeſſum, aliqua pœna paternaliter plectere; non ad punitionem præteriti delicti, ſed ad terrorem in futurum: hæc Sotus vbi ſupra.

Qui admonet etiam Prælatos, & merito; ne ſint præcipites, & imprudentes, in huiuſmodi proceſſu fraternali. Quoniam quando crimina non ſunt pernicioſa Reipub. aut contagioſa, aut denunciatio non fuit iudicialis, non ſunt iudicialiter punienda; & donec manet proceſſus in ſuo ſtatu fraternali, non poteſt Prælatus iudicialiter procedere contra ipſum denunciatum, examinando denunciantem, vel alios teſtes tanquam iudex, niſi inſuper eſſet infamia contra ipſum denũciatũ: Quoniã alias prælatus eſſet accuſator, & iudex, quod non poteſt, vt ſupra diximus; & aduertant qui contrariũ faciunt, quod peccant mortaliter, cum iniuſte, & præter iuris ordinem in publicum prodeant peccatum, quod ſibi ſecretum fuit denunciatum.

Si frater denunciatus non vult fateri delictum, tunc ſi crimeu idoneis teſtibus probari non poteſt, nec adſit infamia, nec indicia ſufficientia ad inquiſitionem, Prælatus nihil aliud facere poteſt, quam orare pro ſubdito, & admonere illum, & expectare, quam diu adſint indicia ad inuqirendum, aut teſtes ad conuincendum delictum.

Quando Iudex procedit via inquisitionis generalis, an debeat pręcedere infamia personæ, vel delicti. Cap. 12.

Iudex potest facere generalem inquisitionē absq; infamia pręcedente.

RESpondeo, & dico primo. Vt Iudex faciat inquisitionem omnino generalem, non est necesse, vt aliqua infamia præcesserit; est communis DD. sententia. probatur primo, quia in iure præcipitur prælatis ecclesiasticis, & superioribus, vt suo tempore faciant visitationes, & inquisitiones generales, vt patet. c. Perniciosam, de offic. Iud. ord. Habeant Episcopi singularum Vrbium, in suis Diœcesibus liberam potestatem adulteria, & scelera inquirere, vlcisci, & iudicare. Glossa tamen putat hic agi de inquisitione speciali, quæ fit præcedente infamia, sed potest etiam intelligi de generali. Item. c. Roman. §. sane. de censibus in. 6 Verbo Dei quærat de vita, & conuersatione ministrantium ecclesijs. Vbi apperte agitur de inquisitione generali. Probatur secundo; quia talis inquisitio, est necessaria ad purgandam Rempublicam, moresq; in cœtibus homi

num reformandos: Tertio. Per eam nulli fit iniuria; cum de nemine in particulari fiat inquisitio. Nec refert, quod hac ratione detegantur occulti peccatores, quia id per accidens, & præter intentionem inquirentis contingit, & alias bonum commune huic incommodo ante ponendum est. Deniq; nisi talis inquisitio fieret, multa crimina manerent impunita, quæ tamen puniri omnino expedit, ne criminosi inualescant. nemo enim ea sponte deferret.

Subditi interrogati in generali inquisitione non tenentur patefacere criminosos.

Dico secundo. In hoc tamen casu interrogati subditi, non debent patefacere criminosos occultos, qui nulla talis criminis infamia laborant. est communis sententia DD. Sancti Thomæ. 2.2.q. 69. art. 2. & Caiet. in illum art. Soto de teg. & deteg secr. 2.m. q. 6. Nauar. c. inter verba concl. 6. nu. 21. & in Rubr. de Iudicijs. num. 87. & colligitur ex. c. qualit. & quando. Ratio est; quia id, de quo nulla adhuc est fama censetur occultũ, dum via inquisitionis proceditur: atqui iudicis potestas non se extendit ad elicienda occulta; maxima enim inde incommoda in Repub. sequerentur. Itaque etiã si sub iuramẽto, vel sub pœna excõmunicationis præcipiatur, vt dicas veritatem

D.Thom. Caiet. Sotus. Nauar.

Iudicis potestas non se extendit ad elicienda occulta.

ritatem de eo, quod nosti, tamen non teneris, sed potes cum restrictione mentali dicere, te nescire quicquam, intelligendo tacite, te nescire eo modo, vt tenearis patefacere.

Sed difficultas est, Vtrum etiam obligentur, non manifestare, ita vt peccent contra iustitiam, si in hoc casu crimina occulta aperuerint. Videri posset alicui, saltem quando crimen probari posset in iudicio, non peccare contra iustitiam eos, qui illud in huiusmodi inquisitione patefaciunt superiori: nam eo euentu, ius habent accusandi, vel denunciandi authorem. Quicumq; enim vel testibus, vel alijs indicijs crimen probare potest, non peccat contra iustitiam, si illud iudici denunciet: expedit.n.bono publico, vt omnibus hæc potestas detur. Generatim enim loquendo infamia, & punitio, quæ priuato infertur, abunde compensari videtur exemplo publico, & timore, qui alijs inijcitur, per quem sibi a peccando cauent. Idem confirmari videtur ex praxi totius orbis; vbiq; enim consueuerunt tales deferri, non solum, quando generalis inquisitio instituitur, & subditi interrogantur, sed etiam sponte a non rogatis, vt docet Clarus q. 7. An subditus interrogatus in generali inquisitione teneatur non manifestare. Clarus.

Nibilo-

Nibilominus fere communis sententia est, id illicitum esse, quando ad solā punitionem tenditur; Tunc enim praecedere debet infamia, vt colligitur ex. c. qualit. & quando. Nec obstat praxis orbis contraria: nam multi in hac re peccant per ignorantiam; multi etiam non tam punitionem spectant criminum, quā emendationem, vel mali impeditionem, & auersionem; quo casu denunciatio est licita, etiam si non praecesserit infamia, vt pasim Doctores tradunt.

His addo. Quando crimen nullo modo potest probari, aperte contra iustitiā peccare, si illud apperias: quia nullum ius habes, illud patefaciendi: cum enim non posit probari, non potest quoque puniri, ac proinde non potest ex eius reuelatione aliud sequi, quam infamia.

Excipe tamen duos casus, quibus potest Superiori patefieri, & si omnino occultum sit. Prior est, quando id putatur esse necessarium ad ipsius emēdationem, tunc enim aperiendum est superiori; nō vt iudici; sed vt patri, vt sua prudentia, & authoritate illum emendet. Alter est, dum aliquod malum spirituale, vel temporale impendet ab aliquo, quod commode auerti non potest, nisi superio-

ris

ris opera, Tunc enim non est habenda ratio famæ, vt dictum est supra.

Quando crimen est publicum, sed author ignoratur, an iudex possit inquirere, quis fecerit. Cap. 13.

MVLTI *docent id non esse licitum. ita Caiet. 2.2.q.69. art.1.& 2.& Sotus de secreto.m.2.q.6.dub.4. & quidã alij. Primo. Quia canones vetant, ne procedatur per inquisitionem, nisi de Authore sit fama, vel certe indicia. c. Cum oporteat de Accusat. Nisi super prædictis famam ipsius læsam esse noueritis, ad inquisitionem illorum non subito procedatis. Idem habetur c. inquisitionis, & c. qualit. & quando. 2. eodem tit secundo si liceret in genere inquirere malefactorẽ, sequeretur quod ipse malefactor, si forte interrogaretur, teneretur se ipsum prodere, quod nemo concedit.* Caieta. Sotus.

Cæterum contraria sententia mihi verior videtur; Vnde dico primo. Quando manifestum est crimen. Ius est iudici quærere in genere quis fecerit, non tamen in particulari, an Petrus fecerit, nisi Quando manifestum est crimen, & author ignoratur potest iudex inqu

nisi de eo sit aliquo famia, vel indicium. Ita Syluest.5.correct.nu.6.Nauar. in c.Inter verba concl.6.nu.15. in manu. c.18.nu.40.Inno.c.Bonæ.1 de elect.nu.5 Item nota inquit, quod sic seruat totus mundus, quod contingente maleficio notorio, statim inquirit Iudex generaliter non contra certam personam: & facta inquisitione, vocat nominatos in inquisitione de maleficio, vt se defendant. & quod longam interpretationem recipit, ex iteratione factorum mutari non debet. Idem tenent Panor. & Imola, ibidē, & alij. probatur primo. Ex praxi communi Iudicum, tam ecclesiasticorum, quam sæcularium, quā durū est condemnare; Secundo. Nisi tales inquisitiones fierent, duo grauissima mala in Repub. sequerentur: nam & populus grauiter offenderetur, videns iudicem non inquirere authorem aperti criminis, putaretq; eum maleficio fauere, & malefici spe immunitatis inualescerent. Tertio. Quia nemo potest queri sibi factam iniuriam per hanc generalem inquisitionem; imo tota Respub. illam desiderat.

Ad primum argumentum contrariæ sententiæ Respondeo. In illis Canonibus agi de inquisitione speciali; qua inquiritur

rere, quis fe cerit.
Syluest.
Nauar.
Innocen.
Panor.
Imola.

quiritur de Petro, vel Paulo, nō autē de qua in genere quæritur, quis fecerit vt patet in ipso textu.

Dices. Inquisitio illa, qua Iudex, quærit in genere quis fecerit, non minus præbet occasionem reuelandi crimina oculta, contra ordinē charitatis, & iustitiæ, quā inquisitio specialis, qua quæritur, an Petrus fecerit, ergo est iniqua.

Respondeo. Quod occulta crimina detegantur, id non prouenit ex ipsa conditione interrogationis; sed ex imperitia eorum, qui interrogantur; qui nescientes iura, putant se teneri occulta patefacere; Verum propter tale incommodum per accidens prouenienς, non debet omitti inquisitio, tantopere bono publico necessaria; cum hæc secundum se talis sit, vt nemini iniuriam faciat. Neq; Iudex inquisitionem faciens, tenetur instruere rudiores, ne authorem detegant, si forte nulla infamia laboret; id enim redderet eum suspectum corruptelæ, vel fauoris in criminosum, si potest simpliciter inquirere, sicut videt bono publico expedire. Quod si occultus author detegatur, poterit contra eum procedere, nec damnum secutum ei imputabitur, vt recte inquit Nauar. in rub. de Iud. nu. 87. Nauar.

quia

quia iure suo vtitur. Hoc ipso enim, quo criminis author est publice detectus, (etiam si id ab altero inique factum sit) potest contra eum informationes accipere, & particularem inquisitionem facere, & conuictum punire; modo tamen ipse per iniuriam non sit causa illius detectionis.

Ad secundum respondeo. Et si iudex possit interrogare, non tamen inde sequitur, reum si forte interrogetur teneri se ipsum patefacere; certum enim est, Iudicem in crimine lęse maiestatis posse interrogare, seu inquirere; reum tamẽ ante infamiam, vel semiplenam probationem, non teneri se ipsum prodere.

Occultus author non tenetur se prodere.

Nec obstat quod D. Thom. in capitulo generali Parisijs, dicitur respondisse, occultũ authorem teneri se prodere ad præceptum Prælati, quando notorium est crimen, v.g. furtum esse cõmissum: quia tunc solum erat Baccalaureus, & cæteri Magistri ei contradixerunt, vt refert Syluest. correct. 5. nu. 6.

D. Thom.

Syluest.

Dico secundo. Et si superior, vt officio suo satisfaciat, possit sub iuramento generatim inquirere a subditis, quis fecerit; subditi tamen non tenentur patefacere Authorem, si nulla laborat infamia

Subditi non tenentur patefacere authorem etiã

mia, & nihil mali in posterum timeatur. Prior pars patet ex dictis. Altera est communis sententia doctorum, & colligitur ex Canonibus supradictis. Ratiõ est: quia superior non potest obligare subditos, ut reuelent occultos peccatores, sed solum eos, qui infamia aliqua laborant; multo minus occultus peccator tenetur se ipsum prodere. Nec obstat factum D. *Greg. epist.* 30.*lib.*5.*Qui sacra communione interdixit cuidam, qui libellum famosum sparserat, nisi se proderet, & excommunicat eumdem, si se non prodens accedat ad sacram communionem, ut habetur.*5.*q.*1.*c.Quidã maligni. Nam infamator ille tenebatur alterius famam reparare, vel certe probare, quæ in libello habebantur, quorum neutrum sine sui patefactione fieri poterat. potest enim quis obligari ad se prodendum, quando id necessarium est ad falsæ infamię iniquè irrogatæ abstersionem; quam uis non sit necesse illam detectionem fieri coram iudice. Notandũ tamen, si crimen adhuc esset perpetrandum, vel continuandum, vel si ex eo graue damnum alicui impenderet, quod alia ratione non posset commode auerti: interrogatus poßet, & etiam deberet authorem*

sub iuramẽto, si nulla laborat infamia.

D. Greg.

thorem

thorem patefacere, & si omnino occultum, & nulla infamia laborantem, & Iudex posset, opportuna remedia adhibere, vt est dictum in superiori capitulo: Respondeo. Eo casu non teneris patefacere, nisi quod absq; iuramento licite posset; vnde non teneris si authorpenitus est occultus, & per occultam monitionem corrigi potest. Secus si de illo est rumor, vel si aliter non putatur emendandus. Pari modo, & si sub pœna excommunicationis pręceperit, non teneneris; nisi de illo sit aliqua fama, vel nisi damnum alicui inde impendat; de tali enim est huiusmodi praeceptum intelligendum. Ita Sylues. supra. & passim alij doctores.

Syluef.

Cui addiderim, vel nisi alia ratione, non speretur emendandus: quia tunc tenetur etiā vbsq; praecepto superioris ergo poterit ei praecipi, sub pœna excommuniccationis.

De Inquisitione speciali. Cap. 14.

Inquisitio specialis qd sit.

Nquisitio omnino specialis, vt supra tactum est, est quando per Iudicem, in particulari, & nominatim, inqui-

qui-

ritur de certa persona, aut de certo crimine, videlicet vtrum Petrus sit in aliquo delicto, vel an Petrus commiserit tale delictum.

Quæ specialis inquisitio, cum per eam pœna delinquentis intendatur, fieri nequit per Prælatum, nisi infamia, & clamorosa insinuatione præcedente, vt communiter tradunt omnes Theologi, & Canonistæ, & Iurisperiti, & expresse habetur in c. qualiter, & quando & in c. Inquisitionis extra de Accusat. & ratio est: quoniã, vt dictum est supra Iudex neminẽ punire potest, nisi ad petitionem partis, nempe accusatoris, vel eius vicemgerentis. Inquisitio specialis fieri neq; nisi infamia præcedente.

Iudicium autem ex tribus cõstat personis scilicet Accusatore, Reo, & Iudice, qui quidem Iudex medius est inter accusatorem, & reum, eis iustitiam administrans, medium autem in neutram partem inclinare debet; si ergo Iudex vellet (nemine existente accusatore) aliquem nominatim inquirere, indueret Iudicis, & accusatoris personam, quod iura aborrent. 4. q. 4. c. 2. & 2. q. 1. c. Multi. Iudiciũ cõstat ex tribus personis

At vbi præcedit infamia, & clamorosa insinuatio, cessat illud absurdum;

F quod

quod videlicet iudex sit etiam Actor: quoniam infamia gerit vicem accusatoris, vt inquit textus in d.c. qualiter, et quādo

Tenendum est ergo; Vt Iudex possit contra aliquem instituere inquisitionem specialem, tendentem ad punitionē criminum, debere praecedere aliquā infamiam Authoris.

Ad malum euitādū potest formari inquisitio specialis, infamia non praecedente.

Dico tendentem ad punitionem: quia ad malum impediendum, vt quando agitur de beneficiorum, & officiorum collatione, vel de matrimonio contrahendo, licitum est inquirere de impedimentis, vel delictis personarum particularium, etiam quod nullus de illis sit rumor: omnia enim alioquin erunt plena incestis, sacrilegiis, vel nefarijs coniugijs, & prauis rerum sacrarum, & ciuilium ministris. Debent tamen tunc superioribus crimina apperire secreto, & quam minima fieri potest famae laesione. Similiter, quando inquisitio fit ad maleficia impedienda, & eorum occasiones tollendas, non requiritur infamia, vt ad auertenda homicidia, sacrilegia, furta, haereses, & similia Vide Nauar. in Rubr. de Iud. nu. 29.

Nauar.

Probatur haec sententia ex c. Inquisit. §. Tertiae de accusat. vbi dicitur. Ad haec respon-

respondemus, nullum esse pro crimine, super quo non laborat infamia, seu clamosa insinuatio non præcesserit, puniendum. Quinimo super hoc depositiones contra eum recipi non debere, cum inquisitio fieri debeat, solummodo super illis, de quibus clamores aliqui præcesserint. Et c. qualiter. 2. eodem. tit. sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio, sic, & denunciationem charitatiua monitio, & inquisitionem clamosa insinuatio præuenire. Confirmatur quia merito quisq; posset queri sibi fieri iniuriam, si in vitam eius iuridice inquireretur, cuius fama alioquin est integra: nam per talem inquisitionem, redditur suspectus.

Obseruandum est tamen excipi aliquot casus a DD. quibus non requiritur ad specialem inquisitionem infamia præuia de illo crimine. Casus in quibus ad specialem inquisitionem non requiritur infamia.

Primus *est. Si quis confessus sit crimē occultum in iudicio, etiam coram paucis, vt coram solo Iudice, & Notario, seu scriba, vt colligitur. ex. c. 1. de accusat. in. 6. Nam talis confessio inducit notorium iuris. Idem dicendum etiam, si solum incidenter illud confessus sit, vt cōmuniter tradunt Iuris periti cum Bart.* Bart.

in.l.2.§.si publica.ff.ad.l.Iuliam de adulterÿs. Neque refert vtrum illud, quod sic confessus est, sit circumstantia delicti de quo agitur, an distinctum delictum: nam etiam si sit omnino distinctum, Iudex contra illud procedere potest, vt recte docet Nauar.in Rub.de Iud. nu .86. contra Sotum. Non sufficit tamen confessio extra iudicium, etiam si coram multis facta sit, nisi ex ea orta sit infamia, vt vult Nauar. vbi supra. Neq; ea, quę facta est metu tormentorum, si postea, tamquam metu facta reuocetur. Neq; ea, quæ facta est coram prælato incogitanter, aut in aliqua epistola secreta, quam prælatus aperuit, vt vult Sotus de secr. m. 2. q. 6. & consentit Nauar. supra.

Nauar.

Sotus.

Secundus est. Quando iudici per generalem inquisitionem procedenti, patefactus est Author, tunc enim potest contra eum procedere, vt docet Nauar. supra.nu.87. contra Sotum, estq; communis sententia Iurisperitorum in.l.2. §. si publico.ff. de Adult. Neq; refert, quod testis forte peccauerit reuelando, eo quod nulla esset infamia: quia ex quo crimen deductũ est in publicã iudicis notitiã, siue bene, siue male, ille tenetur contra illud procedere,

Nauar.

procedere, per particularem inquisitionem, & punire, vt Idem contra Sotum docet, & patet ex dictis supra.

Aduerte tamen casus supradictos non esse, proprie excipiendos à regula illa generali, qua dicitur, Absq; infamia non esse speciatim inquirendum, quia notorium iuris, vel facti, plus est, quam infamia, vnde si præcedente infamia licet, etiam licet cum res est notoria.

Tertius est, quando delictum commissum est in Iudicio, vt si testis falsum deponet in iudicio, si accusator calumnietur, aut preuaricetur, aut tergiuersetur. Ita Nauar. nu. 88. ex Specul. Bart. & alijs: ratio est, quia hæc crimina censentur valde noxia bono publico, eo quod iustitiam iudiciorum publicorum, vel euertant, vel impediant, vnde merito ex Indicijs, & vehementi suspicione contra ea procedi potest. Nauar. Specul. Bart.

Quartus est. In crimine hæresis, & apostasia a fide; in his enim sine accusatore vero, vel ficto, idest, qui vicem accusatoris supleat, etiam sine infamia inquiri potest, vt docet Nauar. nu. 93. & colligitur ex c. excommunicamus. §. Adijcimus, de Hæret. & l. Apostatarum. C. de Apostatis. ratio est: quia has crimi- Nauar.

na sunt maxime noxia Reipub; ab his. n. semper impendet aliis periculum euersionis. Requiritur tamen aliqua suspicio orta, ex indiciis, non leuibus.

Quintus est. In omni crimine læsæ maiestatis humanæ vt cõstat per Extrauag. Frederici Imperatoris, quæ incipit ad reprimendum, & habetur post lib. feudorum.

Sextus est. Quando inquiritur de morte domini contra seruos, vt si dominus inueniatur occisus, & nesciatur Author. iuxta. l. 1. ff. ad. S. C. Silanianum, & nautas nauis submersę. iuxta. l. Quoties. C. de Naufr. quia, & si nulla aliquorum hominum fama sit contra illos seruos, vel nautas, tamen est quædam populi de illis suspicio. Idem dicendum, quandocunque est suspicio populi, vel communitatis, vel conuentus contra aliquem; hæc enim suplet vicem infamiæ, vt docet Nauar. ex Ant. de Butr. Abb. & Arret. n. 95

Nauar.

Sed numquid his casibus exceptis sola fama sufficit vt Iudex contra aliquem inquirere possit? Respondeo, quod non, sed requiritur etiã ipsa clamosa insinuatio, quæ famam ipsam ad aures iudicis deferat, non vna vice tantum, sed pluribus, ac sæpius, vt expresse inquit textus

An sola infamia sufficiat, vt Iudex contra aliquem inquirere possit.

tus in d.c.qualiter. Non est autem determinatum quoties requiratur, quod clamor, & infamia ad aures Iudicis perueniat, ad hoc, quod possit ex officio contra aliquem inquirere, atq; adeo erit hoc iudici arbitrarium, & ita communiter tenent doctores, vt inquit Marian.in d. c. Qualiter. Marianus.

Est tamen obseruandum, vt hæc intelligantur, vt procedant, quando inquisitio fit contra Prælatum: nam eo casu non sufficit simplex fama, sed requiritur, quod sit talis, quæ non possit sine scandalo, & periculo tollerari. Secus autem quando inquisitio fit contra subditum, tunc enim sufficit, quod fama præcedat, etiam quod non sit scandolosa, & periculosa; atq; ita tenent communiter DD. vt inquit Clarus.q.7.vers.Item quæro, & Sotus de secr.m.2.q.6.concl. 1. dub.3. Clarus.

Debet insuper hæc fama habere originem a personis honestis, & fide dignis, non autem a maleuolis, & indignis, vt omnes fatentur, & est textus in d.c.Qualit.& quando.

Sed quæres quid sit ista infamia, & qui numerus testium sufficiat ad faciendam famam, & quomodo probetur. Ad Infamia qd sit.

Bart.

primum dico quod fama, vt inquit Bar. in.l.de minore. §. Tormenta.ff. de quest. est commnnis opinio voce manifestata ex suspicione proueniens, quæ si sit de malo dicitur infamia, Dicitur autem communis opinio secundum regulam, quam tradit Glossa in c.inquisitionis. Quando rumor est sparsus per maiorem partem viciniæ, aut per maiorem partem collegij, vel vniuersitatis, in quibus quis commoratur, vt notat Bart.loco supracitato.

Fama debet probari saltẽ per duos testes. Clarus.

Quoad secundum dico, quod fama probari debet saltem per duos Testes, & non per pauciores, & in hoc omnes concordant, inquit Clarus.q.7.vers. sciendum est tamen. Quoniam in ore duorum, vel trium &c. hi tamen non debent testari se audiuisse a maiori parte populi, vt vult Glossa.in.l.3.§.eiusdem.ff.de probationibus, quam pleriq; Iurisperitorum sequuntur, sic enim vix vnquam posset fama probari, ac proinde modus iste procedendi esset inutilis; quis enim est, qui cum maiore parte Oppidi, aut viciniæ loquatur, aut aduertat se locutum? sed satis est, vt testentur, se ita publice audiuisse, vel ita passim dici, vt docet Baldus in c.literas-nu.2.de presunt.& alij; sicq; passim seruatur, teste Claro q.6.Debent

Baldus.

bent etiam teſtes deponentes de fama red dere rationem ſufficientem ſcientiæ, alias non probant, vt dicit Bart. *in d.l. de minore. §. plurimum, atq; adeo ſi fuerint interrogati debent nominare a quibus audierint; vt ſciatur, famam habuiſſe originem ab honeſtis, & probis, & teſtes non fingere, vnde ſi non nominarent eos, non probarent in criminalibus, vt dicit Bart. vbi ſupra & ante eum Innoc. in c. qualiter, & quando. Quomodo ſi non fuerint ſuper hoc interrogati, debent nominare eos, a quibus audierunt, vt poſsit Iudex perpendere ex eorum qualitate, quanta ſit illis adhibenda fides; ita Clarus vbi ſupra, & ratio eſt: quia fama, vt diximus debet habere originem, a perſonis honeſtis, & fide dignis, vt etiam omnes fatentur, & eſt textus clarus in d.c. qualiter, & quando. Quod tamen intelligit ipſe Clarus, niſi ageretur de re geſta in loco turpi, puta in Lupanari, vel in ludo taxillorum, & cartarum: quia tunc non eſſet contemnenda fama, quæ ortum haberet a perſonis turpibus, quandoquidem in illis locis non ſolent conuerſari homines honeſti, & probatæ famæ. Inſuper notandum eſt, quod huiuſmodi teſtes deponentes ſuper ſama deberent*

Bart.

Innoc.

debent scire quid est fama, & ideo si interrogentur , quid est fama , & respondeant se nescire nihil probant. Clarus vbi supra, qui dicit hanc esse communem opinionem .

Si duæ famę cõtrarię fuerint probatę cui standum.

Sed quid si extant probatæ duæ famæ cõtrariæ cui standum erit ? Respondetur quod standum erit priori , & si eodem tempore concurrant , statur illi famæ , quæ processit ex verisimilioribus probationibus, vt inquit. Nauar. Consil. 473. nu:20. & 21. Item ad fauorem rei bona fama præualet malæ famæ, vt dicit Boss. in pract. crim. tit. de fauor. defen. nu. 13. Cæterum si Reus ita diffamatus probauerit, quod per triennium proximum , vixisset , & fuisset bonæ conuersationis, & famæ, illa mala fama contra ipsum probata nihil ei noceret, sed censetur in totum purgata, ita inquit Clarus vbi supra, & hanc dicit esse communem opinionem.

Nauar.

Boss.

Clarus.

Fama an cẽsenda sit probata: quia Iudex dicit in inquisitione famã pręcessisse.

Sed dubium oritur , an ex assertione Iudicis dicentis in forma inquisitionis, famam publicam præcessisse, dicatur probata fama ; an vero necessarium sit , quod ipse Iudex prius probet hanc famam præcessisse saltem per duos testes .

Respondeo breuiter , quod licet aliqui

distin-

distinguant inter Iudicem ordinarium, & delegatum, & dicant, quod delegatus non potest inquirere, nisi prius probata fama saltem per duos testes, & in hoc videntur concordare doctores omnes, vt inquit Bertus in .c. qualiter, & quando nu. 36. in fine. Ordinario vero vbi procedat ex mero officio, sufficit quod extra iudicialiter constet de fama, & sic potest examinatis testibus super infamia procedere, ad informationem; & hanc dicit esse communem opinionem Arret. in. c. cũ oportet. nu. 45. & sequent. ex. de accusat. & Bertus vbi supra, quos refert Clarus. q. 31. vers. fama pub. preced. & ratio discriminis inter delegatum, & ordinariũ iudicem potest esse talis· quoniam probabiliter existimari potest, quod ordinarius debet habere cognitionẽ de infamia, quia peruulgatur in monasterio, vel in alio loco, vbi ipse degit. Sed delegatus, qui non commoratur in loco vbi commissa sunt crimina, non præsumitur, seu nõ æstimatur habere hanc cognitionem, propterea requiritur, vt ipsi constet probata, prius quam inquisitionem instituat. Tamen quia fama est vna ex probationibus, quæ cum aliis valet ad condemnandum reum, ne dum ad ipsum interrogandum,

Bertus.

Ang. Arret.

dum, & torquendum, vt infra videbimus, & nisi ipsa constiterit in processu probata non prodesset, nec ad interrogandum, nec ad condemnandum ipsum reum, vt omnes fatentur. Existimarē ego valde vtile esse, & satis expediens, quod probetur infamia, antequam inquisitio instituatur: quia sic remaneret probata; tum quo ad inquisitionem, tum quo ad alia supra dicta. Cæterum de necessitate crediderim, quod siue Iudex sit ordinarius, siue delegatus non esse necessarium probare infamiam, priusquam inquisitio instituatur, sed sufficere, quod sæpius peruenerit ad aures ipsius Iudicis, vt inquit textus clarus in.d.c.qualiter, & quando, in illis verbis. Si per clamorem, & famam ad aures superioris peruenerit: Et cū vtatur verbo superioris(quod potest conuenire etiam delegato: quia, & ipse dicitur superior) comprǽhendit tam iudicem delegatum, quam ordinarium: maxime quando infamia peruenit ad aures ipsis delegati.

Authoris sētentia.

Sotus.

Obseruandum est tamen, quod Sotus de rat.teg.& deteg.secr. m. 2. q. 6. in 1. concl.dub.3.vers.sed est praterea aduertendum,& in.1.dub.vers. Quando vero proceditur, tenet quod quando sunt manifesta

feſta indicia contra aliquem,non eſt neceſſaria infamia,ad formandam inquiſitionem : quoniam indicia æquipollent famæ, ſecundum D.Thom.2.2.q.69. art. 2.Vbi ponit tria ſub disiunctione ſufficientia ad interrogandum reum iuridice , aut vnum teſtem, aut infamiam, aut indicia illis æquipollentia atq; ita ſemiplenam probationem,& tunc poterit cõtra talem indiciatũ inſtitui inquiſitio, ſicut contra infamatum ; nulla præcedẽte quærela , vel accuſatione.Sed ego non intelligo , quæ indicia poſsint eſſe iſta , quæ apperiant viam inquiſitioni , ſicut infamia ; niſi dicamus , quod ſit in caſu, quod delictũ eſt euidens , & ignoratur author,tunc .n.ſi adſint indicia contra aliquam particularem perſonam, poterit contra illam formari ſpecialis inquiſitio,de quo caſu dicemus infra.Sed tunc videtur,quod euidẽtia facti aperiat viã inquiſitioui,& neſcio quomodo poſsit aliter intelligi dictum Soti.Nam ſi duo teſtes , neq; tres non ſufficient ad formandum inquiſitionem , niſi adſit infamia, quæ viam apperiat inquiſitioni,vt clare inquit textus in.d.c.Inquiſit.ex. de accuſat. multo minus ſufficere debent alia indicia:nã inter indicia,primum locum D.Thom.

obtinent

obtinent testes de ipso crimine deponentes. Et inuenio, quod Nauar. in manu.c.18.nu.38. tenet expresse contra Sotum, quod videlicet nõ sufficiant indicia ad apperiendam viam inquisitioni.

Nauar.

De his, quæ viam apperiunt ad inquirendum. Cap. 15.

Iudex non potest ex se ipso inquisitionẽ incipere.

CVM Iudex nunquam possit ex se ipso inquisitionem incipere, sed semper debeat aliquid præcedere, quod inquisitioni viam apperiat, & iudicem cogat, vt ex officio procedat; Nec possit procedere ex delatione facta ei, non vt Iudici, sed vt priuato, vel etiam vt patri, ideo breuiter explicanda sunt ea, quę viã apperiunt ad inquirendum; verum cum ex dictis manifeste appareat, infamiam apperire viam ad inquirendum. Videndum est modo, an sint aliqui casus, in quibus absque infamia præcedente possit iudex inquisitionem formare. Primus tamen obseruandum est, quod si iudex absque informatione de infamia, processerit ad inquisitionem specialem, nihilominus valet processus, & potest reus condemnari, si tamen reus præsens non exceperit, vt colligitur ex c. 2. & secundo de

Infamia aperit viã ad inquirẽdum.

Accusat.in 6. & docet Nauar. in Rub. de Iud.nu.91.quod si statim exceperit, & iudice volente prosequi appellauerit, non valet processus: quia per appellationem, iudicis potestas suspenditur. hoc obseruato. Nauar.

Dico primo, quod euidentia delicti aperit, viam inquisitioni: nam quando delictum est manifestum, & notorium, ita vt nulla tergiuersatione cęlari possit, prout est illud, quod factum est coram populo, vel maiori parte populi, potest pręlatus inquirere, licet nullus adsit accusator, vel denunciator, neque pręcedat aliqua infamia: quia tunc ipsa euidentia facti habetur pro accusatore, vt habetur in c. Euidentia extra de accusat. vbi dicitur Euidentia, patrati criminis non indiget clamore accusatoris, & D. Ambro. in c. manifesta. q. 1. inquit. Manifesta accusatione non indigent. & confirmatur ex illo, quod dixit Deus ad Caym. Gen. 4. vox sanguinis Fratris tuis Abel. clamat ad me de terra; Et in hoc nullus est, qui dissentiat, tã Theologorum, quam interpretum vtriusque iuris, quãdo scilicet manifestum est crimen, & itidem manifestũ est, qui illud commissit.

Euidentia ie licti aperdi viam inquc sitioni.

D. Ambros.

Sed

An quando notoriū est crimē,& Patrator occultus nulla prę cedentē infamia possit iudex inquirere malefactorem.

Sed dubbium est, atq; contrauersatur, quando crimen est notorium, sed occultus est Patrator, nūquid Iudex possit, nō præcedente infamia, nec indicijs, inquirere malefactorem? v. g. in monasterio reperitur factum furtum aliquod, vel inscriptus libellus famosus contra Guardianum, vel reperitur homo mortuus, et ignoratur malefactor, Numquid licebit Prouinciali interrogare fratres monasterij, quis hæc patrarit?

Sotus.

Sotus in loco proxime citato in d.q. 6. in 1.*concl.dub.*4.*& lib.*5.*de Iustitia, & iure.q.*6.*art. tractat hanc quæstionem satis latæ, & tandem concludit partem negatiuam verissimam esse; & mouetur hoc potissimum fundamento; quoniā Canones supracitati in.c.cum oporteat, in c.Inqnisitionis, & in c.qualiter, & quando, clare determinant, quod non procedatur ad inquisitionem occulti peccatoris, vbicumq; nulla adsint indicia, nec infamia personæ; Hæc autem sunt verba dicti.c.Cum oporteat. Nisi super prædictis famam ipsius, scilicet personæ, læsam esse noueritis, vos ad inquisitionem non subito procedatis. Et in. c. Inquisitionis habetur. Nullum esse pro crimine, super quo aliqua non laborat infamia.*

infamia puniendum, & in. c. Qualiter, et quando. Si super excessibus suis quis quam fuerit infamatus, tunc procedendũ est ad inquisitionem. Nec obstat inquit Sotus, quod dictũ est supra, scilicet quod euidentia patrati criminis non indiget accusatore: quia procedit (inquit ipse) quando non solum crimen ipsum notoriũ est, sed etiam criminis author.

Cæterum vt supra diximus, crediderim contrariam opinionem absq; dubio esse amplectendam, quod. s. quando crimẽ est notoriũ, & euidens, et ignoratur quis illud commisserit, possit, & debeat Iudex generaliter inquirere, quis nam illud patrarit; nam cum, quam plurima committantur grauia delicta occulte, si non liceret inquirere in genere, quis illa commisit, remanerent ipsa crimina impunita in grauissimam perniciem publicam, et scãdalum totius populi: nam cuilibet fas esset committere peccata secreta impune. Si quidem dicerent. Cum non possit Iudex, nec in genere quærere malefactorẽ; absque infamia, vel indicijs manifestis, crimina nostra nunquam proderunt in lucem.

Quãdo crimen est notorium, & ignoratur author, potest iudex generaliter inquirere, quis fecerit

Est ergo practica, et ordinaria consuetudo, quod quãdo delictũ est euidẽs Iudex

in genere inquirit de malefactore, & habito aliquo indicio contra aliquem, postea specialiter procedit contra illum, vt tradit Innoc. in c. bona .1. nu.5. extra de elect. vbi inquit, quod ita seruat totus orbis, & non est credendum, quod totus mundus versetur in periculo damnationis æternæ, vt sentit Sotus cum sua rigorosa opinione. Et dictum Inno. referunt, & sequuntur scribentes in c. Inquisitionis, de Accusat. & in specie. Anan. nu. 4. Felin. post. n.6. Nauar. in mā. c.18. n.38. tenet cum Innoc. contra Sot. Iulius Clarus. similiter. q.5. vers. Poterit igitur, sequitur opinionem Innoc. et plures refert eum sequentes, & inquit, quod hoc obseruant Iudices.

Innoc.

Annania.
Felinus.
Nauar.
Clarus.

Ad fundamentum Soti respondetur, quod Canones dicentes non esse cōtra aliquem specialiter procedendum, nisi notatus fuerit infamia, vel contra ipsum adsint indicia. dico id verissimum esse ea videlicet ratione, quia nisi praecederet infamia, idem esset Accusator, & Iudex, fama autem fungitur officio accusatoris, vt clare habetur in d. c. qual. & quando. Non tamquam idem sit accusator, & Iudex, sed quasi denunciante fama, vel deferente clamore, officij sui debitum

debitum exequatur. In casu autem nostro extat euidẽtia patrati criminis, quæ tamquam Accusator, aut denunciator defert crimen ante conspectum Iudicis, clamans, vt exequatur officium suum, et inquirat veritatem. Quis videlicet illud patrauerit, non quidem specialiter inquirendo contra aliquam certam personam, quoniam id non licet, nisi pręcedat infamia, vel indicia contra illam, sed generaliter, videlicet interrogando vicinos, si sciunt, quis commisserit tale delictum, & si respondeant se nescire, interrogantur postea de infamia, si sciant quis sit infamatus de illo delicto, & si neq; hoc sciunt debent interrogari de circunstantijs; qua hora fuit ille occisus, quibus armis, si visus fuit aliquis ea hora illic pertransire, si habebat inimicos, & alia huiusmodi. Et si prodierint infamiam, vel aliqua indicia cõtra aliquã particularem personam, tunc poterit Iudex, imo tenebitur specialiter procedere contra illam personam, sine quibus nequaquam posset. atq; ita erunt duæ inquisitiones, prima generalis, & secunda specialis, de speciali inquisitione loquuntur supra allegati Canones. Sed quod non posit fieri generalis inquisitio ad cla

morem patrati criminis manifesti nisi adsit infamia, hoc non probant, nec prohibent illa iura. Et tandem nihil obstant dicta Iura, quoniã vt etiã dictũ est, nulla sit specialis inquisitio cõtra aliquẽ absq; infamia, vel indicijs: quia casu quo ex generali inquisitione nõ pcedat infamia, nec aliqua indicia cõtra particularẽ pso nã, nõ potest Iudex specialiter inquirere cõtra aliquẽ, vt oẽs tenẽt, et nos fatemur.

Nec obstat quod subdit Sotus, nempe quod distinctio de generali, et speciali in quisitione nihil facit, & quod ita sit iniuria interrogare, quis fecit, sicut num Petrus commissit: quia si qui interrogetur in genere, tenetur respondere in particulari. Hoc inquam non obstat: quoniã hæc multum differunt: Nam presupposito, quod Ego sim Iudex, qui inuenio Cadauer hominis mortui in foro, quod omnibus est euidens, huius criminis euidentia clamat ad me, vt inquiram veritatẽ; vt inquit textus in d.c. euidentia. Modo licet ego nesciam, quis eum interfecerit, neq; id publice sciatur, sed sit occultus, potest quidem esse occultus, sed non occultissimus: itaque potest probari testibus; quia videlicet sit notus duobus, vel tribus, quod cum ita sit, cũ testis, qui interrogatur

rogatur in genere, nũ ſciat, quis eũ interfecit optime ſciat adeſſe, & alios, qui ſciunt fuiſſe Petrũ, vel cõpertũ eſt illi, quod ſunt indicia cõtra Petrũ, tenetur dicere veritatẽ: quia nõ iterrogatur iniuſte, imo legitime, cũ delictũ nõ ſit omnino occultũ ita ꝙ ſit illi ſoli notũ, ſed probari poſsit. Et ſi dicas, ꝙ ego interrogo iniuſte, quia iniuſte inquiro ſine accuſatore, cũ nõ præcedat infamia cõtra Petrũ. Reſpondeo, ꝙ iuſte inquiro generaliter, quis interfecerit, quia vox sãguinis illius interfecti, clamat ad me de terra, vt fungar officio meo inquirẽdo primo in genere, quis eum interfecerit. Iniuſte interrogarẽ ſi ſpecialiter interrogarẽ Nũ Petrus illũ interfecerit, cũ cõtra Petrũ nõ adſit infamia, vel alia indicia; cũ ergo iuſte inquiram, tùq; ſcias, qui eũ interfecerit, neq; tu ſolus hoc ſcis, ſed adſunt etiã alij, qui hoc ſciũt, teneris obedire iudici, & dicere veritatem.

Si autẽ malefactor eſt occultiſsimus, ita ꝙ tu ſolũ ſcis, tũc nõ teneris illũ ꝓdere; ſed reſpõdebis neſcio, nec mẽtiris; quia potes tibi ꝑſuadere, ꝙ Iudex interroget de quib⁹ interrogare debet, nẽpe de his, quę ꝓbari poſsũt; et nõ de õnino occultis. Itẽ potes recte reſpõdere neſcio, vt dicã, vt ĩquit Sot. et Nau. At ſi iudex particulariter te

interrogaret. Num Petrus occiderit illum hominem, primo clarissime constat ipsum nequiter interrogare, & mortaliter peccare, cum non præcedant infamia, neque indicia contra Petrum, & propterea non posses tam recte tueri te, respondẽdo nescio, sicut in alio casu, quãdo interrogaris in genere, quis eum occiderit, vt declarat idemmet Sotus, de secr. m. 3. q. 3. in. 4. cõcl. atq; ita lõga, est differẽtia interrogare generaliter quis occiderit, & specialiter, nũ Petrus occiderit.

Verum occasione prædictorum quæritur. Pone, vt Iudex proprijs oculis viderit illum occultum malefactorem, perpetrasse illud delictum manifestum, nũquid poterit particulariter inquirere cõtra eum, & illum condemnare? Respondetur quod non poterit, nisi præcedat diffamatio, vel alia indicia inquirere contra illum, nec eum condemnare, nisi probetur illum perpetrasse dictum delictũ, atq; ita tenent doctores, vt inquit Clarus. q. 8. vers. sed pone. & q. 66. vers. Scias autem. Quia Iudex debet iudicare secundum allegata, & probata, & non secundum eius credulitatem, aut scientiam, & opinionem.

Iudex si solus vidit Petrum delinquere non potest contra eum specialiter inquirere.

Dico secundo, quod rebellio ipsius rei

Rebellio ape

viam

viam apperit inquisitioni, quando scilicet facta illi monitione fraterna primo secrete, secundo coram testibus, deinde denunciatur Prælato: nam si tunc rebellis existit, illa rebellio succedit loco accusationis, & prælatus poterit inquirere, & procedere contra eum. Ita sentit Sotus de secr. m. 2. q. 6. in. 1. concl. & dub. 1. & non reperio, quod aliquis in hoc cõtradicat Soto. rit viam inquisitioni. Sotus.

Sed duo sunt obseruanda circa hanc concl. primum est, quando aliquis frater post secretam monitionem denunciat prælato tanquam Patri delictũ fratris sui, nulla coram testibus facta monitione, hæc sola denunciatio facta prælato, non sufficeret ad inducẽdam rebellionem ipsius peccatoris, sed prælatus debet admonere delinquentem in præsentia denunciantis, & hæc admonitio succedit loco secundæ, quæ fieri debebat coram testibus, quod si non emendatur, tunc denunciatur iterum prælato, qui (si delinquens fuerit rebellis) potest postea contra eum iudicialiter procedere, & punire eum pœna iuris.

Secundo obseruandum est illud, quod dictum est supra in. c. de inquisitiane generali, quod iste denuncians fraternaliter

liter poterit esse testis post dictam rebellionem, in processu iudiciali. Sed ne forte decipiaris scias, quod iste solus non sufficeret ad finem, vt prælatus posset reũ interrogare, sed requiritur, vt adsit saltem vnus alius testis, vel infamia, vel alia indicia, ita inquit expresse Sotus de secr.m. 2.q.6.in.3.concl.vers. & Præterea; idq; videtur multum cõueniens rationi iuris naturalis, quod probibet eumdem esse accusatorem, et testem. Cum.n. rebellio illa ortum habeat a fratre, qui fraternaliter denunciauit, ipsa rebellio succedit loco accusationis. Esto ergo quod non adesset alius testis, contra ipsũ denũciatũ, videtur, quod tũc idẽ denunciator fũgeretur officio, & accusatoris, & testis; erit bene testis cũ aliys, & cũ vno faciet duos, et cũ duobus tres; sed ꝙ ipse solus sine alio sufficiat ad finẽ, quod reus posit iudicialiter interrogari absurdissimũ est, & contra rationẽ, & istud idem sentit Caiet. 2. 2.q.33.art.8. Dum inquit post denunciationem prelato factã procedi posse contra reum, si crimen probari potest.

Delinquẽs in flagrãti repertus aperit viã ad inquirẽdum.

Dico tertio, quod quando delinquens repertus est inflagranti crimine non solum potest Iudex contra ipsum inquirere non præcedente infamia, sed etiam procedere

cedere, vsq; ad sententiã, iuris ordine prætermisso, vt tradit Clarus. in pract. q. 8. Notat tamen ipse, quod depræhensio in flagranti crimine, non facit plenã probationem, sed solum operatur, vt Reus possit torqueri, casu quo neget crimẽ, & hæc est communis opinio, examinandi sunt illi, qui illum depræhenderunt, qui poterunt esse testes, & alij qui viderunt. Clarus.

Alij casus, in quibus iudex inquirere potest absq; infamia. Cap. 16.

SVnt, & alia, quæ viã apperiũt Iudici ad legitime inquirendum, licet non præcedat infamia, aut euidentia patrati criminis, aut rebellio, siue depræhensio in flagrãti, quorũ primũ est denũciatio Canonica, de qua inquit Sot. de secr. m. 2. q. 6. in 3. cõcl. vers. tertiũ casũ, et in. 1. cõcl. in 1. dub. Quod aut crimẽ, quod denũciatur, est in perniciẽ publicã, vel notoriũ aut est priuatũ; si est in perniciẽ publicã, aut notoriũ: Tũc quia denũciatio valet pro accusatore, potest sine ĩfamia fieri inquisitio, Si autẽ crimẽ sit priuatũ, et nõ sit in preiudiciũ tertij, tũc nõ potest fieri inquisitio. sine infamia, vel ĩdicijs manifestis; quia tũc merus denũciator, nõ est accusator, nec est pars aduersa, nec potest Iudex denũciatũ punire,

Denunciatio canonica aperit viam ad inquirendũ.

punire, sed solum, vt dictum est supra fraternaliter admonere, vt caueat in futurum.

Sed ego dico, quod ista denunciatio delicti, quamuis sit priuata, nec sit in praeiudicium tertij: aperit viam inquisitioni, quoniam eiusmodi denunciatio succedit loco accusatoris, & idcirco quotiescunque frater, denunciat crimen aliquod prælato, tamquam Iudici, vel simpliciter dicendo, Denuncio eo modo, quod ipse nouerit necessarium esse, tenetur Prælatus inquirere veritatem eo modo, quo teneretur inquirere si præcederet infamia sub pœna peccati mortalis, dummodo talis denuncians, non moueatur ad denunciandum odio, vel ira contra fratrem, sed zelo charitatis, prout præsumitur in quolibet Religioso, & eo maxime in minore obseruante, & humilitatis, & patiētiæ Seraphici Patris Frā cisci emulatore; & incontrarium nihil aliud appareat. Et quod talis denunciatio apperiat viam Iudici ad inquirendum, tenet Clarus. q. 6. vbi inquit, quod ita obseruatur in practica. Et merito quoniam Reipublicæ interest delicta; ad Magistratuum notitiam peruenire ne impunita remaneant. Et subdit quod Clarus.

talis

talis denunciatio eſt modici momenti; quia cum nihil aliud opperetur, quam quod viam Iudici apparit ad inquirendum; non poteſt Iudex ſupra ipſa denũciatione cõtra aliquem procedere ad citationem, neq; ad capturam, niſi prius habitis informationibus, & legitimis indicijs. Et talis denuncians non poſſet eſſe teſtis: quoniã Idem non poteſt eſſe accuſator, & teſtis, & idcirco ſi Prælatus, non habebit alias probationes, vel indicia præter ipſum denunciantem, non poterit procedere contra aliquem fratrem. Et Clarus loco proximè citato, non ſolũ loquitur de publica denunciatione, ſed etiam de priuata.

Secundus caſus eſt. quando quis confeſſus eſt proprium crimen extra ordinẽ iuris: nam propria confeſſio abunde ſuppetit pro infamia, vt tradit etiam Foller. in Pract. crim. in. 1. p. 3. partis nu. 86. Verum tamen iſte caſus inquit Sotus intelligendus eſt ſano modo, vt puta, cum quis in publico coram multis proprium crimẽ confitetur: nam licet quis coram vno, vel duobus imo etiam coram prælato extraiudicialiter lapſu linguæ, vel alio modo ſponte diceret ſe commiſiſſe aliquod Confeſsio extraiudicialis aperit viam ad inquirẽdũ. Foller. Sotus.

crimen

crimen, aut si prælatus apperire litteras subditi, inquibus subditus asserit se commisisse aliquod crimen, non esset certe ius inquirendi iudicialiter; sed solũ fraternaliter corrigendi, nisi forsan crimẽ aduersus bonum publicum, vel in præiudicium tertij vrgeret.

Aduertant Prælati.

Qua propter aduertãt prælati, ne peccata occulta, tãquã hostes, præter ius in publicũ prodire faciãt; sed vt patres debent ex charitate corripere, aut dissimulatione præterire. Inueniuntur enim aliqui prelati, qui inducunt subditum iterum confiteri sibi crimẽ occultũ, quod illi tãquam Patri iam confessus fuerat, & faciunt stare testes in abscondito, qui audiunt eius confessionem, vt possint contra eum iudicialiter procedere, & ipsum punire pœna iuris, sunt etiam qui fratres subditos subornat, & sollicitant, vt delictum fratris denunciẽt: vel ut contra fratres testentur. Qui appellandi ne sint Patres, an hostes, Pastores: an lupi iudicio aliorum relinquo, & fortè non posset super tali confessione iuste formari processus, tãquã fraude extorta, cũ re vera confessio ista delicti, facta fuerit prælato secreto. & tãquã Patri, ꝑ ea, quæ tradit Sot. de ratione teg. & deteg. m. 3. q. 1. m. 5.

Sotus.

m.5.contl.Vbi inquit.Quando Prælatus iniuste extorquet secretum subditi, nõ potest forte p illã cognitionẽ vltra progredi; sed quicquid inde demanat iniustũ erit.

Obseruandum est tamen, quod ista confessio Rei extra iudicium facta, oportet quod probetur duobus testibus cõtestibus omni exceptione maioribus, si neget se dixisse, quia debet omnino de tali indicio cõstare; et debẽt deponere de vna, eadẽq; confessione, quia si vnus testis deponeret de vna confessione corã pluribus; in vno loco; & alter testis deponeret de alia confessione eiusdẽ delicti facta alio loco, etiã corã multis, nõ probarẽt plene confessionem, tamquã testes singulares, vt fusius explicabimus infra in.c.quomodo probẽtur indicia.

Cõfessio extra iudicialis probari debet per duos testes cõtestes, ad hoc, vt suffi ciat ad inquirendum

Idẽ dicendũ est de cõfessione facta corã iudice incõpetente.i.qui nõ habet potestatẽ cognoscendi in causa, eo ꝙ, vel reus nõ sit sibi subditus, vel causa sit exempta; & si.n.ex tali cõfessione reus nõ possit condẽnari a proprio iudice, vt patet ex cap. At si Clerici de Iudicijs, potest tñ torqueri tã quã ex indicio, quod maximã prẽsũptionẽ criminis ingerit; debet tamẽ illa cõfessio nõ esse extorta metu tormẽtorũ, sed metu probationum, vel omnino esse spontanea.

Cõfessio iudicialis facta corã iudice nõ cõpetente aperit via ad inquirẽdũ.

Tertius

Incidens cognitio Iudicis de aliquo delicto aperit viam inquisitioni. Sotus.

Tertius casus est, quando Iudex propter incidẽtem cognitionem debet de alio inquirere, velut si inquirendo vnum crimen detegit aliud: nam tunc poterit inquirere de illo; Hoc tamen (inquit Sotus) *cum grano salis intelligẽdum est, quando scilicet vnum est sufficiens indicium alterius, vt si quis inquiritur de concubinatu, de quo laborat infamia, & incidenter cognouerit Iudex concubinã esse monialem, aut consanguineam, tunc poterit inquirere de illa circunstantia, quamuis de illa non sit infamia: quia aggrauat concubinatum; & eodem modo, vbi peccata habent talem connexionem, quod vnum est indicium alterius, aut vnum non potest perfecte cognosci sine alio; si tamẽ crimina, ita separata, & disparata sint, tunc incidens cognitio criminis occulti, non præbet ius iuste inquirẽdi, vt si ille, qui inquiritur de concubinatu, inueniatur occultus fur; non poterit de furto fieri inquisitio absq; infamia, aut indicijs.*

Atrocitas criminis aperit viã ad inquirendum.

Quartus casus est propter atrocitatem criminis, vt patet in primis in crimine læsæ maiestatis, de quo specialiter habetur in extrauag. ad reprimen. vt de plano; quod est circa solemnitatem iuris

proce-

proceaat ad inquirendum, quis nam tale crimen perpetrauit; Quare absq; infamia, & indicijs manifestis, si quis occulte occidisset, aut percussisset Principem, posset inquiri, quicunq; esset suspectus de tali crimine, & hac ratione additur a Iurisconsultis. Quando facinus esset admissum aduersus Episcopum, aut aliam personã huius ordinis, aut quomodocunque crimen esset atrocissimũ, quod forte eadem ratione dicendum esset apud nos, quando crimen admissum fuisset aduersus Generalem, *qui est nobis loco principis, aut etiam Prouincialem, qui est nobis loco Episcopi.*

Crimen commisum in iudicio vel in cospectu Iudicis præbet ius adquirendũ

Quintus, & vltimus casus est, quando crimen commissum esset in Iudicio, vel in conspectu Iudicis; veluti si quis in conspectu Iudicis blasphemaret, aut aliquem percuteret, posset quidem Iudex absque eo, quod aliquis eum accusaret, vel denunciaret, illud crimen inquirere, & procedere contra delinquentem. Quod tamen intelligi debet, quando id fieret publice coram multis, quia si crimen secreto committeretur coram iudice nõ posset, tũc inquirere: quia alias sequeretur, quod ei licitũ esset inquirere de quolibet crimine, quod ipso vidẽte cõ-

mittere

mitteretur, quod non est verũ, vt supradictum est. Ex his infertur, quod quando dicitur, quod sine infamia non potest fieri inquisitio, intelligitur de criminibus priuatis, quæ non sunt in præiudicium tertij; & crimina, quæ vergunt in perniciem publicam, & sunt in præiudicium tertij, quomodocumq; cognoscantur inquirenda sunt, & coercenda, si sunt in fieri, & dãnũ pendet in futurũ. Vnde si Iudex cõperit, quod reus accusatus est per Calumniatorem absq; alia infamia, poterit cõtra Calumniatorem inquirere, & eum punire. l. 1. C. de calumniat. & Idem si comperiat falsum testem. l. nullum. C. de Testibus. aut si comperiat quempiam falsam scripturam scripsisse, vel finxisse. vt in. l. penultima. C. de probat. & Idẽ vniuersaliter est obseruandũ in omnibus criminibus, quę fiunt in præiudicium tertij.

De secundo substantiali Iudicij. De Testibus. Cap. I.

CVM nemo condemnari possit nisi per publicam scientiam constet Iudici de criminis authore. Iudex. n. ex potestate publica iudicia exercet, atq; adeo sententia

sentētia præsertim condēnatoria, ex publica scientia proficisci debet. Tribus autem modis crimen per publicam scientiā constare potest. primo si ipse iudex cum tribus, vel quatuor alijs deprehendat illum in flagranti crimine. secundo si reus in iudicio confiteatur crimen. tertio si testibus conuincatur. Et hic tertius modus est fere ordinarius. Ideo de testibus tria breuiter explicanda sunt. Primum, quis admitti possit, & debeat ad ferendum testimonium, & hoc explicabitur in præsenti capitulo. secundum quot in causis criminalibus requirantur, et quomodo plene probent. tertium quæ obseruare debet iudex testes examinando.

Tribus modis delictum patere potest.

Quoad primum non passim omnes admittūtur ad ferendum testimoniū, quādoquidem leges multos repellunt.

Vnde obseruandum est, quosdam dici testes idoneos, seu omni exceptione maiores; eos nimirum, contra quos nihil potest iure opponi, cur minus sit illis fides adhibenda, seu cur non sint ad testificandum admittendi. Minus idonei sunt, quibus aliquid opponi potest, vel ex natura rei, vel ex iuris dispositione. Et quia omnes habentes perfectum vsum rationis sunt idonei, nisi

Testes idonei, vel omni exceptione maiores qui sint.

aliquid in illis sit, quod ius velit eos censeri minus idoneos, videndum est, qui nã iure repellantur, sic enim intelligetur, qui nam sint omni exceptione maiores.

Qui iure repellitur.
Mulier.

Primo in caussis criminalibus iure canonico repellitur mulier, ob fragilitatem sexus, & ingenij mutabilitatem; ita habetur. c. forũ sub finem, de verboru m significat. & c. mulierem. 33. q. 5. & ita sentiunt communiter doctores, vt inquit

Panor.
Nauar.

Panorm. in c. quoniam. nu. 2. ex. de Test. & Nauar. lib. 5. Consil. tit. de accusat. Consil. 5. nu. 2. Quod intelligendum est, quo ad probationem, vt scilicet quis condemnetur; sed non quo ad inquisitionẽ: quoniam possunt mulieres contra clericos in testes assumi, quando contra ipsos sumuntur informationes; vt inquit Glossa per illum textum. in. d. c. quoniam, & ibi doctores; licet postea earũ dicta vim non habeant ad illos condennandos. Iure tamẽ ciuili mulier in omni causa admittitur. l. ex eo. ff, de Testibus, præterquam in testamento. l. qui testamento. §. mulier. ff. de Testam. ita communiter tradũt

Gomezius.

Doctores, vt tradit Gomezius. c. 12. num. 13. Quod supra limitauimus.

Minor repellitur.

Secundo repellitur minor viginti annis. l. in testimo. ff. de Testibus. Dictum

tamen

tamen eius facit indicium sufficiens ad capiendam informationem, non tamen ad torturam, vt ibidem docet Gomezius. Vnde non est verum, quod ait Syluest. Testis.5.q.1.dictum impuberis facere indicium ad torturam. Si tamen sit Puber, idest 14.annorum in masculo, 12.in fœmina; admittitur in ciuilibus.

Tertio inimicus eius, contra quem testimonium dicitur, si inimicitia est capitalis, alias secus; vt docet Clarus vbi supra vers. Item Quæro. leuis tamen ini micitia non repelleret testem, & hæc con clusio procedit etiam in criminibus exceptis, vt in crimine læsæ maiestatis, simoniæ, & huiusmodi, in quibus alij te stes minus idonei admittũtur. vt patet c. per tuas, de simonia; quæ autem dicatur inimicitia grauis, vel leuis, licet aliqui dicant, quod inimicitia grauis ea dicitur, quando præcessit inter eos iniuria, vel lis super causa capitali, vel ma gna parte bonorum cõmuniter tamen re linquitur hoc arbitrio iudicis definiẽdũ atque adeo inimici non sunt Iudicandi, quos reus inimicos nominauerit, sed quos iudex matura deliberatione, & peritorum consilio arbitratus fuerit.

Inimicus repellitur a testimonio. Clarus.

Quæ sit inimicitia grauis relinquitur arbitrio Iudicis.

Quarto assendentes, & descendentes

Consanguinei accusatoris repelluntur a testimonio.

accusatoris, Item collaterales, sed hi tantum usq; ad quartum gradum, ut docet Gomez. nu. 15. Idem dicendum de affinibus. Aduerte tamen consanguineos, & affines Rei interdum admitti posse ad reũ defendendum, eiusq; innocentiam probãdã; sic. n. habet usus teste Claro. q. 24. n. 12

Quinto domesticus ipsius producentis.

Domesticus & infamis a testimonio repelluntur.

Sexto infamis infamia iuris, qualis est omnis, qui de aliquo crimine est damnatus, ut periurus, vel qui de heresi suspectus abiurauit, qui de furto fuit conuictus, aut de crimine pessimo, Apostatæ a Religione, qui alias in iudicio falsum dixerunt, qui nullo modo, tamquam periuri audiri possunt, malefici, falsarij litterarum, manus, aut sigilli superiorum, et qui condemnati fuerint tamquam infamatores. Infamis autem infamia facti, etiam regulariter repellitur, potest, tamen interdum admitti in subsidium quando aliter veritas cognosci nequit, sed cum tortura, ut docet Clarus. d. q. 24. nu. 13. vers. Item infamis.

Clarus.

Socius criminis non potest esse testis.

Septimo socius criminis. l. finali. C. de accusationibus, et c. veniẽs. 1. de testibus. Ratio est, quia hic facile alium nominabit, vel quia illius priuilegio veniam sperat, vel quia odio cupit illum eodem

supplicio

supplicio perire. ut habetur. l. finali dicta vide Nauar. lib. 5. cons. tit. de accusat. cōs. 3. nu. 2. & cons. 5. nu 2. In criminibus tamen exceptis, admittitur socius, ut idoneus testis, ut in hæresi, crimine lesæ maiestatis, falsæ monetæ, maleficio, seu sortilegio, sodomia, & furto famoso; Addit Gomezius. nu. 16. Idem dicendum in delictis, quæ non possunt sine socio cōmitti. Itaq; in huiusmodi, depositio socij, non solum erit sufficiens indicium ad torturam, sed etiam erit semiplena probatio, & accedente alio socio, qui idem deponat, erit plena probatio, & poterit reus condemnari, ut docet Cynus in l. ult. C. de accusat. & Panorm. in. c. 1. de confessis. Debet tamen hæc depositio fieri tamquā; a teste, nēpe cum iuramēto, et citata parte, cui etiam danda est copia depositionis, ut possit se defendere.

Gomezius.

Cynus. Panor.

Octauo, persona vilis, & inops, de qua suspicio est facile posse pecunia corrūpi, secus si sit honesta. vide l. 3. & 4. ff. de test. ubi fere hæc omnia habentur. et. Syl. test. 5. q. 1. Quis autem dicatur pauper statur iudicis arbitrio.

Persona vilis, & inops a testimonio repellitur.

Syluest.

Nono repelluntur conspiratores; dicuntur autem conspiratores, qui ex pacto cō uenerunt, ut unus accuset, seu deuūciet

Conspiratores testes esse nequeūt.

& reliqui sint testes, quorum accusatio, & testimonium non solum admittenda non sunt, sed etiam Prælatus tãquam impostores, & Reipub. perturbatores grauiter punire debet.

Varij, & inconstantes non ferunt testimoniũ

Decimo repelluntur in suo dicto varij, & inconstantes, Pro cuius intellectu obser. est primo, quod quando testis in vno falsum dicit, eius depositio tota vitiatur, ita vt nullã faciat fidem; vt notat Alex. in. l. si ex falsis. n. 13. C. de transact. quia iuramentum est indiuisibile, ac proinde vbi testis est in vno suspectus, totum eius testimonium redditur suspectum; & quando eius dictum in vno reprobatur, non creditur ei neq; in alijs, vt tradit Clarus. q. 53. vers. sed quæro. Et hoc intelligitur, quando testis falsum deposuit circa factum principale, vel qualitates, substantiales; secus autem si circa alia extrinsec a, & accessoria.

Alex.

Clarus.

Secundo obser. est, quod quando testis vnum dicit primo extra iudicium, deinde in iudicio contrarium deponit, standum est secundæ depositioni. Verum si id, quod dixit extra iudicium, fuit cũ iuramento assertum, & deinde contrariũ etiam cum iuramento deposuit, etiam in iudicio, testis est repellendus, & de perjurio

iurio condemnandus, ex quo reperitur positus inter duo iuramenta contraria, vt asserit Camer. in suo Cons. matrimo. Camer. *quod in practica obseruari se vidisse testatur Boss. in tit. de oppositionibus cōtra* Bossius. *testes nu. 3.*

Tertio obs. est. quod quando testis in vno iudicio deponit contrariũ eius, quod deposuerat in alio iudicio; cum in hoc casu, vtrumque dictum sit iuratum, certum est, quod tamquam falsarius puniri debet; & ex quo apparet, quod in altero dicto est falsus, non est ei adhibenda fides, neq; in vna, neq; in alia causa; Et si aliquo pacto esset ei fides adhibenda, standum esset eius primo dicto iudiciali: quia cum ex primo dicto iudiciali iurato quæsitum sit ius parti, nõ debet ei sine eius culpa illud auferri, debilitatur tamen primum dictum, quo ad Alciatus. *fidem probationis. ita Alcia. de præsum-* Decius. *ptio. in 2. regula. præsump. 29. nu. 7. Dec.* Bossius. *in cons. 184. & Boss. in loco supra citato.*

Quarto obser. est. quod si testis in primo iudicio dixerit se nihil scire, & deinde in secundo iudicio deponit de veritate facti, nihil probat, vt inquit Clarus in d. Clarus. *q. 53. vers. sed quid si testis.*

Sed quæritur. Quid agendum sit quan

do testis est sibi contrarius in eadem depositione. Dico quod si testis contraria deposuit in eodem examine, sine iusta correctionis, causa est omnino repellendus, vt inquit Crotus de testibus nu. 328. & sequent. & Alex. cons. 20. nu. 3. lib. 4. si autem deponit contraria in diuersis examinibus, & secundo loco non dicit in specie se in prima depositione errasse, si secundnm dictum est compatibile primo, debet quantum fieri potest ad concordiã reduci, sin autem repellendus est. Si uero secũdo loco dicit, se velle suum primũ dictum corrigere, si illud vult facere in continenti est admittẽdus. c. præterea. ex. de test. cogen. & dicitur hoc esse in continenti, si sit antequã testis ipse alloquatur partem; si vero vult illud corrigere, ex interuallo non auditur, sed tamquam periurus, & falsarius puniri debet, & in hoc conueniunt doctores; standum tamen est eius primæ depositioni, & hæc est cõmunis opinio, vt inquit Cla. vbi supra.

Crotus.

Alex.

Subdit tamen in vers. Ego etiã puto, ꝙ in huiusmodi reuocationibus multũ tribuendum est arbitrio iudicis, qui conside rare poterit ex illis depositionibus cõtrarijs; quæ videatur magis verisimilis, & cum qua concurrant plura adminicula, & illi

& illi adhærere, præsentim vbi subesset aliqua species subornationis.

Verũ etiã scias in hac materia, ꝙ si teſtis primo loco deposuit per verbũ credo, & secũdo loco deponit ꝑ verbũ assertiuũ veritatis, eo casu semꝑ stãdũ est in secũdo dicto, ita inquit Glos. in. l. de tutela, in verb. ꝓbata. C. de integ. rest. mino, quę cõmuniter approbatur, vt inquit Clarus. in. d. q. 53. vers. vnum etiam volo.

Sed quæritur aliud dubiũ scitu necessariũ. Quid si plures testes inter se dissenserint? D. Thõ. et refert. Sot. lib. 5. de Iust. & iur. q. 7. art. 2. cõstituit hãc regulã (& quidẽ prudenter). Si testes Actoris, & testes rei, ab inuicẽ fuerint discrepãtes, tũc cæteris paribus stãdũ est pro reo: qm̃ cum melior sit cõditio possidẽtis, Iudex propẽsior esse debet ad absoluẽdũ, quã ad cõdẽnãdũ; nisi testis pro actore faciẽs, aliqua magna auctoritate, dignitate, & ꝓbitate emineret. Si vero testes eiusdẽ partis inter se dissẽserint, et pariter testes alterius inter se. Tũc iudex vtri partiũ assentiri debeat, ex multis potest perpẽdere, vel ex numero testiũ, vel ex dignitate, vel ex fauore causæ, aut si operatur de libertate alicuius, vel de aliјs negotiorũ qualitatibus. Hæc S. Thom. quæ ante ipsum etiã docuit. D. Thom. Sotus.

docuit. Alex. de Alef. 3. p. tract. de Iudic.

Et quando testes sunt contrarij, creditur testibus verisimiliora, & aptiora deponentibus, vt per Cepol. *consil.* 1. *&* *conf.* 62. *& alios, & de hac materia vide Alex. de Alef. vbi supra & D. Anton.* 3. *p. t.* 9. *c.* 11. *§.* 2. *At vero quando testes in aliquibus discrepant circumstantijs, quæ ad substantia m causæ paruum afferunt momentum; tunc inquit. S. Tho. & Sotus vbi supra, quod non ideo testimonium inficiatur, vt puta si vnus dicat comisisse vna hora, veluti hora.* 3. *& alius dicat hora .* 4. *vel quod tempus erat obnubilum, & alius quod erat subclarum, aut quod domus erat depicta, aut secus, ad quas circumstantias non solet homines esse attenti.*

Cepolla.

Alex. de Ale.

D. Anton.

Nam secus esset si testes discreparent in substantia actus, vt quia vnus dicit, quod percussit alapa, & alius quod percussit fuste, vel in loco, aut tempore, quæ sunt proxima actionum, quia vnus dixit, quod fuit mane, aut domi, et alius quod fuit sero, aut in agro. Tunc enim aut testimonium refutatur, aut nõ satisfacere ad sententiam censetur, quãdoquidem iudicantur, vt testes singulares, hoc est de diuersis actibus loqui, ma

de

xime si assertiue loquantur, tamquam de rebus certis: nam si vnus dicat se non meminisse, non vsq;adeo inficiatur eius testimonium.

His ita dispositis, pro ampliori supradictorum notitia, obser. est primo, quod & si testis minus idoneus non probet semiplene, facit tamen aliquod indicium, quod cum alijs coniunctum sufficit ad torturam: nisi reppellatur ob subiectionem, vel reuerentiam quam debet accusatori, si sit seruus, vel libertus, vel filius; tunc enim nullum facit indicium, similiter si ob inimicitiam. Deniq; si repellatur, ea quod sit receptus ante litem contestatam, vel parte non citata, hoc.n. casu attestationes non valent, vt habetur c. Quoniam, vt lite non contestata non procedatur præter quam in cesibus ibidem, & in Glossa exceptis. Quidam tamen dicunt testes minus idoneos non facere ullum indicium, si tempore depositionis pars opposuit exceptionem inhabilitatis, idq; approbat Gomez. nu. 20. sed non puto receptum in praxi. Testis non idoneus facit indiciũ.

Secundo obser. est, Testes minus idoneos admitti tamquam idoneos, quando delictum commissum est eo loco, vel tempore, vbi copia testium haberi nequit, vt Testes non idonei interdum admittuntur, vt idonei.

cturno

in campo, ſylua, cubiculo, monte, vel nocturno tempore, vt patet. c. fin. de teſt. Itẽ ſi alter teſtis ſit valde dignus, fides poteſt ſuplere defectum, qui eſt in altero minus idoneo, ita vt ſimul efficiant plenam probationem, vt tenet Bal. in. l. ſi quis ex Argentarijs. §. 1. ff. de eden. & alij doct. ibid.

Baldus.

Teſtés inhabiles admittuntur ad defenſionẽ rei.
Clarus.

Tertio obſer. eſt ꝙ teſtes inhabiles poſſunt, & debent admitti in criminalibus ad defenſionẽ rei, vt poſt alios docet Clarus q. 24. vers. Itẽ ſcias, qui atteſtatur hãc eſſe cõmmunem opinionẽ. Quod tamen intelligit, vt nõ probent plene, ſed, vt deinde inſpecta facti, & perſonarum qualitate Iudici ipſius Regionis relinquatur, quanta ſit eis fides adhibenda.

Teſtes inhabiles admittuntur in rebus difficilis probationis.

Quarto obſ. eſt, quod in rebus difficilis probationis, quãdo veritas delicti aliter haberi non poteſt, admittuntur teſtes, ne delicta probationis defectu, remaneat impunita. Et eſt regula, ꝙ quando ex natura facti alij teſtes haberi non poſſunt, admittuntur teſtes, qui alias prohibentur, vt tradit Dec. conſ. 342. nu. 9. qui inquit hanc eſſe communem opinionem. Clar. d. q. 24. Vers. ſciendum eſt tamen Et Carerius in pract. fol. mihi. 63. nu. 49. qui plures alios referunt. Quoniam in his, quæ ſunt difficilis probationis, admittũtur probationes

Decius.
Clarus.
Carerius.

bationes minus legitimæ, coniecturæ, & præsumptiones, & tales probationes dicuntur claræ, & legitimæ. Alex. conſ. 24. & cōſ. 69. in 2. vol. Carer. late loco ſupra proxime citato nu. 32. Quod tamen intelligitur, quando res, & factum de ſui natura actu, & habitu eſſet talis, quod per alios teſtes, quā inhabiles probari non poſſet; ita quod veriſimiliter alij teſtes adeſſe non poſſent, vt inquit Ant. de Butr. in c. 3. extra de probat. & Nauar. in manu. c. 25. nu. 50. Nam vbi de natura actus, potuiſſent regulariter ad eſſe teſtes habiles; ſi non interfuerunt, non propter hoc inhabiles, qui interfuerunt admitti debēt, exempla poſſent facile adduci, quæ breuitatis ſtudens omitto.

Alex.

Ant. de Butrio.

Nauar.

Quid iudices Regulares obſeruare debeant circa teſtiū qualitates.

Quinto obſer. eſt, quod apud nos fratres minores, non ſunt omnes, & ſingulæ ſupra cōmemoratæ conditiones neceſſariæ. Cum. n. huiusmodi inhabilitates, ſint vt plurimum inductæ a iure ciuili, & Canonico, ſicq; ſint iuris ſolemnitates, & huiusmodi iuris apices, & ſolemnitates in puniendis fratrum exceſſibus, nō ſint obſeruandæ, vt ſupradictum eſt in c. 2. Et ne huiuſmodi priuilegium aditū maiorē, vt aiūt, prębeat admittēdi crimina; id totū Iudicis arbitrio erit relinquēdū,

Panor.
D. Anton.
Sylues.

vt in simili inquit Panor. in c. de cætero. extra de testibus; & maxime cum S. Antonin. & Syluest. vt dictum fuit supra. d.c.2. velint, quod Prælati possint admittere testes alias inhabiles. Quod tamen existimo verum, quoad informationes assumendas, & interrogandum reum; secus autem quo ad ipsum reum torquendum, vel etiam condemnandum; & certe si in religione nostra admitterentur huiusmodi testium inhabilitates, maxime mulierum, & laicorum, infinita fere fratrum crimina remanerent in punita: imo animum sumerent quam plurimi fratres perpetrandi multa crimina præsertim carnalia, & in honesta, in grauissimam perniciem, tum religionis, cum animarum ipsorum fratrum.

De numero Testium. Cap. 2.

Duo testes legitimi sufficiunt in causis criminalibus.

QVando per testes in causis criminalibus veritas inquiritur, requiruntur, & sufficiunt duo testes legitimi, fide digni, & omni exceptione maiores. est communis sententia DD. vtriusque iuris, & Theologorum, & colligitur ex .l. vbi numerus. ff. de testibus, & .c. licet vniuersis de testibus et. c. cū esses de test. iā.

Duos

Duos requiri, ita vt vnus non sufficiat ad condemnandum iure gentium receptum est. Facile enim vnus peruerti posset. Duos autem peruertere, & efficere, vt conformiter loquantur, nec vsquam se falsitas prodeat, est valde difficile. Nec obstat, quod quidam dicant, id esse iuris naturæ: quia ius gentium passim vocatur ius nature, eo quod ratio naturalis omnes gentes id docuit. Proprie tamen loquendo, non est vniuersim iuris naturæ. Posset enim Respub. Principi sapienti, & iusto dare potestatem condẽnandi ex propria scientia cum vno teste, vel etiam sine teste: imo probabile est, principem in quibusdam casibus hãc potestatem habere, vt non nulli tradũt. Credo tamen Rempub. non posse dare potestatẽ Principi, vt etiam quam eo ipso, quod alia ratione non est certus de crimine, ex dicto vnius testis condemnare posit, quia non habetur sufficiens certitudo ex vno teste ad pœnam mortis, vel mutilationis inferendam, nisi forte testis sit summæ authoritatis, & fidei, & hac ratione est proprie iuris naturę, vt sint duo testes, idest non pauciores quam duo.

De iure gẽtiũ est, quod duo testes requirantur ad condem nãdum reũ.

Duos sufficere similiter est iuris gentium:

Duos testes sufficere est etiam de iure gentium.

gentium: non quod ius gentium praecipiat, vt duo sufficiant: sed quia non plures requirit, sed permittit reum ex duobus testibus condemnari. Hinc tamen nõ obstat, quin ius ciuile, vel canonicum in alsqua causa possit plures requirere. Sic iure canonico ad condemnandũ Epis. Card. requiruntur 72. testes, ad Praesb. Card. 64. ad Diac. Card. 27. ad reliquos clericos septem, vt patet. c. Praesul. 2. q. 5. ex Syluestro Papa. Ratio est, tũ quia isti apud multos saepe sũt in magna inuidia, eo quod alios corripere debeãt. Tum quia ex eorum damnatione multum detrahitur existimationi, & reuerentiae, quae debetur ministris Ecclesiae.

Clarus.

Notat tamen Clarus. q. 66. hunc numerum testium in praxi non seruari. Sic etiam iure ciuili in testamentis clausis lis requiruntur septem testes, in apertis quinque, in codicillis quinq; in criminalibus tamen hoc iure sufficiunt duo: quia in testamentis plures sunt insidiatores, & testator mortuus non potest suam mẽtem interpretari.

An iure diuino positiuo sit numerus testium defenitus.

Sed petes primo, vtrum iure diuino positiuo etiam hic numerus testium sit definitus. Respondeo in lege veteri ita defiuitum fuisse, vt patet Deut. 17. In ore

duorum

duorum, aut trium testium peribit, qui interficietur; nemo occidatur vno contra se dicente testimonium &c. c. 19. Non stabit vnus testis contra aliquem, quicquid ille peccati, & facinoris fecerit; sed in ore duorum, aut trium testium stabit omne verbum.

In noua tamen lege hoc ius nõ obligat, nisi quatenus continet id, quod est iuris naturę; quia omnia præcepta iudiciali a legis veteris, qua parte continent ius positiuum cessarunt per mortem Christi. Nec obstat illud Math. 18. Vbi dominus iubet fratrem peccantem corripi coram vno, vel duobus testibus, & inquit, Vt in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum. Solum enim *vult ostendere, id esse consentaneum legi veteri, et rationi naturali, optime enim poterit per duos, vel tres testes conuinci; si neget se male fecisse.*

Secundo Petes, vtrum duo testes requirantur præter Accusatorem?

Respondeo iure ciuili, & cano. duos testes requiri præter accusatorẽ, vel idquod vicẽ accusatoris suplet, vt patet ex dictis. Quia iudex nõ potest procedere sine accusatore, vero, vel ficto. Puto tamẽ id neq; iure naturali, neq; iure diuino positiuo: An duo testes, requiruntur præter accusatorem.

I neq;

neq; iure gentium esse necessarium. Non iure naturali, aut gentium, quia accusator non requiritur, vt ipse ex se adferat vllam probationem, vel confirmationem delicti, sed solum, vt excitet, & quodãmodo cogat iudicẽ ad causam cognoscendam, quam ipse illi probat tantummodo per testes. Itaq; tota cognitio, & certitudo criminis commissi est ex testibus; atqui iure naturæ non requiritur, vt iudex aliunde excitetur ad causæ cognitionem, sed hoc constitutum est iure positiuo ad coërcendam malignitatem, qua alioquin Iudices vti possent; si sponte sua, vel relatione alicuius priuati extraiudicialiter facta, possent causas inchoare, nulla infamia præcedente.

Deinde quando crimen est manifestũ, & author õnino occultus, si accedãt duo testes, potest cõdẽnari, et tamẽ nullus hic est, qui eũ in particulari accuset, nisi forte fiscalis, qui tamẽ nõ scit aliunde, quã ex illis duobus testibus. Quod .n. crimẽ notoriũ dicatur vicẽ accusatoris suplere, eatenus tm̃ verũ est, quod instar accusatoris excitet Iudicem, vt procedat ex officio.

Nec etiam iure diuino requiritur accusator a teste distinctus. quia Deut. 17. & 19. solum requiruntur duo testes, vt

quis

quis possit condemnari ad mortem; & Math.18. Is qui corripit fratrem, & postea illum denunciat ecclesiæ, vocatur testis, ut patet ex verbis domini cum ait. Corripe eum inter te, & ipsum solum, si te non audierit adhibe tecum adhuc vnum, aut duos, vt in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum. Si.n. vnum adhibes, iam estis duo testes, & si duos, estis tres. Ipse ergo, qui accusat, vel denũciat, testis est; si deponat eo modo, quo testis debet, & satis est vnũ huic accedere. Vnde patet iure diuino non fuisse necessarios duos testes præter accusatorem, vel denunciatorem; sed vnum fuisse satis, si ipse, vt testis poterat deponere.

Vt testes plene probent quid requiratur.

Dico secundo. Vt duo testes plene probent requiritur primo, vt deponant iurati. secundo de eodem facto. tertio quod sensu externo illud perceperint, v.g. quod viderint occidentem, furantem, audiuerint blasphemantem. quarto vt sint omni exceptione maiores.

Primum, vt sint iurati. patet cap. Nuper de testibus vbi Honorius.3. ait Nullius testimonio, quantumuis religiosus existat, nisi iuratus deposuerit, in alterius præiudicium debet credi. Idem patet. c.Tuis questio. eodem tit. Vbi Panor. ait.

Nec Episcopo quidẽ, vt testi, credi in alterius praiudicium, nisi iurato. Ratio est quia absq; iuramẽto facilius est mentiri, quam cum iuramento: diuini enim numinis reuerentia probibet mentiri iuratum. debet autem veritas in iudicÿs certissimo modo inuestigari. Porrò iurare debet se dicturum totam veritatem, quã in causa præsenti nouit nulla falsitate adiecta, vt patet. c. Hortamur. 3. q. 9.

Testes quando sunt contestes.

Secundũ, vt de eodem facto. patet; quia alioquin non erunt contestes, sed testes singularres, quorum alter alterius dictũ nõ confirmat, sed vterq; suũ tantũ, & sic erit tm̃ probatio per vnũ testẽ, vnde debẽt conuenire tẽpore, loco, & delicti specie: nã ex diuerso tẽpore, et loco colligitur nõ esse idem factum de quo deponunt. si tamen alter exprimat certum diem; alter dicat, se non meminiße diei valet. Secus tamẽ si alium diem exprimeret: tunc enim putaretur aliud factum, nisi ipsum sit tale, quod non poßit bis fieri. Vnde sequitur, Si vnus testis deponat de vna propositione bæretica aßerta à reo, et alius de alia, non plene probari, hunc eße bæreticum: quia neutra bæresis est plene probata: Sicut enim nemo potest plene probari eße homicida, aut adulter, aut fur, aut sacri-

legus

legus, nisi vnum, Idemque factum externum per duos testes probetur :ita etiã nemo potest probari hæreticus : nisi vna eademq; hæresis asserta per duos testes pro betur . Quare fallitur Gomezius.*& Iurisperiti, quos ipse citat.c.*12.*nu.*12.*contrarium absq; firma ratione, vel textu te nentes. Nam quod ipsi dicũt hæresim, cõ tinere multas species, ac proinde si vnus testis deponat de vna hæresi, & alius de alia plene, probari delictum in genere, quod ex speciebus resultat; Idem dici potest de furto, & reliquis delictis, continent enim multas species, seu facta, ex quibus resultat aliquem esse furem. Fatendum tamen est, huiusmodi probationem esse plusquã semiplenam : nã vtraq; est semiplena; sed quia sunt de factis di uersis, non possunt vnam plenam confi- ficere. Altera tamen alteri addit nouum indicium, seu suspicionem. Quod si duo de eadẽ hæresi deponant,& solum in tempore discrepent plene probant, quia in substantia delicti conueniunt, et quam uis non sit idem numero actus; tamen quia est idem numero significatum habe tur pro eodem actu, imo discrepãtia temporis interdum facit ad maiorem fidem. Testes itaque singulares non probant,*

Testes singulares nō probant. Sotus. Clarus.

præsertim incriminalibus, vt tradit Sotus lib.5.de iust.& iur.q.7,art.2.& Clarus q.53. vers.dixi etiā, vbi inquit, quod non probant ad condemnationem; quia non sufficiunt ad plenā probationem, sed solūmodo faciunt indiciū ad torturam. Cęterū placuit hic ex industria doctrinā quādā circa hos testes singulares notatu dignā, ex Caie.2.2.q.70.art.2.apponere, quæ est talis. Distinctio illa de testibus, qui sunt singulares, vel contestes, regulariter habet locum, vt per singulares nullus damnatur: quia tamen multi singulares testes infactis iterabilibus, violentam suspicionem inducunt, vt si vnus vidit aliquem committere vnum furtum, & alius vidit eumdem committere aliud furtum, & sint testes omni exceptione maiores inter religiosos: quando quis existimatur alias tali vitio inuolutus; aut numerus multus talium testium concurrat, si artatus non confitetur inueniri videtur quandoq; subsecuta condemnatio multorum patrum consilio fulta. Et licet hoc non sit secundū iuris rigorem: vbi tamen absque tormentis proceditur, non tam ad puniendum, quam ad salutem animæ, & regularis obseruantiæ fauorem, tollerabile videtur.

Caier.

vt

vt hæc probabilitas sufficiat ad certitudinem inter eos, qui mortui sunt mundo. Quia tamen reus non potest ad huiusmodi sententiam tollerandam cogi, deberet ex huiusmodi indicijs, per tormenta (religiosa tamen) veritas exquiri, vt sententia non feratur, nisi contra confessũ, vel conuictum iuxta sacros Canones. 2. q. 1. c. Nos in quemquam. Hæc Caiet. quem sequitur Sotus lib. 5. de Iust. et iur. q. 7. art. 2. Vnum tamen circa huiusmodi testes singulares est valde obseruandũ, scilicet, ꝙ quãdo numerus aliquis testiũ singularium fide dignorum, puta quinq; vel sex conueniunt in deponendos actus quidem numero distinctos, sed tamen eiusdem speciei, vt diuersas sollicitationes, diuersas subornationes, cum huiusmodi saltem in genere probent denunciatũ tali vitio deditum, testes prædicti singulares, possunt prælato sufficere ad excipiendum a dignitatibus, Guardianatus, Definitoratus, Prouincialatus &c. Et hæc est doctrina communis, vt inquit Clarus. q. 53. vers. sed quid si agatur. Sotus.

Tertium est vt sensu externo perceperint. l. solam. C. de testibus, vbi Glossa, & communiter Doctores &. c. si Testam. §. solam. 3. q. 3. Ratio est quia non possunt Testes debẽt esse certi de delicto per sensum externum ad hoc ꝙ probent.

esse certi, ex facto externo, nisi per aliquem sensum, vnde si solum ab alijs audiuerint, non probant plene, sed solum faciunt indicium ad inquirendũ ab illis.

Quartum est, vt sit omni exceptione maior, qui sint autem testes omni exceptione maiores, dictum est illos esse, quibus nulla obstat exceptio, quiq; nulla exceptione reijci possunt, vt etiam dicit Glossa in.c.1.extra de consang.& affinit. & in dubio testes presumuntur integri, & omni exceptione maiores, si nihil contra eos fuerit oppositum, vt tradit Curtius in cons.56.

In dubio testes præsumuntur integri, & idonei. Curtius.

De Testium examine Cap. 3.

IN testibus examinandis illud in primis obseruandum est, quod prout sunt distincta capita, vel articuli maleficij super singula examinentur, atq; vt ipsorum testium veritas, & falsitas deprahendi posit, erunt examinandi super infrascriptis circumstantijs. Quis, Cui, cur, quando, vbi, quibus auxilijs atq; socijs.& cetera bu iusmodi, quæ admisso crimine sumopere adiacent; scimus enim quod ex locorum variatione frequentius testium mendacium comprahenditur, sicut

Quid obseruare debent Iudices in examinãdis.

cut etiam ex diuersi loci ratione, quemadmodum in Daniele legimus.

Sed priusquam haec omnia explicetur. videndum est primo. An semper teneatur quis testari, vel denunciare iudice praecipiente, vel iuramentum deferente. Testis an teneatur testari iudice præcipiēte. *Respondeo, & dico primo subditus tenetur denunciare, & testari posito praecepto iudicis. primo si author laborat infamia delicti. Secundo si nulla quidem laboret infamia, tamen ab eo impendet dānum bono publico in futurum; quod alia ratione, quam per Iudicem auerti nequit, hoc casu etiam absq; praecepto Iudicis obligatur. Tertio si graue malum impendat alicui priuato, quod aliter nequeat impediri: nam tunc etiam charitas obligat ad denunciandum, vel testandum. In his tribus euentis Iudex habet authoritatem praecipiendi denunciationem, & testificationem; vnde si praeceperit sub pœna excommunicationis latae sententiae, qui non obedierit incurret censuram: quia tenebatur obedire, vt recte docet Nauar. c. 17. nu. 34. & 35. & c. 25. nu. 46. 47.* Nauar.

Quarto si de authore delicti, est semiplene probatum, si enim vnquam testem cogere potest, certe tunc potest, vnde de-

lato

lato iuramento tenetur testis iurare de veritate dicenda. Confirmatur: quia delictum iam incipit esse publicum, non minus, quam per infamiam, ergo si posita infamia rei, tenetur testari, etiam tenetur posita semiplena probatione: cessat enim ratio, cur possit excusari, nempe infamatio rei de crimine occulto.

*Quinto si procedatur via accusationis, vt delictum plene probari possit, testis citatus tenetur testari. colligitur ex. l. Inuitus priore, & posteriore. ff. de testibus, vbi dicitur. Qui nam non possint cõpelli ad testandum inuiti, vnde a contrario sensu colligitur, cęteros posse inuitos compelli, inter quos etiam est iste. Probatur; Nisi hoc casu testis possit cogi, nemo auderet accusare: quia non potest probare nolente teste, & sic videretur Calumniator; hoc autem redundaret in dãnum publicum. Adde quando quis accusauit, vel denunciauit, eo quod in conscientia ad hoc obligaretur, tunc testis tenetur sponte se offerre in testem, vt do*Nauar. *cet Nauar. c. 25. nu. 47; quod intellige si videt suum testimonium esse necessariũ.*

Dico secundo: multis tamen casibus nõ teneris denuntiare, vel testari; primo si nosti ex confessione sacramentali; imo

tunc

tunc nulla ratione potes, etiã si inde Reipub. salus penderet, vt communiter Doctores tradunt.

Secundo si tibi sub secreto patefactum est, consilij, vel auxilij petendi causa ad salutem animæ, vel corporis miseri delinquentis; vt si sis medicus, aduocatus, obstetrix; tunc enim non potes denũtiare, nec testimonio tuo confirmare, etiam si de authore esset infamia, vel semiplena probatio. Ita Cordu. *lib.* 1. *qq. q.* 42. *dub.* 2. *Nauar. c.* 25. *nu.* 46. *Petrus Nauarra lib.* 2. *c.* 4. *nu.* 222. *qui multos citat pro hac sententia: qui tamen id non docent in euentu infamiæ, & semiplenæ probationis. ratio est: quia non debet misero homini obesse, quod consilij, vel auxilij petendi causa se alteri bona fide patefecerit, alioquin peccatores a consilio petendo auerterentur, vnde multa mala sequi possent.*

Ant. de Cordubа. Nauar. Petrus a Nauar.

Dices iudex habet ius inquirendi dũ est infamia, vel semiplena probatio, ergo qui nocuit tenetur patefacere, etiã si sub iuramento promiserit seruare secretum: tua enim promissio, & tuum iuramentum non potest iuri Iudicis præiudicare. ob hoc argumẽtum Sotus de secr. m. 2. *q.* 7. *concl.* 4. *contrarium tenet. sed negan* Sotus.

da

da est consequentia. Et si enim Iudex legitime inquirat, vt officio suo, & Reipub. satisfaciat; Ego tamen qui sic cognoui non teneor, nec possam aperire ob rationem dictam; multo enim magis cedit in bonum publicum, vt huiusmodi sileantur, quam vt detegantur.

Aduerte tamen; si denunciatio, vel testificatio sit necessaria ad damnum aliquod publicum, vel priuatum auertendum, promissionem secreti etiam iuramento firmatam, non obligare: quia nullum iuramẽtum promissorium cedens in damnum iniustum tertij obligat, ac proinde talis tenetur illud aperire, non secus ac si non promisisset.

Tertio si author non laborat infamia, nec timetur damnum in futurum, vt si speretur emendandus priuatis montis non teneris denuntiare, neque testari contra eum, quando proceditur per inquisitionem etiam situ cum duobus, vel tribus alijs scias, est fere communis sententia DD. qui docent. Iudicem non posse tunc inquirere, vel si potest inquirere, id non esse ex eo, quod iurisdictionem habeat in authorem occultum criminis, sed vt satisfaciat Reipub. quæ postulat, vt fiat diligens inquisitio, vt

vt malefactores timeant, & compescantur, non tamen postulat, vt in hoc casu reuelentur. Ita Sylues. inquisitio. 5. nu. 7. & correptio. 5. nu. 6. Petr. Nauar. lib. 2. c. 4. nu. 168. Vnde hic datur species quædam belli vtrinque iusti. dum Iudex iuste testem vrget, & testis iuste negat. Syluest. Petrus Nauar.

Quarto quando proceditur via accusationis, si testis videt rem probari non posse, eo quod ipse solus, et accusator sciāt, non tenetur testari: quia necessariū fuerit ad malum impediendum. potest tamē testari si velit, & efficiet semiplenam probationem, poteritq; Iudex ex officio procedere contra reum, eum subijciendo quæstionibus: nam generali consuetudine receptū est, vt nec accusatio impediat inquisitionem, nec inquisitio accusationem, vt hæc duo remedia possint simul cō currere in principio, medio, & fine totius causæ, & alterum alteri possit succedere, esseq; adminiculo; vt docet Clarus. l. 5. §. Pract. crim. q. 3. & Gomez. tom. 3. c. 13. Clarus. Gomezius.

Quinto quando Iudex quærit, Quis acceperit, non tenetur subditus patefacere eum, qui quod non posset aliter obtinere solutionem, accepit causa iuste compensationis, vt recte inquit Nauar. c. 17. nu. 115. ratio est, quia præceptum superioris Nauar.

rioris

perioris procedit ex præsumptione alicuius iniustitiæ, quam subditus putat hic non subesse.

Sexto, si ex denunciatione, vel ex testificatione aliquod notabile damnum mihi, meisuè immineret, non teneor: non enim hæc officia præstare tenemur cum nostro damno, nisi bonum publicum illud Nauar. *necessario postulet. Ita Nauar. c. 25. nu.* Couarru. *50. Couarru. qq. pract. c. 18.*

Septimo si cognoui ab ijs, qui fide non sunt digni, hoc. n. perinde est, ac si nescirē. vnde non teneor testari, aut denunciare; Nauar. *vt recte Nauar. c. 25. nu. 46. neq; expedit reuelare eos, qui dixerunt, si fide digni non sunt quia reus exponeretur periculo iniustæ infamiæ, & pęnæ. Iudex enim qui nescit fidem eorum suspectam, fortasse ei credet, & ex eorum testimonio pœnam infert. Si non possum probare, vt si noui solus, non teneor denuuciare, etiā* Nauar. *si superior præcipiat. Ita Nauar. c. 17. nu. 136. Quod intellige de denuntiatione, quæ fit tamquam Iudici, & in ordine ad punitionem. Si tamen agatur de testando, satis est me scire, quia testis non tenetur probare.*

Obseruandum est tamen, in omnibus casibus in quibus non tenetur reuelare in

ratus, non teneri etiã iuratum, modo iuramentum ſuum conuenienti modo intellexerit, nempe cũ interna reſtrictione, quæ caſum præſentem excludat, vt ſi dũ præcepto Iudicis iuras, te dicturum veritatem, quam noſti, reſtringas mente. Quatenus iure teneor. Quando enim non tenetur teſtari iudice præcipiente, non poteſt iudex ei imponere obligationem, vt ſecũdũ mentem ſuam iuret, quare poteſt iurare alio ſenſu ſibi commodo, neq; vllũ in eo committitur mendacium, vt multis exemplis oſtendi poſſet; Cauere tamen debet, ne deprehenſa veritate à Iudice putetur periurus & pœna falſi plectatur, quod ſi quis abſq; huiuſmodi reſtrictione iurauerit, tenetur reuelare omnia, quæ abſque peccato reuelare poteſt, vt iuramento ſatisfaciat. Et vſque modo locuti ſumus, quando teſtis legitime, & ſecundum iura interrogatur; dicitur vero teſtis tũc legitime, & ſecundũ ordinem iuris interrogari, quando Iudex, qui præcepit eſt iudex competens, & contra illum, contra quem deponit, adſit infamia, aut vnus teſtis, aut indicia, quæ faciant ſemiplenam probationem, Tunc enim interrogatus tenetur, quam ſcit veritatem palam confiteri. Doctrina eſt

Teſtis quã do dicatur legitime, & & ſecundũ iura interrogari.

S. Thom.

D.Thom. Caiet. Sotus.

S.Thom.2.2.q.69.art.7.& q.70. art. 1. & ibi Caiet.quos refert, & sequitur Sotus de iust.& iur.lib.5 .q.7. art.1. & de secr.m.2.q.9.cõcl.1.dub.3.& q.7.cõcl.1.

An quando subditus dubitat iure ne interrogetur, an iniuria, teneatur obedire prælato interroganti. Cap.4.

TEstis, qui scit se nõ interrogari legitime, & secundũ ordinẽ iuris; quia forte Iudex nõ est cõpetẽs aut si est secus cõpetẽs iudex, scit nõ adesse infamiã, vel indicia, quia delictũ est occultissimum, non tenetur dicere veritatem, & prodere crimen occultum : quoniam vt diximus, cum prælatus precipit aliquid contra ius, non est ei obediendum. Et hæc conclusio, nullam habet difficultatem, & debet testis respondere se nihil scire. Sed dubium est quãdo subditus dubitat, an iure interrogetur si prælato interroganti obedire teneatur.

Quando subitus dubitat num legitime interrogetur an respondere teneatur.

Petrus de plau.

Petrus de palu.in 4.d. 19. q. 4. Tenet quod quotiescunque dubium est, vel iuris, vel facti, an prælatus iuste præcipiat subdito, quod prodat crimen occultum

tum, tunc debet subditus obedire, & dicere veritatem: quia presumendum est de iustitia iudicis. Sequitur D. Antoninus.3.p.tit.9.c.7.§.5.et Syluest.in ver. Inquisitio.§.3. Ad cuius comprobationem facit: quia subditus in dubio tenetur obedire prælato: cum .s.dubius est an præceptum sit iustum: quia si parere recusaret, exponeret se periculo non obediendi, & qui se exponit periculo peccandi mortaliter, peccat mortaliter iuxta illud Eccl.3. Qui amat periculum peribit in illo. Tabien. in verbo obedientia.§.4. & Sylues.eodem verb.§.11. vbi inquit omnes doctores tenere hanc partem affirmatiuam. D. Anton. Sylues. Tabien. Syluest.

Sotus autem loco supracitato de secr. inquit, quod si Prelati essent illi, quos nulla ignorantia decipere, nullaque posset corrumpere iniquitas, nulla esset tunc quæstio, nec dubia esset sententia hęc, quæ asserit in dubio inclinandum esse in præceptũ prælati. Cæterũ quia prælati homines sunt, qui, et decipi, et decipere facile possunt, maiori negocio versanda est hæc quæstio. Atq; adeo distinguit ipse duos casus. primus est, quod quando præceptum Prælati est de re tuta vbi nullum imminet periculum, aut bona Sotus.

publico, aut tertiæ personæ, tūc in re dubia, vt plurimū obediendū est. v.g. Præcipit mihi Prælatus studere, aut seruire infirmis; aut subditus, qui valetudinarius est dubitat, an ieiunare possit, aut ꝑsolue re officiū, et Prælatus præcipit ei, quod nō ieiunet, nec dicat officiū: quia accedente authoritate prælati illa pars est petēda: quia, cū obediētia sit sit virtus ꝑfectissima, nec debet subditus rationē oniū pceptorū exigere, nec prælatus tenetᷣ reddere.

Secundus casus est, quando periculū aliquod imminet alicui tertiæ personæ; prout est in præsenti casu, quando Iudex inquirit contra aliquem homicidam, vel furem: vel fornicarium &c. aut in quemcunque alium reum priuati criminis, quod non sit in perniciem publicam: quia tunc aliud erit, vt infra dicetur: & dubiū est probabile pro vtraq; parte, sit ne infamia, aut indicia, quibus legitime possit inquirere. Tunc testes hoc modo dubitantes, non tenentur testimonium dicere; imo tenentur cælare crimen: quam uis sint consocij: quoniam maius periculum est, si occidatur homo contra ius, quam si non obediatur prælato. Præterea vnusquisq; presumitur bonus, quoadusq; probetur malus;

sed

ſed quam diu dubium eſt, an ſit ius inquirendi aduerſus aliquem, tunc nec probatus eſt malus, nec iure exiſtimatur talis: nam ſola infamia, & indicia sūt, quæ faciunt præſumptionem iuris, ergo in re dubia, & iudex inquirens peccat, & teſtis ſi obſequatur iniuſtus eſt. Sed & tertio arguitur iura fauent Reo ſicut & poſſeſſori. ergo quoad vſq; conſtiterit ius eſſe inquirendi, Reus habet ius vitæ famæ, & bonorum ſuorum; atque adeo non licet in illum inquirere, nec teſtimonium dicere.

Hæc ſunt in ſubſtantia, quę adducit Sotus pro ſententia ſua, qui quidem ſingularis eſt in hac ſententia, & id circo crediderim ego, nullo modo recedendū eſſe a communi aliorum opinione, præſertim in caſibus occurrētibus in noſtra Religione; vbi non poteſt habere locum primum fundamentum Soti, quod eſt principale: quia regulariter non condemnantur fratres criminoſi ad pœnam mortis.

Et uidetur mihi, quod hæc opinio comprobari poſsit optima ratione, quæ etiam eneruat fundamentum Soti, inquantum inquit; Quod vitandum eſt damnū, quod tertiæ perſonæ poſſet euenire: Nam

Quatuor sūt bona ordinata.

præsuppono, quod quatuor sunt bona gradata, circa quæ possūt euenire dāna. Bonum animæ, bonum corporis, bonum famæ, & substantiæ corporalis; & illud, quod est preciosius præferri debet minus precioso, nimirum bonum famæ bonis temporalibus, bonum corporis bono famæ, & bonum animæ omnibus alijs, vt

Nauar.

patet per Nauar. in manu. c. 17. nu. 87. & 89. & omnes admittunt. Modo quando *subditus dubius est, an prælatus iuste ei præcipiat dicere testimonium aduersus aliquem reum, casu quo iuste exigeretur non parendo præcepto, committeret peccatum inobedientiæ, quod procul dubio est mortale; atque ita damnum contra animam suam. Ex altera vero parte, esto, quod iuste non exigeretur; parendo prælati præcepto, offenderet solummodo proximum suum in fama, vel in corpore, aut in substantia; & damnum animæ est maius damno vitæ, vel famæ, ergo subditus in dubio debet parere precepto prælati, et dicere testimonium, ne (cum non parendo, vult euitare damnum famæ, & corporis tertiæ personæ) incurrat ipse in damnum grauissimum propriæ annimæ, & hæc videtur mihi satis concludens ratio, siquidem*

quidē quilibet tenetur magis ſibi prouidere, quàm alijs.

Putarē tamē concordari poſſe Sotū cū alijs hoc modo, videlicet quod opinio Soti procedat: quādo prælatus generaliter inquirit ſuper aliquo delicto notorio, cuius author ignoratur, quod ſcilicet tunc ſubditus, qui dubitat, an infamia, vel indicia adſint contra illum, quē ipſe ſcit commiſiſſe delictum: non teneatur prodere delinquentē occultū; ſed debet reſpōdere ſe neſcire, quis commiſsit. Opinio autē cōtraria, procedat, quādo prælatus exigit teſtimoniū a ſubdito contra aliquā particularem perſonā: quoniā in dubio debet ſubditus recte iudicare de prælato ſuo: Nā cum adſit concluſio ab omnibus approbata, quod prælatus, qui præter ius extorquet ſecretum crimē a ſubditis peccat mortaliter, vt inquit ipſemet Sotus eo lib. de rat. teg. & deteg. ſecr. m. 3. q. 1. in 1. & 2. concl. & Nauar. in manu. c. 18. & nu. 38. & nu. 49. ſequitur, quod ſi ſubditus in hoc caſu dubio nollet reſpondere, iudicaret prælatum peccare mortaliter, ſicq; ipſe committeret peccatū mortale iudicij temerarij, & in dubijs facienda eſt interpratatio in meliorem partem; atque adeo debet ſubditus in-

Sotus cum Paludano concordāt.

Sotus.

Nauar.

terpretari, quod prelatus iuste precipiat, cum expresse ignorat contrarium.

Sed quid quid sit de opinione Soti; frater minor tenetur ex ui regulæ suæ obedire prælatis suis in omnibus, quæ non sunt contra animam suam & regulam. c.10. Quæ verba exponentes doctores nostri dicunt, quod intelliguntur de his, quæ manifestè sunt contra animam, & regulam, & in specie S. Bernardinus in suo tractatu obedientiæ dum loquitur de triplici limite obedientiæ. Quorum primum inquit esse manifestum peccatum. Secundum manifestum periculum, & tertium manifestum contagium, & impuritas, atque corruptio. Et subdit, quod quando subditus rationabiliter dubitat, an quod præcipitur sit peccatum, an non, tunc profectò obedire debet, & allegat tex. in.c. quid culpatur 23.q.1. in fine. et est textus. S. Augustini contra Manicheos qui inquit: Vir iustus si forte etiā sub Rege homine sacrilego militet, recte potest illo iubente bellare, si iure pacis ordinem seruans, quid sibi iubetur, vel non esse contra Dei præceptum certū est, vel vtrum sit certum, non est, ita vt fortasse reum faciat Regem iniquitas imperandi, Innocentem autem militem

D. Bernard.

ostendat

ostendat ordo seruiendi. Vide Angelum, in verbo Religiosus. §.29. Syluest. in verb. Relig. 6. q. 6. & Caiet. 2. 2. q. 88. art. 8. Angelus. Syluest. Caiet.

Stat ergo firma conclusio communis, quod quando subditus dubius est, num Prælatus exigat ab eo iuste testimoniũ, an iniuria; debet parere præcepto prælati, & dicere testimonium; & tunc multo amplius, quando crimina de quibus fit inquisitio vergerent in perniciem publicam: nam quando ea sunt crimina, quæ vergunt in publicam perniciem, vt proditio, crimen læsæ maiestatis, hæresis, & alia id genus; tunc in re dubia, semper est dicendum magis testimoniũ, quã celandum, vt tenet idemmet Sotus, loco supra citato m. 3. concl. 4.

Quomodo posſit reſpondere ſubditus, quando certo ſcit, quod Prælatus eum inrerrogat iniuſte, & contra ius. Cap. 5.

Sotus loco supra citato. m. 3. q. 3. latissime examinat hoc dubium: atq; inprimis præsupponit vnam conclusionem indubitatam, & ab omnibus Theologis Sotus.

receptam, in. 3. d. 38. quod licitum non est mendacium dicere, vlla prorsus de causa. Hoc stante. Conclusio est S. Thom. 2. 2. q. 69. art. 1. quod, qui per iniuriam interrogatur, iure potest celare veritatem cui tamen mendacium dicere nulla ratione licet; quo fit vt possit vti quibuscumq; amphibologijs, dummodo possint in aliquo vsitato sensu citra mendacium intelligi, quamuis interrogans in alio sensu decipiatur: quia ius est vnicuiq; repellendi propriam iniuriam, non obstante alterius detrimento. His stantibus inferuntur sequentes conclusiones.

D. Thom.

Qui per iniuriam interrogatur iure potest celare veritatem.

Prima Conclusio. Ad tegendum secretum confessionis licitum est vbique sacerdoti, dum ea interrogatur, quæ in confessione audiuit, respondere se nescire; nec alia opus habet verborum arte, quia id potest in tali casu citra mendacium dicere, & respondere; cum ea non sciat, tamquam homo, sed tamquam Deus, & de hoc nulla est dissensio inter doctores.

Sacerdos interrogatus de his, quæ scit in confessione potest respondere, se nescire.

Secunda Conclusio. Qui per iniuriã de secreto crimine interrogatur, debet prius si potest defendere se, aut appellando, aut tacendo, ostendẽdo in promptu per iniuriam interrogari, vt colligitur ex D. Thom. loco supra allegato; si modo fa

cere

cere possit absque eo, quod generet vehementem suspicionem criminis, quod quidẽ facile non esset facere: Quoniã legitimus, & iuridicus modus est, cũ quis per iniuriam interrogatur non respõdere; & alia non admittũtur nisi in necessitate, puta quando modus legitimus grassante iniuria non sufficit.

Tertia Conclusio. Testis, qui præter ius de occulto crimine interrogatur, nec potest se defendere tacendo, respondere potest se nihil scire. Ratio est: quia cum quis in iudicio interrogatur veritatem, solum interrogatur secundum ius; nam præter ius nullus Iudex potestatem habet interrogandi. Id enim possumus, quod de iure possumus. c. faciet. 22. q. 2. & l. filius. ff. de conditio, institutio. Sed secundum ius inquisitio fieri non potest, de occultis criminibus, vt expræsse cavetur in. c. qualit. & quando. 1. ex. de accusat. ergo testis solũ interrogatur, an sciat aliquid, quod non sit iure occultum. Et per consequens respondere potest se nihil scire: quia respondens hoc modo non mẽtitur, si nihil aliud sciat, quam quod est iure occultum; & hoc quidem de plano procedit, quando testis interrogatur, an sciat quis commiserit crimen.

Testis qui præter ius interrogatur si tacẽdo non potest aliter se defendere respõdere potest se nihil scire

Sed

Sed quid si in particulari interrogetur, an Petrus cõmisserit illud crimen; quod ego solus vidi, atque ita crimen est occultissimum? nam videtur esse mendacium si respondeo nescio; quoniam non apparet, quomodo illud verbum restringatur a iure. Respondetur, quod iure possum respondere nescio: quia iure intelligitur, nescio vt dicam, aut nescio eo modo, quo iure debeam dicere: haec omnia scribit Sotus, quae breuiter restrinxi, cum ea, quae diffusiori sermone tractantur, videri possunt apud ipsum. Hoc idem tradit Nauar. in manu. c. 13. nu. 61. & in c. 25. num. 43.

Sotus.

Nauar.

Si prælatus præcipiat sub pena ex cõmunicationis reuelari secretũ crimẽ, non tenetur subditus obedire, nec incurrit excõmunicationẽ.

Verum insuper est aduertendum, quod quando prælatus interrogat in iuste secretum crimen, etiam quod interroget sub pœna excommunicationis, vel sub quacunq; alia pœna, si modo constet crimen esse secretum, nec illum habere ius inquirendi, non tenetur subditus obedire, nec propterea incurrit in foro conscientiæ excommunicationem, & ratio est manifesta: quia excommunicatio nullatenus incurritur, nisi propter inobedientiam, vt habetur. Matth. 18. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. & in c. Nemo Episcopum.

ſcopum.11.q.3.habetur, quod nullus poſſit excommunicari niſi manifeſta ſit cauſa peccati; ſed quando Iudex contra ius aliquid præcipit, tunc ſubditus, qui non paret, nõ eſt inobediens, nec peccati reus, ergo nullatenus poteſt excommunicari, ita inquit Sotus de ſecr.m.3.q.1.concl.4. Sotus.
& ſi quæras, an talis excommunicationis ſententia liget quo ad pœnam, ita quod nõ parendo poſſit ſubditus puniri. Sotus loco præcitato allegat Sylues. in Sylueſ.
ver. correctio.q.9.qui inquit, quod ſi ſententia eſt nulla, quia procedit à non ſuo iudice, aut ſi facta ſit a ſuo Iudice, ſed contineat intollerabilem errorem, puta quia præcipit Prelatus ſub pœna excommunicationis, vt quicunq; ſubditorum ſciuerit aliquod crimen, illud pandat, quam uis nulla ſit infamia, vel indicia, nec illud probari poſſit legitimis teſtibus, tunc ſubditus non incurrit excommunicationem, nec quoad conſcientiam, nec quoad pœnam. Si vero Prælatus, præcipit ſub pœna excommunicationis, vt quicumq; ſciuerit crimen, quod legitime potuerit probari, quam uis nulla infamia, vel indicia ſint, tunc quidẽ ſententia iniqua eſt: quia nullus compellitur manifeſtare crimen, quod non

laborat infamia, aut indicijs: tamen quia sententia, nec est nulla, nec continet intollerabilem errorem, ligat. Et intelligitur Sylues. quo ad pœnam. Et hanc distinctionem sequitur ipse Sotus. Hoc etiã videtur sequi Nauar. in manu. c. 25. nu. 3. qui inquit, quod excommunicatio, quæ est iniusta, & inualida ob defectum iustæ causæ ad excommunicandum, ligat in foro exteriori. Qui subdit, quod huius modi excommunicatio iniusta, inualida, & etiam quæ est nulla, obligat excommunicatum ad seruandum eam, quousq; populus sibi persuadeat, aut debeat persuadere causas nullitatis, ad eui tandum scandalum. Adde etiam, quod si quis sententiam quamlibet iniquam excommunicationis cõtemnat, contẽptus erit peccatum, vt puta si negligat absolutionem petere ad cautelam cum facile possit; vt si in publico dicat, se nihil facere Iudicem &c. ita Sotus vbi supra in. 4. concl. in fine. Qui inquit hanc esse sententiam illorum verborum S. Greg. 11. q. 2. c. sententia. Pastoris Sententia pastoris siue iusta, siue iniusta timenda est.

Quo-

Quomodo, & quo ordine testes examinari debeat.
Cap. 6.

Commisso a Regulari delicto, & de eo facta quærimonia porrectaue, denuntia Iudici, vel ab eo formata inquisitione, incontinenti ex debito officii sui tenetur videre, an probetur delictum, recipiendo, & examinando testes.

Et primo considerare debet iudex, nũ testes nimis prompte respondeãt: quoniã signum erit, quod concertatione prius facta ad testimoniũ venerint, quod si erunt nimis perplexi, non paruum erit indiciũ, quod a conscientia deterreantur. Iudex, quæ attẽdere debeat examinãdo testes

Et debent scribi dicta testium eo sermone, quo ab ipsis proferuntur, atq; eadẽ ratione id, quod tamquã clarum proferunt, tãquam clarũ describi debet, quod autẽ coniectura, vel credulitate deponũt eodẽ modo, quo ipsi deponũt describi debet

Illud etiam obseruandum est, quod testis examinandus ante omnia iurare debet de veritate dicenda: quia testis non iurati testimoniũ non valet. l. Iurandũ C. de testib. & c. de testib. ex. de test. & attest. Testis. n. iuramẽto examinatus nõ Testis iurare debet de veritate dicenda.

facit

Abb. *facit indicium, vt inquit Abb.in.c.Cum olim,in.3.notab.extra de testibus. Glos. in.c.sicut.extra de sent.excom. etiã quod esset Religiosus, & Cardinalis, sed facit præsumptionem. Ex quo sequitur, quod testes inter regulares necessario erunt regulares tantum: nam alii a iudice Regulari examinari non possunt: quia superior Regularis non habens forum contentiosum, & iurisdictionem in sæculares, eisdem minime iuramentum deferre poterit: quia delatio iuramenti sapit iurisdictionem, Clem.vnica de offi. Iud. deleg. c. si quis testium de testibus vbi Abba.nu.1.*

Testis citari debet, & quando. *Tertio debet testis citari, nam testis non citatus redditur suspectus, & non probat.l.Præsbiter.C. de Episcopis, & Clericis.licet practica inoleuit, vt si sint a parte inducti, & iurati coram iudice probent.Glos.in.l.post legatum. § his verum.ff.de his, qui vt indigni.*

Testis nomẽ & cognomẽ scribit debet status, & ætas *Quarto debet testis nomen, & cognomen scribi, atq; ipsius status. c. qual. & quando, & cuius sit ætatis: nam minor 20.annorum in causis criminalibus non probat.l.test.in fine ff.de Testibus, nisi esset socius criminis, vt pote passus crimẽ sodomiæ, quod non committitur principaliter*

paliter in iniuriam,vel odium alterius, qui modo maior, vel minor ſit admittitur.

Quinto interrogari debet de ſcientia, & cauſa ſciẽtiæ: quia teſtis nõ interrogatus de cauſa ſcientiæ, ipſam reddere non tenetur, ex not. in. c. cauſam de Teſtibus. ideo de ipſis debet diligenter interrogari ad effectum, vt in ſimilibus circumſtantijs videre poſsit iudex, an concordat teſtis nec ne, & non concordando non probat. c. nos. §. Item Daniel. 11. q. 7. c. Nihil 3. q. 9. c. de parentella. 35. q. 6.

Teſtis debet interrogari de ſcientia, & cauſa ſciẽtiæ.

Seſto debet interrogari de loco, & tempore; maxime cum tempus commiſsi delicti aggrauet, & minuat delictum. l. Graccus. C. ad legẽ Iul. de adult. & ſtip. l. finali. ff. de efrat. Tenebrę namq; aptæ ſunt ad malum committendum. l. 1. §. tria luminaria. ff. de Vent. inſpicien. Tũ etiam, vt Iudex videre poſsit, an teſtes concordant, vt patet ex iuribus ſupracitatis.

Interrogari debet teſtis de loco, & tẽpore.

Poſtremo interrogari debet de conteſtibus, & in fine depoſitionis debet ſe ſubſcribere, vt aliquando negare non poſsit ita depoſuiſſe, & antequam ſe ſubſcribat relegitur eius dictum ad effectum, vt addat, vel minuat, & confirmet,

met quin post relectionem, & confirmationem dictum suum corrigere nõ potest. Dyn. Reg. quod semel. Immola in c. irrefragabili: de offic. ord. n. 5. Abb. in c. tuas de test. 1. & in calce depositionis apponitur, relectum confirmauit.

Testis negans, vel occultans veritatem, an teneatur ad restitutionem.

Sed quæritur primo, an testis negans veritatem, vel eam occultans teneatur ad restitutionem. suppono primo non teneri ad restitutionem ex eo, quod se non obtulit: quia non tenetur ex iustitia se offerre, quamuis interdum teneatur ad hoc ex charitate, vt si suum testimonium videt esse necessarium ad liberãdum innocentem, vel ad accusatorem (qui propter bonum publicum tenebatur accusare) eripiendum periculo pœnæ talionis, vt docet Nauar. c. 15. nu. 17.

Nauar.

Secundo etiam non teneri ad restitutionem si nolit testari, quando graue damnum ei inde impenderet; quia non tenetur tunc testari, nec superior potest eum ad hoc obligare, nisi ratio boni publici id postulet; vnde potest, vel citatus non comparere, vel si compareat aliquo artificio se eximere, vt docet Sotus de secr. m. 2. q. 7. dub. 3. & Nauar. c. 25. nu. 50. & alij. Sed dubium est si nullum *damnum immineat, & a iudice citetur,*

Sotus. Nauar.

vel

vel iussus sit citari. Naua.c.25.nu.41. Sotus lib.5.de iust.& iur.q.7.art.1. Micha. Salon.q.70.art.1.dub.3.& alij docet si hoc casu fugiat, vel se occultet, vel aliqua arte iudicis interrogationē eludat, teneri ad restitutionē, Tū quia hoc ipso, quo citatus est, vel iussus citari, misso ad eū publico nuntio, tenetur ex iustiti a testimoniū dicere, sicut quādo alicui munus tutoris imponitur. Tunc quia si Iudex præciperet tibi, vt proferas scripturā quādā ad causam pertinentē, & tu eā occultares, vel lacerares, tenereris ad restitutionē dāni inde secuti, ergo similiter si præcipiat, vt proferas tuum testimoniū. Michael Salon.

Oppositam sententiam docet Leonardus lessius.lib.2.de Iust.& iur.c.30.dub. 8. affirmans verius omnino videri, eum qui se occultat, vel fugit prius quam Iudicis præceptum, aut citatio ei legitime denuncietur, non teneri ad restitutionē damni defectu testificationis secuti, quā vis potuerit grauiter contra charitatem proximi peccasse. Leonar.Les.

Idem affirmat de eo, qui post quam citatio iudicis per ministrum publicum est ei insinuata, fuga, vel fraude aliqua testificandi actum declinauerit, vt si dicat reum sibi esse inimicum.

Primum probat : quia nemo obligatur præcepto superioris, priusquam ei debito modo imponatur, sicut si inferior vitet conspectum superioris, ne ab eo mandatum aliquod accipiat, non obligatur mandato, etiam si malefaciat tali vtens artificio; simili modo, qui fugit, vel se occultat, ne instituatur a Magistratu Tutor, vel Curator pupilli non peccat contra iustitiam, etiam si nouerit se ad hoc quari.

Secundum probat. Tum quia citatio illa, & præceptum non imponit obligationem iustitiæ ad se sistendum, & ad standum; sed solum obedientię; non enim censetur iniustus si non compareat, sed inobediens, vel contumax. Sicut si quis iussus a Magistratu capessere tutelam, nollet obedire; vel falsis prætextibus se excusaret, non esset iniurius in magistratum, aut in pupillum, sed esset tantum inobediens magistratui, & in pupillum parum pius; Tum quia obligatio, qua quis lege iustitiæ tenetur in gratiam proximi aliquam functionem subire, non nascitur pręcise ex præcepto superioris, sed ex acceptione eius, qui illã obit: Hic enim acceptando officium, vel functionem implicite promittit; atq; ita

se ad illàm obligat; & âltri ius tribuit ad illam exigendam: Nemo enim potest alteri dare ius ad functiones liberas alterius: nisi qui illarum est dominus: quare cum nemo sit dominus mearum functionum præter me, nemo absq; meo consensu alteri ius ad illas dare potest.

Vnde vlterius sequi videtur, testem, etiam si a iudice præsente interrogetur, non teneri ex iustitia respondere, aut iurare de dicenda veritate; sed solum ex obedientia: quia iudex præcepto suo non potest imponere illi obligationem iustitiæ ad iurandum, vel ad respondendum. Quare si nolit iurare, aut respondere, puniri quidem potest tãquam inobediẽs; sed non tenetur ad restitutionem damni secuti reo, vel accusatori; Secus est si agatur de scripto proferendo in lucem: quia est res externa, de qua Respub. potest disponere, sicut de alijs bonis, quando causa subest.

Secundo quæritur, an Testis negans veritatem posit torqueri. Respondetur, quod quando testis, est suspectus, quod recuset veritatem dicere, torqueri potest: nam præsumitur dolus in tacendo, si testis ad interrogata non vult respondere, vt inquit D. Antonin. 3. p. tit. 9. c. 11. §. 3.

Testis negãs veritatẽ an posit torqueri.

D. Anton.

Sed quid si in particulari interrogetur, an Petrus cōmisserit illud crimen: quod ego solus vidi, atque ita crimen est occultissimum? nam videtur esse mendacium si respondeo nescio; quoniam non apparet, quomodo illud verbum restringatur a iure. Respondetur, quod iure possum respondere nescio: quia iure intelligitur, nescio vt dicam, aut nescio eo modo, quo iure debeam dicere: hæc omnia scribit Sotus. *Sotus, quæ breuiter restrinxi, cum ea, quæ diffusiori sermone tractantur, videri possunt apud ipsum. Hoc idem tradit* Nauar. *Nauar. in manu. c. 18. nu. 61. & in c. 25. num. 43.*

Si prælatus præcipiat sub pęna excōmunicationis reuelari secretū crimē, non tenetur subditus obedire, nec incurrit excōmunicationē.

Verum insuper est aduertendum, quod quando prælatus interrogat in iuste secretum crimen, etiam quod interroget sub pœna excommunicationis, vel sub quacunq; alia pœna, si modo constet crimen esse secretum, nec illum habere ius inquirendi, non tenetur subditus obedire, nec propterea incurrit in foro conscientiæ excommunicationem, & ratio est manifesta: quia excommunicatio nullatenus incurritur, nisi propter inobedientiam, vt habetur. Matth. 18. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. & in. c. Nemo Episcopum.

scopum.11.q.3.habetur, quod nullus possit excommunicari nisi manifesta sit causa peccati; sed quando Iudex contra ius aliquid præcipit, tunc subditus, qui non paret, nõ est inobediens, nec peccati reus, ergo nullatenus potest excommunicari, ita inquit Sotus de secr.m.3.q.1.concl.4. & si quæras, an talis excommunicationis sententia liget quo ad pœnam, ita quod nõ parendo possit subditus puniri. Sotus loco præcitato allegat Sylues. in ver. correctio.q.9.qui inquit, quod si sententia est nulla, quia procedit à non suo iudice, aut si facta sit a suo Iudice, sed contineat intollerabilem errorem, puta quia præcipit Prelatus sub pœna excommunicationis, vt quicunq; subditorum sciuerit aliquod crimen, illud pandat, quam uis nulla sit infamia, vel indicia, nec illud probari possit legitimis testibus, tunc subditus non incurrit excommunicationem, nec quoad conscientiam, nec quoad pœnam. Si vero Prælatus præcipit sub pœna excommunicationis, vt quicumq; sciuerit crimen, quod legitime potuerit probari, quam uis nulla infamia, vel indicia sint, tunc quidẽ sententia iniqua est: quia nullus compellitur manifestare crimen, quod non Sotus. Sylues.

laborat

laborat infamia, aut indicijs: tamen quia sententia, nec est nulla, nec continet intollerabilem errorem, ligat. Et intelligitur Sylues. quo ad pœnam. Et hanc distinctionem sequitur ipse Sotus. Hoc etiã videtur sequi Nauar. in manu. c. 25. nu. 3. qui inquit, quod excommunicatio, quę est iniusta, & inualida ob defectum iustæ causæ ad excommunicandum, ligat in foro exteriori. Qui subdit, quod huius modi excommunicatio iniusta, inualida, & etiam quæ est nulla, obligat excommunicatum ad seruandum eam, quousq; populus sibi persuadeat, aut debeat persuadere causas nullitatis, ad euitandum scandalum. Adde etiam, quod si quis sententiam quamlibet iniquam excommunicationis cõtemnat, contẽptus erit peccatum, vt puta si negligat absolutionem petere ad cautelam cum facile possit; vt si in publico dicat, se nihil facere Iudicem &c. ita Sotus vbi supra in. 4. concl. in fine. Qui inquit hanc esse sententiam illorum verborum S. Greg. 11. q. 2. c. sententia. Pastoris Sententia pastoris siue iusta, siue iniusta timenda est.

Quomodo, & quo ordine testes examinari debeat. Cap. 6.

COmmisso a Regulari delicto, & de eo facta quærimonia porrectaue, denuntia Iudici, vel ab eo formata inquisitione, incontinenti ex debito officii sui tenetur videre, an probetur delictum, recipiendo, & examinando testes.

Et primo considerare debet iudex, nũ testes nimis prompte respondeãt: quoniã signum erit, quod concertatione prius facta ad testimoniũ venerint, quod si erunt nimis perplexi, non paruum erit indiciũ, quod a conscientia deterreantur. Iudex, quæ attẽdere debeat examinãdo testes

Et debent scribi dicta testium eo sermone, quo ab ipsis proferuntur, atq; eadẽ ratione id, quod tamquã clarum proferunt, tãquam clarũ describi debet, quod autẽ coniectura, vel credulitate deponũt eodẽ modo, quo ipsi deponũt describi debet

Illud etiam obseruandum est, quod testis examinandus ante omnia iurare debet de veritate dicenda: quia testis non iurati testimoniũ non valet. l. Iurandũ C. de testib. & c. de testib. ex. de test. & attest. Testis. n. iuramẽto examinatus nõ facit Testis iurare debet de veritate dicenda.

Abb. *facit indicium, vt inquit Abb.in.c.Cum olim,in.3.notab.extra de testibus. Glos. in.c.sicut.extra de sent.excom. etiã quod esset Religiosus, & Cardinalis, sed facit præsumptionem. Ex quo sequitur, quod testes inter regulares necessario erunt regulares tantum: nam alii a iudice Regulari examinari non possunt: quia superior Regularis non habens forum contentiosum, & iurisdictionem in sæculares, eisdem minime iuramentum deferre poterit: quia delatio iuramenti sapit iurisdictionem, Clem.vnica de offi. Iud. deleg. c. si quis testium de testibus vbi Abba.nu.1.*

Testis citari debet, & quando. *Tertio debet testis citari, nam testis non citatus redditur suspectus, & non probat.l.Præsbiter.C. de Episcopis, & Clericis.licet practica inoleuit, vt si sint a parte inducti, & iurati coram iudice probent.Glos.in.l.post legatum. § his verum.ff.de his,qui vt indigni.*

Testis nomẽ & cognomẽ scribit debet status,& ætas *Quarto debet testis nomen, & cognomen scribi, atq; ipsius status. c. qual.& quando, & cuius sit ætatis: nam minor 20.annorum in causis criminalibus non probat.l.test.in fine ff.de Testibus,nisi esset socius criminis, vt pote passus crimẽ sodomiæ, quod non committitur principaliter*

paliter in iniuriam, vel odium alterius, qui modo maior, vel minor sit admittitur.

Quinto interrogari debet de scientia, & causa sciẽtiæ: quia testis nõ interrogatus de causa scientiæ, ipsam reddere non tenetur, ex not. in. c. causam de Testibus. ideo de ipsis debet diligenter interrogari ad effectum, vt in similibus circumstantijs videre possit iudex, an concordat testis nec ne, & non concordando non probat. c. nos. §. Item Daniel. 11. *q.* 7. *c. Nihil* 3. *q.* 9. *c. de parentella.* 35. *q.* 6.

Testis debet interrogari de scientia, & causa sciẽtiæ.

Sexto debet interrogari de loco, & tempore; maxime cum tempus commissi delicti aggrauet, & minuat delictum. l. Graccus. C. ad legẽ Iul. de adult. & stip. l. finali. ff. de efrat. Tenebræ namq; aptæ sunt ad malum committendum. l. 1. *§. tria luminaria. ff. de Vent. inspicien. Tũ etiam, vt Iudex videre possit, an testes concordant, vt patet ex iuribus supracitatis.*

Interrogari debet testis de loco, & tẽpore.

Postremo interrogari debet de contestibus, & in fine depositionis debet se subscribere, vt aliquando negare non possit ita deposuisse, & antequam se subscribat relegitur eius dictum ad effectum, vt addat, vel minuat, & confirmet,

met quin post relectionem, & confirmationem dictum suum corrigere nō potest. Dyn. Reg. quod semel. Immola in c. irrefragabili: de offic. ord. n. 5. Abb. in c. tuas de test. 1. & in calce depositionis apponitur, relectum confirmauit.

Testis negans, vel occultans veritatem, an teneatur ad restitutionem.

Sed quæritur primo, an testis negans veritatem, vel eam occultans teneatur ad restitutionem. suppono primo non teneri ad restitutionem ex eo, quod se non obtulit: quia non tenetur ex iustitia se offerre, quamuis interdum teneatur ad hoc ex charitate, vt si suum testimonium videt esse necessarium ad liberādum innocentem, vel ad accusatorem (qui pro pter bonum publicum tenebatur accusare) eripiendum periculo pœnæ talionis, vt docet Nauar. c. 15. nu. 17.

Nauar.

Secundo etiam non teneri ad restitutionem si nolit testari, quando graue damnum ei inde impenderet; quia non tenetur tunc testari, nec superior potest eum ad hoc obligare, nisi ratio boni publici id postulet; vnde potest, vel citatus non comparere, vel si compareat aliquo artificio se eximere, vt docet Sotus de secr. m. 2. q. 7. dub. 3. & Nauar. c. 25. nu. 50. & alij. Sed dubium est *si nullum damnum immineat, & a judice citetur,*

Sotus. Nauar.

vel

vel iussus sit citari. Naua.c.25.nu.41. Sotus lib.5.de iust.& iur.q.7.art.1. Micha. Salon.q.70.art.1.dub.3.& alij docēt si hoc casu fugiat, vel se occultet, vel aliqua arte iudicis interrogationē eludat, teneri ad restitutionē, Tū quia hoc ipso, quo citatus est, vel iussus citari, misso ad eū publico nuntio, tenetur ex iustiti a testimoniū dicere, sicut quādo alicui munus tutoris imponitur. Tunc quia si Iudex praeciperet tibi, vt proferas scripturā quādā ad causam pertinentē, & tu eā occultares, vel lacerares, tenereris ad restitutionē dāni inde secuti, ergo similiter si praecipiat, vt proferas tuum testimoniū. Michael Solon.

Oppositam sententiam docet Leonardus lessius. lib.2. de Iust. & iur.c.30. dub. 8. affirmans verius omnino videri, eum qui se occultat, vel fugit prius quam Iudicis praeceptum, aut citatio ei legitime denuncietur, non teneri ad restitutionē damni defectu testificationis secuti, quāvis potuerit grauiter contra charitatem proximi peccasse. Leonar. Len.

Idem affirmat de eo, qui post quam citatio iudicis per ministrum publicum est ei insinuata, fuga, vel fraude aliqua testificandi actum declinauerit, vt si dicat reum sibi esse inimicum.

Primum probat : quia nemo obligatur præcepto superioris, priusquam ei debito modo imponatur, sicut si inferior vitet conspectum superioris, ne ab eo mandatum aliquod accipiat, non obligatur mandato, etiam si malefaciat tali vtens artificio; simili modo, qui fugit, vel se occultat, ne instituatur a Magistratu Tutor, vel Curator pupilli non peccat contra iustitiam, etiam si nouerit se ad hoc quæri.

Secundum probat. Tum quia citatio illa, & præceptum non imponit obligationem iustitiæ ad se sistendum, & ad standum; sed solum obedientiæ; non enim censetur iniustus si non compareat, sed inobediens, vel contumax. Sicut si quis iussus a Magistratu capessere tutelam, nollet obedire; vel falsis prætextibus se excusaret, non esset iniurius in magistratum, aut in pupillum, sed esset tantum inobediens magistratui, & in pupillum parum pius; Tum quia obligatio, qua quis lege iustitiæ tenetur in gratiam proximi aliquam functionem subire, non nascitur præcise ex præcepto superioris, sed ex acceptione eius, qui illã obit: Hic enim acceptando officium, vel functionem implicite promittit; atq; ita

se

ſe ad illàm obligat; & áltri ius tribuit ad illam exigendam: Nemo enim poteſt alteri dare ius ad functiones liberas alterius: niſi qui illarum eſt dominus: quare cum nemo ſit dominus mearum functionum præter me, nemo abſq; meo conſenſu alteri ius ad illas dare poteſt.

Vnde vlterius ſequi videtur, teſtem, etiam ſi a iudice præſente interrogetur, non teneri ex iuſtitia reſpondere, aut iurare de dicenda veritate; ſed ſolum ex obedientia: quia iudex præcepto ſuo non poteſt imponere illi obligationem iuſtitiæ ad iurandum, vel ad reſpondendum. Quare ſi nolit iurare, aut reſpondere, puniri quidem poteſt tãquam inobediẽs; ſed non tenetur ad reſtitutionem damni ſecuti reo, vel accuſatori; Secus eſt ſi agatur de ſcripto proferendo in lucem: quia eſt res externa, de qua Reſpub. poteſt diſponere, ſicut de alijs bonis, quando cauſa ſubeſt.

Secundo quæritur, an Teſtis negans veritatem poſſit torqueri. Reſpondetur, quod quando teſtis, eſt ſuſpectus, quod recuſet veritatem dicere, torqueri poteſt: nam præſumitur dolus in tacendo, ſi teſtis ad interrogata non vult reſpondere, vt inquit D. Antonin. 3. p. tit. 9. c. 11. ſ. 3.

Teſtis negãs veritatẽ an poſsit torqueri.

D. Anton.

L 2 Item

Item quando vacillat, & est varius in suis depositionibus, tunc non facit fidem contra reum, nisi firmet dictum suum in tortura, vt late probat Bos. in tit. de Tortura Testium, & Clarus. q. 25. & dicitur Testis varius, quando est varietas in facto principali, secus si sit in quibusdam accessoriis. Bart. in. l. eos. vers. per huiusmodi. ff. de falsis. Item si testis vnum dixerit extra iudicialiter, deinde in iudicio deponit contrarium torqueri potest, vt communiter tenent Doctores. Similiter quando testes interfuerunt delicto, & tamen dicunt se neminem vidisse, aut cognouisse facere malum, torqueri possunt: quoniam ex hoc reddunt se ipsos supectos, tamquam quod veritatem dicere nolint, aut saltem illam celare velint. Clarus. in d. q. 25. vers. torquentur etiam testes. Et hoc non solum est verum de laicis testibus, sed etiam de Clericis, vt inquit Foller. in pract. crim. cano. fol. 127 num. 47. quem sequuntur Clarus in d. q. 25, vers. sed numquid. Et idcirco apud nos fratres minores, quando prælatus viderit fratres vocatos in testes cum eos legitime interrogat vacillantes, aut suspectos, quod nolint dicere veritatem, poterit

Bossius. Clarus. Bart. Clarus. Foller.

terit eos in carcerem detrudere, & etiam torquere, vt dicant veritatem.

Quæritur tertio. Vtrum testis ratione falsi testimonii teneatur ad restitutionẽ. Respondeo, & dico primo si vel sciens, vel ex crassa ignorantia dixit falsum testimonium, ratione cuius alter iniuste damnum acceperit tenetur ad restitutionem damnorum insolidum; ratio est: quia per iniuriam est causa efficax totius damni. Testis ratione falsi temonij an teneatur ad restitutionẽ.

Aduerte tamen primo. Si reus iã erat per alios testes conuictus, & tuũ testimoniũ accedẽs nihil effecit, eo ꝙ pœna propter illud nõ est aucta, nec Iudex firmior redditus est ad eam irrogãdã te nõ teneri ad restitutionẽ: quia, & si iniuriã ei facias, nõ tamẽ es causa efficax damni, quod ex prioribus testimoniis iã censetur illatũ.

Secundo. Qui hoc modo falsum testimonium dixit, ratione cuius mors, vel mutilatio est inferenda, tenetur sua dicta retractare, si profuturum putet, quamuis ipsi similis pœna periculũ crearetur, vt communiter docent Doctores. Quisq; enim tenetur damnum, quod alteri iniquè parauit auertere, etiam cum pari dãno suo, vt patet in restitutione famę pecuniæ, & honoris: nã in pari damno melior censeri debet conditio innocentis.

Dices quisq; magis tenetur consulere vitæ suæ, quam alienæ; ergo non tenetur succurrere vitæ alienæ cum periculo suæ.

Respondeo antecedens solum esse verum in pari causa innocẽtiæ, vt si vita tua sine mea culpa sit in periculo, non teneor tibi consulere cum periculo meæ; secus est si mea culpa, & iniuria periclitetur. Hinc fit, vt si alios ad falsum testimoniũ dicendum induxeris, ex iustitia tenearis eos monere, quod retractent; quod si noluerint, debes Iudici totam tuam machinationem aperire, vt innocens liberetur; quam vis inde tibi certa mors impenderet; vt recte docet Petrus Nauar. lib. 2. c. 2. nu. 253. quod intellige modo spes sit reuocationem illam profuturã.

Petrus Nauar.

Dico secundo. Qui falsum testimoniũ dixit ex ignorantia, vel inaduertentia non damnabili, vel ex obliuione saltem non mortifera, ratione cuius contingit aliquem damnari, non tenetur ad restitutionem. ita Caiet. 2. 2. q. 70. art. 4. & Petrus Nauar. supra. Probatur: quia neq; ratione rei acceptæ (cum nihil inde habeat) neq; ratione iniustæ damnificationis: quia non peccauit saltem mortifere, vti supponimus; atqui probabile est non teneri ad restitutionem ex damno il

Caiet.
Petrus Nauar.

lato

lato, eum, qui non peccauit mortifere, vt docet Lesſius de iuſt. & iur. lib. 2. c. 7. dub. 6. cenſetur enim huiuſmodi damnũ, quaſi fortuito illatum. Hinc etiam ſequitur illum non teneri cum vitæ periculo, ſuũ teſtimonium retractare, vt ibidem Caietanus docet.

De Indicijs. Cap. 7.

IN vniuerſa criminali praxi alia difficilior non reperitur materia, quam ipſa indiciorum: non ex ſui natura, quã vis circa obſcura verſetur, ſed ex tot, tãtisq; Iuris peritorum opinionibus ſparſim traditis, & diuerſimode concludentibus, vt arbitrium dumtaxat reſeruetur Iudici, licet aliter leges determinent, ius diſponat, & ratio ipſa ſuadeat. Verum quantum attinet ad hanc criminalem materiam. Indicium (vt a quid nominis incipiamus) ab indicando dictum eſt, vt colligitur. c. ſtudijs de præſumpt. l. ſolent. ff. eodem. Ex quo ſequitur, quod ſic poteſt indicium definiri. Indicium eſt ſignum ſiue demoſtratiuum adminiculum delicti, vel alterius rei, de quo, vel de qua agitur, & eſt adminiculum, ſeu pars probationis, quam textus interdum ap- Indicium quid ſit.

appellat indicium, interdum argumentum; interdum suspicionem, quãdoq; etiã probationem, vt tradit Boss. in pract. cri. tit. de Indicijs. nu. 2.

Bossius.

Indiciorum tres sũt gradus.

Indiciorum autẽ tres sunt gradus, vt explicat Clarus. q. 20. post principiũ; aliqua. n. sunt leuia, aliqua grauia, & aliqua grauissima. leuia sufficiunt ad capturam, non tamẽ vt reus debeat statim examinari super delicto, ita vt eius nomen recipiatur inter reos, sed vt tollatur ei facultas fugiẽdi; sufficiunt etiam ad inquirẽdũ. i. ad assumendas informationes ex officio contra aliquem de delicto, non tamen ad transmittendum ei citationẽ: q̃m ad aßumendas informationes super delicto sufficit aliqua probabilis suspicio, per per quam Iudex rationabiliter credat delictum ab eo commissum, contra quem inquirere intendit; Dat exemplum Clarus q. 20. in assertione vulnerati; in fama, & in graui inimicitia; & hæc eadem Iudicis arbitrio sufficiũt ad capturam; & huiusmodi indicia leuia, si non sunt multũ vrgẽtia, appellari possunt (inquit Clar.) suspiciones, si vero magis vrgent, credit ꝙ dici posint præsũtiones, siue argumẽta.

Indicia leuia, quid eficiunt.

Clarus.

Indicia grauia ad quid valeant.

Grauia indicia sufficiunt ad trasmittẽdã reo absẽti citationẽ, vel sit si captus ad

exami-

examinandũ eũ ſuper delicto tãquã reũ, vel vt apud nos Minores obſeruãtes obſeruatur, ad eũ vocandũ, & interrogandum tamquã reũ, & iſta ſufficiunt etiã ad torturam, & hæc (vt inquit Clarus) in hac materia indicia appellari poſſe videntur; quæ.ſ. ſunt pluſquã ſimplex præſumptio, & minus quam ſemiplena probatio.

Grauiſsima vero indicia ſufficiunt, etiã ad condemnationem, & hæc proculdubio debent eſſe, non ſolũ pluſquã ſemiplena ꝓbatio, ſed etiã quaſi plena probatio; atq; ita habes in hac materia, ſuſpiciones, præſumptiones, indicia, ſemiplenã probationẽ, & pluſquã ſemiplenã probationẽ; & ex hac breui diſtinctione, vna cũ exẽplis inferius apponẽdis poterit quilibet Iudex facile intelligere, quomodo in quocũq; caſu ꝓcedere debeat. Obſer. eſt tñ (vt inquit ipſe Clarus) ꝙ ſecundũ omnes doctores nõ poteſt dari in materia indiciorũ certa doctrina; ſed (vt tetegimus ſupra) totũ relinquitur Iudicis arbitrio, qui ſm̃ qualitatẽ perſonę, loci, tẽporis, delicti, & demõſtrationũ, vel ſuſpicionũ, iudicabit Indiciũ eſſe ſufficiẽs, vel nõ, atq; ita dicũt DD. vt atteſtatur Angelus Arret. de Maleficijs in vers. fama pub. nu. 9.

Grauiſsima indicia ſufficiũt ad cõdemnationem.

In materia indiciorũ non poteſt dari certa doctrina atq; ita totum relinquitur Iudicis arbitrio Arretinus.

Verũ vt aliqua praxis habeatur pro

Indicijs

Indicijs ipsis dignoscendis, obser. est, quod licet multa a Criminalistis enumerētur, ad hunc tamen numerum mihi reduci posse videntur, vt scilicet Indicia sint.

Indicia quę sint.

Fama, testis vnus deponens de visu, dictum socij criminis, vel corrupti, seu sollicitati in crimine in honesto, solitus delinquere in aliquo crimine, Fuga delinquentis, Inimicitia capitalis, Confessio extra iudicium facta; minæ præcedentes delictum, sequestratio in aliquo loco secreto apto ad delinquēdum, pactū cum accusatore vt ab accusatione desistat, variatio, mendacium, seu inconstantia ipsius Rei; & acclamatio.

Fama.

Primo fama, quæ fit contra aliquem, quod maleficium, vel delictum aliquod commisserit, est sufficiens indicium ad inquirendum modo superius explicato, sed ipsa fama sola absq; alijs adminiculis, non est sufficiens indicium ad torquendum reum, neq; in criminalibus sola fama facit semiplena probationem, posset tamen delictum adeo esse difficilis probationis, vt sola fama sufficeret ad torturam, ita docet Clar. q. 21. in principio.

Clarus.

Secundo Testis vnus deponens de visu si sit inhabilis non facit semiplenam probationem, sed tantum indicium; ita Boss.

d. tit.

d.tit.de indicijs.nu.6.& hoc indicium sufficit ad inquirendum contra reum, idest ad assumendas contra eum specialiter informationes super delicto: quoniam ad hoc sufficit vnicus testis etiam inhabilis, & minus idoneus. Cæterum ad hoc, quod vnus testis faciat semiplenam probationem, & indicium legitimum ad torquendum reum, requiritur, quod sit integer, & omni exceptione maior, idest talis, contra quem nulla possit opponi exceptio, vt inquit Clarus.d.q. 21. vers. Vnus testis, qui inquit hanc esse communem opinionem.

Sed quid si testis non viderit committi maleficium, sed deponat se audiuisse? nimirum nocte Petrum percutiētem Antonium, & dicat se eum cognouisse ad vocem, nunquid faciet contra Petrum indicium ad torturam? Respondet Clarus quod sic, dummodo testis ita deponens, habeat vocem Petri verisimiliter adeo notam, vt decipi non possit, alias secus: quoniam tale indicium vocis est multum fallax, & periculosum. Et subdit, cæterum Testes, qui dicūt se vidisse, cum esset de nocte, nec dicunt, quod luna luceret, vel quod lumen erat accensum, à se ipsis naturaliter reprobātur, & nullā faciūt fidem. Clarus.

Ter-

Dictum socij in crimi nis.

Tetio dictum socij criminis facit indiciũ contra eũ, qui pro socio nominatur ad inquirendũ. i. ad assumendas contra eum informationes; sed non ad interrogandũ reum, & multo minus ad torturã, nisi ad sit aliquod aliud adminiculũ; si vero duo socij criminis deponant contra aliquem, iste non dicitur conuictus, ita vt possit contra eum sequi condemnatio; quoniam non sunt integri testes, sed bene faciunt contra eum indicium ad torturam, etiam quod essent singulares. Ad hoc autem, vt dictum socij criminis faciat indicium requiritur, quod illud deponat cum iuramento: quia licet, quo ad se ipsum sit reus, tamen dum deponit cõtra aliũ, fungitur iure testis, merito non est ei adhibenda fides nisi cũ iuramento; & sufficit quando cũq; iuramẽtũ interueniat, siue antequã ponatur ad torturam, siue etiã iuret præsente eo, contra quem deponit.

Dictum corrupti, & sollicitati in crimine inhonesto.

Dictũ etiã corrupti, et sollicitati in crimine inhonesto, facit indiciũ ad torturã contra corrũpentẽ, & sollicitantẽ, atq; ad eũ interrogandũ, si tamẽ concurrat aliquod aliud adminiculum, indicium, vel præsumptio; quia tale dictũ est dictũ socij criminis. Ita Clarus. d. q. 21. & Boss. loco citato. num. 160. *Qui numero sequenti*

inquit

inquit, quod quando aliter veritas haberi non posset, & in his, quæ sunt difficilis probationis, admittuntur etiam testes inhabiles. Qui etiam non propterea dici debent integri testes, et optima præsumptio contra corrumpentem, vel sollicitantem esset talia agere. Obser. est tamẽ, quod dictum corrupti, vel sollicitati facit indicium contra corrumpentẽ, vel sollicitantẽ quãdo ipse corruptus, vel sollicitatus examinatus fuerit tamquã tenis alio denunciate crimen; quia si ipsemet denũciator, qui succedit loco accusatoris, & nullus potest esse accusator, & testis, vt patet ex vtroque.

Quarto solitus delinquere in aliquo crimine, & si non sit indicium perfectũ, imperfectum tamen est, & præsumptionem facit ad torturã, ita inquiunt Bar. & Salicetus. in. l. fixa. C. de quæst. Quia semel malus semper præsumitur malus, in eodẽ genere mali. c. semel malus. de re reg. iur. in 6. Et dicitur solitus, qui bis, vel ter reperitur deliquisse, vt tradit Inno. in. c. 1. ex. de fideius. atq; ita ex mala qualitate personæ oritur præsumptio, quæ quomodocunque adminiculata facit indicium sufficiens ad torturam, vt per Bal. in. l. quidem. C. de accusat. Solitus delinquere. Bart. Salic etus. Baldus.

Iasson. *cusat.& Iasson.in l. 1. eod. tit. & latius per Careriu m in pract.Crim.in tract.de Indicis Indicio.14.*

Crerius.

Cæterum illa Reg. Malus in eodem genere mali &c.multas patitur exceptiones, prima quod intelligitur in eodem genere mali, vel illi simili, secus autem in diuerso genere; vt tradunt fere omnes Doctores.

Limitatur illa Regula Malus in eodem genere mali &c.

Secunda est, quod Regula nō procedit, quando iam semel malus factus est probus, ab eo malo se diu abstinens, saltem per triennium. ita probat tex.in.§.Hinc autem nobis, vers. Nam & si uirium, in in Authen.de Monachis, atq; etiam quādo qui deliquit peregit pœnitentiam, & assecutus est indulgentiam a sacerdote, habetur perinde, ac si non deliquisset, vt tradunt Bart.& Bald. in. l. Imperialis ex illo tex.C.de nuptijs.Verum Menoch. de præsumptionibus.nu.42.& sequen.dicit, quod hæc declaratio locum non habet, quando iste bis deliquit: quia tunc ex pœnitentia non tollitur præsumptio malitiæ.

Bart. Bald. Menocchius

Tertia est, quod non habet locum in delictis, quæ solo ipso temporis cursu, & ętate alterantur, sicuti vitium libidinis; quod & si fuit vehemens in adolescentia,

attamen

attamen extinctum præsumitur in senectute, ita tradit Bart. in l. is cui. §. ysdem nu. 8. ff. de accusat. Bart.

Quarta, quod hæc præsumptio procedit respectu futurorum: nam qui alias delictum commisit, præsumitur, quod in futurum simile sit perpetraturus, sed respectu præsentis hæc præsumptio solam suspicionem facit, ita inquit Alciat. in tract. de præsūptionibus Reg. 2. præsump. 7. vers. 4. Intellige. Alciat.

Quinta, & vltima, vt nō habeat locū in crimine occulto: nā tunc non præsumitur, quod is aliud simile delictum debeat perpetrare, imo præsumitur de eo pœnitentiam agere. ita Alcia. d. præsump. 7. in fine.

Quinto. Fuga delinquentis quando opponitur vt crimen contra fugientem si fuerit probata, sufficit ad condemnationem, vt si Miles in bello aufugiat, & insignia deserat; si autem fuga opponitur tamquam indicium, vt puta, quando reus admisso delicto asseritur aufugisse, & a loco ipso delicti se absentem fecit; tunc probat semiplene illud crimen, ad quod probandum plena probatio requiritur. Clarus. q. 21. vers. fuga delinquētis. Quod intelligendum est de fuga, quæ fit ante as- Fuga delinquentis. Clares.

sumptas

ſumptas informationes: quia talis fuga vere arguit conſciẽtiam delicti commiſ- ſi; ſecus autem ſi fugiat poſt citationem, et aſſumptas informationes, vel apud nos post interrogationem facta reo: quoniã talis fuga non eſt ſufficiens ad torturã Clarus vbi ſupra, qui dicit hanc eſſe cõ- munem opinionem; ſi autem ille, qui au fugit poſtea citatus ſponte comparet, tũc fuga præcedens nullum contra eum fa- cit indicium, nec etiam leue.

Sed quid ſi Reus è carceribus aufu- giat? Reſpondet Clarus, quod ſi talis carceratus, fuerit legitime detentus, ta lis fuga facit contra eum plenam proba tionem; quia fateri videtur delictum de quo imputabatur; atq; ita habetur pro confeſſo, & conuicto, quod ſi poſt fugam capiatur, vel ſponte reuertatur, non ſo- let per ſolam fugam de carceribus factã condemnari, ſed tantum grauius torque queri; ſed ſi ſtatim reuerteretur, non eſſet tamquam fugitiuus, & fractor car ceris puniendus, & inquit hanc eſſe com munem opinionem.

Inimicitia capitalis.

Seſto. Inimicitia capitalis, vigens in ter offenſum, & eum, qui eſt de delicto ſuſpectus; dixi capitalis, quia inimicitia orata ex cauſa leui, non facit indiciũ;

ſecus

secus si sit orta ex causa graui, & capitali: quia tunc facit indiciũ ad assumendus ex officio informationes specialiter cõtra eum, & etiam ad capturam; sed sola non facit indiciũ ad torturam, licet sit grauis inimicitia Clarus.d.q.21.vers. Inimicitia: quia illa est indiciũ remotũ à facto, & subdit, quod haec est cõmunis opinio. Clarus.

Settimo, Confessio extra Iudicialis delicti non probat plene delictũ contra cõfitentẽ, sed facit sufficiens indiciũ ad torturã, quae quidẽ confessio non potest reuocari a confitente, nisi de errore probauerit, & eadem est ratio de confessione facta in iudicio, sed coram iudice non competente; nã & haec similiter facit indiciũ ad torturam, vt inquit Clar.d.q.21.vers. Confessio extraiudicialis. Bene verũ est; quod si talis cõfessio extorta fuerit a reo per Iudicẽ incompetẽtem vi, vel metu tormentorum, eo casu contra reũ nullũ faceret indicium, & confessio ista debet esse plene probata assertione duorũ testiũ contestiũ, nec sufficerẽt duo testes singulares de duabus confessionibus extraiudicialibus ita Carre. in pract.cri.fol.47. in tra. de Indicijs in 7.indicio.nu.8. et Foll.in 2. p.pract.cri.3.partis.nu.2. & 3. Cõfessio extraiudicialis. Carerius. Foller.

Octauo Minae praecedẽtes delictũ facilit Minæ præcedentes.

 indicium

iudicium ad assumendas contra reũ specialiter informationes; & si sint minæ prolatæ per virum potentem, & malæ famæ in eo genere mali, & solitum exequi minas factas, quiq; de facili eas exequi potuisset, faciunt indicium ad torturam, alias secus. Clarus. q. 21. vers. Minæ præcedentes; quando scilicet ignoratur, quis maleficium commiserit, & hanc dicit esse communem opinionem.

Clarus.

Sequestratio in loco secreto.

Nono sequestratio in aliquo loco secreto, apto ad delinquẽdum facit indicium, veluti si duo adolescentes, vel vnus adolescens, & alter ætate prouectus, reperiantur obserratis foribus in aliquo cubili inclusi, quod regulariter Patrum instituto cautum, est ne fiat; erit indicium delicti inhonesti contra ipsos, atq; eo magis si nocturno tempore sine lumine; arg. c. litteris. ex. de præsumptionibus. Quare poterint statim incarcerari, cum in morẽ in nostram Religione sit positũ. Mos autẽ est optimus legũ Interpres. c. Delictus extra de cõsuetudinibus. Quod multo magis de mulieribus asserendum est.

Pactum cum accusatore.

Decimo. Pactum cũ Accusatore, vt ab cusatione desistat, facit, contra reum indiciũ; ad õnes assumẽdas informationes, ***sed ad torturam vt facit indiciũ, nisi in***

illis

illis criminibus, in quibus de iure nõ est licita transactio. Clar. d. q. 21. vers. Pax. Clarus.

Vndicimo. Variatio, mendacium, seu inconstantia, & titubatio Rei faciũt indicium contra ipsum ad inquirẽdum, an autem faciãt indicium ad torturam, cum circa hoc variæ sint doctorum sententiæ relinquẽdum est (inquit Clarus) iudicis arbitrio, considerata qualitate personę, & rei super quã est mendacium, seu variatio; an sit talis, in qua verisimiliter cadere possit obliuio, & an sit cõtra substantialia negocij, & an incontinenti se correxerit: nam talis variatio diceretur potius correctio, quam mendacium, & subdit, quod si ipse esset Iudex, posset vix adduci, vt ex mendacio solo, vel varietate poneret reum ad torturã, nisi aliquod aliud adminiculum concurreret, & hoc putat esse tutius; sola tamen inconstantia, titubatio, ac trepidatio proculdubio (vt ipse ait) non est sufficiens indicium ad torturam, sed tantum facit contra reum aliquam præsumptionem; & hanc inquit esse communem opinionem. Variatio mẽdacium, inconstantia, & titubatio Rei.

Duodecimo acclamatio facit indiciũ, vt puta si aliqua domo audita fuerit puella, vel aliquis acclamare subuenite, &c. Acclamatio.

Et visus fuerit aliquis exire ex domo ense euaginato, & mulier, vel aliquis alius reperitur mortuus, vel mulier strupata, seu vulnerata; præsumitur cõtra exeũtẽ. Pract. Carer. loco supra allegato Indicio. 22. imo inducit probationem per allegata per eum, atq; ita videtur tenere, quod faciat indicium ad torturam. Simile est, si quis visus fuerit aufugere cum ense euaginato, & sanguinolento ex aliqua domo, vel loco, & ibi reperiatur homo mortuus presumitur, quod ille occiderit, atq; ita ex hoc poterit torqueri. Carer. vbi supra Indicio. 21. Imo plus si aliquis visus fuerit exire ex aliqua domo cũ gladio euaginato, & sanguinolento, et facie pallida, & domus non habeat nisi vnicum ostium, & initus reperiatur homo mortuus, tale est indicium violentum, & indubitatum, & erit sufficiens ad condemnationem, vt docet Clarus. d. q. 21. vers si aliquis. Verum Angelus Aretinus de Maleficijs dicit, hoc indicium non sufficere ad condemnationem, sed ad torturã, & ita practicatur. Idem tradit Iacobus Menochius de arbitrarijs Iudicium lib. 2. centuria. 3. casu. 270. nu. 18. Clarus tamen inquit se semper vidisse in Practica seruari, quod istud appositum

Clarus. Arettinus. Menochius.

sit

ſit in arbitrio Iudicis : nam aliquando vidit reos, contra quos erant huiuſmodi grauiſsima indicia grauiter torqueri, Interdum etiam vidit eos condemnari, non tamen pœna ordinaria delicti, ſed extraordinaria; atq; adeo poterit Iudex, conſiderata qualitate facti, & perſonæ, amplecti quam opinionem voluerit.

Plura alia genera indiciorum potuiſſent adduci, ſed iſta ſufficiant; nam ex ſupradictis exemplis poterit prudens Iudex iudicare circa aliqua indicia, quæ occurrere poſſunt; quæ nam leuia ſint, quæ grauia, & quæ grauiſsima, præſertim cum, vt ſupradictum eſt, in his omnibus plurimum Iudicis arbitrio tribuatur; qui ex cauſis, rationibus perſonæ, loci, temporis, conditionis, id ſequetur, quod, & iuſto magis conueniat, & humanitatem amplius condeceat.

De indiciorum probatione. Cap. 8.

INdicium quodlibet probari debet ſaltem per duos teſtes; Vnde obſer. eſt, quod ſi vnus teſtis deponat de veritate delicti, puta quia vidit Petrũ vulnerãtẽ Antoniũ; vel audiuit Ioanẽ blaſphemantem, Indiciũ probari debet per duos teſtes.

Testis ipse solus facit indicium ad torturam, dummodo sit integer testis, & omni exceptione maior; quoniam vnus testis, qui non sit integer, & omni exceptione maior solus regulariter numquã facit indicium ad torturam.

Si vero testis non deponit de visu, vel de auditu ipsius maleficij, vel de aliquo actu remoto, vel propinquo ipsi maleficio, tunc talis testis solus non facit indicium ad torturam, sed requiruntur duo testes ad ipsum indicium probãdum, Ita Boss.d.tit de Indicijs, post principium, & Bossius. *Clarus.q.22.& Carer in* Pract. *fol.* 38. Clarus. *qui dicunt hanc esse communem opinio-* Carerius. *nem, & in iure indubitatam conclusionem. Addit Boss.nu.*19.*quod duo testes deponentes de duobus indicijs remotis non coniunguntur ad faciendum vnum indicium perfectum; & duo testes similiter de auditu singulares, qui audierunt à diuersis personis, non coniunguntur ad faciendum vnum indicium. Et Carer.fol.* 39. *nu.*4.*inquit, quod si sit vnus testis de fama, vnus de confessione extraiudiciali, vnus de inimicitia, vnus de fuga, & sic de similibus; non coniunguntur ad faciendum vnum indicium sufficiẽs ad torturam, cũ hac indicia non sint perfecta*

in genere suo: quoniam quodlibet indicium debet esse perfectum in genere suo, nempe probatum per duos testes, vt dictũ est: nam imperfecta indicia sunt ad instar peccatorum venialium, quorum numerus vnum non facit mortale. Nec obstat regula illa. Singula quæ non prosũt, simul iuncta coadiuuant: quoniam, vt inquit Carer. intelligitur quando sunt perfecta in genere suo, vt tradit Bal. in .l.1.C.de cõfessis, & Ale.conf.201.vol.4. Bald. Alex.

Secundo obser.est, quod quando testes singulares deponerent circa proxima indicia maleficio, quæ mouerent animum Iudicis, & deponerent de pluribus præsumptionibus. v.g. Vnus Testis dicit se vidisse Petrum vulneratum, & in terra prostratum, & interrogatus quis eum vulnerauit respondit, quod fuit Titius; alius Testis dicit se vidisse Titium aspersum sanguine, & fugientem, & euntem ense euaginato, & sanguinolento. Alius dicat se vidisse Titium fugientem, & se abscondentem in nemore; certe ex istis testibus, licet singularibus, depræhẽditur moueri mens iudicis ad torqẽudum reũ. ita Carer. & allegat Fulgos sit tenentem in.l.finali.C.familiæ. & multos alios. Carerius. Fulgos.

Sed quando testes singulares deponũt

 super

super remotis ab ipso maleficio, nunquã iunguntur ad faciendum vnum indiciũ perfectum, & licet vna præsumptio iuuet aliam; intelligitur, & procedit, quando qualibet præsumptio probata est per duos testes, alias non esset perfecta in genere suo, vt patet ex prædictis.

Iudex nõ debet ex quolibet indicio arbitrari ad torquẽdum Reũ.

Et licet indicia sint arbitraria, vt supradictum est, attamen non debet iudex ex quolibet indicio arbitrari ad torquendũ reũ; sed talia debent esse indicia, quæ de iure subsistant, & a iure approbentur & non aliter; vt docet Idẽ Carer. vbi supra. Nam arbitrium iudicis debet esse iuri, & æquitati consentaneum, vt tradit Marsil. in pract. crim. §. diligenter. nu. 24. Quem refert, & sequitur Menoch. dicto casu. 170. præcitato. nu. 4. in fine.

Marsilius.
Menoch.

De Tertio substantiali Indicij. De citatione Rei, & incarceratione. Cap. I.

POstea quam dictum est, de informationibus per prælatũ assumẽdis sequitur nunc tertium substãtiale Iudicij, circa quod primo necesse est, vt videamus quid facere debet Iudex post ipsas informationes assũptas. Et in primis debet Iudex

dex diligẽter considerare, quid ex ipsis in formationibus contra reum resultet, & an videatur sibi conueniens, vt deueniatur a d citationem, & ad decretum capturæ contra reum. Vnde obs. est; quod nunquã citandus est aliquis, vt tamquã reus interrogetur, nisi delictum sit saltẽ semiplene probatum, vel ex testibus, vel ex indicÿs, vel ex probata infamia. Est etiam Regula communis quod reus ante omnia citandus est, & si Iudex reum aliquem condemnaret non vocatum prius; non solum condemnatio esset nulla, sed etiam peccaret mortaliter; vt habẽt Nauar. in man. c. 25. nu. 13. citatus vero debet illico interrogari ad effectũ inueniendi ex ore proprio veritatem. Et si post delictum cõmissum, reus sic mandãtibus superioribus mutaret monasteriũ, Ciuitatem, vel Prouinciã, si inchoatus fuit processus, nõ liberatur ab obedientia ratione illius delicti Prædicti Prouincialis. c. ꝓ posuisti de foro cõpet. l. hæres. §. 1. §. si qs ff. de Iud. Si vero nullus fuerit principiatus processus, Tũc prouincialis in cuius ꝓuincia moratur reus, erit Iud. cõp. illius.

Iudex quid facere debeat post assumptas informationes.

Nauar.

Vocatus Item non est statim detrudẽdus in carcerem: nisi fuga timeatur, vel grauitas delicti hoc postulare videatur. nam

Reus vocatus nõ ẽ statim incarcerẽ detrudẽdus nisi fuga timeatur.

nam licet clerici possint pro crimine personaliter detineri a iudicibus ecclesiasticis absque nota excommunicationis. c. si clericos.extra de sent.excom.in.6. tamen debet prælatus præcipue ad duo animaduertere.primum ne leuiter,neq; pro omni crimine faciat fratrem incarcerare, Tum quia eius præiudicium est intollerabile, vt notat Bal.in.l.1. C. de integ. restitu.postulan.Tum etiam ne ipse postea habeat de iniusta captura corā Deo rationem reddere.

Bald.

Secundum.quod Prælatus animaduertere debet illud est, vt indicia, quæ resultant ex processu sint sufficientia ad capturam; & si quæras, quæ nam indicia erunt sufficientia.obser.est quod triplex genus carceris considerari potest.vt tradit Bernard.Diaz. in sua pract. crim. cano.c.126.Nam aut Iudex ideo incarcerat,quia solum prætendit custodire captum,dū de delicto tractatur;& tūc sufficit, quod constet saltim præsumptio de delicto,atque ita quod Iudex habeat aliqualem informationem de ipso delicto, quā vis sint indicia leuia,vt tradit Clarus.q.28.&.q.20.vers.ad inquirendum; et sufficiunt etiā minora indicia,quando agitur de crimine occulto,quam de publi-

Triplex genus carceris considerari potest. Bern. Diaz.

Clarus.

co,

so, & quando proceditur contra personã vilem, quam contra nobilem. Aut carcer ordinatur non solum ad custodiam, sed etiam ad afflictionem: quia Iudex intendit sola carceris pœna punire delictum, & tunc etiam requiritur, quod adsint indicia plena, & probantia delictum; si quidem non potest puniri delictũ, nisi sit plene probatũ, vt infra dicetur; Aut insuper imponitur Carcer in pœnam criminis per sententiam, & tũc etiam requiritur plena probatio delicti. Et regulariter talis incarceratio Clerici debet fieri ad custodiam, & non ad pœnam. Ita dicit Glos. in. d. c. Si clericos, in vers. postea, quam sequuntur omnes. Requiritur etiam, quod ipse Clericus sit fugitiuus, timeaturq; de eius fuga; ita colligitur ex. c. vt famę. extra de sent. excõ. & ita communiter intelligunt Doctores, vt ait Clar. q. 28. vers. quæro numquid, vel cum ex processu insurgit semiplena probatio, ratione cuius reus interrogandus (casu quo delictum neget) vi tormentorum est ad confessionem plectendus, tunc enim in carcerem est frater cõijciendus, vt vsu practicatur.

Quæ requiruntur ad hoc, q̃ Clericus incarcerari possit.

Clarus.

Cæterum in Reis incarcerandis insignem Nauar. doctrinam in Rub. de Iud. nu. 51.

Insignis Nauar. doctrina de captura.

nu.51.vers. ex quo infertur placuit hic apponere quæ talis est. Ex quo *infertur primo multos iudices mortifere peccare, leuiter iubentes capi aliquos citra vllam necessitatem, infamiam, & suspicionem legitimam, nunc ob odium licet veniale, nunc ob vendictam, nunc ob rusticitatem, qua in se, vel suos est vsus, nunc ob subitam iram, nunc ob liberum Rei responsum, nunc vt illis, vel illis placeat.* Sicut Herodes *Act.12. Apprehendit Petrum, vt placeret Iudæis; non considerantes, quanta ignominia inurūt captos. præsertim si sint viri virtute, eruditione, nobilitate, & etiam diuitijs insignes; neq; perpendentes, quod ad restitutionem famæ sic læsæ teneantur: quia qui causam damni dat &c.c.fin.de iniur.l.qui occidit.ff.ad legem aquilam. Hactenus Nauarrus.*

Reus Igitur postquam vocatus fuerit siue in carcere, siue extra carcerem examinetur, in cuius examine obseruare debet Iudex illa tria, quæ ex communi omnium sententia necessaria sunt.

Quæ ſint neceſſaria ad examinandum Reum. Cap. 2.

SVmptis informationibus, ſeu indicijs, ſi ex proceſſu reſultent indicia, quæ ſufficiant ad interrogandum reum, debet Iudex, vt diximus, vocare ipſum reum, & ipſum interrogare ſuper his, quæ contra ipſum continentur in inquiſitione. Dixi ſi adſint indicia ſufficientia ad interrogãdum reũ: quoniã ad hoc, ꝙ iudex iuſte, & recto ordine iuris poſſit reũ de crimine interrogare tria requiruntur, quæ tradit S. Thom. 2.2. q. 69. art. 1. & 2. Caiet. ibi. Primum eſt quod Iudex ſit cõpetens, ſecũdũ quod delictũ ſit probatum plene, vel ſaltẽ ſemiplene, hoc eſt, ſaltẽ ꝑ infamiã, vel per vnũ teſtẽ omni exceptione maiorẽ, vel per indicia illis æquipollẽtia, tertiũ ꝙ talis probatio ſit ipſi reo notificata, vt ſciat reus in quo ſtatu eſt; ſequuntur hãc cõcluſionẽ omnes Theologi, et ſũmiſtæ. Et ſi Iudex interrogaret reum præter hũc iuris ordinẽ, peccaret mortaliter, vt tradit Nauar. in manu. c. 18. n. 49 quia iniuſte dat cauſam notabilis infamiæ proximi, dum extra poteſtatem ſuã inquirit, contra l. fin. ff. de Iuriſd. & c. 2. de conſtitut. lib. 6.

Tria requiruntur ad hoc, quod reus interrogari poſsit.
D. Thom.
Caiet.

Nauar.

Sed

Qui de aliquo crimine accusatur, vel denũciatur ad ordines, & dignitates promoueri non poteſt.

Sed antequam vlterius progrediar circa reum, volo animaduertere vnum, quod qui de aliquo crimine accuſatur, vel denunciatur; interim promoueri nõ poteſt ad honores, et dignitates, et eſt tex. expreſſus in.c.omnipotens Deus, extra de accuſationibus.

Iudex debet vocare reũ.

Stante ergo ſupradicta concluſione, ꝙ delictum ſit ſaltem ſemiplene probatum, tunc debet Iudex vocare reum, eumq; interrogare, vt ipſe poſſit ſe ipſum defendere; alias proceſſus eſſet ipſo iure nullus, etiam quod mille teſtibus conteſtibus eſſet conuictus. Nam regula communis eſt, atque communis Theorica, quod reus antea omnia legitime citandus eſt: quia vbi non eſſet citatus, vel citatio eſſet nulla, vel minus legitime facta, proceſſus, & ſententia, & omnia, quæ ſequuntur ſunt ipſo iure nulla; vt dicit Glos.in.l.ſi accuſatoribus in Gloſ.fin.C.de accuſa. & eſt communis Theorica. & hoc habet locũ non ſolum in quolibet Iudice, ſed etiã in ipſo Principe: nam nec ipſe (poteſtate ordinaria) poteſt procedere contra aliquem non citatum, etiam quod ille eſset ſuus ſubditus, & eſt communis opinio, vt aìt Sonci.conſ.37.poſt.nu.19. vers. capio ſextum.lib.3. & Clar.late in pract.q.31.

Soncinus. Clarus.

in

in princ. quam conclusionem inquit procedere etiam si delictum esset notorium: quoniam audiendus est ipse reus, si forte velit aliquid ad sui defensionem adducere, vt latius per eumdem Clarum. q. 9. vers. quæro numquid.

Obseruandum est tamen, quod apud nos Min. obser. talis stilus citandi reos non est in vsu, sed si ipsi sunt in carceribus, Prælatus facit eos conduci coram se, & si sunt extra carceres, mittit ad illos litteras obedientiales præcipiendo eis, vt veniant ad illum, & cum venerint interrogat eos circa ea, quæ contra ipsos continẽtur in inquisitione per ipsum formata; quæ (meo iudicio) seruiunt pro ipsa citatione.

Et debet intelligere ab eis, num aliquã habeant defensionem: quoniam defensio est de iure naturali, quæ nemini vnquam auferri licet, vt dicitur in Clem. Pastoralis. Nam Deus, qui sciebat peccatum Adæ, primum vocauit eum dicens. Adam vbi es? Et similiter vocauit Caym inquiens; Vbi est Abel frater tuus? & homo ille diues audita infamia Villici sui vocauit eam dicens. Quid hoc audio de te? &c. Et si iudex condemnaret aliquem reum inter nos nõ vocatum prius, & ad-

Debent reo defensiones offerri, quę sunt de iure naturali

& aumonitum, si aliquid vult adducere ad sui defensionem peccaret mortaliter, vt docet Nauar. in Manu. c. 25. in tit. de peccatis iudicium superiorem agnos. nu. 13. Debet ergo prælatus interrogare reum coram se vocatum super ipso delicto, vel de lictis in inquisitione contentis.

Nauar.

Si reus petat copiã indiciorũ, quę sunt contra ipsum ante quam examinetur, nõ est ei exibẽda.

Sed quæritur, an si Reus priusquam examinetur, petat sibi dari prius copiã indiciorum contra eum existentium, nũquid iudex debet illam dari facere?

Respondetur quod de iure forte dici posset quod sic, & ita tenet practica Papienis informa inquisitionis, in ver. fama publica. nu. 3. Sed quicquid sit de iure, consuetudo seruat totum oppositum; quod scilicet Reus intereogetur, & examinetur ante datas defensiones, & copiam indiciorum; Et ita quotidie practicari, inquit Foller. in pract. crim. cano. fol. 165. nu. 9. & Clarus in q. 43. vers. sed quid si Reus, & inquit, quod stante hac generali consuetudine, male faceret Iudex, qui aliter obseruaret in practica.

Foller.
Clarus.

Contra tamen hanc sententiam videtur tenere Bernardinus Diaz. in sua practica crim. canon. c. 118. Qui mouetur duplici fundamento. Primum est: quia cũ purgatio Canonica, in qua Iudex exigit iura-

Ber. Diaz.

iuramentum à Reo de veritate dicenda non poſsit imponi, niſi prius preſtita infamato copia ipſius infamiæ, vt poſsit ſe ipſum purgare, & circa illam ſe defendere. Ita nec Iudex poterit interrogare reum clericum cum iuramẽto, niſi prius præſtita ſibi copia indiciorum, vt ſe poſſit defendere.

Secundum eſt, quia ſicut ante torturam debet dari reo copia indiciorum, vt dicetur infra in.c.de Tortura. Ita debet dari ante interrogationem.

Cæterum hæ rationes (iudicio meo) nihil obſtare videntur: namq; quantũ ad primum dicimus, quod cum purgatio Canonica indicatur infamato ad hoc, vt ſe purgare poſsit ab infamia, neceſſe eſt (vt ſe purgare, & defẽdere poſsit) ꝙ ei detur in primis copia ipſius infamiæ; at in caſu noſtro, cũ interrogatur, non ei indicitur, vt ſe defendat, ſed vt reſpondeat, & veritatẽ dicat de eo, circã ꝙ interrogatur, quod ſi negat, & ſe defendere velit, datur poſtea illi indiciorũ copia, vt ſe defẽdat. Præterea fundat ſe Diaz in eo ꝙ in purgatione datur iuramentũ, et ita Idẽ erit, quãdo reo interrogato datur iuramẽtũ; verũ apud nonnullos nõ datur reo iuramẽtũ. Quãtũ ad 2. ratio eſt lõge diuerſa,

quia cũ agatur de infligẽdis tormentis: quæ postquã illata sũt, sũt irreparabilia cũ non possint amplius tolli, cõdecens & iustum est, quod reo detur copia indiciorum, ante ipsam torturam, vt possit ea elidere, ne iniuste torqueatur, eiq; inferatur damnum irreparabile; quæ quidem ratio cessat omnino in casu supradicto. Præterea quid quid sit de iure, diximus supra, quod talis est consuetudo, quod non detur talis copia; a qua quidem cõsuetudine, non est in practica ab aliquo iudice recedendum, vt inquit Clarus. in d.q.45.

Clarus.

An Reo antequam examinetur debeat Iuramentum deferri.

Secundo. Quæritur, numquid in huiusmodi Rei examine, & interrogatione facienda, deferri debeat à Iudice Reo iuramentum de veritate dicenda.

Respondetur, quod prima fronte videtur dicendum, quod non, quia nemo cogi debet ad detegendam propriam turpitudinem. l. aliàs. ff. de iureiuran. prout est communis Regula teste Decio. in. l. fin. post. nu. 6. C. de edendo, atque ita satis esse deberet simplex interpositio fidei, prout est de consuetudine in Regno Franciæ teste Marco. decisio. 674.

Decius.

Marcus.

In contrarium tamen est communis opinio, quod scilicet Reo deferendum est iura-

iuramentum de veritate dicenda, ita do cet Bart.in.l.inter omnes.§. recte in fine.ff.de furtis, qui in hoc communiter ab omnibus approbatur, vt inquit August. ad Angelum de Maleficijs in ver. comparuerunt. Idem docet Bart.in.l. 1. post nu.6.C.de iurā.Calumniæ dicit ita obseruare omnem stilum Italiæ.vbi Bal.etiā nu.8 idem dicit.& Marian.in.c.qualit. & quando.nu.227.q.84. in fin. attestatur hodie hunc stilum esse Italiæ, tam in inquisitione, quam in accusatione dandi iuramentum Reo de veritate dicenda. Bart. August. Bart. Baldus. Marian.

Clarus tamen in.d.q.45.vers.sed quæro; inquit, quod hæc practica nunquam sibi placuit: quia est manifesta occasio Periurij, si quidem Rei propter metum illius iuramenti, nunquam solent fateri delictum, vt quotidie experientia docet. Et tamen est communis conclusio, quod vbi subest periculum, & probabilis suspicio periurij, nunquā est deferendū iuramentum. Subdit tamen, quod quicquid sit, non auderet in practica recedere à communi obseruantia, atq; ideo in locis, in quibus obseruatur, vt reo deferatur huiusmodi iuramentum. Iudex debet illud deferre: nam minime sunt mutanda, quæ communiter obseruantur.

Apud nos vero minores obser. credo, quod non adsit ista consuetudo deferendi iuramentum reo de veritate dicenda, sed quod tantum a Prælato ei præcipiatur in virtute obedientiæ, quod velit fateri veritatem, & hoc (iudicio meo) sufficere deberet, vt omnis occasio periurij tollatur, postquam etiam Clarus vir præstatissimus, & eruditissimus testatur sibi displicere talem consuetudinem, vt potè præbentem occasionem periurij.

Reus in examine falsũ dicẽs, vt periurus puniri nõ potest. Alex.

Cæterum si communis praxis seruetur, quod non inficio, si reus in ipso examine falsum dicat in foro contentioso, tamquã periurus puniri non potest, sed solum habet Deum vltorem; ita inquit Alex. in apostil. ad Bart. in l. 1. sub nu. 1. ff. de bonis eorum, qui ante sent. cui nemo contra dicit, vt inquit Clarus in d. q. 45. vers. quid ergo si reus. & Boss. tit. de periurijs nu. 3. dicit ita practicari. Bene verum est, quod si reus in examine dicat aliquod mendacium, de quo deinde conuincitur, erit tale mendacium contra reum sufficiens indicium ad torturam prout ipsemet Clarus dixit in q. 21. vers. mendacium, & dictum supra in c. de Indicijs.

Clarus. Bossius.

Ad

An reus interrogatus à Iudice teneatur fateri varitatem. Cap. 3.

DICO primo, quod reus tenetur, quando rite, & secundum ordinem iuris interrogatur à suo Iudice, confiteri verum crimen, quod perpetrauit, alias peccat mortaliter, etiamsi esset crimen morte plectendum; est communis sent. doctorum D. Tho. 2. 2. q. 59. art. 1. & Caiet. ibidem. Henrici quol. 1. q. 33. Palud. in 4. d. 19. q. 4. versus finem. Gab. in 4. d. 15. q. 6. art. 2. concl. 6. Sot. de secr. m. 2. q. 7. Nauar. c. 25. nu. 53. Couar. qq. pract. q. 23. Antonij Gomez. to. 3. c. 12. nu. 5. Dixi secundum ordinem iuris, secundum quem tria requiruntur, vt supra proxime dictum, est primum vt Iudex sit competēs, secundum quod delictum sit saltem semi plene probatum tertium; quod hæc probatio sit notificata reo; quo videat se ad obediendum mandato iudicis teneri, secūdū vtrumque Thomam loco supracitato, & & Sotum. Et in tantū est obligatus reus ad confitendū, vt à Confessore non sit absoluendus nisi illud proponat confiteri: nam vt recte dicunt prædicti Sotus, & Nauarrus talis reus in non confitendo, peccat mortaliter, neque

Reus rite & secundū ordinem ieris interrogatus tenetur fateri delictū à se perpetratum.
D. Thom.
Caiet.
Henricus.
Palud.
Gabriel.
Sotus.
Nauar.
Couar.
Anton. Gomez.

eum peccati pœnitet, imo in illo perseuerat, & per consequens veniam non meretur, nec absolutionem. c. peccati venia, de Reg. Iur. in. 6. quam sententiam inquit Nauar. esse singularem, & quotidianam. Vide summam Coronam. in. c. de restitutione famæ in fine, vbi de hoc satis late loquitur, & nouissime Lessiũ. de iust. & iur. lib. 2. c. 31. dub. 3.

Summa Corona.
Lessius.

Dico secundo. Reum non teneri veritatem fateri, si Iudex non interroget iuridice, hoc est non seruato iuris ordine colligitur ex cap. qualit & quand. & c. cum oporteat, & c. Inquisitionis de accusat. estq; communis sententia Doctorum. Vide Henricum. quol. 1. q. 34. Syluest. & Ang. Confess. V. Petrum Nauar. lib. 2. c. 4. nu. 136. & ratio est, quia non potest tunc reo vllam obligationem imponere ad crimen aperiendum; cum ius ei hãc potestatem non concedat.

Reus non tenetur veritatem fateri si non interrogatur iuridice.
Henricus.
Syluest.
Angelus.
Petrus Nauar.

Dicitur autem Iudex interrogare reũ non seruato ordine iuris, quando de crimine occulto interrogat, de quo neq; est fama contra reum, neq; indicia competentia, neq; probatio semiplena. Vt. n. reo possit imponi obligatio à Iudice ad fatendum crimen requiritur, vt iam aliquo modo deductum sit ad notitiã publicam,

eam, ita vt reo non ſuppetat probabilis ratio celandi, ſeq; defendendi: quam diu enim delictum eſt ita occultum, vel incertum, vt ipſe poſsit ſe probabiliter tueri, & depellere obiecta; contra omnẽ rationem, atque adeo contra ius naturę eſt, vt ipſi imponatur obligatio in foro conſcientiæ ad illud in ſuam perniciem pandendum: tale enim præceptum eſt ni mis durũ, & minus conſentaneũ conditio ni hominum; cum nemo, vel niſi pauciſsimi illud ſint ſeruaturi; quia nemo ſpoliandus eſt armis, quibus videtur iuſte ſe, ſuaq; tueri.

Reus quando dubitat an iuridice interrogetur non tenetur fateri delictũ. Caiet. Sotus. Adrianus.

Dico Tertio. Non tenetur reus etiam crimen fateri, quando dubitat vtrum Iudex iuridice, ideſt ordine iuris ſeruato interroget. Ita Caiet 2.2.q.69. art.1. Sotus de ſecr.m.3.q.2.concl.2. Adria.quol. 2. Probatur primo. Quia nemo tenetur parere ſuperiori cum graui ſuo incommodo, niſi conſtet eum legitime præcipere, & habere obligandi auctoritatem; cur enim tantum onus teneatur ſuſcipere ab eo, de quo dubitat an poſsit imponere? ſecundo in dubio fauendum eſt reo; ſecus eſt, quando inde nullum notabile incommodum metuitur. Quod an de Teſte concludat conſidera, & vide ea, quæ

diximus supra de Testibus.

Iudex tenetur aperire Reo statum causæ.

Hinc sequitur. Iudicem teneri aperire reo statũ causæ, probationes, indicia, & testes, vt videat iuridice contra se procedi, seq; interrogari posse, & vt si quid contra habeat possit opponere, & excipere, vt notat Caiet. 2.2.q.69.art.1.

Caiet.

Occultare veritatẽ, vel etiã mẽtiri in iudicio in re parui momẽti, nõ est læthale peccatũ si iuramẽtũ absit.

Pro ampliori tamen dictorum intelligentia obser. est primo, quod in re parui momenti occultare veritatem, aut mentiri in Iudicio non est peccatum mortiferum, si absit iuramentum, vt si mentiatur circa aliquam circunstantiam facti, vnde status causæ nõ pẽdet quia materiæ tenuitas in præceptis excusat a mortali.

Reus nõ tenetur fateri delictũ quod absq; lethali culpa patratum est.

Secundo obser. est. Si iudex quærat de facto, quod absq; culpa saltem læthali patratum est, reum non teneri respondere ad mentem iudicis. v.g. occidisti Petrum te inuadentem cum iusto moderamine, vel absq; notabili excessu; non teneris fateri te occidisse, etiam si de te sparsa sit infamia: quia iudex quærit de occisione criminosa, & si fatereris, nec posses probare te causa necessariæ defensionis fecisse, condemnaret te homicidij ex falsa præsumptione. Parimodo si tu non es Author criminis, non teneris fateri aliquas circumstantias, ex quibus orietur vehemens suspi-

suspicio te esse authorem: v. g. hunc esse tuum pugionem, te eo loco fuisse, &c. quia ipsius interrogatio, & si sit legitima, atq; iuridica, tamen ex falsa præsumptione procedit. vt docet Salon. de iust. & iur. q. 59. art. 2. Salon.

In his igitur casibus negare potest, quod sibi detrimentosum foret, adhibita conuenienti restrictione mentis, de qua vide Nauar. in. c. humanæ aures. 22. q. 5. Nauar.

Tertio obser. est, vt Reo posit iuramentũ deferri in causa criminali, requiri ea indicia, seu probationes, quæ sufficiunt ad torturã, vt docet Couar. & alij DD. quia iuramentũ est spiritualis quædam tortura, cũ non pessimã mentẽ non minus vrgeat ad veritatẽ dicẽdũ, quã tortura. Idẽ dicendũ videtur de obligatione cõfitendi criminis: nã non minus est hanc imponere obligationem, quam imponere necessitatem iurandi, vnde ex simplici infamia, si nullum aliud adsit indicium, non puto posse imponi obligationem fatendi: & merito; quia infamia sola nõ facit semiplenam probationem, sed solũ suplet vicẽ accusatoris, vt dictũest supra. Quæ requiruntur ad hoc, q; Reo posit iuramentum deferri. Couar.

Sed dubium est. An Reus posit crimen semiplene probatum negare, quã diu spes est euadendi? Panormitanus in. c. 2.

An reus possit crimen semiplene probatū negare quam diu est spes euadendi.

Panormit.

in c.2. de confes.colum.penult.dicit,quod quam uis Iudex quando præcedunt indicia, vel infamia, vel semiplena probatio, possit interrogare reum de crimine a se perpetrato, ipse tamen reus potest illud negare, siue iudex inquirat ex mero officio, siue ad instantiam partis. Si autem pœna imponenda non est temporalis, sed spiritualis vt excommunicatio, dicit hæc opinio, quod tenetur sub peccato mortali delictum confiteri. eamdem sententiam tenet Syluest. verbo Confessio delicti, q.1. Angelus eodem verbo.nu.1. Et ratio huius opinionis est: quia nullus tenetur se ipsum condemnare, & contra se ipsum arma ministrare. Hoc autem non contingit in pœna spirituali: Quia cum ista, non tam sit pœna, quam medicina; non tam in illa habet ius Reus se meliori via, qua poterit defendendi; quam in pœna temporali, quæ vere, & proprie est pœna.

Syluest.
Angelus.

Petrus Na-

Petrus Nauar.lib.2.de Rest.c.5.in 2. 2.parte illius, dubitatione. 2. Quam vis existimet falsam opinionem Panormit. vniuersaliter intellectam de omni pœna temporali, propter rationes a nobis infraponendas, dicit tamen, quod pie, & probabiliter potest teneri in causa crimi-

nali

nali, præcipue capitis, posse reum in cõscientia veritatem, secluso mendacio, cõtegere, etiam si ad interrogationem iudicis præcesserint indicia, vel infamia, vel semiplena probatio, eamdem sententiam secuti sunt Emanuel Sa Reus 5. Leonardus Lessius vbi supra, & quidam alij recentiores; quam sic primo probant: quia præceptum illud fatendi criminis, quam diu est spes euadendi, eo quod non dum sit plene probatum, videtur nimis difficile, neq; satis accommodatum humanæ imbeccillitati: vix è centum vnus reperiretur, qui si sperat, hac ratione, se posse euadere mortem, non sit crimen negaturus, atqui præcepta, vt obligent debent esse consentanea conditioni humanæ, sicut & leges. Secundo quoniam in causa sanguinis ob rei magnitudinem, de qua agitur, & naturalem, ac vehementem inclinationem, quam natura hominibus dedit ad sui conseruationem, ipsa eadem natura tribuit summam, ac liberrimam facultatem se tuendi: hac enim de causa licitum est aliena surripere, quæ (extrema vitæ necessitate exclusa) surripere nõ liceret, & occidere inuadentem, cuius alias occisio esset peccatum grauissimum. Tertio confirmatur hæc sententia ex. l. 4. ff. de

Emanuel Sa
Leonardus Lessius.

ff. de Testibus: Nam si, vt ibi dicitur consanguineus non potest cogi ad testificandum contra consanguineum, nec similiter (vt Couar. docet) quando testis aliquod magnum dispendium timet in se ipsum; quanto magis id dicendum erit, quando aliquis contra se ipsum in causa capitis debet dicere testimonium? quis enim est magis Consanguineus, quam quisq; sibi? Et quod potest esse maius dispendium, quam mortis? Probatur quarto lex humana non potest obligare cum periculo mortis, nisi magnitudo negocij aliud postulet, vt verior sententia tenet, & plerique doctores docent; ergo nec præceptum humanum: eadem est. n. vtriusq; ratio, si cætera sint paria; atqui ex confessione criminis incurrit certissimum periculum mortis, non confitendo autem est ei spes euadendi; ergo non tenetur confiteri. Et confirmatur. Nimis enim est durum, vt cogatur iudici subministrare arma quibus iuguletur cum alias spes sit euasionis. Ex his infert Lessius primo, Reum non teneri iurare ad mentem Iudicis, sed posse vti amphibologia, vel mentali restrictione. secundo eamdem sententiam non videri improbabilem, etiam in causis non capitalibus in quibus valde

Couar.

grauis

grauis pœna imponitur, vt damnatio ad Triremes, vel ad perpetuũ carcerem, vel confiscatio bonorum.

Cæterum opposita sententia, quæ affirmat, semper, quod Iudex interrogat Reũ præcedentibus indicijs sufficientibus, vel infamia, vel semiplena probatione, siue id faciat, ex officio, siue ad alterius instantiam; teneri reum sub peccato mortali dicere veritatem, etiam si ex tali cõfessione certo sciat in mortem esse rapiendum; mihi longe probabilior videtur. Ita docent D. Thoma. & Caiet. 2. 2. q. 69. art. 2. Sotus de tegen. & detegen. secr. m. 2. q. 2. & latius. q. 7. concl. 1. & lib. 5. de iust. & iur. q. 6. art. 2. concl. 2. Corduba. lib. 1. q. 43. dub. 3. Nauar. in man. c. 25. nu. 35. & in c. Inter verba. conl. 6. Couar. in pract. q. 23. n. 5. Gab. in. 4. d. 15. q. 6. art. 2. concl. 6. Palud. in. 4. d. 19. q. 4. nu. 7. Henricus de Gand. quol. 1. q. 33. & quam plurimi ex iuris Peritis. Et probatur. Subditus tenetur sub peccato mortali parere præcepto superioris, iusta præcipientis; sed iudex iuste ac legitime præcipit, vt sibi veritas manifestetur, quando præcedunt sufficientia indicia, aut infamia vel semiplena probatio, ergo tunc subditus tenetur ei obedire, atque ex consequen- D. Thom. Caiet. Sotus. Corduba. Nauar. Couar. Gabriel. Palud. Henricus.

ti detegere veritatem Maior patet, & minor probatur, ex .c. qualiter, & quando 1. & 2. & ex. c. super his, & ex. c. Cum delicti, & alijs multis de accusationibus. Vbi expresse habetur tunc Iudicem legitime super delicta inquirere, quādo reus laborat infamia, vel sunt indicia, aut semiplena probatio, idem etiam habetur in. c. 1. de confess. & in tit. de purgatione canonica per multa capita. Ex quibus manifeste colligitur non solum posse Iudicem in supradictis casibus inquisitionem facere, sed etiam ad id teneri. Quod manifesta ratione probari potest. Nam si super his delictis Iudex, nec procederet, nec interrogaret, nec tormenta minaretur; sed libere dimitteret infamatos, indiciatos, & semiplene probatos, magnum in Repub. scandalum suboriretur, atq; detrimentum, cum hac confidentia omnes fierent malefactores, breuiq; Respub. impleretur criminibus.

Ad hoc argumētum ita Respondet Petrus Nauar. quod quam vis sit verū communiter in omnibus causis, tam ciuilibus, quam criminalibus, quod tenetur subditus sub peccato mortali parere superiori, iusta præcipienti, id tamen fallit, illis in causis, in quibus agitur de capite. In quibus

bus poteſt vtiq; Iudex iuridice, ac legitime interrogare, pręcipereq; etiam ſub iuramento, vt ſibi veritas manifeſtetur, & tamen reus licite eam abſcondit, vterq; enim iure ſuo vtitur. Iudex interrogando cauſa boni publici, & vt officio ſuo fungatur, & Reus celando ob ſummum ius vitæ ſuæ tuendæ. Sicut qui eſt in periculo vitæ poteſt fugere è carcere, etiam ſi leges, & Iudex præcipiant, ne fugiat, & fugientem puniat; & citatus poteſt non comparere, quamvis iudex præcipiat, vt compareat, & ſeruus bello captus poteſt fugere, quamuis dominus præcipiat ne fugiat. Nihil enim repugnat Iudicem habere ius veritatem inquirendi à Reo, et reum habere ius celandi; quo caſu, & ſi poſſit præcipere, præceptum tamen eius non obligat, neq; ſit ad obligandū, ſed ad inducendum, vel terrendum reum, vt fateatur veritatem.

Cæterum hæc reſponſio nulla eſt: ſemper enim eſt implicatio in adiecto, quod detur bellum iuſtum ex vtraq; parte; quod contingeret ſi Prælato iuridice, ac legitime interrogante de crimine poſſet reus illud licite celare; eo vel maxime; quod ex iure, quod ſuperiores habent ad aliquid præcipiendum, euidenter colligi-

tur

tur obligatio, quã habẽt subditi ad obediẽdũ. Nec potest fieri ꝙ subditus habeat ius non obediendum, & quod illud habeat superior ad præcipiendum, cum hæc sint correlatiua, mutuoq; se consequantur, vt constat ex illo Pauli ad Romanos. 13. Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt ipsi sibi, damnationem acquirunt. Quibus verbis ex eo, quod potestas Principum est a Deo, & nihil est à Deo sine ordine, colligit ordinem etiam, quo inferiores superioribus potestatibus subijciuntur esse a Deo; atq; ita, qui contra hunc ordinem Potestati resistit, quod ipsi Deo resistant erit necesse, iuxta illud Lucæ.c.x. Qui vos spernit me spernit. Et 1. Reg.c.8. Non te abiecerunt sed me, ne regnem super eos. Hoc modo argumentandi colligunt Doctores necessitatem confessionis sacramentalis ex illo Io:c.20. Quorum remisseritis peccata remittuntur eis. Si quidem non potest fieri, quod Apostoli, & reliqui sacerdotes habeant ius ad absoluenda peccata, à fidelibus commissa; quin etiam ipsi teneantur, illa sacramentaliter confiteri. Et ad id, quod adducitur de condemnato ad mortem, cui potest iudex præcipere legitime, ne è carcere fugiat, vel vt absens

com-

compareat, & tamen ipse parere non tenetur, nec similiter seruus, cui fuerit præceptum impositum de non fugiendo. Respondeo, quod cum inclinatio, quam habent homines ad tuendam propriam vitam, atque libertatem sit valde naturalis, atq; vehemens; fit vt non habeant Iudices potestatem præcipiendi, ne condemnatus ad mortem fugiat, si potest, vel quod absens compareat, quamvis habeat Ius ad illud suspendendum: essent enim huiusmodi præcepta valde rigida, & iure gentium nulla. Quare dum damnati fugiunt, vel citati non comparent, nec faciunt iniuriam ministris iustitiæ, nec illis resistunt, aut violentiam inferunt, sed tantum causam suam deserunt, diffidentes de illa, præsentiamq; suam negant, quam (vti supponimus) ex iure gentium exhibere non tenentur ad mortem, quam inde sibi vident eminere. Et eadem ratio est de seruo, qui se non vendidit, quantũ ad recuperationem propriæ libertatis. At vero qui iam præsens in iudicio legitime cogitur respondere, faceret iniuriam iustitiæ, illiq; resisteret non respondendo, sicut, & qui fugit resistendo, aut qui iussus ascendere patibulum, vel collum gladio iustitiæ exhibere, id facere non vult.

Et per hoc patet ad argumentum quo Petrus de Nauar. suam sententiam probat Ad confirmationem autem desumptã ex. l. 4. ff. de Testibus dico non esse ad propositum, Vindicat enim sibi locum textus ille: quando certum est Iudeci socerum, generum, aliasq; personas ibi expressas: quia delicto ad fuerunt, deposituras contra reũ, vt cõstat ex ipso textu in illis verbis, vt testimonium litis dicat aduersus socerum &c. Hic autem nos vagamur magis in incerto, videlicet, quando Iudex, vt veritas sibi innotescat, post alias probationes non omnino euidentes conquisitas, reum interrogat, qui nisi veritatem exponat peccati mortalis reatum incurret. Et per hoc patet etiam ad alias rationes. Præterquam quod nullum est ius natura contra auctorem natura, & homo magis diligere debet animam, quam corpus.

Reus non interrogatus iuridice si cõfiteatur delictũ; peccat mortaliter. Nauar.

Dico quarto quod Reus, qui contra iuris ordiuem interrogatur de criminibus ab eo commissis, si confitetur illa, peccat mortaliter, vt inquit Nauar. in manu. c. 18. nu. 57. qui inquit hoc esse de mente omnium. Quidam tamen asserunt, hoc tantum esse verum, respectu personarum secularium, attamen, apud nos pati maximam

ximam difficultatem: Quandoquidem detegere propria peccata vera, imo, & imponere sibi falsa suo genere, & regulariter non est nisi peccatum veniale, quam ius per illud fama notabiliter lædatur, aut omnino amittatur, vt declarat Sotus de secr.m.1.q.3. & Nauar.c.18.nu.27. quia prodigalitas regulariter, non est peccatum mortale, vt sentit S.Thom. 2.2. q.120.art.2.& 3.& detectio proprij peccati non est iniustitia, sed prodigalitas famę iuxta Glos.memorabilem in proemio Gregoriano, in ver.prodiga. Et est peccatum mortale solummodo in quatuor casibus: quando scilicet ex detectione proprij secreti criminis sequeretur damnum animæ, aut vitę propria, vel alterius: puta quia per detectionem talis peccati, meretur iacturam vitæ, vel alicuius membri, prout euenit detegendo in iudicio, aut infamiæ alienæ, aut bonorum alienorum, in quibus casibus nemo est, qui dubitet, quin talis detegens præiudicet alteri, vel sibi in his, quæ iure renunciare non potest, qualis est salus animæ, & ad illam necesseria, & qualis est etiam vita, & amissio membri, & corporis, vt pulchre declarat Nauar.loco proxime citato, & Sotus de secr.m.1.q.3.concl.

Sotus. Nauar. D.Thom.

Læsio proprię famę in quatuor casibus est peccatum mortale.

Nauar. Sotus.

Modo pro criminibus, quæ committuntur à fratribus, non incurritur amissio vitæ corporalis, neque alicuius membri: quoniam regulariter non imponuntur, nec imponi possunt à prælatis nostris huiusmodi pœnæ capitis, vel incisionis membrorum, neq; incurruntur alia tria genera damnorum, vt clare patet cuilibet recte consideranti, sequitur ergo, quod frater interrogatus contra iuris ordinem, licet confiteatur propria peccata non peccat mortaliter.

Cæterum hęc sententia mihi nunq; placuit, qua propter credo supradictam conclusionem procedere, & veram esse etiam respectu fratrum ordinis nostri. Nam per eiusmodi detectionem proprij delicti in iudicio factam, sequitur primum damnum, nempe propriæ animæ: quandoquidem, sæpissima videmus vsu contingere quod infamatus hac via iuris, & per sententiam, non verecundatur comittere alia delicta, & malam ducere vitam, magis quam, quando simpliciter, & extra iudicium se infamasset, si quidem hæc infamia orta per iudicialem confessionem, & per sententiam longe vilior est, atque deterior, quam illa, quam simpliciter quisque sibi irrogat, redditurq; notoria,

atq;

atq; hæc illi ſemper obijcitur , vel obijci poteſt . Sequitur etiam ſecundum damnum : quoniam licet non imponatur pœna mortis , nec amiſsionis membri , imponitur tamen pœna corporis valde affli ctiua, nempe flagellatio vſque ad ſanguinem, incluſio in carceribus, & aliquando do perpetua , quæ eſt maxima pœna, & ſecundum Canones ſuccedit loco pœnæ capitis in religioſis , vt dicetur infra in cap. de pœnis . Et frater non eſt dominus corporis ſui ; & maxime cum apud ſæculares , pro huiuſmodi delictis veniret imponenda pœna amiſsionis membri. Sequitur etiam tertium damnum nempe infamia Religionis ; quoniam ſæpe ſæpius, & quotidie experimur, delicta fratrum, & præſertim iudicialia innoteſcuntur ſæcularibus . Sequitur poſtremo , & quartum damnum : nam eſto, quod talis frater detegens propria delicta eſſet vtilis pro regimine religionis, confitendo redditur inutilis, & inhabilis, atq; ita ſequitur magnum damnum ipſius Religionis .

Sed quoniam in prima concluſione dictum eſt, quod Reus legitime interrogatus, tenetur confiteri verum crimē, alias abſolui non poteſt à confeſſore . Eſt modo dubium . Si reus qui confiteri noluit ſit

Reus condẽnatus, quia conuictus, & non confessus an teneatur confiteri delictum.

conuictus testibus, & tanquam conuictus sit a Iudice condemnatus, an ad huc tenebitur confiteri verum crimen, ita vt si noluerit confiteri, non possit absolui, Et videtur prima fronte quod teneatur confiteri; atque ita absolui non possit, si non confiteatur: Nam cum iste reus sit legitime interrogatus. ex quo eius crimen, nedum semiplene probatum est, sed etiam plene, ita vt sit omnino exclusa spes euadendi; non respondens secundum formam interrogationis peccat mortaliter, vt supradictum est, & persistit in peccato mortali, cum non habeat propositum confitendi veritatem, si iuridice fuerit interrogatus, igitur non potest absolui, & si absoluatur committitur sacrilegium, quia præstatur huiusmodi sacramentum impenitenti; estq; absolutio omnino inualida: quia datur venia non merenti. c. Peccati venia de reg. iur. nu. 6. c. legatur 24. q. 2. & c. pœnitentia de pęnit. d. 3. Et *confirmatur: quia Reus non confitendo facit iniuriam iudici: Tum quia violat eius obedientiam; Tum quia dat occasionem hominis opinandi, quod iudex eum iniuste condemnauerit, & pandens veritatẽ eam tollit; nemo autem debet dare occasionem scandali: iuxta dictum Saluatoris*

ris nostri. Vhe autem homini illi per quem scandalum venit,

Cæterum ergo existimo contrariam sententiam veriorem esse quod scilicet reus iste non teneatur confiteri; atq; ita non sit ei deneganda absolutio. Vnde obser. est; In proposito nostro consideranda esse duo tempora, vnum ante sententiam; & alterum post sententiam latam condemnatoriam. Si consideremus tempus ante sententiam; nulli dubium est quod reus tenetur confiteri crimen, si crimen sit plene, vel semiplene probatum, & si non vult confiteri non debet absolui; quia agit contra debitum iustitiæ, quo quilibet tenetur obedire superiori suo in his, ad quæ ius prælationis suæ reciproce se extēdit, atq; ita perseuerat in peccato mortali: & secundum hoc tempus procedunt ea, quæ tradunt Sotus, & Nauar. in hac materia. Sotus. Nauar.

Sed si consideremus tempus post latam sententiam; dico quod cum iudicium sit finitum, & Iudex iam functus sit officio suo (nam iudicium per sententiam finiri, & Iudicem desinere esse iudicem, post sententiam constantissimum est, vt tradit D. Anton. 3. par. tit. 9. c. 16. §. 8. post principium Syluest. verbo Iudicium in fine, & est textus. in l. iudex. ff. de re iudica.) D. Anton. Syluest.

dica.) Tunc non poteſt amplius reus interrogari a Iudice, tamq; a Iudice, cum deſinat eſſe ſuus iudex, neq;tenetur ei reſpondere. Quam diu vero ſententia non eſt prolata, firma ſtat ſemper obligatio ipſius Rei reſpondendi veritatem, quia iudex eſt ſuus iudex,& ſuperior,qui eum ſemper interrogat ſaltem virtualiter, & ideo ſemper ipſe eſt obligatus, ad confitendum veritatem. At lata ſententia, cum iudex deſinat eſſe iudex in cauſa,non amplius interrogat,nec interrogare poteſt legitime ipſum reũ,quo circa nec ipſe reus reſtat amplius obligãdus,ad reſpõdendũ.

Sed ponamus, quod ipſi reus fuerit abſolutus: quia fortiter ſuſtinuit tormenta ei illata, quibus purgauit indicia vrgengentia, quæ contra ipſum extabant.& ſic in tormentis negauit veritatem, quam tenebtaur confiteri. Modo accedit iſte Reus ad confeſſorem, cui confitetur omnia peccata,& inter alia cõfitetur iſtud, quod negauit in tormentis quoddam delictum,quod tenebatur confiteri; quia cõmiſſerat illud.

Dicemus ne,quod confeſſor debeat imponere ei,quod confiteatur illud, & ſi renuat confiteri, debet ei denegare abſolutionem? Certè non: Nam videmus pleroſque

rosque eorum, qni tamquam rei delicto-rum in carceribus sunt constituti, & pur gatis indicijs per torturam absoluuntur, in rei veritate illa delicta cõmisisse, sicq; sub pœna peccati mortalis tenebãtur illa iudici confiteri; & tamen post sententiã absolutoriam confessores non obligant eos ad cõfitendum dicta delicta iudicialiter; sed satis est, quod pæniteant, se negasse verum crimen in iudicio, quod teneban tur confiteri, & recte quidem: quoniã iam finitum est iudicium per sententiam, sicq; terminata est illa interrogatio, quæ reo prius legitime fiebat, dum pendebat iudicium, qua finita, finitur quoq; ipsa obligatio Rei, atq; ita remanet solutus ab illa obligatione respondendi, & confitẽdi.

Idem quoque dicẽdum est, quando, re-us, vt conuictus de crimine condemna-tus est, quia militat eodem ratio: sufficit enim quod ipse reus veram contritionem habeat illius peccati, quod commisit ne-gando verum crimen iudicialiter, cum iusta huius, & aliorum peccatorum suo-rum confessione, & absolutione sacramen tali iuxta formã. c. Quem pœnitet de pœ nit. d. 1. & ita tenet Nauar. in manu. c. 25 in. tit. de peccatis in accusat. & inquisit. nu. 38. qui loquitur de reo, qui rite inter-

rogatus

rogatus, negauit delictum, quod vere commiſſerat, tenebaturq; iudicialiter confiteri, & nihilominus dum condemnatus ducitur ad ſuplicium reſpondit ipſe, Nauar. illum non teneri amplius confiteri ipſum delictum iudicialiter; niſi notabile aliquod damnum inde alioqui probabiliter ſequeretur: quia nullo iure cõtrarium euinci poteſt, cum ad eius animæ ſalutem ſufficiat iuſta confeſſio cum abſolutione ſacramentali. Bene verum eſt, neceſſarium fore, quod iſte reus non ſolum habeat dolorem, quod negauerit crimen illud, ſed oportet etiam, quod habeat firmum propoſitum, amplius non negandi illud, nec aliud quotieſcunq; ſeruato ordinis iure interrogaretur; imo propoſitum confitendi illud idem delictum, ſi iterum iuſte interrogaretur, quod ſi nollet habere huiuſmodi propoſitũ indignus eſſet abſolutione tamquam non vere pœnitens, & iſtud nullã habet difficultatem; ſed non propterea debet artari ad confitẽdum crimen iudicialiter, vt dictum eſt.

Et ad primum incontrarium dicitur quod iſte negans delictum, non facit iniuriam Iudici, quia ſi nito iudicio non eſt amplius eius Iudex, & eſto ꝙ ei iniuriã irrogaret, ſatis eſt, quod habeat dolor

iſtius

istius iniuriæ, quam fecit non solum Iudici, sed etiam ipsi Deo, eamq; confiteatur legitime sacerdoti; Et ad id, quod dicebatur, quod persistendo in negatione dat occasionem iudicandi Iudicem eum iniuste condemnasse. Respondetur, quod hoc non resultat in aliquam iniuriam iudicis, quæ possit appellari vera iniuria, nã aut oritur hæc opinio apud homines sensatos, & probos, & tunc dubium non erit ipsos opinaturos iudicem recte cõdemnasse, cum teneatur iudicare secundum allegata, & probata in processu; aut oritur pœnes homines plebeos, & vulgares, & tunc nihil facienda est eorum opinio, & existimatio, cum opinio vulgi, tamquam vana, & exigui momenti paruifacienda sit, vt faciunt prudentes; postquã apud probos non irrogat notam, nec infamiam.

An licitum sit Reo occulta crimina Testium detegere, ad labefactandum eorum Testimonium. Cap. 4.

R*Espondeo, & dic primo si illa crimina valeant ad infirmandum testimonium* Reus potest interdũ occulta crimi

na testiũ detegere, ad labefactandũ eorum testimonium; Sotus. Clarus.

stimonium, non est contra iustitiam ea apperire, maxime si alius modus illius repellendi sit incommodus, est communis doctorum sententia. Vide Sotum lib. 5. de iust. & iur. q. 7. art. 3. Ratio est, quia quisque potest se ipsum tueri cum iusto moderamine eodem genere armorum, quo oppugnatur: nec alter potest queri de iniuria, cum sit inuasor, & sporte huic periculo se exponat hoc ipso, quo testatur, vel accusat. Talia crimina sunt periurium, crimen falsi, & omnia, ob quæ incurritur ipso facto excommunicatio, si nõ dum est absolutus; deniq; omnia, ob quæ incurritur infamia iuris, vel facti, vt si alibi infamis de aliquo crimine. Vide Clarum. q. 24.

Dico secundo fieri tamen potest, vt sit contra charitatem talia crimina patefacere. primo si testis non se sponte ingessit, sed coactus à Iudice; & crimen, quod ei obijcitur esset graue, ob quod capite sit plectendus; causa vero Rei non sit magni momenti. Quod si sponte se obtulisset ad testificandum; non esset tanta ratio habenda istius incommodi; sibi enim imputare debet, illud detrimentum; quod per alterius exceptionem incurrit. secundo si alia ratione minus noxia, possit eum repellere;

pellere, vt si sit consanguineus, vel affinis auctoris, vel de eius familia; si testis sit tibi inimicus, si pauper, si mente non firma; si impuber, & in causa criminali si non dum est 20. annorum, de quibus supra dictum est. c. 1. de testibus.

Dices, qnando reus testem aliter repellere non potest, videtur esse contra iustitiam, si occulta eius crimina pandat; quia si ratione minus noxia se posset tueri, non habet ius vtendi defensione nocentiore; sicut si qui inuasorem minore incommodo potest repellere, non potest ei grauem læsionem irrogare.

Respondeo reum habere ius repellendi testem, quouis modo magis idoneo; cum testis hoc ipso, quo vult testari, videatur cedere iuri suo, & permittere reo, vt omni modo, qui ipsi erit commodior, se tueatur, In illo tamen modo tenetur non excedere debitam moderationem, sicut is, qui inuaditur armis non tenetnr ex iustitia fugere, aut terrere inuasorem clamoribus, præsertim, quando hæc decorè facere non potest; se potest se armis tueri faciendo id, quod necessarium est ad euasionem, quamuis aliquando ex charitate possit obligari, vt alio modo vtatur.

Reus habet ius repellen di testé quouis modo magis idoneo

Sed si reus impingat accusatori crimẽ

mendacij

mendacij, seu calumniæ? an peccet, & teneatur ad restitutionem?

Reus tenetur ex charitate ita responde re, vt quã mi nimum accu satorẽ lędat.

Dico primo quod reus saltem ex charitate ita tenetur respondere, & se defendere, vt quam minimum accusatorem lędat: vt si de occulto accusetur sufficit, vt simpliciter neget. Quare abstinendum est ab illa verborum asperitate; qua columniæ, vel mẽdacij crimẽ accusatori ingeritur: nam contra charitatem est; si proximum maius malum inferas, quam ad tui defensionem sit necessarium.

Reus accusatus de crimi ne, quod iuri dice probari nõ potest, nõ peccat contra iustitiam si neget. Syluest. Nauar. D.Thom. Glossa.

Dico secundo. Reus accusatus de crimine, quod iuridice probari nequit, non peccat contra iustitiam, etiam si neget crimen, imo etiam si dicat accusatorem mentiri, & calumniari. Ita Syluest. 5. Rest. 3.q.3. Nauar. c. 18. nu. 49. Petrus Nauar. lib.2.c.4.nu.348. Colligitur ex D.Thom.q.69.art.2. vbi dicit. Reum se posse tueri, quacumq; via, modo non dicat mendacium; atqui dum dicit talem accusatorem mentiri, & calumniari, nõ dicit mendacium: Nam qui accusat de eo, quod probare non potest, Calumniator præsumitur, vt docet Glos.in. c. 2. de Calumniatorinus: ac proinde etiam censetur mentiri; Item quia contra mentem, seu contra dictamen conscientiæ suæ lo-

quitur

quitur; Tum quia falsum præsumitur in iudicio quod probari nequit.

Idem dicendum esse docent, DD. de omni eo, qui etiam extra iudicium negat, se dixisse, aut fecisse quippiam quod alius illicite patefecit, vnde infamia, vel offensio nasceretur: vt si sub secreto commisi quippiam, vel tamquam amico ex confidentia tibi patefeci, & tu id alteri referas, qui inde grauiter offendetur; Tunc enim si ille mecum de eo expostulet, possum negare me dixisse, conuenienti modo intelligendo, vt mendacium vitetur: negando enim vtor iure meo: quisq; enim ius habet sua occulta delicta, & facta, vnde nosceretur offensio tegendi quantum potest, quod si iniquo delatori; inde aliquid obueniat incommodi, id ipse sibi imputet; vt recte docet Petrus Nauarrus. c. 4. nu. 348. secus quando alter poterat licite patefacere, tunc enim ei fieret iniuria, si negaretur: nam sine sua culpa infamaretur, vt mendax. Pet. Nauarr.

Non

Non licet contra personam diffamatam, & conuictam de vno crimine, inquiri de alij criminibus occultis, de quibus infamia, vel indicia non adsint. nec interrogari de socijs occultis. Cap. 5.

DVO dubia continet hoc capitulum. Primum est numquid quando reus diffamatus, vel conuictus est de vno crimine, possit iudex inquirere contra eum, ipsumque interrogare de alijs eius criminibus occultis, de quibus nulla infamia, nec indicia adsunt?

Secundum. Numquid, quando reus est conuictus de proprio crimine, possit Iudex inquirere, & illum interrogare, de socijs occultis, quorum nulla est infamia, nec indicia manifesta?

Palud. Caiet. Sotus. Reus infamatus, vel cõuictus de crimine, nõ potest interrogari de

Ad primum quidquid dicat. Palud. in 4. d. 19. q. 4. respondendum est cum Caiet. 2. 2. q. 69. art. c. & Soto de secr. m. 2. q. 6. concl. 5. dub. 5. & lib. 5. de iust. & iur. q. 6. art. 2. quod non: quoniam expresse habetur in c. cum oporteat extra de Accusat. quod non solum requiritur infamia personæ ad inquirendum contra eam, sed vlterius

terius disponunt, quod non possit fieri inquisitio, nisi de illo crimine, de quo quis est infamatus, & de hoc late dictum est supra in cap. de inquisitione speciali.

aliis eius criminibus occultis.

Nec etiam potest iudex personam infamatam, seu conuictam de vno crimine interrogare de alijs criminibus occultis, de quibus infamia, vel indicia non adsint, licet essent eiusdem speciei si sint omnino separata; & aduertant bene prælati nostri: quoniam vidi aliquos circa hoc errare interrogando reos de alijs criminibus, de quibus nulla erat infamia, vel indicia; et cogebant eos dicere omnia crimina, quæ fecerant in tota vita sua in illa specie delicti maxime carnali: Quodquidem nõ fuit absq; peccato mortali: quia præbuerũt illis occasinem se infamandi iniuste.

Conuictus de vno crimine in duobus euentis de alio interrogari potest.

Adsunt tamen duo casus, vel modi, quibus conuictus de vno crimine interrogatur de alio. Primus est, quãdo vnũ est sufficiens indiciũ vel infamia alterius v. g. si quis conuictus esset de homicidio, & postea Cadauer inueniatur expoliatũ, posset interrogari de expolio, vel si quis cõuictus esset de adulterio, & de cõsuetudine cũ muliere, & postea inueniatur necatus maritus adulteræ in cubiculo suo, Tũc posset adulter iure interrogari de homicidio.

Secundus Casus est, quando non potest cognosci perfecte vnum crimen sine alterius cognitione, tamquam circunstantia prioris, vt cum quis conuictus est de consuetudine cum puella, iuste interrogari poterit, an ipsam deflorauerit; & conuictus de furto ecclesiastico, iure poterit interrogari, an fregerit fores ecclesiæ: quia istæ sunt nouæ, & coniunctæ circunstantiæ. Ita Sotus in locis supracitatis.

Sotus.

Ad secundum respondetur, quicquid sit de consuetudine (quæ magis in hoc appellanda est corruptela) quod hoc dubiũ satis definitum inuenitur vtroq; iure, & canonico. c cum ad Monasterium extra de Confess. & in c. veniens. extra de Testi. & 15. q. 3. Nemini.

Reus conuictus non potest interrogari de socijs nisi in aliquibus casibus.

Et iure ciuili. in. l. repeti. ff. de quæst. & in. l. fin. C. de accusat. in quibus iuribus cauetur expresse, ne confessi interrogentur super aliorum conscientijs, crimine læsæ maiestatis excepto, & hanc esse communem omnium sententiam asserit Io: de Amic. in cons. 27. nu. 1. exceptis nonnullis casibus, in quibus conuictus potest iuridice interrogari, etiam quod non adsit infamia, & alia indicia de socijs occultis. Et hac eadem est sententia Theologorum, ut post Caiet. tenet Sotus de secre.

Caiet.
Sotus.

m.2.q. 6.concl.1.dub.vltim.& concl.4.

Secundus casus est in criminibus lesæ maiestatis, vt patet in.l.quisquis, in fin. c.ad legem Iuliam.& expresse in extrauag.ad reprimendnm, vt inquit textus. in.c.cum ad Monasterium, & idem liceret (inquit Sotus) propter grauem atrocitatem criminis, & quia adultera tio monetæ, & latrocinium sunt peccata in Rempub. propterea licet interrogare conuictos de socijs, de fautoribus, & receptatoribus, & de primo est tex.in.l.1.c. de falsa mone.et de secũdo in.l.D.Adria. ff.de custodia reo, & in.l.4.§.mãdatis.ff. ad leg.Iuliã.Peculatus. atvero latro cinium neq; designat, quodcunq; furtũ pri uatũ:nam latrones solum dicuntnr, qui obsident vias, & qui ex animo conspirauerũt depredari quoscũq; possent, & ideo quicunq; horũ capiatur, iustei nterrogatur de socijs ad obuiandum malo publico atque adeo hi soli sunt, qui non gaudent priuilegio ecclesiarum, vt habetur extra de immunit.eccles.c.inter alia.imo quam vis non interrogaretur de socijs, admonen dus esset à confessore, vt prodeat socios, & ille tenetur prodere, saltem dum malum ad huc pendet in futurum, secus si iam so cij essent prorsus emendati: nam nullus Sotus.

P 2 tenetur

tenetur criminosos emendatos sua sponte prodere, nisi iuridice sit compulsus.

Tertius casus est, quando & si crimen non esset in perniciem publicam, sed tantum priuatæ personę; vt si multi conspirassent occidere aliquē, & vnus capiatur iure interrogatur de sociis. i. an adsint alij animati ad idē homicidium: nā quod non liceat multos peccatores inquirere absq; infamia, semper intelligitur de crimine iam præterito, quod inquiritur gratia punitionis, secus si inquiratur ad euitandum futurum damnum. Citra hos casus inquit Sotus, non licet a cōuicto inquirere socios, nisi adsint indicia, vel infamia illorum, & ita intelligenda est. l. prius. ff. de senatuscon. Syllania; vbi habetur, quod occisores interrogandi sunt de eo, qui præcepit homicidium, quod scilicet postquā inuentus est occisor interrogetur, quo mādante homicidium fecerit, videlicet si fuerint indicia alium id mandasse, vt inquit Glos. ibi. Et *inter alia illud erit optimum indiciū: quando scilicet apparet, quod illud homicidiū cōmisit non sui causa, puta, quia nihil ad eū ptinebat: Tūc. n. quia pro certo tenetur, quod fecit ad alterius instantiā, solet torqueri super mandante, vt inquit Cla. loco sup. pxime cit. vers. dicti sociis. in fine.*

Sotus.

...rus.

Po-

Postremò in huiusmodi examinibus obseruare debet Iudex, vt tradit Idem Clarus.q.45.vers.debet autem; vt recto tramite procedat ad finem veritatis indagandæ, non tamen vt reũ inuoluat, & inducat ad confitendum delictum; nec interrogationibus suis procurare debet, vt aufferat reo suas defensiones, v.g. si reus confiteatur, se aliquem percussisse, aut vuulnerasse, non debet iudex eum interrogare, an ille ex tali percussione, vel vulnere decesserit, neq; ab eo extrahere huiusmodi confessionem: quouiam ista est practica diabolica; si quidẽ istud esset tollere defensianem ipsi reo, qui probare posset quod percussus, vel vulneratus nõ fuerit mortuus ex tali percussione, seu vulnere, quæ esset maxima eius defensio.

Clarus. Iudex debet procedere recto tramite ad finẽ veritatis indagandæ.

De Tortura. Cap. 6.

R*Eus, itaque prædicto modo interrogatus si crimen confiteatur, debet puniri per sententiam, si vero in negatione persistat debet artari, & ad torturã exponi; ideo expedit aliqua dicere in materia torturæ: nã nõ solũ laici torquẽtur in causis criminalib⁹, qñ grauãtur indicijs; sed*

na testiū detegere, ad labefactandū eorum testimonium. Sotus. Clarus.

stimonium, non est contra iustitiam ea apperire, maxime si alius modus illius repellendi sit incommodus, est communis doctorum sententia. Vide Sotum lib. 5. de iust.& iur.q.7. art.3. Ratio est, quia quisque potest se ipsum tueri cum iusto moderamine eodem genere armorum, quo oppugnatur: nec alter potest queri de iniuria, cum sit inuasor, & sporte huic periculo se exponat hoc ipso, quo testatur, vel accusat. Talia crimina sunt periurium, crimen falsi, & omnia, ob quæ incurritur ipso facto excommunicatio, si nōdum est absolutus; deniq; omnia, ob quæ incurritur infamia iuris, vel facti, vt si alibi infamis de aliquo crimine. Vide Clarum. q.24.

Dico secundo fieri tamen potest, vt sit contra charitatem talia crimina patefacere. primo si testis non se sponte ingessit, sed coactus à Iudice; & crimen, quod ei obijcitur esset graue, ob quod capite sit plectendus; causa vero Rei non sit magni momenti. Quod si sponte se obtulisset ad testificandum; non esset tanta ratio habenda istius incommodi; sibi enim imputare debet, illud detrimentum; quod per alterius exceptionem incurrit. secundo si alia ratione minus noxia, possit eum repellere;

pellere, vt si sit consanguineus, vel affinis auctoris, vel de eius familia; si testis sit tibi inimicus, si pauper, si mente non firma; si impuber, & in causa criminali si non dum est 20. annorum, de quibus supra dictum est. c. 1. de testibus.

Dices, quando reus testem aliter repellere non potest, videtur esse contra iustitiam, si occulta eius crimina pandat; quia si ratione minus noxia se posset tueri, non habet ius vtendi defensione nocentiore; sicut si qui inuasorem minore incommodo potest repellere, non potest ei grauem læsionem irrogare.

Respondeo reum habere ius repellendi testem, quouis modo magis idoneo; cum testis hoc ipso, quo vult testari, videatur cedere iuri suo, & permittere reo, vt omni modo, qui ipsi erit commodior, se tueatur. In illo tamen modo tenetur non excedere debitam moderationem, sicut is, qui inuaditur armis non tenetur ex iustitia fugere, aut terrere inuasorem clamoribus, præsertim, quando hæc decorè facere non potest; se potest se armis tueri faciendo id, quod necessarium est ad euasionem, quamuis aliquando ex charitate possit obligari, vt alio modo vtatur.

Reus habet ius repellendi testē quouis modo magis idoneo

Sed si reus impingat accusatori crimē

mendacij

mendacij, seu calumniæ? an peccet, & teneatur ad restitutionem?

Reus tenetur ex charitate ita responde re, vt quã mi nimum accu satorẽ lędat.

Dico primo quod reus saltem ex charitate ita tenetur respondere, & se defendere, vt quam minimum accusatorem lędat: vt si de occulto accusetur sufficit, vt simpliciter neget. Quare abstinendum est ab illa verborum asperitate; qua columniæ, vel mẽdacij crimẽ accusatori ingeritur: nam contra charitatem est; si proximum maius malum inferas, quam ad tui defensionem sit necessarium.

Reus accusatus de crimine, quod iuridice probari nõ potest, nõ peccat contra iustitiam si neget. Syluest. Nauar. D. Thom. Glossa.

Dico secundo. Reus accusatus de crimine, quod iuridice probari nequit, non peccat contra iustitiam, etiam si neget crimen, imo etiam si dicat accusatorem mentiri, & calumniari. Ita Syluest. 5. Rest. 3. q. 3. Nauar. c. 18. nu. 49. Petrus Nauar. lib. 2. c. 4. nu. 348. Colligitur ex D. Thom. q. 69. art. 2. vbi dicit. Reum se posse tueri, quacumq; via, modo non dicat mendacium; atqui dum dicit talem accusatorem mentiri, & calumniari, nõ dicit mendacium: Nam qui accusat de eo, quod probare non potest, Calumniator præsumitur, vt docet Glos. in. c. 2. de Calumniatorinus: ac proinde etiam censetur mentiri; Item quia contra mentem, seu contra dictamen conscientiæ suæ loquitur

quitur; Tum quia falsum præsumitur in iudicio quod probari nequit.

Idem dicendum esse docent, DD. de omni eo, qui etiam extra iudicium negat, se dixisse, aut fecisse quippiam quod alius illicite patefecit, vnde infamia, vel offensio nasceretur: vt si sub secreto commisi quippiam, vel tamquam amico ex confidentia tibi patefeci, & tu id alteri referas, qui inde grauiter offendetur; Tunc enim si ille mecum de eo expostulet, possum negare me dixisse, conueniti modo intelligendo, vt mendacium vitetur: negando enim vtor iure meo: quisq; enim ius habet sua occulta delicta, & facta, vnde nosceretur offensio tegendi quantum potest, quod si iniquo delatori; inde aliquid obueniat incommodi, id ipse sibi imputet; vt recte docet Petrus Nauarrus. c. 4. nu. 348. secus quando alter poterat licite patefacere, tunc enim ei fieret iniuria, si negaretur: nam sine sua culpa infamaretur, vt mendax. Pet. Nauar.

Non licet contra personam diffamatam, & conuictam de vno crimine, inquiri de alij criminibus occultis, de quibus infamia, vel indicia non adsint. nec interrogari de socijs occultis. Cap.5.

DVO dubia continet hoc capitulum. Primum est numquid quando reus diffamatus, vel conuictus est de vno crimine, possit iudex inquirere contra eum, ipsumque interrogare de alijs eius criminibus occultis, de quibus nulla infamia, nec indicia adsunt?

Secundum. Numquid, quando reus est conuictus de proprio crimine, possit Iudex inquirere, & illum interrogare, de socijs occultis, quorum nulla est infamia, nec indicia manifesta?

Palud. Caiet. Sotus. Reus infamatus, vel cōuictus de crimine, nō potest interrogari de

Ad primum quidquid dicat. Palud. in 4. d.19.q.4. respondendum est cum Caiet. 2.2. q.69.art.c.& Soto de secr. m. 2. q. 6. concl.5.dub.5.& lib.5.de iust.& iur.q.6. art.2. quod non: quoniam expresse habetur in.c.cum oporteat extra de Accusat. quod non solum requiritur infamia personæ ad inquirendum contra eam, sed vlterius

terius disponunt, quod non posſit fieri in quiſitio, niſi de illo crimine, de quo quis eſt infamatus, & de hoc late dictum eſt ſupra in cap. de inquiſitione ſpeciali. aliis eius criminibus oc cultis.

Nec etiam poteſt iudex perſonam infamatam, ſeu conuictam de vno crimine interrogare de alijs criminibus occultis, de quibus infamia, vel indicia non adſint, licet eſſent eiuſdem ſpecie ſi ſint omnino ſeparata; & aduertant bene prælati noſtri: quoniam vidi aliquos circa hoc errare interrogando reos de alijs criminibus, de quibus nulla erat infamia, vel indicia; et cogebant eos dicere omnia crimina, quæ fecerant in tota vita ſua in illa ſpecie delicti maxime carnali: Quodquidem nō fuit abſq; peccato mortali: quia præbuerūt illis occaſinem ſe infamandi iniuſte.

Adſunt tamen duo caſus, vel modi, quibus conuictus de vno crimine interrogatur de alio. Primus eſt, quādo vnū eſt ſufficiens indiciū vel infamia alterius v. g. ſi quis conuictus eßet de homicidio, & poſtea Cadauer inueniatur expoliatū, poſſet interrogari de expolio, vel ſi quis cōuictus eſſet de adulterio, & de cōſuetudine cū muliere, & poſtea inueniatur necatus maritus adulteræ in cubiculo ſuo, Tūc poſſet adulter iure interrogari de homicidio. Conuictus de vno crimine induobus euentis de alio interrogari poteſt.

 Secundus

Secundus Casus est, quando non potest cognosci perfecte vnum crimen sine alterius cognitione, tamquam circunstantia prioris, vt cum quis conuictus est de consuetudine cum puella, iuste interrogari poterit, an ipsam deflorauerit; & conuictus de furto ecclesiastico, iure poterit interrogari, an fregerit fores ecclesiæ: quia istæ sunt nouæ, & coniunctæ circunstantiæ. Ita Sotus in locis supracitatis.

Sotus.

Ad secundum respondetur, quicquid sit de consuetudine (quæ magis in hoc appellanda est corruptela) quod hoc dubiũ satis definitum inuenitur vtroq; iure, & canonico. c cum ad Monasterium extra de Confess. & in c. veniens. extra de Testi. & 15. q. 3. Nemini.

Reus conuictus non potest interrogari de socijs nisi in aliquibus casibus.

Et iure ciuili. in. l. repeti. ff. de quæst. & in. l. fin. C. de accusat. in quibus iuribus cauetur expresse, ne confessi interrogentur super aliorum conscientijs, crimine læsæ maiestatis excepto, & hanc esse communem omnium sententiam asserit Io: de Amic. in cons. 27. nu. 1. exceptis non nullis casibus, in quibus conuictus potest iuridice interrogari, etiam quod non adsit infamia, & alia indicia de socijs occultis. Et hæc eadem est sententia Theologorum, ut post Caiet. tenet Sotus de secre.

Caiet. Sotus.

m.2.q. 6.concl.1.dub.vltim.& concl.4.

Secundus casus est in criminibus lesæ maiestatis, vt patet in.l.quisquis, in fin. c.ad legem Iuliam.& expresse in extrauag.ad reprimendum, vt inquit textus. in.c.cum ad Monasterium, & idem liceret (inquit Sotus) propter grauem attrocitatem criminis, & quia adulteratio monetæ, & latrocinium sunt peccata in Rempub. propterea licet interregare conuictos de socijs, de fautoribus, & receptatoribus, & de primo est tex.in.l.1.c. de falsa mone.et de secũdo in.l.D.Adria. ff.de custodia reo, & in.l.4.§.mãdatis.ff. ad leg.Iuliã.Peculatus. atvero latro cinium neq; designat, quodcunq; furtũ priuatũ: nam latrones solum dicuntur, qui obsident vias, & qui ex animo conspirauerũt depredari quoscũq; possent, & ideo quicunq; horũ capiatur, iustei nterrogatur de socijs ad obuiandum malo publico atque adeo hi soli sunt, qui non gaudent priuilegio ecclesiarum, vt habetur extra de immunit.eccles.c.inter alia. imo quamvis non interrogaretur de socijs, admonendus esset à confessore, vt prodeat socios, & ille tenetur prodere, saltem dum malum ad huc pendet in futurum, secus si iam socij essent prorsus emendati: nam nullus Sotus.

tenetur criminosos emendatos sua sponte prodere, nisi iuridice sit compulsus.

Tertius casus est, quando & si crimen non esset in perniciem publicam, sed tantum priuatæ personę; vt si multi conspirassent occidere aliquē, & vnus capiatur iure interrogatur de socijs. i. an adsint alij animati ad idē homicidium: nā quod non liceat multos peccatores inquirere absq; infamia, semper intelligitur de crimine iam præterito, quod inquiritur gratia punitionis, secus si inquiratur ad euitandum futurum damnum. Citra hos casus in- Sotus. *quit Sotus, non licet a cōuicto inquirere socios, nisi ad sint indicia, vel infamia illorum, & ita intelligenda est. l. prius. ff. de senatuscon. Syllania; vbi habetur, quod occisores interrogandi sunt de eo, qui præcepit homicidium, quod scilicet postquā inuentus est occisor interrogetur, quo mādante homicidium fecerit, videlicet si fuerint indicia alium id mandasse, vt inquit Glos. ibi. Et inter alia illud erit optimum indiciū: quando scilicet apparet, quod illud homicidiū cōmisit non sui causa, puta, quia nihil ad eū ptinebat: Tūc. n. quia pro certo tenetur, quod fecit ad alterius instantiā, solet torqueri super mandante,* Clarus. *vt inquit Cla. loco sup. pxime cit. vers. dictū socijs. in fine.*

Po-

Postremo in huiusmodi examinibus obseruare debet Iudex, vt tradit Idem Clarus.q.45.vers.debet autem; vt recto tramite procedat ad finem veritatis indagandæ, non tamen vt reũ inuoluat, & inducat ad confitendum delictum; nec interrogationibus suis procurare debet, vt auferat reo suas defensiones, v.g. si reus confiteatur, se aliquem percussisse, aut vuulnerasse, non debet iudex eum interrogare, an ille ex tali percussione, vel vulnere decesserit, neq; ab eo extrahere huiusmodi confessionem: quouiam ista est practica diabolica; si quidẽ istud esset tollere defensianem ipsi reo, qui probare posset quod percussus, vel vulneratus nõ fuerit mortuus ex tali percussione, seu vulnere, qua esset maxima eius defensio. Clarus. Iudex debet procedere recto tramite ad finẽ veritatis indagandæ.

De Tortura. Cap. 6.

R*Eus, itaque prædicto modo interrogatus si crimen confiteatur, debet puniri per sententiam, si vero in negatione persistat debet artari, & ad torturã exponi; ideo expedit aliqua dicere in materia tortura: nã nõ solũ laici torquẽtur in causis criminalib⁹, qñ grauãtur indicijs;*

Clericis in caufis criminalibus torqueri poffunt Abbas

sed etiam clerici, quam uis sint prasbiteri torqueri possunt in causis criminalibus, si sunt suspecti; vt firmat. Abb. in. c. cum in contemplatione. extra de reg. iur. qui inquit hanc esse communem opinionem. pro qua materia aliqua obseruanda sunt.

Tortura eft introducta in fubfidiũ probationis.

Primo obser. est, Torturam esse introductam, non in pœna criminis commissi (hcc enim cum non dum sit plene probatum, non potest puniri) sed in subsidium probationis: vt quia sufficiens, & plena probatio deest, ipse reus confitendo veritatem, supleat, quod ad plenam probationem requiritur, vt docet Couar. lib. Practicarum. qq. q. 23. ex communi sententia doctorum, & Clarus. q. 64. nu. 6.

Couar. Clarus

Tortura adhiberi non poteft nifi quando crimen eft femiplene probatum.

Vnde sequitnr torturam adhiberi nõ posse; nisi quando crimen est semiprobatum, vel quando vehementia indicia vrgent, ita vt fere moraliter certum sit ipsum au thorem esse.

In hoc autem casu eam adhiberi posse ad confessionem, est consentaneum rationi naturali; si enim non posset, improbi audacter, & impune peccarent, damna, & iniurias alijs inferrent, quando putarẽt se testibus, vel externis indicijs non conuincendos; cum vero vident ex indicijs, vel vno teste tormẽtis subijciendos, se continent.

tinent. Accedit, quod pleraq; maleficia grauissima non possent puniri; quia paucis, vel nullis consocijs committuntur; cum tamen id ad bonum Reipub. sit necessarium, alioquin omnia sceleribus, et sceleratis essent plona.

Secundo obser. est Torturam tantummodo adhibendam esse in criminibus grauioribus, quæ pœna corporali, vt mortis, mutilationis, triremium castigãda, sunt non autem in ijs, quæ exilio, vel pecunia; vt inquit Gomez. *tom. 3. c. 13. nu. 2. ratio est, quia reo non dum conuicto non potest irrogari pœna, quæ sit maior, quam illa ad quam est condemnandus.* Tortura tãtum in criminibus grauioribus adhibenda est. Gomez.

Tertio obser. est, iudicem non posse reũ subijcere torturæ ad extorquendam criminis confessionem, quando legitime est conuictus per testes, etiam si nolit fateri crimen, vt recte docet Nauar. *c. 18 nu. 59. &* Clarus. *q. 64. nu 8. ratio est, quia cum tortura adhibenda sit in subsidium obdefectum plenæ probationis, frustra infertur reo conuicto: quia tunc confessio non est necessaria ad condemnandum.* Reus per testes conuictus non est torturæ subijciendus. Nauar, Clarus

Excipe tamen duos casus. Prior est, quando reus malitiose appellat ad superius tribunal, vt executionem iustæ sententiæ impediat, quod in Italia, *& re-*

gno Castellæ permittitur; si non sint con fessi crimen, vt testatur Nauar. Tunc. n. si crimen est atrox, vt latrocinium, sacri legium, &c. & expediret reum ibi puniri posset torqueri ad eliciendam confessionem, vt iniqua appellatio impediatur.

Alter est, quando putatur habuisse socios, vel commisisse alia crimina; tunc enim etiam per torturam potest de his interrogari moderate tamen, pro ratione causæ, & indiciorum, Ita seruat tota Italia, & Frãcia teste Clar. q. 64. n. 8. debet tamẽ de illis esse semiplena probatio, vel indicia æquipollentia, vt diximus supra.

Clerici leuitur, nec sicut cæteri torquendi sunt. Abbas Bossius Diaz.

Quarto obser. est ꝙ duo specialia obseruari debẽt quo ad torturã clericis exibendã. Primũ, ꝙ leuius sũt torquẽdi, nec sũt torquendi sicut cæteri per funem, vel fidiculas, vt inquit Abb. & cõmuniter DD. in. d. c. cũ in cõtẽplatione Boss. in tit. de Indicijs, & cõsiderat ante torturã. n. 103. & Diaz. in pract. crim. cano. c. 117. in prin. sed virgis, seu coriattis, vt etiam cauetur in const. nostris Salaman. c. 7. §. Declaramus etiam, pro quo facit etiam tex. in. c. 1. in fin. 23. q. 5. Sed Boss. inquit, Quod hoc non seruatur, quia legitimis indicijs præcedentibus, clerici torquentur, sicut, & cæteri, Verum in Religiosis, & potissime

Bossius

apud

apud nos, credo hoc maxime obseruari debere, et eo maxime cũ sit de hoc statuta lex

Secundum est, quod clerici torqueri nõ possunt, nec debent nisi vnà cum indicijs sint etiam diffamati, vt voluit Abb. antiquus. in.c.1.ex.depositi; cuius sententiam dicit esse communem Card. ibi. quẽ refert, & sequitur Diaz. vbi supra Boss. & Cla. locis sopra proxime allegatis. ex quo infertur, quod si cõtra Clericũ adesset vnus testis integer, vel eius confessio extraiudicialis, non posset tamen torqueri, nisi etiam esset infamatus, licet vnumquodq; illorum indiciorũ regulariter sufficiat ad torturam, vt patet per Diaz. ibidem. in.1.concl. sed Boss. & Clarus, inquiunt, quod hoc non seruatur: quia clericis præcedentibus legitimis indicijs, torquentur sicut cæteri, licet non sint diffamati.

Clerici nõ possunt, nec debent torqueri nisi vna cum indijis sint etiam diffamati.
Abbas
Cardinalis
Diaz
Bossius
Clarus

Neq; credo, quod apud nos seruari debeat, quoniã cessat in nobis ratio, quæ viget in Clericis. Ratio.n. quare Clerici torqueri non debent, nisi sint infamati est, vt cesset eorũ infamia, vt inquit Car. in pra. crim. fol. 60. n 33. qm tortura eos infamat apud laicos, cũ etiã torqueãtur a laicis, vt modo dicemus, & eorũ crimina, & tortura laicis innotescat; & idcirco ne laici mirẽtur, & ne clerici propter hoc apud ipsos

Carerius

ipsos notentur infamia, debet prius precedere infamia de eorũ criminibus apud ipsos laicos; crimina autem, quæ committuntur a Regularibus, manent secreta in Religione, ita vt per illa non possunt infamari apud sæculares; Qui licet in genere non ignorent aliquos fratres inter illos committere aliqua delicta, in specie tamen illa nesciunt. Caueant ergo Prælati, ne fratres suos laicis torquendos exponant (vt quosdam ego insipienter fecisse perspexi) nisi apud laicos sint de crimine diffamati.

Anton de Butrio
Ancharanus
Abbas
Decius
Ripa.

Aliud speciale addunt in Clericis Anton. de Butrio. & Ancharanus. in c. vt famæ extra de senten. excom. vt refert ibi. Abb. quod scilicet Clerici non possunt torqueri per laicos, etiam iussu prælati sui, sequitur Decius. in c. delicti extra de appellationibus, & est communis opinio, vt inquit Ripa. in c. decernimus. nu. 39. extra de Iudicijs. Sed certe communis obseruantia se habet in contrarium; quia Clerici torquentur a laicis iussu prælati sui, vt inquit. Abb. in d. c. vt famæ. nu. 8. quem refert Diaz. d. c. 117. vers. nota tamen, quod clericus. & Clar. d. q. 64. vers. sed hic quæro. qui inquit, quod hoc quotidie obseruatur; & licet Abb. in d. c. vt fa-

Clerici possunt iussu prælati per laicos torqueri.
Abbas
Diaz.
Clarus
Cardinalis

me

ma dicat, quod est mala consuetudo tamen Card. Alexan. in. d. c. 1. ex. depositi in 5. q. dicit, quod non est mala consuetudo, et idem inquit Clarus vbi supra. Nã aliàs delicta Clericorum sæpe numero remanerent impunita; quia si nõ essent laici, qui eos torquerent, clerici numquam torquerentur vt dicit Foller. in pract. cri. can. fol. 260. nu. 11. & Abb. in. c. Vniuersitatis in. 3. notabili ex. de sent. excom. dicit quod hodie torquentur ipsi Clerici, vt laici, & talis modus torquendi non potest fieri per clericos: quia fere nemo in huiusmodi obtemperaret, nec sunt edocti Clerici in arte ista torquendi, sicut laici.

Foller.

De his, quæ obseruari debent ad torquendum reum. Cap. 7.

Vdex, antequam reum tormentis subijciat considerare debet, an contra eum extent indicia: quoniam regula communis, & vulgatissima ab omnibus recepta est, quod à tortura non est incboandum, sed opportet, vt præcedant indicia, quæ sint legitime probata, & ad hoc est tex. clarus. in. l. 1. in princ. ff. de quæst. Vnde obser. est primo Indicia à Iuris peritis generatim vocari õnia ea, ex quibus potest

Iudex quæ seruare debet, ãte quã reum tormentis exponat.

Iudicia quę a Iuris peritis dicãtur.

potest aliquo modo colligi, quis sit author criminis, ut fama: suspicio publica; testimonium unius, vel plurium, confessio Rei, & similia.

Indiciorum quinq; sunt genera.

Secũdo obser. est. Distingui quinq; genera indiciorũ. In primo gradu sũt leuia probabilia tñ, quæ probabilẽ suspicionẽ de authore criminis cõmouent. In secundo sunt leuia probabiliora, quæ faciunt præsumptionẽ. i. valde probabilẽ suspicionẽ.

In tertio sunt indicia grauia, quæ, & legitima, & indicia iuris vocatur. In 4. est probatio semiplena; hæc enim amplius quid est, quam indicium legitimum. In 5. sunt indicia grauissima, quæ & indubitata dicuntur.

Indicia primi, & secundi generis quid efficiant.

Indicia primi, & secundi generis sufficiũt ad capiẽdas informationes, & etiã ad capturã, & spectata conditione personæ, & causæ, et cæteris cicũstantijs; huiusmodi sunt assertio vulnerati moriẽtis, ut si dicat se a Petro vulneratũ, grauis inimicitia præcedẽs, assertio socij, qua sociũ criminis detegit; hæc tñ indicia nõ sufficiunt ad formandũ libellum Inquisitionis contra aliquẽ, neq; ad torturã: quia ad hæc requiruntur indicia grauia, & maxime ad torturam, quæ est graue malum, quod sine graui causa irrogari non potest.

Dixi

Dixi quod opportet indicia esse legitime probata: quoniam non sufficit contra reum esse aliqua indicia ad hoc quod possit torqueri, sed requiritur, quod sint legitime probata, ut dictum est supra cap. de Indicijs, nec etiã sufficit, quod indicia sint probata legitime, sed requiritur etiã, quod sint ad torturam sufficientia, ut tradit Clarus b.64. vers. dixi quoq; inquiẽs, quod hoc Iudices Deum timentes, debent semper præ oculis habere, ne aliquem iniuste tormentis subijciant. Indicia debent esse optime probata. Clarus.

Et si quæras, quot indicia requirantur ad hoc, ut quis possit legitime torqueri? Respon. distinguẽdo, ꝙ aut indiciũ est proximũ maleficio, & sufficit unũ indicium ad torturã, ut puta, quãdo est unus testis integer, qui sit testis de visu; aut est remotũ a facto, & tũc reus propter unũ tale indiciũ torqueri nõ potest, nec debet, sed plura requirũtur. ita Bart. in. l. fin. n. 6. ff. de quæst. quẽ sequũtur cõmuniter DD. ut ait Boss. in. c. de Indiciis. nu. 71. & plures alij relati p Clar. in. d. q. 64. vers. Sed quæro. Qui subdit quicquid sit de iure. DD. indistincte dicunt, quod de consuetudine in practica seruatur, ꝙ per unum indiciũ proceditur ad torturã, & plures refert hoc attestãtes. Quod tñ ipse Clar. inquit esse Quot indicia requirantur, ut quis possit legitime torqueri. Bart. Bossius. Clarus.

esse intelligendū iuxta ea, quæ ipse dixit in.q.21.vbi declarat, an sola fama, fuga, inimicitia, mina, & huiusmodi, quæ sunt remota a maleficio sufficiant ad torturā.

Cæterum quidquid sit de ista consuetudine, cum grauetur conscientia iudicis in interrogando, & torquendo reum iniuste, ita vt si eum interroget, & torqueatur iniuste, & præter iuris ordinem peccet mortaliter, vt inquit Nauar. c. 18. nu.49. Idcirco obseruandum esse existimo, quod illa indicia, quæ sufficiunt ad interrogandum reum legitime, debēt etiā sufficere ad eum torquendum. Diximus autem vnum de tribus sufficere secundū D.Thom.& Caiet. communiter receptos ab omnibus Theologis, & summistis; vel testem vnum omni exceptione maiorem, qui deponat de ipso maleficio, vel alia indicia illi æquipollentia, atq; ita requiritur, quod adsit saltem semiplena probatio ipsius delicti, sola autem infamia etiā plene probata, licet ad interrogādum reū sit sufficiens, vt supra diximus, verum ad ipsum torquendum haud est satis, secundum communem, & magis probabilem opinionem, cum infamia sit indiciū remotum a maleficio, & sæpe fallax.

Nauar.

D. Thom.
Caiet.

Si autem quæras, quot indicia requiruntur

runtur ad hoc, vt dicantur equipollentia vni testi integro, ita vt per illa possit reus torqueri. Respondetur quod non potest dari certus, & determinatus numerus, sed hoc totum stabit in arbitrio Iudicis, in cuius arbitrio regulariter stat ipsa materia indiciorum, vt diximus supra. Qui iudex ex duobus, vel tribus, aut pluribus indicijs poterit torquere reum, prout viderit ea esse, & magis, & minus vrgentia.

Quot requirantur indicia, vt æquipollent vni testi integro

Tertio obser. est, quod Iudex tenetur dare reo exemplum indiciorum ante torturam, & tempus ad se defendendum si petatur, at si ab ipso reo copia indiciorũ non petatur inquit Clar. in d. q. 64. vers. sed quid si ille, quod tunc iudex potest procedere ad torturam, etiam non delata copia processus, vel terminus defensionis, ita etiam sentit Nauar. lib. 5. consil. tit. de accusat. cons. 8. nu. 2. & 3. sed Marsilius in pract. crim. in. §. nunc videndum est, in princ. & Foller. in pract. crim. fol. 268. sub rub. & facta litis contestatione; dicũt quod etiam si non petatur dandus est reo terminus ad se defendendum; nisi reus fuerit captus in flagranti crimine per officiales ad hoc deputatos. Clarus vero q. 9. vers. numquid, tenet hoc verum esse, quando

Iudex teneatur dare reo exemplar indiciorũ ante torturã, & tẽpus se defẽdẽdi. Clarus.

Nauar. Marsilius. Follerius.

Sed hæc veritatẽ habẽt de termino defẽsionum præstando

quando reus confiteretur delictum, sed vbi illud negaret, tutius esset dare illi defensiones, nisi reus præter deprehensionem in flagranti crimine, esset etiã per testes de ipso delicto manifeste conuictus. Sed hæc veritatem habet de termino defensionum præstando ante condemnationem; sed non ante torturam.

Iudex nõ debet torqueri reum modis exquisitis. Clarus.

Postremo aduertere debet Iudex, ne reum torqueri faciat, modis exquisitis, & non consuetis, vt inquit Clarus. q. 64. vers. Item debet Iudex. Quoniam iudices, qui talibus modis, exquisitis, & non consuetis torquendi vtuntur, potius sunt carnificibus, quam iudicibus comparandi. Apud nos modus consuetus torquendi fratres est eos flagellis cedere, alium modum etiam obseruari vidi, qui forte magis cruciat, & torquet, quã præcedens, quod ligantur eis manus post tergum cum strictissima ligatura, & permittuntur sic permanere per aliquod longum temporis spatium iudicis arbitrio; vel etiam manibus post terga (vt supra) ligatis spenduntur ad Clauum infixum in pariete, vt penè extremis pedum partibus terram tangant. Verum in hac materia Torturæ seruare debet Iudex prouinciæ cõsuetudinẽ, in qua ius dicit, atq;

ita

ita faciendo non errabit vt inquit Clar.

An tortura semel illata iterum repeti posit. Cap. 8.

R*Espondeo secundum Boss. in tit. de Tortura. nu. 42. & Clarum in d. q. 64. vers. vltimo videndum est. Quod si reus fuit leuiter tortus, potest repeti in tormentis, vt sufficienter torqueatur, & hoc casu solent iudices, quando iubent reum deponi a prima tortura, scribi facere, quod illum deponi iubent animo repetendi: quia forte indicia erunt plura, & vrgentia. Si vero reus fuit sufficienter tortus, & nihil confessus; tunc non possunt repeti tormenta, nisi superuenerint noua indicia, & ita tenet Dynus in. d. l. repeti. ff. de quæst. cuius opinio communiter approbari per Doctores, inquit Alber. in Rub. C. de quæst. nu. 8. & plures alij hoc idem asserunt, quos refert Clarus loco proxime citato.*

Bossius. Clarus. Reus an possit pluries torqueri. Dynus. Albericus.

Et quod dictum est posse denuo torqueri reum, quando noua superuenerint indicia, intelligitur, & procedit in indicijs differentibus à primis in specie, & in substantia: nam si superuenirent testes, qui adiuuarent prima indicia,

Q non

Bossius. Clarus.

non dicerentur noua indicia, vt docet Boss.d.tit.de tortura.nu. 42. & Clarus vbi supra, qui refert fatuitatem cuiusdã Iudicis, qui prius torqueri fecerat reum super indicio famæ, & deinde superuenerunt alij testes probantes famam, & ipse illum denuo torqueri fecit. Qui quidem male fecit: quia non superuenerat nouum indicium, sed solum noua probatio illius primi indicij, quod purgatũ fuerat per torturam.

Gandinus. Brunus.

Item, & secundo intelligitur, & procedit: quando ista noua indicia, quæ de nouo superueniũt, sunt fortiora primis: quia si essent debiliora, non esset repetenda tortura, & hanc esse communem opinionem attestatur Gandinus de Maleficijs in tit. de quæst. nu. 2. subdens quod ita seruatur in practica, sequitur Brunus de Indicijs, & tortura fol.126. nu. 66. cum pluribus alijs relatis per Clarũ. d.q.64. vers. aliqui etiam addunt. Qui, & ipse inquit hanc esse communem opinionem.

Reus sufficienter tortus si negat delictũ dicitur purgasse indicia cõtra ipsũ.

Ex his sequitur, quod quando illata fuit tortura reo, ita quod fuerit sufficienter tortus, si ipse neget se delictum cõmisisse, & nihil confiteatur, tunc dicitur purgasse indicia contra ipsum exi-

stentia

stentia quasi puram veritatem dixisse videatur, vt inquit Albericus in.l. edictum nu.2.ff.de quæst.qui inquit, quod communiter totus mundus ita tenet, & seruat.refert, & sequitur Clarus in. d. q.64 vers.illata reo tortura, Qui inquit quod hanc opinionem omnes obseruant in Italia.& debet iudex hoc casu facere scribi in actis, qualiter tortura fuit moderate adhibita, & indicia sunt purgata. Et postea Iudex debet eum absoluere definitiue; & relaxare; & ita est cõmunis practica, & obseruantia, vt inquit Marsil.in.l.repeti.n.24.ff.de quæst. & in pract.crim.§.quoniam.nu 49.tam & si ipse Clarus.q.62.dicat,quod in Ducatu Mediolanẽsi obseruetur, quod reus non absoluitur definitiue in casu, quo per tormenta purgauerit indicia,sed absoluitur rebus stantibus, prout stant; & in isto casu si superuenerint noua indicia, de nouo contra reum proceditur,nõ obstante tali sententia,sed nos non debemus recedere, a communi obseruantia,

Albericus. Clarus. Marsilius. Clarus.

De Tortura Testium. Cap.9.

V*Idimus, quando reus sit torquendus. Quæritur modo numquid te*

Testes an aliquando sint torquendi.

stes aliquando sint torquendi, vel possint torqueri? Respondetur quod quando testis est suspectus, quod recuset dicere veritatem, potest torqueri: nam prasumitur dolus in tacendo, si testis ad interrogata non vult respondere, vt inquit
D. Anton. *D.Antoni.in 3.p.tit.9.c.11.§.3.post principium. Item quando vacillat, & est varius in suis depositionibus; & tunc nō facit fidem contra reum, nisi firmet di-*
Bossius. *ctum suum in tortura, vt late docet Boss.*
Clarus. *in tit.de tortura testium, & Clarus. q. 25. qui inquiunt quod ita practicatur.*

Et nota quod testis non dicitur varius, nisi quando est varietas in facto principali, secus si sit in quibusdam accessorijs, vt inquit Bart.in.l.eos.vers.per
Bart. *huiusmodi.ff.de falsis.*

Sed pone quod testis vnum dixerit extra iudicium, deinde in iudicio deponat contrarium eius, quod extraiudicialiter dixerat; Num quid poterit ex hoc torqueri? Respondetur quod sic, ita tenent communiter doctores, vt dicit Alex. in
Alex. *cons. 63. circa finem lib.1.& cons.251. lib.6 inquit, ꝙ in hoc omnes conueniunt*
Bossius. *& ita practicari inquit Boss.loco prae-*
Clarus *cit.n.21. & Clar.d.q.21. vers. sed pone Similiter quando testes, delicto interfuerunt*

fuerunt, & tamen dicunt se neminem vidisse, aut cognouisse facere malum tor queri possunt; quoniam ex hoc redaunt se ipsos suspectos, tamquam quod veritatem dicere nolint, aut saltem illam cela re velint, ita inquit textus in. l. vnius §. Iudex ff. de quaest. & Clarus. d. q. 21. vers. torquentur etiam testes.

Sed pulchrum dubium oritur, numquid istud locum etiam habeat in Clericis, vt scilicet Clericus Testis vacillans, vel suspectus, quod veritatem dicere recuset, possit torqueri? Respondetur q sic, & est communis opinio Canonistarum, vt inquit Foller. in pract. crim. canon. fol. 127. nu. 47. quem refert, & sequitur Clarus. d. q. 25. ver. sed numquid; magis enim peccat Clericus celando veritatem, quam laicus. Et licet Bart. in. l. ex libero circa principium. ff. de quaest. tenuerit. quod Praesbiter vacillans, non sit de iure canonico torquendus, nihilominus contra Bar. est communis opinio, vt inquiunt Boss. & Clarus in locis proxime allegatis. Quod tamen intelligitur, quod torqueri possit a suo iudice ecclesiastico, & non a iudice laico. Et id circo apud nos praelatus quando viderit fratres vocatos in testes cum eos legiti-

Clericus testis vacillans vel varius an torqueri possit.

Foller.

Clarus.

Bart.

Bossius.

Clarus.

me interrogat vacillantes, aut suspectos quod nolint dicere veritatem, poterit eos incarcerare, & etiam torquere, vt dicat veritatem, vt etiam diximus supra.

Testis torquendo nõ ẽ dãda copia indiciorũ, & processus Bart. Bossius.

Dubitatur etiam: numquid quando testes sunt torquendi vt supra si petant copiam indiciorum, & processus debeat eis dari? Respondetur quod non. ita tenet Bart. in d. l. vnius. §. Iudex. nu. 1. ff. de quæst. cui nemo contradicit, vt inquit Boss. in d. tit. de tortura testium nu. 38. & sequen. subdens quod ita vidit in practica obseruari. Et certe si aliter fieret, destruerentur mille processus, si quidem talis tortura, vt plurimum fit super inquisitione generali ad indagandam veritatem. Cuiusquidem generalis inquisitionis non datur copia parti, neq; testibus, & ita obseruat consuetudo, vt docet Clarus. in d. q. 25. vers. finali.

Clarus. Tastes tam in ciuilibus quã in criminãlibus cogi possunt ad dicendum testimoniũ. Balpus. Goffredus.

Est etiam notandum vnum circa testes, quod licet de iure maxime Canonico, non possit Iudex cogere testes ad dicendum testimonium in criminalibus, vt inquit Bal. post Goffredum in rub. ex. de testib. cogen. circa finem. attamen hodie indistincte seruatur cõsuetudo, quod testes tam in ciuilibus, quam in criminalibus cogantur ad dicendum testimonium

monium, vt atteſtatur Foller. in pract. crim. cano. fol. 121. nu. 34. in fine, quem etiam ſequitur Clarus. q. 24. vers. ſucceſſiue videamus. Foller. Clarus.

Plura alia tractatur a doctoribus circa torturam teſtium, & maxime per Boſſ. tit. praallegato, ſed tamquam aliena ab inſtituto noſtro, ea omnia prӕtermittimus, ſufficiunt enim illa pauca, quӕ dicta ſunt.

De conuictis, & de probationibus. Cap. 10.

QVoniam euenit frequenter, imo plerumque, quod capti, ſiue comparentes Rei negant delicta commiſſa; ideo videndum eſt, quando Rei conuicti dicātur: ſi quidem delictum non ſolum plene probatur per confeſſionem, ſed etiam per conuictionem, vt ſuccinte docet & proſequitur Decius. in. c. at ſi Clerici in principio in. 1. notabili, ex. de Indicijs; atque adeo, quando Reus de ipſo crimine eſt legitime conuictus, eo caſu non eſt vlterius quӕrendum, ſed iudex debet illum condemnare, etiam quod neget, & in negatiua perſeueret, non enim neceſſaria eſt tortura, neque confeſſio, & ita Decius. Reus legitime conuictus condēnari debet.

Bossius. Clarus. *practicatur, vt inquit Boss. in tit. de Cõuictis. nu. 3. & 4. & Clarus. q. 66. in principio. Intellige tamen dummodo constet de delicto, de quo reus conuincitur, alias enim nullo modo esset condemnandus: atque adeo etiam si mille testes deponerent etiam de uisu cõtra aliquem de homicidio per eum commisso, nisi tamen cõstet de ipso cadauere, non posset puniri, vt inquit Clarus loco proxime citato.*

Iudex condẽnare debet reũ secundum allegata, & ꝓbata. *Vnde obser. est primo quod hæc discussio, quæ debet fieri a Iudice super condemnatione Rei, debet fieri non secundũ eius credulitatẽ, aut opinionẽ sed secũdũ allegata, & probata in processu, secundum quem tenetur regulariter iudicare; etiam si sciat veritatem stare in contrarium, & hæc est communis opinio, vt inquit Clar. atq; ideo licet Iudex proprijs oculis viderit delictum committi non potest reum condemnare, nisi aliter id probatũ fuerit. Sic etiam si Iudex credat se cum bona conscientia condemnare reum. ex probationibus sibi factis vti Iudici, licet ipse tamquam priuatus sciat eum non esse culpabilem potest eum nihilominus condemnare, nec peccat, vt vt plurimi tenẽt. Cæterũ ego quo ad hoc*

Lyranus, Angelus. *oppositũ sentio cum Lyra. Ang. & alijs.*

Secundo

Secundo obser. est, quod conuictio est illa, quæ fit testibus, vel instrumentis; adeoquod etiam contra summũ Pontificem probatur crimen per duos testes. Ita concludit Decius in d. c. at si Clerici. in 1. notabili extra de Iudi. refert & sequitur Boss. d. tit. de conuictis nu. 5. Fit etiã conuictio per indicia indubitata; & de his tribus adest tex. in l. sciant cuncti. C. de probat. Et fit etiam per argumenta, vt præcise notat Bal. in d. l. sciant cuncti in. 1. notabili: dicens. Nota quatuor modos probandi maleficium, per testes, per instrumenta, per indicia indubitata, et per argumenta, Quod quartum non dicitur in illo textu, attamen constat ex dictis per Boss. vbi supra. Qui etiam addit alium modum conuincendi delictum, videlicet per viam notorij; quando crimen fuit commissum coram Iudice, & hominibus; quo casu nulla requiruntur probationes: vel quando commissum est coram populo, quo casu huiusmodi notorium probari debet Iudici, vt declarat idem Boss. in tit. Quomodo procedatur in crimine notorio. nu. 7. & 8.

Conuictio fit testibus, vel instrumẽtis. Decius. Bossius. Conuictio fit per indicia indubitata, & per argumẽta. Baldus. Bossius. Bossius.

Tertio obser. est, quod differentia est inter confessum, & conuictum, ita vt statutum loquens in vno non habeat locum

Discrimen est inter confessum, & conuictum.

Decius. Bosſius. *cum in altero, vt inquit Decius.in.d. c. at ſi Clerici, & Boſſ.loco præcitato. nu. 6. Quod tamen inquit eſſe intelligendū: quando quis ſponte prorſus confeſſus fuerit, & non metu probationum: quoniam ſi metu probationum confeſſus fuerit habetur pro conuicto, vt tradit Abbas.*

Abbas.

Probationes in criminalibus debent eſſe luce meridiana clariores.

Quarto obſer.eſt.quod probationes in criminalibus debent eſſe luce meridiana clariores. Allegatur ad hoc.l.ſciant cuncti.C.de probationibus; quæ dum loquitur de conuictione teſtium addit idoneorum, dum vero loquitur de conuictione per inſtrumenta addit apertiſsima, & dum loquitur de conuictione Indiciorū, addit indubitatorum, ac luce meridiana clariorum, quę lex eſt canonizata in.c. ſciant cuncti:2.q. vltima, & in hoc omnes conueniunt, et ratio eſt: quia vbi verſatur maius periculum, ibi cautius eſt agendum.l.1.§.ſed ſi quis.ff. ad Carbo*nia, & non ſolum tractatur de maximo periculo, vbi agitur de vita hominis, ſed etiam, quando agitur de minima pœna corporali, quia cenſetur maior qualibet pœna pecuniaria, & ciuili, vt tradit Boſſius vbi ſupra nu.9. Hinc eſt, quod in criminalibus teſtes debent eſſe omni exceptione maiores, & ita volunt doctores,*

Boſsius.

ctores, vt tradit idem Boss. vbi supra nu. 25. & Clar. q. 66. vers. debent autē esse. Clarus.

Ex quibus infertur primo quod licet in ciuilibus duæ semiplenæ probationes iungantur ad faciendam plenam probationem, in criminalibus tamen: quando essent duæ semipleng probationes diuersi generis, licet ad eundem finem tendentes non iungerentur ad faciendā plenam probationem, nisi adessent etiam aliqua alia adminicula, vt inquit Iason. in. l. admonendi. fol. 25. col. vltima. ff. iureiuran. & Boss. loco supracitato, nu. 23. & Clarus. q. 63. vers. Tuscis. Iaon. Bossius Clarus

Secundo infertur, quod licet in criminalibus fama probet semiplene secundū aliquos (cum tamen magis communis opinio sit, q̄ non probet semiplene; vt late explicat idē Clar. q. 21.) & vnus testis de uisu pariter p̄bet semiplene; nihilominus fama cū vno teste in criminalibus nō p̄bat plene nisi adsint etiā aliquæ coniectura, vel adminicula; et est cōmunis opinio, vt dicit Crotus in tract. de testib. nu. 102 & Clarus. q. 63. in fine, & idem etiam est, quando fama iungitur cū alia semiplena probatione, vt inquit Clar. loco citato, qui inquit hanc esse cōmunē opin. Fama cum vno teste in criminalibus nō facit plenā probationem. Crotus. Clarus.

Est ergo conclusio, quod quando reus

conuincitur testibus idoneis, idest omni exceptione maioribus, & sint saltem duo contestes deponentes de visu de ipso maleficio, debet a Iudice condemnari; & non solum quando deponunt de ipsa re, sed quando etiam omnes testes deponunt super præsumptionibus, & indicijs, posset fieri, vt facerent plenum præiudicium; Quando ita deponerent, vt redderent rem indubitatam: quia etiam ex indicijs indubitatis, & luce meridiana clarioribus, quis damnari posset, vt inquit textus in d.l. sciant cuncti, & aliquando potest esse vnum indicium ita indubitatum, vt solum sufficiat ad condemnationem, vt declarat Arret. in. c. 3. extra de probat. quē sequuntur omnes

Arretinus.

Est autem indicium indubitatum demonstratio rei per signa sufficientia, per quæ animus in aliquo tamquam in existenti quiescit, vt plus inuestigare non curet. l. indicia. C. de rei vindicatio. & ita definit Bal. Indicium autem dubitatum, & semiplenum est præsumptio fortiter mouens animum Iudicis ad credendum, vel non credendum. l. cum probatio. ff. de probat. & ita definit Bal. in d. l. ea quidem. & Carrerius in pract. crim. tract. de Indicijs. §. dubitatum, & semiplenum

Indiciũ indubitatum quid sit.
Baldus.
Carer.

plenum indicium.

Quinto obser. est pro ampliori eorum, quæ dicta sunt intelligentia; quod præsumptio est duplex, alia iuris, & alia hominis, præsumptio iuris similiter est duplex, alia iuris tantum, & alia iuris, & de iure. Præsumptio iuris simplex est cum ius in aliquo facto dubio præsumit, sed non figit tantum pedes, vt super illam, quid statuat; vt est illa præsumptio. Quod semel malus semper præsumitur malus in eodem genere mali. c. semel malus de reg. iur. in. 6. Et illa, quod quilibet præsumitur bonus. c. fi. extra de præsumptio. & c. vnico extra de scrutinio, & illa, quod Quilibet præsumitur innocens. l. absentem. ff. de pœnis & l. qui accusare. C. de edendo. & illa, quod qui in iuuentute fuit continens, & in senectute præsumitur continens. c. cum in iuuentute, extra de præsumpt. & aliæ id genus, quæ in iure sunt innumerabiles. Et contra hanc præsumptionem admittitur probatio in contrarium. vt inquit Glos. in c. Ferrum. 50. d. & probatur in. c. continebatur extra de dispensat. impube. & in. c. proposuisti, extra de probationibus.

Præsũptio est duplex iuris, & hominis.

Præsumptio autem iuris, & de iure est; quando ius præsumit super incerto

ex

ex aliquibus coniecturis in tătum, quod super illo statuit aliquid, ac verisimũ esset. vt in casu. c. is qui ex tra de sponsal. vbi dicitur, quod si quis carnaliter cognouerit sponam de futuro, præsumitur quod secum voluerit contrahere matrimonium per verba de presenti. prout etiam in casu. 1. fin. extra de immunit. eccl. vbi Summus Pontifex præsumit, quod delinquens in ecclesia, delinquat sub spe immunitatis ipsius Ecclesiæ, & disponit, quod nullatenus gaudeat tali priuilegio, & doctores ibi inquiunt hăc esse præsumptionem iuris, & de iure, vt inquit Menoch. lib. 5. præsumptionum præsumptione. 10. Et contra talem præsumptionem non admittitur probatio in contrarium, vt inquit Glos. in. d. c. ferrũ Angelus. Syluest. & Tabien. in suis summis verbo presumptio.

Menoch.

Angelus. Syluef. Tabiena.

Præsumptio hominis est triplex. prima est Temeraria, quæ surgit ex malis hominibus, & ex causis vilibus, & leuibus, & hæc tamquam inualida a iure repellitur. secunda est probabilis siue verisimilis, quæ insurgit ex aliquibus suspicionibus probabilibus, & verisimilibus, & hæc facit semiplenam probationem, vt dicunt Angelus, & Sylues. loco

Præsumptio hominis est triplex.

loco pracitato ; & si quis diffamatus est inducit purgationē canonicā.c. si quis de gradu extra de purgat.Cano.3. est violenta,quæ insurgit ex suspitionibus indubitatis, quę inducunt, & violentant animum ad ita credendum,& iudicandum ; vt in casu.c.afferte gladium ex. de præsumptio.& in.c.litteris,et in.c.sequen.eodem tit.vbi dicitur, quod si quis inuenitur solus cū sola in loco suspecto, & apto ad peccandum, præsumitur culpa carnalis. Angelus Syluest.

Ex his infertur primo,quod quando lex præsumit in causa criminali, & super præsumpto disponit, tunc res non habet dubiū,quod talis præsumptio dicitur violentissima,& quod faciat indiciū indubitatum,propter quod deuenitur ad sententiam etiam capitalissimam .l. ei qui.C. de adulterijs.Et ratio est:quia legi ex tali præsumptione res patet,& ideo etia iudici patere debet.vt declarat Boss. d.tit.de cōuictis n.29.et Cla.q.20.in fin. Bossius

Secūcundo infertur, ꝙ ex solis presūptionibus ꝓbabilibus et vero similib⁹, quę sunt hominis,in criminalibus non potest fieri cōdemnatio,vt claret probat tex. in d.l.sciant cuncti dum requirit indicia indubitata,& præsumptiones indubitabiles

tuntur, probari præsumptionibus, & coniecturis.

Vltimo infertur, quod ex præsumptionibus, & coniecturis, indicijsq; indubitatis proceditur ad condemnationē in pœnis corporalibus leuibus, sed non in capitalibus; vt docet Carer. loco supracitato, Carer. *qui dicit istud tenere plurimos DD. per ipsum relatos. Et similiter etiã in causis criminalibus capitalibus potest sequi cõdemnatio ex indicijs, et præsumptionbus, non quidem ad pœnam ordinariã, sed ad minorē pœnã, vt plene tradit Carer. vbi supra. Et hæc opinio absq; dubio, & scrupulo obseruari debet apud nos religiosos. apud quos pcriminibus nõ imponitur aliqua pena grauis, sed tantummodo flagellationis pœna, vel carceris, vel alterius.*

Quando tamen pœna esset a iure determinata, tunc deueniendo ad cõdemnationem, dicta pœna non minuitur, sed imponitur pœna determinata. l. generaliter in princ. ff. de decurionib. & ita inquit Bal. Baldus. *in. l. fin. in fine. C. de probat. Panor. in. c.* Panor. *accedens extra de Symon. cum aliis relatis per Carer. loco proxime citato. vers. limita tamē. Qui inquit, quod supradicta cõclusio procedit in pœnis arbitrariis, et nõ* Carer. *certis, & limitatis a Iure.*

De Confessis. Cap. 11.

Confessio Reorũ multiplex esse potest.

Confessio Reorum multiplex esse potest: Nam reus, aut confessus est crimen in iudicio, aut extra iudicium. si confessus est extra iudicium, talis cõfessio extra iudicialis nõ sufficit ad plenam probationem delicti, nec per consequens ad condemnationẽ, & hæc est communis opinio omnium Doctorum; bene verum est, quod talis confessio extraiudicialis sufficit ad torturam, vt dictum est supra in c. de indicijs, & in c. de tort.

Si autem reus confitetur in iudicio, distinguendum est etiam, quod aut confessus est coram Iudice incompetenti, aut coram iudice competenti, priori modo eiusmodi confessio non sufficit ad probationem delicti, nec per consequens ad condemnationem: quoniam talis confessio facta coram Iudice incompetenti, nõ habet vim iudicialis confessionis, sed tãtummodo valet, vt extraiudicialis, & hæc est cõmunis opinio, vt tradit Arret. in cons. 26. circa finem, & Clar. q. 55. post principium, bene sufficit ad torturam, vt extraiudicialis, vt dictum est supra in d. c. de Indicijs.

Arret in cons. Clarus.

Si

Si vero confeſsio facta ſit coram Iudice competenti, ſimiliter diſtinguendum eſt, quoniam aut facta fuit in tormentis, aut facta fuit ſponte, & ex libera voluntate; de confeſsione facta in tormẽtis dicetur ſequenti cap. hic autem agendum eſt ſolum de confeſsione libera, & ſponte exhibita, de qua ponitur talis Concluſio.

Quando Reus crimen ſponte confeſſus eſt talis confeſsio contra eum plene probat, poteſtq; & debet ex ea condemnari, & hæc eſt communis ſententia omnium Doctorum, vt atteſtatur Bart. in tract. de quæſtionib. Clarus q. 65. in principio, qui ſubdit hanc concluſionem non eſſe ita intelligendam, quod iudex debeat ſtatim confeſſum condemnare; ſed practica eſt, quod quando reus eſt ſponte confeſſus, Iudex conijciat eum in carcerem, & apud acta prefigat ei terminum ad allegandum quicquid vult ne condemnetur, & ad omnes ſuas defenſiones faciẽdas: Quo elapſo, ſi nihil probat, condemnari poteſt, & hanc practicam ſeruat totus mundus, vt inquit. Salicet. in. l. 2. nu. 7. C. de cuſtodia reorum; quem refert Boſſ. in tit. de confeſsis. nu. 2. & Clarus. q. 66. Qui inquit, quod ita communiter pra-

Confeſsio ſpontanea Rei contra eum plene probat.

Salicetus.

Boſsius.

Clarus.

practicatur: nam multa possunt dici, & allegari, & probari contra propriam cõfessionem, vt tradit idem Clarus q. 55. & infra dicetur, cum agetur de defensionibus reorum. Et boc etiam obseruare debēt Prelati nostri, vt scilicet dicant reis cõfessis priusquã eos cõdemnent, an velint aliquid adducere ad sui defensionem. Nã licet dicat Boss. vbi supra, quod reo confesso non est dandus terminus defensionis, nisi illud petat, nihilominus practica generalis contrarium obseruat, vt inquit Clarus vbi supra, quam seruare etiam debent Iudices Regulares.

Bossius

Confessio vna sponte facta sufficit ad condemnandũ reum.

Sed petes, numquid sufficiat vna confessio ad boc, quod reus possit cõdemnari, an vero plures requirantur? Glos. in l. 1. in Glos. 1. ff. de quæst. tenuit, quod vna cõfessio sponte facta non sufficiat, sed quod requiruntur tres; verum illa Glos. cõmuniter ab omnibus reijcitur, vt inquit Sali. in d. l. 1. n. 2. C. de custodia reorũ. Tu vero distingue, quod duplex est cõfessio vna sponte facta, altera vi, aut metu tormentorũ. Si confessio spõte facta est, Tũc vnica cõfessio iudicialis sufficit ad condẽnãdũ reũ, nec requiritur alia ratificatio cõfitẽtis, nec perseuerantia, & hęc est cõmunis, & quasi õniũ sentẽtia, vt tradit Bru-

Brunus

de

de indi. & tort. fol. 146. nu. 21. & alij. Si vero confessio est facta in tormentis, vel extra, sed metu tormentorũ; tunc non potest ex ea reus condemnari, nisi in illa perseueret, ipsãq; ratificet, vt dicemus infra sequent. capitulo.

Sed quæres iterũ, vtrũ si non præcedat infamia, nec aliqua indicia, & nihilominus reus sponte confiteatur delictũ, nunquid huiusmodi confessio valeat, & sufficiat ad eum condemnandum? Respõdeo quod sic, & ita tenent communiter docto. in c. 1. de accusat. in 6. & notat Petrus de Anchar. in Clem. 1. de homic. & Foller. loco proxime allegato. nu. 68. Petrus de Ancharano. Foller.

Sed circa hanc spontaneã confessionẽ tria obseruanda sunt primũ ꝙ ad hoc, ꝙ confessio præiudicet reo, cõfitenti aliquod delictum oportet, ꝙ constet de ipso delicto iuxta tex. vulgatũ in l. 1. §. itẽ illud. ff. ad Syllaniã. nã vbi nõ aliter apparet de crimine, quã per cõfessionẽ ipsius rei, nõ debet reus ex sola sua confessione condemnari, vt tradit Marsil. in pract. crim. in §. postquam. nu. 48. Boss. tit. de delicto. in 1. & 2. cõcl. & Clar. q. 55. vers. potest etiã cõtra confessionẽ. & latius. q 4. Et ideo si quis cõfiteatur se occidisse aliquẽ hominẽ, & postea piecisse in mare, nõ debet puniri Si de delicto non cõstat confessio non præiudicat Reo. Marsil. Bossius Clarus

Baldus.

nisi constet de corpore mortuo saltem per famam, secundum Bal. in addit. ad spe culat. in tit. de sent. 18. col. in fi. & in l. cũ probat. ff. de probat. in suis addit. Multis autẽ modis potest de delicto cõstare nã si delictum, quod reus confitetur est tale, ꝙ solo animo perfici potest, vt est hæresis, vel similia, cũ tale delictũ uix aliter ꝓbari possit, quam per solam confessionem, sola confessio (modo esset verisimilis) sufficeret. Si vero delictum est ex hisquæ facto committuntur si reus confiteatur in genere aliqua delicta commisisse, puta vnum, aut plura homicida, vel multa furta, non exprimendo in specie, quos homines interfecerit, aut quas res furto subtraxerit, & cui; non potest ex tali confessione condemnari, & hic casus nullam habet difficultatem apud doctores, vt dicit Boss. in d. tit. de delicto. nu. 15. Si verò confiteatur in specie aliquod delictum, puta aliquem certum hominem interfecisse, vel alicui furto certa bona subtraxisse, Tunc est distinguẽdum: quia aut est delictũ facti transeuntis, cuius nulla solent vestigia remanere, vt adulteria, furta, & similia, vbi cum querela partis, vel denunciatione concurrat, etiã confessio rei, vtiq;

Multis modis potest de delicto constare.

Bossius.

confes-

cofeſsio talis erit ſufficiens ad eum condemnandum, atque ita quotidie videmus obſeruari teſte Boſſ. loco ſupracitato, & ſubdit, quod in furto practica eſt, quod ſufficiat querela partis, vbi vero non adſit querela partis, aut aliqua alia informatio, ſola confeſsio non ſufficeret, & ideo Iudices quando fures confitentur coram eis plura ſe alibi feciſſe, & cõmiſsiſſe, debent mittere nuncios ad habẽdum informationem, aliàs ſæpe innocentes condemnarent.

Aut eſt delictum facti permanentis; quod ſcilicet oculis ſubijci poteſt, & cuius remanere ſolent veſtigia, vt ſunt homicidium, incendium, & ſimilia; & tunc niſi per inſpectionem, aut viſitationem factam, vel fiendam per Iudicem, vel curiam appareat delictum eſſe commiſſum, non poterit reus ex ſola confeſsione condemnari; atq; adeo cauti Iudices his caſibus ſolent perquiri facere cadauera eorum, qui dicuntur occiſi, et ea ex humari, & inſpici, an extent veſtigia vulnerum, vt ſæpius ſe in contingentia facti ſeruari vidiſſe narrat Paris de Puteo, de ſindicatu fol. 207. nu. 6. Bene verum eſt, quod ſi confeſsio eſſet de aliquo homine certo, & haberentur in- Paris de Puteo.

formationes, quod homo ille non inuenitur & reus confiteretur illum interfecisse, & apparerent aliqua vestigia, tunc inquit Clarus, forte posset ex ipsa sola cõfessione condemnari, & ponit exemplum cuiusdam Coloni, qui confessus fuerat se occidisse Dominum suum, & proiecisse in lacum Comensẽ: nã licet cadauer ipsius Domini repertũ non fuerit, tamen reperto sanguine in loco designato ab ipsomet colono, vbi dixerat se delictum cõmisisse, fuit ille vltimo suplicio affectus.

Clarus

Secundum obser. est, ꝙ sponte cõfessus potest renunciare defensionibus, & talis renunciatio tenet, & valet secundũ Bal. in .l. Accusationis. in. 1. col. C. de accusat.

Sponte confessus potest renunciare defensionibus.
Baldus

Tertio obser. est, ꝙ sponte confessus, atq; ex ea confessione condemnatus, si postea appellauerit, Iudex nõ tenetur deferre appellationẽ; sed suã sententiã executioni mãdare potest, non obstante tali appellatione, vt est tex. & ibi notat Io: And. in. c. Romana. §. si autem post sent. de appellat. in. 6. & sequitur Bal. in. l. vnica. col. 6. vers. sequitur videre quando cõfessio. C. de cõfessis et ĩ. l. 2. col. 2. c. quorũ appellatio. nõ recipiuntur, & late Carer. in eadem. l. 2. quæ est sua practica. crim. fol. 2. nu. 7. & sequen. cum alijs relatis per Foller.

Sponte confessus appellare non potest.
Ioan. And.
Baldus
Carer.
Foller.

Foller.loco proxime allegato n.66. Quod intelligendum esse dicit, quando cõfessus appellaret; & nullam causam offuscantẽ suã confessionẽ allegaret: nã alias si suã cõfessionẽ erroneam allegaret, vel aliter contra eam diceret, admitteretur appellatio. Ita Foller.in pract.crim.in.1.p. 3.p. sub rubrica, & si confiteatur.nu.17.

Adde quartum, quod confessus delictũ in iudicio, dicitur manifestius, & notorius delinquens, vt dicit tex.in c. cum olim extra de verborum significat. & in c. fin. extra. de cohabit.Cler.& Mulier, cum alijs relatis per Foller. loco præcitato.nu.70. & 75. & nu. sequen. inquit, quod confessio facta in iudicio, habet vim rei iudicatæ, & appellatur plenissima probatio, & in Clericis hoc speciale inducit confessio, vt sine accusatione puniantur, vt tradit Hostien.in.c.2. de confessis. sic intelligendum tex.ibi, quod refert ibi Cardin. Cõfessus delictũ in iudicio dicitur notorius delinquens. Hostien: Cardinal.

De confessione per Tortura. Cap.12.

POST quã reo illata fuerit tortura, si in tormẽtis delictum confiteatur, & post tormenta legitime adhibita confessionẽ ratificet, & in ea perseuerat ante ipsũ iudicem Reus post confessionẽ factam

in tormentis, non est statim condemnandus sed oportet, quod eam ratificet.

iudicem tamquam iudicem potest, & debet condemnari, adeo quod reus post confessionem non est statim condemnandus, sed necesse est quod in ea perseueret, & illã ratificet extra tormenta ad bancum iuris, hoc est ante ipsum Iudicem, tamquam iudicem, & ratio est; quia confessio facta in tormentis est fragilis, & periculosa, quæ sæpius visa est fallax, cum quandoq; visi sint aliqui adeo timidi, vt statim confiteantur omnia, & vera, & falsa doloris impatientia: hoc tamen intelligendum est, quando non adesset confessio extraiudicialis: quando scilicet reus confiteretur in tormentis illud crimen, quod etiam antea extraiudicium cõfessus fuerat: quia tũc non esset necessaria alia perseuerantia, aut ratificatio, sed statim, quod confiteretur in tormentis condemnari posset; vt tradit Imola.in.c.at si Clerici extra. de Iudicijs.& est Glos.in.l.capite quinto .ff.de adulterijs, quam ad hoc allegat Iason in.l.Magistratibus.ff. de Iurisdict. omnium Iudicum, & sequitur Felinus, estq; communis sententia fere omnium doctorum.

Imola.

Iason.

Felinus.

Ratificatio quomodo fieri debeat.

Ratificatio autem non debet statim fieri, quoniam præsumeretur durare ad

bus

huc metus tormentorum, sed est expectādum spacium vnius diei naturalis; vt inquit Clar. vbi supra; & aduerte, quod non sufficit, quod reus tortus tacite perseueret in dicta confessione facta in tormentis non reuocando illam, sed opus est, vt eam ratificet apud acta, & ita obseruat consuetudo, vt tradit Clarus. Clarus.

Nec debet fieri ista ratificatio in carcere; nec in loco, vbi reus tormenta ad torquendum uidere posset; aliter enim diceretur ad huc durare metus tormentorum, sed fieri debet ad bancum iuris, atq; ita in iudicio, vt inquit Clarus; & subdit, quod tutius esset, quod in tali ratificatione, seu perseuerantia adhiberentur testes, quod tamen dicit non obseruari in practica, sed sufficit, quod Iudex faciat scribi in actis, quod reus ita sponte confitetur, & hoc non obstante, quod tortura præcesserit; quia sine testibus statur actis factis per Notarium, vel scribam coram iudice: apud nos obseruatur, quod si frater sciat scribere, se subscribat propria manu: sed tamen tutius, & melius esset, vt adhiberentur testes, saltem vnus vltra scribam, cum nos non habeamus Notarios authenticos.

Obserua etiam, quod quando reus ma-

net

net in carcere ligatus manicis ferreis, vel cõpedibus dicitur torqueri, vt inquit Bal. in. l. 1. C. de custodia reorũ; quem refert, & sequitur Foller. & ideo quando reus teneretur ita ligatus debet solui, & duci extra carcerẽ quãdo confitetur delictũ, ne cõfessio dicatur facta in tormẽtis, vel metu tormẽtorũ. Quæ autẽ dicatur cõfessio metu tormẽtorũ extorta, regulariter relinquitur arbitrio Iudicis, sm̃ Bar. in. l. interposita vers. vlterius nota, C. de Trãsac. Ale. in. l. 1. §. Diuus. ff. de quæst. et Folle. in pra. cri. in 3. p. 3. p. n. 112. tamen vt de hac re detur aliqualis cognitio nota ꝙ quinq; sunt gradus torturæ cõsiderati a doctoribus, vt tradit Clar. q. 64. vers. nunc de gradibus torturæ. primus est minæ de torquendo. secundus cõductio ad locum tormẽtorũ. tertius expoliatio, et ligatio. quartus eleuatio in eculeo; quintus squassatio. Minæ solæ de torquendo siue sint factæ in loco tormentorũ, siue extra, & sic etiã conductio ad locũ tomẽtorũ cũ minis de torquendo est terror leuis, ob quẽ non dicitur cõfessio extorta metu tormentorũ, vt tradit Bart. in l. 1. §. Diuus. ff. de quæst. Sed spoliatio, & ligatio cũ minis de torquendo facit confessionẽ dici extortam metu tormentorum, vt ibi ꝑ eũ, &

Baldus Foller

Bart. Alexan. oller

Grãdus torturæ sunt quinque. Clarus

Bart.

& cũ hac opinione vidẽtur cõcordare omnes DD. vt inquit Boss. in tit. de tor. Foll. loco ꝓxime relato. & Clar. vbi supra, q̃ subdit in vers. seq. Quod si reus detentus in carceribus cõfiteatur crimẽ; nõ ꝑ hoc dicetur cõfessio extorta metu tormentorũ, ex eo solo, ꝙ sit facta in carcere, licet aliqui cõtrariũ teneant: quia aliter omnis cõfessio diceret̃ extorta metu tormẽtorũ, cũ omnes fere, qui cõfitentur delicta commisisse, tempore cõfessionis in carceribus detenti sint, atq; ita per eam destituerentur omnes fere processus criminales.

Bossius
Foller.
Clarus.

Sed qd si reus ductus ad iudicem, vt ratificet suã cõfessionẽ, illã nõ ratificat, sed reuocat, negatq; se cõmisisse delictũ? Dico ꝙ debet denuo torqueri, ad hoc, vt in cõfessione ꝑseuerare cogatur, ita inquit Bar. in l. vnius. §. reus in vlt. verb. ff. de quęst. et hãc opiniõnẽ tenent cõmuniter D D. vt attestatur Care. loco supra ꝓxime citato n. 12. & sequitur Boss. in tit. de Tort. n. 43 & Clar. q. 21. vers. vlterius quæro. Quod intelligẽdũ est, vt. s. possit denuo torqueri tãq̃; si nouũ aliquod indiciũ supuenisset: quia hęc cõfessio facta in tormẽtis inducit semiplenam probationem; Non est autem intelligendum, vt tam diu torquendus sit, donec cõfiteatur, aut in ipsa confessione

Reus tortus non ratificans debet iterum torqueri.
Bart.

Carerius
Bossius
Clarus

fessione perseueret, vt inquit Clarus vbi supra. Quod inquit esse notandum contra eos, qui reum in tormentis confessum die, noctuq; faticantur, donec perseueret: quia non possunt haec facere, & grauiter reprehenduntur a doctoribus.

Reus nō est in infinitū torquendus sed per tres vices tantū

Quinimo si reus iterum positus ad torturam confiteatur, & deinde in ratificatione iterum neget, non est procedendum in infinitum, licet pluries sic confiteretur, & postea negaret; sed sufficeret eum torqueri per tres vices tantum, post quas, si iterum persisteret in negatione, non esset vlterius torquendus, sed relaxandus fideiussoribus, & debet absolui cum clausula rebus sic stantibus, vt tradunt Carer. Clarus, & Bossius locis supracitatis. Et si quaeras, quid vult dicere absoluere rebus sic stantibus, dico quod hoc importat, quod reus non absoluitur definitiue; sed si noua superuenirent indicia, posset iterum procedi contra eum, vt supra dictum est, & ideo inquiunt doctores, ipsum relaxari fideiussoribus, qui se obligant ad iterum illum praesentandum si opus fuerit.

Carerius. Clarus. Bossius.

Et quod dictum est de confessione facta in tormentis, intelligitur etiam de confessione facta metu tormentorum, q. scilicet

ſcilicet non noceat reo confeſſo, niſi fuerit ratificata; vt tradunt communiter doctores; quæ autem ſit confeſsio facta metu tormentorum dictum eſt ſupra. Vnde ſi apud nos reus includeretur in carcere, cum manducatione panis, & aquæ tantum; cum ſine dubio hæc pœna appellari poſsit genus tormenti, ſi eiuſmodi pœna fratri imponeretur ad hunc finem, vt confiteatur delictum, ſi ipſe tunc temporis confiteretur, talis confeſſio non eſſet ſufficiens ad condemnationem, niſi extra tale tormentum, eſſet ratificata.

Hæc omnia, quæ dicta ſunt de confeſſione facta in tormentis, vel metu tormẽtorum, intelligenda ſunt, quando torturam legitima præceſſerunt indicia: cæterum ſi nulla indicia præceſſerunt; & ſine illis reus tortus confeſſus fuerit; Confeſsio illa nihil valet, etiam quod fuerit ratificata ad bancum iuris, ita videtur ſenſiſſe Gloſ. vnica. in. l. quæſtionis habendæ. ff. de quæſt. quam ſequuntur cõmuniter Doctores, vt inquit Foller. in pract. crim. in 3. par. 3. par. nu. 2. & illã dicit ab omnibus celebratã Marſil. conſ. 95. nu. 10. cum pluribus alijs relatis per Carer. in ſua pract. crim. par. 1. fol. 74.

Confeſsio facta in tormentis etiã ratificata, ſi non præceſserũt indicia nulla eſt.

Foller.

Marſil.

Carer.

§. circa

Clarus

§ circa quartũ.n.2.& seq.& per Cla.q. 55.vers.si vero confessio.& procedit conclusio, etiã si confessio millies fuisset ratificata,vt supracitati doctores affirmãt.

Atq;adeo nulla est huiusmodi confessio, quæ non tenet, & si deinde legitima superuenerint indicia;non enim propterea conualidaretur talis confessio,vt inquit Bart.in.l.maritus.ff.de quæst.Clar. & Carer.locis supra citatis etiam, si facta fuerit cũ iuramẽto. ita Marsil. in.l. quæstionis modum.ff.de quæst. & Carer. vbi supra nu.16.etiam si esset de criminibus exceptuatis, vt de crimine hæresis, læsæ maiestatis &c. quoniam in eis etiam indicia requiruntur ad hoc,vt reus torqueri possit,& confessio in tormentis facta valeat.vt per Glos.Cynum,Bal.& Salice.in.l.si quis alicui.C.ad legem Iuliã maiest.cũ alijs pluribus relatis perCare. loco proxime citato.nu.7.& sequen. Nec etiam in casu, quo iudex, vel officialis haberet liberum arbitrium procedendi: nam cum hac sua libertate,non potest torquere reum sine indicijs,vt docent Gandinus in rubr. de quæst. & plene Carerius vbi supra nu.11.& hæc sufficiant de confessione facta in tormentis, vel metu tormentorum.

Bart. Clarus Carerius Marsil.

Cynus Bart. Salicetus.

Gandinus Carerius

De

De quarto substantiali Iudicij. De defensionibus reorum. Cap. I.

ANtequam aggrediar declarationem istius capitis vnum præmittendum esse duxi, quod quidem est, quod cum res agatur inter religiosos, qui quãdo secundum ordinem iuris interrogantur, tenentur cõfiteri delictum; quando illud re vera commiserunt (quamuis etiã, & omnes sæculares eodem modo teneantur) huiusmodi defensiones debent habere locum solummodo in illis casibus, in quibus ipsi fratres iniuste essent conuicti, vel indebite confessi. Non .n. nostræ intentionis est, eas hic describere, vt nocentes, & improbi fratres se tueantur, & pœnas debitas effugiant, sed vt innocentes & probi, se tueri possint, ne iniuste condemnẽtur, & contra regulas iuris. Defensiones in quibus inter Regulares habeat locum.

Dicamus igitur, ꝙ indefensus condẽnari nõ debet nisi fuerit cõtumax, obseruare debent Prælati Iudices, hoc maxime ad essentiã iudicis pertinere. Defensio enim est de iure naturæ & à nemine tolli potest; Propterea ante condemnationem danda est reo capitulorum copia, ex Indefensus condemnari nõ debet nisi fuerit contumax.

dictis testium extracta et indicia apparentia in processu assignari. Debet insuper debitum temporis interuallum ad probationes suas faciendas præfiniri. Item testes ab eo producti sunt fideliter examinandi; & si petat testes contra ipsũ examinatos iterum examinari, iterũ examinandi sunt. Assigandus est insuper ei procurator, siue consiliarius intra ordinẽ tamen si fieri potest, vt se defendere possit; Quod si intra ordinem haberi non posset, non videtur ei denegandus etiã extra ordinẽ alias esset priuare Monacũ defensione sua, quæ nec etiã Diabulo litigãti, & iure naturæ se defendenti deneganda est, vt inquit Abbas. in. c. cum cõtingat. de foro competen. nu. 27.

Abbas.

Reus confessus per errorẽ potest cõfessionẽ reuocare.

Reus igitur, aut est confessus, aut est conuictus; si est confessus per errorem aut in iudicio, aut extra Iudicium; potest reuocare confessionem, & probare errorem, & Iudex tenetur assignare ei terminum competentem, vt dictum fuit supra in. c. de confessis, & probando errorẽ. confessio reuocatur, Arret. in. c. cum de delicti de Accusat.

Arretinus.

Si autem confessio non fuit facta per errorem, sed fuit vera, & est confessio extraiudicialis, vel iudicialis, sed facta

coram

coram iudice incompetenti non erit certe sufficiens ad condemnãdum, sed ad torquendum, sicut dictum est supra; poterit ergo reus tergiuersando se defendere supponendo corpus suum tormentis, sed videat, an sibi expediat animam perdere, esto quod teneatur confiteri crimen, & etiam corpus torqueri.

Si vero confessio facta fuerit metu, aut vi tormentorum (praecedentibus tamen legitimis indicijs, eo quod non potuit sufferre tormenta) debet id probare eo modo, quo potest, & si non poterit probare, suscipiet condemnationem, & poenam patienter pro amore Dei in satisfactionem aliorum peccatorum suorum; dixi praecedentibus legitimis indicijs: quia si talis confesio facta fuisset in tormentis non praecedentibus legitimis indicijs non esset sufficiens ad condemnationem, etiam quod esset ratificata, vt dictum est supra; siue reus esset innocens, siue nocens.

Poterit etiam se defendere reus contra propriam confessionem allegando, quod confessus est sub spe impunitatis: quoniã fuit ei promissa impunitas si confitebatur: nam ista promissio est illi obseruãda, nec per huiusmodi confessionem condẽnari potest, vt cõsuluit Imola cõs. 109. Reus potest se defendere cõtra ꝓpriam confessionem. & quomodo. Imola.

S 2 & hanc

Cagnolus. & hanc dicit esse communem opinionim Cagn.in.l.ea est natura.nu.18.ff.de reg. iur. Quod verum est, quando promittens impunitatem delicti poterat etiam de ipso delicto gratiam, et indulgentiam facere, vt pote Princeps, vel ab eo authoritatem habens, vt apud nos Reuerendiss. Generalis, & prouinciales Ministri: nã ab istis seruãda esset talis promissio impunitatis, turpe est.n.fidẽ fallere, & ita tradunt Boss.tit.de confessis. & Clar. q. 55. Et si ista promissio impunitatis facta reo de iure est seruanda apud iudices sæculares, multo magis seruanda erit apud iudices Regulares, & quod dixi de Prouincialibus intelligas, quando per generales ordinationes non esset sancitum, ꝙ prouinciales nõ possint relaxare pœnas.

Bossius Clarus

Posset etiã reus se defendere contra propriã confessionẽ, si allegaret, ꝙ talis confessio facta fuit super processu formato per iudicem iuris ordine non seruato. dummodo nullitas processus proueniat, ex defectu iurisdictionis: quia tunc cum Iudex non haberet iurisdictionem super reum, talis confessio reo non noceret. ita Clar. vbi supra; secus autem esset si cõfessio emanuit sponte super processu nullo, ex qualibet alia causa: nã tunc posset

Clarus

reus

reus ex illa condemnari, ut docet Innoc. in c. qualit. & quando. 2. ex. de accusat. quam dicit esse communiter approbatã. Alex. in l. Inter stipulantem. §. 1. circa finem. ff. de verb. oblig. & hanc esse communem opinionẽ tam Cano. *quã Legist. docet* Clar. *post alios per eũ relatos. in. d. q. 55. vers. item posset allegare.* Innoc. Alex. Clarus

Posset postremo reus se defendere, allegando, quod talis confessio non fuit absoluta, & pura, sed cũ aliqua qualitate adiecta v. g. si confessus est se occidisse hominẽ, ad suã necessariã defensionem, quo casu nõ posset, nec deberet pro parte acceptari, & ꝑ parte sperni, iuxta doct. Bar. in. l. Aurelius. §. Idẽ quæsiuit. nu. 2. ff. de liberatione lega. Sed ista defensio est periculosa inquit Clar. in. d. q. 55 vers. posset quoq; quoniã huiusmodi confessio potest pro parte acceptari, & pro parte sperni, et habetur perinde, ac si reus cõfessus fuisset simpliciter homicidium sine vlla qualitate, nisi deinde illam probet. atq; adeo dicunt doctores, quod melius est, ꝙ reus qui aliũ ad sui defensionẽ interfecit, neget se homicidiũ cõmisisse, subijciẽdo, & si id feci, feci ad meã defẽsionẽ, quę quidẽ respõsio admittitur, & ꝑ pura negatione habet, vt docet Cla. in. d. q. 55. licet Boss. Bart. Clarus Bossius

in tit.de confessis.nu.36.dicat contrariã opinionem esse communem.

Et hæc, quæ diximus intelligimus de confessione sponte facta; quia si sit sermo de confessione facta in tormentis, vel metu tormentorum præcedentibus legitimis indicijs, cũ nõ sit sufficiens ad cõdemnationem, nisi ratificetur extra tormenta, si eam ratificet, non videtur quod habeat postea quid opponat contra eam. Si vero esset confessio facta in tormentis non præcedentibus legitimis indicijs, & iuris ordine non seruato, cum talis confessio sit ipso iure nulla, non potest confessus ex ea condemnari, etiam quod perseueraret in ea, vt diximus supra, & docet Clar.d.q.55.

Quomodo reus posſit ſe defendere repellendo teſtes. Cap.2.

Reus quomodo ſe defendere poſsit repellendo teſtes.

SI reus est testibus conuictus, poterit se primo defẽdere adducẽdo exceptiones, quæ contra testes opponuntur, de quibus diximus supra in.c. de Testium examine; atq; adeo debet iudex, si reus aliter se defendere non potest nisi contra testes opponendo, dari ipsi reo vnà cum dictis testium, etiam testium nomina ad hoc,

vt

vt posſit illos repellere, aliàs tolleretur reo defenſionis locus, quod eſt contra ius naturæ, & diuinum. ita docet Panor. in .c.olim extra de accuſat.quod grauiſſimis probat rationibus, & habita cauſæ ratione, Idem firmat Hoſtien.quod patere poteſt.ex.c.2.qual.& quando ex. de accuſat.vbi ita legitur. Debet igitur eſſe præſens is, contra quem facienda eſt inquiſitio, niſi ſe per contumaciam abſentauerit, & exponenda ſunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, vt facultatem habeat defendendi ſe ipſum, & non ſolum dicta, ſed etiam nomina ipſa teſtium ſunt ei (vt quid, & a quo ſit dictum appareat) publicanda, nec non exceptiones, & replicationes legitimæ admittendæ, ne per ſuppreſſionem nominũ infamandi, per exceptionum vero excluſionem deponendi falſum audacia præbeatur, hucuſq; textus ille. Exiſtimo ergo nomina teſtium apperienda eſſe reo, quãdo neceſſaria ſunt ad tuendam innocentiam ſuam; & alia via defendere ſe non poſſit. Panorm. Hoſtien.

Secundo poteſt ſe defendere capitulãdo cõtrarium, & probare pro viribus intentionem ſuam, & ſtabitur poſtea teſtibus ſuis, ſi erunt digniores, & veriſimilio-

ra deponent, vel etiam si erunt plures.c. in nostra, extra de test. vbi etiam Glossa & doctores, alias stabitur testibus Accusatoris, seu actoris dignioribus, & veri similiora deponentibus contra reum, & vbi sit paritas, in dubio Iudicandum est pro reo, præualẽtibus eius testibus, vt docet Bos.d.tit.de defens.reorum.num. 7.

Bossius.

Imo amplius, etiam quod præualeant testes Actoris, adhuc pro reo iudicandum esset, vt habetur per Glos.notabilẽ.in.c. Clerici.81.dist.vbi duo laici, qui deponũt ad fauorẽ Rei, præferuntur duobus Clericis, qui stabant pro accusatore, atq; ita qualitas clericatus non tollit reo prærogatiuam absolutionis, et ita inquit Abb. in c.ex litteris, & in.c. ad nostrã. ex. de probat. Bos.loco proxime citato.nu.8.& 9. Qui tamẽ subdit esse in facultate Iudicis etiam in hoc casu magis credere testibus Actoris, exprimẽdo causam maioris credulitatis: & maxime quando attrocitas delicti, qualitas Accusatoris, & natura Testium faceret eum inclinare pro accusatore. Sed pone, ꝙ reus nõ probet plene intẽtionẽ suã, an aliquid operetur hęc imperfecta probatio? Dico, ꝙ quãdo ꝓbationes sunt de directo cõtrariæ, plena probatio Actoris cõfũdit minus plenã ipsius

Abbas.

Bossius.

rei,

rei, secus si inuicē se admittuntur, atq; adeo vbi reus diceret nō occidi, aut furtū non feci, et ita ꝓbaret debilius, nihil facere; sed si diceret occidi, sed id feci ad meā defēsionē, vel vulneraui, verū ipse decessit ex malo regimine, aut diceret rē alienā subtraxi, sed cū volūtate domini, vel quia in extrema necessitate eram constitutus, Tunc vnus Testis integer redderet rem accusatoris, vel Iudicis Inquirentis ita dubiā, ꝙ reus absolueretur, ita Bart. in. l. admonendi. ff. de iureiurando, quem sequitur Iason. in. d. l. admonēdi, cū aliis per eum relatis vide tamē Boss. in. tit. de conuict. nu. 62. & in tit. de defens. nu. 10. Bart. Iason. Bossius.

Tertio potest se defendere reus probando negatiuam coartatam loco, & tempore, vt si dicat delictum hoc nō commisi, quia tali die, et hora præsertim in tali loco erā, quādo .s. testes deponūt ipsā negatiuā, et reddūt rationē, ꝙ nō potuerit esse vel fieri, quia ipsi vidissēt, vel sciuissēt: vel quia tali die nō fuit in eo loco, vbi dicitur cōmissū delictū, sed quod fuit alibi & vt testes concludāt non sufficit, ꝙ dicāt, ꝙ Petrus nō commisit tale delictū tali die, et loco: quia ipsi fuerūt presētes, et tn̄ nō viderūt, nec audierūt illud fieri, sed oportet, ꝙ addāt, ꝙ nō potuisset illud Reus potest se defendere probando negatiuā artatā loco, & tēpore.

committi,

committi, quin ipsi vidissent, vel audiuissent, & quod continue per totum id tempus, de quo deponunt testes accusatoris, ipse fuit in alio loco, alias non concluderent, vt de se patet: quia ipsis non aduertentibus, potuisset illud committere, atq; etiam potuisset ire, & redire, si locus in quo dicitur commissum fuisse delictum parum distaret, ita quod potuisset ire, & redire, secus autem, si tantum distaret, vt nullo modo fieri possset, quod ibi esset, & in loco, quo dicitur commissum delictum per eum à testibus accusatoris.

Quomodo Reus potest se defendere opponendo contra Iudicem. Cap. 3.

Reus potest se defendere opponendo cōtra Iudicem.

PRimo contra Iudicem opponere potest reus capitalem inimicitiam, vt pote quod Iudex sit eius inimicus capitalis, ob aliquam grauem iniuriam receptã. iuxta tex. in princ. c. Veniens. de iuiurando.

Felyn.

Felyn. in. c. repellantur, de accusat. nu. 6. & 1. quia crudelis dicitur, qui famam suam negligit, ideo necessario reputatur inimicus. c. noluit. 12. q. 1. c. non sunt. 11. q. 3.

q.3.Abb.in.c.magnæ n.13.de voto,et voti redemp.quia præciosa res est. Alberi. in authen.testis.col.2.C.de testib.et magnū propterea est damnum,famam suam am mittere.l.infamia.C.de decurion.lib.10. Et licet Iudex se inimicum nō ostendat, sufficit tamen si reus iustam causam ini micitiæ allegauerit, & probauerit. Fe lyn.in.c.cum oportet de accusat. nu. 14. Ias.in.l.appertissimi.C.de Iudicijs.nu.7 & Marsilius in.l.1.§.proterea de quæst. nu.3.& singul.118.incipien.inimicus. Abbas. Felyn. Marsilius.

Secundo si est affinis, vel consanguineus querelantis, aut alias interessati in causa.4.q.8.c.absens. Iudex affinis quærelātis repellitur.

Item si sit excommunicatus.c. ad probandum,de sent.re iudi.c.dilecti filij, de exceptio .c.si vero,de sent. excom.c. cum speciali in fine de appellat. Excommunicatus.

Item si iudex antea ipsum accusauerat de crimine capitali, ex qua oritur capitalis inimicitia. Glos.est in .l. licet. ff. de arb.& in §.Item inimicitiæ in verb. si capitales, Instit.de excus.tut.Abb.& Soncin.in.c.accedens.el.2.vt lite non con test.Quæ conclusio procedit etiam, quando accusatio non est criminis capitalis, prosequendum dumtaxat suam, vel suorum iniuriam.l.1.§.1.& .§.fin.ff. de in*iur.* Abbas.

iur.& §.patitur.Inst.eod.Vnde in communi casu lex accusatorem appellat inimicũ;textus est in.c.1.§. illum ibi, nec inermes inimicis de restit.spol.in.6.& in c.meminimus de accusat.et vbi adest animus offendendi licet sine effectu, præsumitur talis inimicus, accusatione nulla resultante.Io:de Anan.in c.cum. de accus.

Ioan.de Anania. Bart.

Item ex atroci iniuria paratur inimicitia grauissima Bart.in l.3. §. fin.ff. de adim.leg.Itẽ capitalis inimicitia dicitur contracta quotiescunq; offensus directe, vel indirecte se vẽdicaret Lucas de Pẽna in.l.1.col.2.vers.item propter homicidium.C.de his qui se defen.lib.10.adducit Text.q̃ hoc determinat.in.c.fi.de spõs.

Lucas de pẽna.

Item detinens, & detentus in vinculis ad inuicem præsumuntur contrahere inimicitiam.arg.tex.in.l.ipsius.C.familiæ herciscundæ,& ibi Bal.not.11.& late Blanc. in. l.fin. ff. de quęst. nu. 99. Item dicens se inimicum, est inimicus. c.Inquisitionis §.ad hac.vers. aut etiam aduersus eos.de accusat. Item expellens aliquem de suo monasterio pręsumitur odio prosequi ab expulso, & eius inimicus iudicatur, vt Blanc.in d. l. fin. nu. 100.& quia verbis, rebus, & factis, quis propriam voluntatem declarat, vt

Baldus. Blanc.

Blanc.

Blāc.loco citato.n.181.ideo ex minis inimicitia præsumitur.Glos.in.l.licet.ff. de arbit.Bar.in.l.3.§.fi.ff.de adim. leg. Itē ex verbis fit.l.1.& l.Item apud labeonem.§.1.ff. de iniurijs. Item, & litteris.l.vnica.C.de Iniur. & fama libell. & talis iniuria vni facta intelligitur facta etiam omnibus de cognatione.l.1.2. & 3.ff. de lib.caus.l.Sortē.C.de his quibus,vt indig.Floss.in Clemen.31.in verbo quomodolibet de sent. excom. & cognatio vsque ad quartum gradum intelligitur.Bal.in c.Vassallus. idest si de feud.fue.controuer.quem sequitur Fely. in c.cum oporteat.de accusat.num.12. Item inimicus præsumitur, qui non salutat,quem solitus erat salutare.c.si inimicus.93.dist.Lucas de Penna in.l.1.C. de his qui se defen.lib.10.Item non obediens suo superiori inimicus præsumitur.Glos.in.c.si quis Diaconus in verbo & inimicus 50.dist. c. quoniam vetus. 24.q.1.Item Iudex de recenti reconciliatus tamquam suspectus repellitur Ias. in. l. aptissimi. col. 2. in fine C. de Iudicijs.

Blancus
Bart.
Baldus
Felynus
Lucas de pēna.

Reus defendere se potest excipiendo contra delictum, & quomodo Cap. 4.

Reus potest se defẽdere excipiendo contra delictum.

Potest etiam reus se defendere opponẽdo plures exceptiones contra delictum. primo exceptionẽ præscriptionis tẽporis ãnorũ. 20. a die cõmissi criminis: nã eo temporis spatio præscribitur omnis accusatio criminalis. l. quædam. C. de falsis. & Abb. in. c. cum haberet nu. 4. de eo, qui duxit in matrimonium &c. Quod procẽdit dumtaxat, quando agitur ad pœnam corporalem; sed si agatur ad restitutionem interesse alicuius, tunc usq; ad 30. annos durat actio, ut tenet Igneus in. l. in cognitione. ff. ad Syllan. nu. 185.

Abbas.

Igneus.

Cœterum apud nos hæc actio videtur pœnitus extincta propter votum paupertatis. In crimine adulterij quinque ãnorum spatio præscribitur actio. l. mariti. §. hoc quinquennium. ff. ad leg. Iulia. de adult. & stup. In simplicibus fornicationibus spatio annorum trium præscribitur. Grammat. cons. 50. in ciuil. nu. 6.

Grammati.

Secundo opponitur contra delictũ exceptione rei iudicatæ, ut pote, si alias super

per eiſdem fuerit abſolutus, vel condemnatus : nam denuo ſuper eiſdem condemnari non debet.c.de his. de Accuſat. Arret. de maleficijs in verbo ad querellam. nu.9.Nam concluſio eſt communis,quod de his criminibus, de quibus quis ſemel fuit abſolutus non poteſt accuſatio,vel inquiſitio replicari,& ita tenent communiter doctores,vt inquit Cla.q.57.in prin. Arretinus. Clarus.

Et hæc quidẽ cõcluſio de plano procedit, quãdo quis fuit abſolutus eo quod non cõmiſsit delictum : nam eo caſu proculdubio ei competit huiuſmodi exceptio rei iudicatæ.& Foller.in pract.crim.cano.fol. 302.nu.3.inquit,quod hæc eſt vera concl. ab omnibus approbata, tam ſecundum legiſtas, quam ſecundum canoniſtas; ſed ſi fuiſſet abſolutus, eo quod delictum probatum non fuiſſet, Tunc.vtiq; poßet iterum accuſari, & puniri, vt inquit Cla. in.d.q. 57.poſt princ. Foller. Clarus.

Sed pone, quod quis fuit ſimpliciter abſolutus,numquid in dubio cenſebitur abſolutus, eo quia crimen non commiſſerit, an autem quia probatum non fuit? Reſpondet Clarus vbi ſupra vers. Sed hic quæro,quod in dubio ſententia abſolutoria in criminalibus cenſetur lata ex eo, quod non fuit probatum,& inquit,quod Clarus

com-

communiter tenetur. Et ſubdit in vers. habet etiam locum, quod ſupradicta concluſio procedit non ſolum, quando proceſſum fuit ad abſolutionem per viam iuſtitiæ, ſed etiam quando proceſſum fuiſſet per viam diſpenſationis, modo tamē diſpenſatio proceſſerit ab eo, qui habebat poteſtatem diſpenſandi, ita tenet Gloſ. vnica in d. c. de his communiter approbata.

Semel punitus non poteſt amplius puniri. Baldus Paulus de Caſtro.

Sed quid de eo, qui fuit de delicto punitus, poterit ne iterū puniri? Reſpondetur, quod ſi fuit punitus ea pœna, quā requirebat qualitas delicti, nulla eſt difficultas, quod non poteſt amplius contra ipſum procedi. Ita conſuluit Bal. in cōſ. 31. *lib.* 4. *& Paulus de Caſtro. in conſ.* 18. *lib.* 1. *ſed ſi fuit condemnatus minori pœna, quam requirebat qualitas delicti, forte poſſet dubitari; ſed veritas eſt, quod nec iſto caſu poterit iterum puniri, vt docet Clar. in d. q.* 57. *ver. dictum eſt, qui inquit, quod ita quotidie practicatur. ſubdit tamen iſtud procedere niſi ex parte Iudicis, qui minorem pœnam impoſuit interceſsiſſet aliqua fraus, vel colluſio imponendo pœnam leuiorem pro delicto graui; nam eo caſu non obſtante tali punitione, poſſet iterum accuſari, & puniri.*

Clarus.

Poſtremo

Postremo pro hac materia obser. est. quod etiam post sententiã dãnatoriã debẽt Rei audiri, & admitti eorum defensiones, & vbi constiterit de innocentia debet superior supersedere, vt notat Bart. in. l. 1. §. fin. ff. de quæst. Reus etiam post sententiam condemnatorã audiri debet. Brt.

Imo quod plus est, ad defensionem reorum, debet Iudex testes ex officio suo examinare etiam a parte non productos; etiam ipsa parte non instante, nec postulante, secundum Bart. in. d. l. §. fin. de quæst. & in. l. 2. C. de absol. et est optimus tex. in l. si non defendãtur. ff. de pœnis, et in. l. 4. §. hoc autem Iudicium ff. de damno manifesto. ita docet Marsil. in pract. crim. in §. oportune nu. 14. quem refert, & sequitur Foller. loco supra proxime allegato. nempe. in pract. crim. p. 1. 2. par. sub rub. recipiantur defens. Marsil. Foller.

Innocentiæ enim magna est uis, & ideo fauorabilis, vt illius causa multa sint, ac reperiantur sancita, vt pulchre tradit Iacob. Menoch. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 49. Nam vt illa detegatur semper admitti debent probationes. l. si non defendantur. ff. de pœnis. Tradit Iasson in cons. 175. lib. 2. Imo Iudex non debet exequi sententiam aduersus quem deinde innocentem esse Innocentiæ Magna est vis. Iacobus. Menoch. Iason.

Innoc. *intelligit, ita tradit Innoc. in. c. signi ficãtibus in fine extra de purgatione*
Bald. *vulgari. Bal. in. l. vnica. C. de confessis. Huic accedit, quod & si statutum tollit omnes exceptiones, non tamen dicitur reÿcere exceptionem innocentiæ. ita Bal. in. l. 1. §. offilius. ff. ne quis eum, qui in ius vocatus est, vi eximat.*

Innocentia probari potest testibus domesticis. *Habet, & hoc commodum innocentia, quod probari possit testibus domesticis, & sanguine coniunctis. c. tam litteris et c. veniens ex. de test. et. l. 5. §. ad quæstionem. ff. de quæst.*

Innocentię multæ sunt coniecturę. *Multa autem coniecturæ, & præsumptiones ipsius innocentiæ traduntur a doctoribus: quarum nonnullas enumerat Menoch. vbi supra nu. 7.*

Prima coniectura est, quando accusatus fugam facile rapere potuit, & non fu
Alciatus. *git, ita tradit Alciatus Respon. 453. nu.*
Bartolus. *5. post Bart. in. l. si quis fugitiuus. §. 1. ff. de edilitio edicto.*

Secunda, & validior coniectura innocentiæ est, quando accusatus sua ipse sponte iudici se præsentat, ita inquit Ce-
Cepollà. *polla. in cons. 31. nu. 8. in criminalibus,*
Blanc. *Blanc. in pract crim. in. 1. par. defensio-*
Marsil. *nis. nu. 131. Marsil. in pract. crim. in. §. diligenter. nu. 204.*

Tertia

Tertia coniectura innocentiæ supradidictis validior est, quando accusatus sua ipse sponte carcerem ingreditur. Ita tradit Gram.cons.29.nu.32.& cons.61. nu. 4.in criminalibus, & idem quando quæstionibus, & torturæ se subijcit, vt tradit Lucas de Penna in.l.3.vers.107. Grammat.

Lucas de pēna.

Quarta coniectura innocentiæ est, quæ sumitur exculpatione socij criminis, cū moriturus esset, cum & is fuit, qui accusauit, ita inquit Marsil. vbi supra §.restat, & Blanc.præcitato nu.136.quā quidem coniecturam veram esse existimauerunt, nisi pro crimine alia sit coniectura. Marsil. Blancus.

Quinta coniectura innocentiæ est, quando damnatus ad mortem protestatus fuit se innocentem esse, & dum laqueo fuisse tsuspensus, vel gladio percussus, mori non potuit, sed fracto laqueo inculumis cecidit in terram, ita tenet Lucas de penna in.l.1.col.7. vers.sed pone damnatus est aliquis.C. de desertoribus, & occultatoribus.lib.12. Quam sequitur Paris.de puteo de sindicatu in verbo pœna.in.c.an si iudex post mediū. versi si tamen iste. Decius in.l. fauorabiliores in fine.ff.de reg.iur.Et alij relati per Menochium vbi supra.nu.19. qui Lucas de pēna. Paris de puteo. Decius. Menoch.

nu.20.subdit quod istud intelligitur secundum aliquos: quando damnatus iste condemnatus fuisset ex solis coniecturis, & præsumptionibus, quod iure permissum non est. secus si clare constaret de delicto morte digno: nam tunc non præsumitur miraculose, sed per incantationes, & præstigia, iusta doctrinam Bal. in c. Venerabili extra de Testibus.

Baldus

Quæ in delictis prorsus excusent, vel saltem prosint ad minuendum pœnam. Cap. 5.

Delictum multis modis excusari potest vel pœna eius

Dictum est de defensionibus, quæ reis competunt, vt ab accusatione, vel inquisitione contra eos formata absoluātur, videamus nunc breuiter de his, quę ad excusandum delictum, vel ad minuēdam pœnam proponi possunt.

Furor

Dico primo, quod furor, & insania excusat a delicto: nam si delinquens tempore delicti commissi erat furiosus, aut mente captus, non potest propter illud puniri. Textus est in l. infans. ff. ad legem Cornel. de sicarijs. si etiam tempore delicti erat sanæ mentis, & postea est effectus furiosus, vel mente captus, puniri non potest de his, quæ ante furorem perpetrauit

petrauit, ita tenet Bal. in l. furiosum circa finem. C. qui test. facere potest. Quę cōclu. intelligenda est, quod puniri non potest pœna ordinaria, sed bene puniri debet extraordinaria arbitrio iudicis, vt inquit Bal. in d. l. furiosum, cuius opinio communiter probatur, vt inquit Clar. vbi supra. Qui subdit hoc dictum Bar. sibi placere, quando furor super venisset iam perfecto processu suarum defensionum, et non quando superuenisset ante: quia diceretur indefensus condemnari, ex quo semper furiosus pro aasente habetur. Si etiam furiosus effectus est post sententiam condēnatoriam, ita ꝙ iste delinquens perseuerauit sanæ mentis vsq; ad sententiam, & post condemnationem effectus fuerit furiosus, non potest contra eum sententia executioni mandari, vt docet idem Clar. q. 60. vers. sed quaro, & est communis opinio. Baldus Clarus

Dico secūdo, ꝙ ira qnq; delictū excusat, & interdū minime; nā aut ira prouenit ex iusta causa, & tunc non excusat in totum, sed vt delinquēs mitius puniatur, vt in viro occidentē vxorē deprehensam in adulterio. Ira. n. potest dici qdā breuis furor, aut ꝓuenit ex iniusta causa, et tūc in nihilo excusat, et hæc est cōmunis opi. Ira

Ebrietas. *Dico tertio, quod ebrietas excusat a dolo, sed non a culpa; atq; adeo committens delictum tempore, quo est ebrius, puniendus est non pœna ordinaria delicti sed extraordinaria, atque ita tenent cōmuni consensu doctores. Cæterum si sine culpa fuisset factus ebrius, puta si socij ipso inscio sal in vino apposuissent, inquit Clar. ipsum esse a culpa, & a dolo prorsus excusandum.*

Somnium. *Dico quarto, quod si aliquis dormiendo delinquat, puta hominem vulnerauit, vel interfecit excusandus est: quoniam tempore delicti non erat compos mentis, & ita tamquam pro furioso habendus*

Clarus. *est, ita Clar. vbi supra. Quod tamen intelligit, vt locum habeat, quando alias ei dormienti talia euenire non solent, sed si aliquando ei contingere solent. vt s. a lecto surgat, & ensem euaginet, & similia faceret, vt de multis auditur, tunc si ipse non præcauisset claudendo ostium, diceretur esse in culpa, atque adeo deberet pęna extraordinaria puniri. ita Bar.*

Bart. *in. l. penul. ff. ad legem pompeiam de Paricidijs, & est cōmunis opinio, vt inquit Clarus vbi supra.*

Ignoarntia. *Dico quinto, quod Ignorantia constitutionis punientis delictum non excusat*

a delicto

a delicto: nam quando delictum, quod punitur ab ipsa constitutione, vel decreto, est etiam prohibitum de iure communi; eo casu ignorantia constitutionis, vel decreti non excusat, cum etiam deberet puniri secundum dispositionem iuris communis; atq; adeo non est verum, quod qualibet ignorantia etiam iuris excuset a dolo; nec etiam est verum, quod ignorantia constitutionis, vel decreti si est absq; culpa excuset reum ad omnem pœnam euitandam, quando vt dixi delictum, quod punitur constitutione, vel decreto, est etiam probibitum de iure cõmuni. secus esset si tantum puniretur constitutione, vel decreto.

Scias tamen, quod in Iudice, qui tenetur scire leges ignorãtia iuris ciuilis, vel Canonici, vel positiui, licet eum excuset a tanto; numquam tamen excusat a toto, vt communiter dicunt doctores. Caueant ergo, qui quærunt fieri Iudices, et vt plurimum actu collatiuo carent.

Dico sesto, quod pœnitentia in delictis quandoq; delinquentem excusat. pro cuius conclusionis intelligentia obseruandum est: quod aut loquimur de pœnitentia post commissum delictum, & ista non excusat, quin possit delinquens ac- Pœnitentia in delictis.

Clarus *cusari, nec etiã iuuat ad euitandãpœnã. ita Cla.q. 60. aut loquimur de pœnitẽtia ante perpetratũ delictũ, v.g. Quivolebat illud cõmittere, pœnituit, & illud nõ cõ misit, & tunc est distinguendũ: nã si pœ nituit: quia facere non potuit, non excusatur, sed punitur, ac si perfecisset: si vero pœnituit: quia non voluit; tunc non in totum excusatur, sed mitius pu*

Io: Andreas *nitur, ita docet Io: Andr. in. c. Cum Cle rici, extra de iure patronatus, ad quem*

Augus. *omnes recurrunt, vt inquit Aug. ad An gelum de Maleficijs; in verbo, & vestem*

Ioan. de lignano. *cœlestem. nu. 39. Dicit etiam Ioan. de lignano inter cons. crim. diuersorum. cons. 20. nu. 16. lib. 1. quod in hoc resident om-*

Clarus *nes. refert, & sequitur Clarus. loco supra citato. obseruandũ est tñ, quod licet affe ctus, & attentũ, seu conatus addilinquẽ dũ etiã si nõ sequatur effectus puniatur tãq; si ipse effectus secutus fuisset sm̃ iu ris dispositionẽ. l. 1. §. diuus. ff. ad leg. Iul. de sicarijs cum suis similibus, tamen de generali consuetudine non punitur affe ctus, siue conatus, vel attentatum, nisi*

Speculator. *sequatur effectus; pro ut de hac genera- li consuetudine attestatur Specul. in tit.*

Alexan. *de Accusatore. §. 1. nu. 7. in fine. Quem se*

Iason. *quuntur Alex. cons. 15. nu. 2. lib. 1. Ias.*

in. l.

in.l.1.§.fin.in fine ff.quod quisq; iuris. Gand.de Maleficijs. in tit. de rebus non de portandis ad finem.et Arret.in.l.1.§. fin.nu.3.ff.quod quisq;iuris,& conf. 14. nu.3.vbi dicit quod ista consuetudo est approbata per totum mundum. Quod tamen intelligas, quod non punitur affe-ctus, seu conatus ipsa pœna delicti ordinaria,sed bene puniri debet pœna extraordinaria,vt docet Cla.vbi supra;secũdũ-ãtiquos etiã in delictis attrocissimis etiã te de generali cõsuotudine etiã in atrocissimis delictis delictis minus affectus,quũ pœna ordinaria punitur affectus.sed cer ipse effectus,vt docet Marsil.cõs.105.n.1 & alij relati p Cla.vbi supra. Gandinus. Arretinus. Clarus Marsilius.

Vnde pro resolutione obseruandũ est secũdo,q licet ista vltima opinio sit tutior, quia tamen Iudices diuersimode in his euentis procedunt, nã quandoq; puniũt conatũ in attrocissimis pœna ordinaria; quãdoq;vero pœna extraordinaria, posset Iudex adherere cui opinioni voluerit inspecta facti, & psonarũ qualitate, cõsulerẽ tñ vt in mitiorẽ partẽ inclinet.

Verum vbi conatus, seu attentatum, vel minæ punirẽtur a statuto aliqua pœna particulari, debet semper Iudex condemnare reum ipsa pœna statuta.

Quod

Quod intellige cum hoc moderamine, quod quando est puniendus affectus, seu conatus pœna ordinaria, vel quia statutum ita disponit, vel secundum iuris dispositionem in delictis attrocissimis; & in omnem casum, quo aliqua lex puniat expresse solum conatum, etiam non sequuto effectu, semper id erit intelligendum, vt procedat, quando deuentum est ad actum proximum maleficio, & est cõmunis opinio, vt inquit Grammaticus cons.36.nu.19.quem refert, & sequitur Clarus.q.92.in fine.

Grammat. larus.

Credulitas.

Dico settimo, Quod credulitas excusat, quandoq; a delicto, v.g. quis credebat habere iustam causa illud faciendi, vel credebat non esse delictum verum; distinguendum: est quia aut loquimur in delictis, in quibus dolus est de substantia, vt falsum, periurium, & similia, & tunc siue sit iusta causa, siue iniusta excusat: nam videtur cessare animus delinquendi; & de hoc vera est communis opinio, qua tradit quamlibet iustam credulitatem excusare, vt inquit Curtius Iunior.cons.132,nu,1. ac opinionem eorum. qui docent quamlibet causam coloratam, fatuam, & etiam iniustam excusare a delicto, seu dolo, vt non puniatur

Curti us Iunior.

puniatur pœna ordinaria, vt dicit Glos. in.l. Pelagij. in ver. iusta. C. de pelagiarijs, quam dicit esse communiter approbatam Io:de Amicis cons.8.nu.5. & alij multi, quos referunt Carer. in tract. de homic. §.2.n.91 et Cla.q.60.ver.genera. Ioan.de amicis. Carer. Clarus.

Aut loquimur in delictis, in quibus dolus non est de substantia, & tunc si causa est iniusta excusat quidem, sed non a culpa, et ideo punitur pro culpa; non autem pro dolo, sed si causa est iusta excusat a dolo, & à culpa, & ita distingui secūdū omnes attestatur Bal. in. d. l. Pelagij. n.2. C. ad leg. Iul. de Pelagiarijs. Baldus.

Intellige tamen, quod ipsa causa, quę allegatur siue iusta, siue iniusta proban da sit, alias non excusaret, vt tradit Curtius. cōs. 56. quem refert, & sequitur Carer. loco supracitato in fine. & sufficit q sit probata semiplene, vt excuset à dolo, vt per Ioan. de amicis cons.27. & Carer. vbi supra, sufficit etiā, quod probetur per ostensionem coniecturarum, vt inquit Boss. in tit. de decreto Mediol. post nu.19 Curtius. Carerius. Io:de Amicis. Bossius.

Limitatur vero hac conclusio, vt nō procedat, quando quis erraret in iure naturali, vel ciuili notorio: quia tunc causa iniusta nō excusaret, vt declarat Curtius d. cons. vers, quia bene, & Carer. loco Curtius. Carerius.

proxime

proxime citato.

Sunt etiam aliæ causæ, propter quas pœnas remitti, vel minui potest quarum
Tiraquellus *multas copiose, & eleganter recenset Tiraq. in suo tract. de pœnis, & potest poni exemplum si appareat, quod delictum sine dolo commissum fuerit; nam eo casu non potest reus corporaliter puniri, ut dicetur infra in c. de sententijs pœnalibus. item quando delictum commissum fuit extra propositum, & intentionem ipsius*
Bart. *delinquentis: nam & eo casu potest Iudex pœnam minuere secundum Bart. in. l. huid ergo. §. pœna grauior nu. 11. ff.*
Cepolla. *de his, qui notantur infam. & ita dicunt omnes doctores, ut attestatur Cepolla in cons. 36. vers. & postremo. quē refert, &*
Clarus. *sequitur Clar. d. q. 60. vers. sunt autē, & aliæ causæ.*

De pœnis. Cap. 6.

POstquam Iudex diu elaborauit pro inueniendo delicto, de quo reus accusatus, vel inquisitus erat, repertoq; reo culpabili, debet etiam prout iuris erit eum punire; Ideo de pœnis nunc reo infligendis agendum est.

Cum autem Ius Canonicum numquā pro aliquo delicto, vel etiam grauissimo

pœna

pœnam mortis, & sanguinis imponat, vt patet per Glos. 2. q. 3. c. Preuaricator. iure merito, nec apud Monachos, vel Religiosos potest quis puniri pœna mortis, et sanguinis, quantumcumque crimen grauissimum sit, propterea vltra ea, quæ supradiximus de pœnis assignatis perpetratis delictis a Constitutionibus nostris breuiter eas attingam, quæ apud nos fratres min: obser: sunt in frequenti vsu. Nullus apud Regulares puniri debet pœna sanguinis.

Prima pœna est precationum, cum pro aliquo delicto imponitur rosarium persoluēdum, vel septē Psalmos pœnitentiales, vel officium defunctorū, vel quid aliud simile. Precatio.

Secunda est pœna disciplinæ, quā frater facit per se ipsum supra dorsum nudum, per vnum miserere plus, minusuè arbitrio prælati. Disciplina.

Tertia est Ieiunium simplex sed grauior ieiuniū in pane, & vino, & multo grauior, quando imponitur, vt ieiunet, in pane & aqua. Ieiunium.

Quarta pœna est commestio in terra, & grauior quando simul imponitur ieiunium, præsertim in pane, & aqua. Cōmestio in terra.

Quinta est priuatio vocis actiuæ, & passiuæ; p quā nō potest frater eligere aliq; nec ipse eligi ad honores, & dignitates. Priuatio vocis actiuæ, & passiuę.

Sexta

Priuatio officiorum ordinis.

Sesta est priuatio officiorum ordinis. per quam intelligitur non solum priuatio prælationis, sed etiam confessionis, prædicationis, lectionis, definitionis, visitationis, & electionis pro discreto ad caputulum, non tamen vocis actiue in electione eiusdem.

Priuatio actuum legitimorum.

Settima est priuatio actuum legitimorum, per quam non intelligitur priuari executione ordinum, siue voce actiua, aut lectione, siue prædicatione, vel testificatione in iudicio; nisi specialiter exprimatur, sed bene confessione saltem sæcularium; vt patet in Constit. Salam. c. 7. §. declaramus insuper.

Suspensio. Syluest.

Octaua est pœna suspensionis, & si fiat simpliciter sine temporis præfinitione, intelligitur suspensio perpetua. Syluest. in summa, verbo suspensio post nu. 1. vers. quantum verum ad durationem, si autem fiat cum temporis præfinitione, elapso tempore cessat suspensio; potest etiā fieri suspensio ab vno officio tantum, puta prædicationis, vel visitationis, & tūc non extenditur ad alia officia, vt omnes sentiunt.

Probatio caputij.

Nona est delatio probationis caputij, per quam frater redditur inferior omnibus professis sui ordinis, & tractatur

tamquam

tamquam nouitius, vel ſaltem deberet, licet conſuetudo ſit incontrarium.

Decima pœna eſt verberatio, ſeu flagellatio, quam pœnam in clericorum perſonis receptam eſſe tradit textus in c. Cum Beatus.45.diſt.& in.c.fin.35.diſt. & in.c.1.in finalibus verbis extra de Calumniat. In qua tamen pœna imponenda aduertere debent ſemper Iudices Regulares, quod non debet Clericus verberari per laicum etiam de mandata ſuo; alias, & verberans, & ipſe Iudex eſſent excommunicati. Et eſt tex. expreſſus in.c.Vniuerſitatis, extra de ſent. excom. & tradit Glos.in.c.Clericus eod. tit. ſed debet verberari per Miniſtrum eccleſiæ, vt notat. Card. de Turrecremata poſt Hugonem.in.c.illi qui.q.5.& debet fieri citra ſanguinem, hæc tamen pœna non eſt fere amplius in vſu apud nos. Flagellatio

Vndecima pœna eſt exilij, pro qua remittimus Iudices ad Conſtit. Romanas de anno 1603.

Duodecima pena, quæ eſt ſuperioribus, ∴na carceris grauior eſt quæ apud Regulares frequẽtiſſima eſſe ſolet, et etiã apud nos Min.obſer. vt ex lectura cõſtit. noſtarum conſpici poteſt, & hæc pœna imponi poteſt, & temporalis, & perpetua, Pœna carceris.

pro

pro qua etiam remittimus ad Constitu. Salaman.

Damnatio ad triremes.

Decimatertia pœna corporalis omnibus superioribus grauior est pœna damnationis ad Triremes, quæ in facinorosos clericos videtur habere locum propter eorum grauissima scelera. Sed hæc minime debet esse in vsu apud Monacos, & minus, apud nostros fratres minores obseruantes: quam vt plurimum detestantur Bernardiuus Diaz. in pra. cri. cano. c. 135. vers. venit insuper. Et Nauar Cōmentario. 3. de Regularibus. nu. 52. quorum verba placuit hic transcribere.

Bern. Diaz.

Quis enim (inquit Diaz) merito nō iudicabit indecens, sacerdotes Dei, quibus maior dignitas est collata, quam angelis, quantumcunque facinorosos, tam perpetuo, ac infami punitionis generi tradi? Vbi tanta est sceleratorum hominum copia, tantus squallor, tantus denique omnium erumnarum, ac immunditiarum aceruus? Vbi insuper passim damnatos homines, & nudari, & flagella laicorum pati manibus quotidianum est; Nisi in casu, quo post degradationem sacerdos tradendus esset ad vltimum suplicium subeundum curiæ seculari

lari. Et tunc etiam tollerabilius crede- sacerdotem quemquam post traditionem curiæ, turpissimo quouis mortis genere (dum tamen momentaneo) vitam finire; quam ipsum longo vitæ interuallo, cum tot facinorosis hominibus, ac sæpius infidelibus tali quotidiana pœna torqueri. Quod forsitan illius animæ salubrius esset: quia in breui illo vltimo supplicio de commissis dolens deuotius, obidq; securius moreretur. In triremibus autem vitam agendo, non solum de præteritis, non est sperandus dolor, sed deteriores mores ibidem acquisituros, & sic cum illis morituros verisimilius timeri potest hucusq; Diaz.

Nauarrus vero vbi supra (inquit) alienum videri a charitate fraternitatatis, & paternitatis inter regulares habendæ simul; & a consuetudine Sanctorum Augustini, Benedicti, Bernardi, Dominici, Francisci, & aliarum Regularum institutorum, huiusmodi poenas infligere, cum sola eiectione a congregatione videntur fuisse contenti. Hactenus Nauarrus. Nauar.

De pœnis alia explicatio. Cap. 7.

TRIA alia genera pœnarum esse in frequenti vsu, secundum Canonum dispositionem compertissimum est. nimirum excommunicationem, depositionem, & suspensionem. de quibus, quia multum expedit instituto nostro, aliqua verba faciemus, & primo de excommunicatione, quam frequentissimè, & constit. nostræ, & Prælati nostri inferunt, in poenam delictorum perpetratorum, vel perpetrandorum circa quam.

Excommunicatio quãdo requirat trinam monitionẽ.

Obser. est primo, quod licet excommunicatio fieri nõ possit ab homine. nisi precedente trina monitione, vel vna pro tribus, vt est tex. in c. sacro. de sent. excõ. nihilominus quando excõmunicatio imponitur in poenam delicti non requiritur aliqua monitio secundum Abb. in c. repræhen. de appellatio. post Inno. in. c. 1. *de excessib. Prælat. & idem notat.* Card. *in Clem. fin. vers. Quod si, extra de pœnis. Sicut etiam, quando Prælatus prohibet aliquid fieri, sub poena excom. à fratribus, tunc contrafaciendo incurrũt fratres excõ. & nõ est necessaria aliqua monitio, quia ille q cõtrafacit est vere cõ*

Abbas. Innocen. Cardinal.

tumax

tumax, cũ inhibitio fungatur vice monitionis, vt plene docet Syl. in sũma verbo excom. el primo nu. 12. & 13. Qui subdit ex his habetur, quod probibitio alicuius futuri roborata per sententiam, vt si quis fecerit hoc sit ex communicatus, nõ indiget monitione: quia ipsa probibitio est monitio, ita Nau. in man. c. 27. n. 10. Sylues. Nauar.

Secundo obser. est, quod quando Iudex dicit excõmunico te; vel vbicunq; sit mẽtio de excommunicatione intelligi debet de maiori, vt est tex. in. c. si Quem, de sent. excom. Quia verba simpliciter prolata consueuerunt, & debent accipi insignificato consueto, vt in. c. ex litteris de sponsalib. & l. labeo. ff. de supellectili lega. Vnde excommunicatum minori, non dicimus simpliciter, & communiter excommunicatum. Sylues. vbi supra. n. 18. Præ latus quando dicit excommunico te intelligitur de maiori. Sylues.

Tertio obser. est, esse differentiam inter excommunicationem latę sententiæ, & inferendæ: quia prima statim incurritur. secũda autẽ non, nisi feratur: qm̃ est tm̃ cõminatoria: quomodo autẽ cognoscatur esse excõmunicationẽ latæ sententiæ, dico quod Syl. loco supra cit. nu. 21. & 22. & alij summistæ, hoc declarant. quando scilicet adsunt verba hoc importantia, vt si dicatur sit excommunicatus Excommunicationis latę sententiæ, & inferendę differentia. Sylues.

nam tunc ipso iure ligat Cupientes. §. cæterum, & ibi Glos.de elect.in.6. Item cum dicitur decernimus excommunicationi subiacere, & huiusmodi.c. nouit, de his quæ fiunt à Prælatis. Item cum dicitur subiaceat excommunicationi vel habeatur pro excõmunicato tenent cõmuniter DD. q sit excõmunicatio latæ sententiæ; vt notatur in.c.vnico de Iniurijs. lib.6.& est textus.in.c. Si quis suadente diabolo.17.q.9. Quando vero dicitur priuetur communione, vel excommunicetur, est canon ferendæ sententiæ, nisi addatur aliquod verbum ostendens; quod ipso facto incurratur. de quo videnda est Glossa in.c.in pœnis de Reg.iur.in 6.veluti, si addatur ipso iure, ipso facto, vel omnino, vel omnibus modis, vel ex mox vt docet Syluest.vbi supra.

Syluest.

Excõmunicatio maior nemini reseruata a quolibet sacerdote confessario absolui potest.

Quarto obser.est, quod excommunicatio maior quæ nulli reseruata reperitur, a quolibet simplici sacerdote, absolui potest, qui à mortalibus potest absoluere secundũ Inno.& Hostiẽ.in c.Nuper, de sent.excom.& est com.opin. Theol. & & Summist.vt docet Syluest.in verb. excõ.1.notabili.& Nau.in man.c.27.n.39.

Depositio est duplex.

Quoad depositionem.obs.est primo, q duplex est depositio vna verbalis, actualis altera.

altera. Depositio verbalis est perpetua remotio ab altaris ministerio, quando Episcopus pronunciat sententiam contra Clericum, per quam priuat illum ordinibus clericalibus, vt notat Abb. in c. at si clerici de Iudicijs, & depositus simpliciter intelligitur depositus perpetuo, licet non exprimatur, vt patet per Glos. notabilem in c. 1. in Glos. fin. 50. dist. & huius depositionis forma habetur in Pontificali. Abb.

Actualis autem depositio, quæ proprie appellatur degradatio, est quando Clericus non modo priuatur per sententiã, sed etiam actualiter, & personaliter degradatur, exuitur, & spoliatur ordinibus ecclesiasticis iuxta formam traditam in dicto libro Pontificali.

Secundo obser. est, quod depositio non imponitur, nisi pro graui crimine, vt inquit Abb. in c. fin. de celebrat. missarum, quæ autem dicantur grauia crimina, relinquitur arbitrio Iudicis, vt inquit idemmet Abb. Depositio non imponitur nisi pro graui crimine. Abb.

Tertio obser. est, quod depositus ab officio si celebret, priuatur participatione corporis, & sãguinis domini, et pmanet in hac excommunicatione, vsq; ad diẽ vltimũ, ita Depositus ab officio si celebrat priuatur partici

patione corporis & sanguinis domini.

ita vt viaticum tantummodo exitus sui tempore percipiat, vt habetur in.c. Accedens.50.dist.& ibi notat Propositus.

De gradatio pro quibus criminibus fieri debeat Panor.

Quarto obser.est, quod degradatio nō debet fieri nisi pro tribus criminibus secundum Glos.in.c.ad abolendam. de hæreticis primo in crimine hæresis. d. c. ad abolendam. nisi secundum Panor.ad pœnitentiam incontinenti redire voluerit: quia tunc in carcerem detruditur.c. penult.de hæreticis; sed si relabatur, sine audientia traditur curiæ sæculari.c. accusatus, de hereticis in.6.& syluest.verbo degradatio nu.4.

Syluest.

Secundo in falsario litterarum Papæ c.ad falsarium extra de crimine falsi. Tertio cum quis deponitur propter calūniam, quam quis intulit Episcopo suo.c. si quis sacerdotum.11.q.1.Quod Glos.in c.cum non ab homine, de Iudicijs limitat, vt procedat si sit incorrigibilis, quod communiter tamquam mitius approbatur, vt inquit Syluest.loco supracitato.

Hinc infertur, quod extra prædictos tres casus non traditur Clericus curiæ sæculari, secundum prædictam Glos. & est communis opinio, In alijs autem criminibus, quantumcunque grauibus sufficit sola depositio absque degradatione;

ne; & ideo quamuis Clericus commiſſerit crimen enorme,& grauiſsimum,etiã ſi occidiſſet ſummum Pontificem non debet degradari,ſi paratus ſit ſe corrigere, ſed debet detrudi in perpetuum carcerẽ, vel Monaſterium, & eſt communis opinio, vt inquit Boſſ.tit.de foro competenti.nu.136.quem refert Clarus.q.36. Boſsius.

Et quod Clericus non debeat ſtatim tradi curiæ ſæculari, ſed debeat expectari, quod ſit incorrigibilis.dicit Arretinus eſſe communem opinionem,in.d.c.cũ non ab homine.nu.8. Decius.in.d.c. at ſi Clerici.nu.288.Diaz.in pract.crim.cano. cap.50.poſt alios relatos per Clarum q.36.Et licet contrariam, quod ſcilicet Clericus depoſitus tradendus ſit curiæ ſæculari,etiam non expectata incorrigibilitate, propter aliquod enormiſsimũ crimen, puta homicidium proditorium,vel ſimile, tenuerint alij plures dicentes, & ipſi hanc eſſe communem opinionem, & quod ita in practica obſeruatur: Nihilominus ipſe Diaz concludit, quod hęc ſecunda opinio poſſet habere locum ſolũ in Clericis primæ tonſuræ, ſic enormia homicidia perpetrantibus,cum illi non poſsint ſic appellari Chriſti domini. In alijs verò ſacri ordinis Clericis ſacerdoti Arretinus. Decius. Diaz. Clarus.

bus maxime, communem opinionem se quendam censeo, tam & si iustum iudicarem, quod hodie per Conciliũ, aut per Summũ pontificẽ, alioqui grauissimi casus adnoterẽtur, in quibus Clericus etiã sacerdos post degradationẽ traderetur curiæ sæculari, vt saltẽ timore pœnæ aliquorũ insolentia tẽperaretur. Hæc Diax.

Clarus *Clarus vero. dicta. q. 36. Inquit. Ego in huiusmodi casibus enormibus, stante hac veritate opinionum crederem hoc relinquendum esse arbitrio Iudicis Ecclesiastici degradantis, qui secundum qualitatem facti, & personarum dignitatem decerneret, an est tradendus curiæ sæculari, vel non in dubio tamen dicerem, nõ esse faciẽdam traditionem Clerici delinquentis, qui non esset incorrigibilis; nisi natura rei, & circunstantia criminis, aliud suaderet, & hanc sententiam tamquam communem, & regulis iuris consentaneam tenet.*

Couar. *Couar. lib. 2. Resolut. c. 20. post. nu. 7. vers. hinc sane. Hæc Clar.*

Quinto obser. est, quod nõ solũ Clericus in sacris ordinibus cõstitutus est capax sententiæ degradationis, sed etiã cõstitutus in minoribus, vt notat Anton. in. c. at

Clericus in minoribus *si Clerici de Iudicijs sequitur Barbat. in d. c. cum ab homine. eod. tit. imo, & simplex*

plex tonsuratus degradatur, vt docet Bernar. Diaz. c. 132. constitutus est capax degradationis.

Postremo obser. est, quod Clericus depositus dicitur incorrigibilis, si reuertitur ad priora delicta, vel in illis perseuerat, secundum Abb. in. d. c. cum non ab homine. vers. quæro qualiter, & idem est secundum eumdem, si committat alia delicta, & si non sint similia, vel si sint minora, quem sequitur Decius ibidem, & Diaz. c. 131. Diceretur etiam incorrigibilis, si cum detruderetur in Monasteriū ad peragendam pœnitentiam, ea non peracta capit fugam, & occultat se, vel aliter de facto impedit, vt non possit eum Iudex artare, licet non reperiatur in nouo delicto; quia tunc post excommunicationem, & anathema est comprimendus per Iudicē sæcularē, vt per eosdē vbi supra.

Clericus depositus quādo dicatur incorrigibilis. Abbas Decius Diaz.

Quo vero ad suspensionem, quæ est vna de ecclesiasticis cēsuris vt probatur in. c. Quærenti. de verborum significat. per quā interdicitur officium, vel exercitiū cōpetens alicui personæ ecclesiasticæ, quæ interdictio aliqñ fit a iure, & aliquando a persona, prout dicit Glos. in. c. ad reprimendam, de officio delegati, & & in Clem. cupiētes de pœnis, de qua vltima. s. hominis ad præsens nobis est sermo

Suspensio quid sit.

In

Index quæ obſeruare debet in in ferenda pœna ſuſpenſionis.

In qua quidem inferenda Iudex aduertere debet, quod ſi imponit eam in poenã delicti; non eſt neceſſaria monitio; licet alias, quando fertur pro contumacia, nõ debeat fieri ſine monitione, ſicut etiam dictum eſt de excommunicatione, ſecundum Abb. in. c. Repræhenſibilis de appellationibus. & quod propter delictum poſſint inferri ſuſpenſio probant iura. in. c. Cum litteris extra de teſtibus, & in. c. loco. 5. q. 3.

Abbas

Suſpenſio duplex.

Cæterum pro ampliori notitia obſer. eſt primo quod quędam eſt ſuſpenſio, quę fit ab aliquo, qui proprie eſt actus alicuius ordinis, puta à celebratione, ab officio, ab ordine, & huiuſmodi; Quædam ab alijs actibus, qui non pertinent ad aliquem ordinem, puta à prædicatione, confeſsione, lectura, & alijs officijs ordinis. In prima contrafacientes ſunt irregulares, cum videlicet exercent aliquem actum ordinis, vt in. c. 1. de ſent. excom. in 6. & in. c. 1. de ſent. et re Iudicata. in. 6. Si autem dicta ſuſpenſio non ſit circa ea, quæ pertinent ad actum ordinis, ſed circa alia ab ipſis, non eſſent irregulares eam non ſeruantes, ſed alio modo puniri debent. ita tradit Angelus in verbo ſuſpenſio. 3. poſt. nu. 1. & Sylueſ. eodem verbo

Angelus
Sylueſ.

verbo suspensio.q.5.in princ.

Secundo obser. est; quod quædam est suspensio ab actibus ordinum, quæ fit a prælatis, vel a iure, vt modo dictũ fuit, quædam quæ fit à Confessoribus ad certum tempus, vel simpliciter, sed talis non inducit irregularitatem, licet non seruetur secundum Io: And.in.c.15.qui. de sent.excom.in.6.& Angelum vbi supra quia non inuenitur in iure expressum: Nauar.in Manu.c.27.post.nu. 151 vers.Vnde sequitur. Ioan. And. Angelus

Tertio obser.est.quod suspensio multiformiter imponitur, aliquando ab vno ordine tantum, aliquando ab omni; & quando est ab vno, vel a quibusdam tantum, non est suspensus ab alijs non annexis ei, vel eis: & quando fit suspensio ab ordine simpliciter illa intelligitur ab omni ordine; & si sit suspensus ab ordine subdiaconatus intelligitur suspensus ab omnibus superioribus, secus autẽ è contrario, quia suspensus ab ordine sacerdotali, potest exercere officia inferiorum ordinum. Suspensio multi formiter imponitur.

Aliquando fit suspensio a sacramentorum perceptione, & participatione, & tunc suspensus non fit irregularis, licet contrafaciat: quia participare non est ordinis

ordinis, & officij. Si quis autem suspensus est a diuinis officijs, tunc non potest nec officiari, nec cum alijs interesse, seu audire non tamen erit irregularis, si solum intersit vt simplex laicus. Si sit suspensus a prædicatione, non fit irregularis concionando, nec missam celebrando.

Angelus Sylues. Nauar. *Hæc omnia ex Angelo, & Syluest. vbi supra Nauar. tamen. c. 27. post nu. 163. infertur. Tenet quod concionãdo peccat, & fit irregularis, quoniam actus prædicandi lege diuina, vel humana, vel consuetudine, est actus peculiariter Diaconatui deputatus. Vide tamen longam, & bonam distinctionem, quam de suspensione ponunt. Ang. & Syl. vbi supra.*

Et in hac materia animaduertant Iudices, vt in sententia, vel præcepto suspensionis aperte declarent a quibus ordinibus, vel actibus, vel beneficijs, intendant suspendere clericum: quia cum cõstat de voluntate Iudicis illa est seruanda. Diaz. *Ita concludit Diaz. c. 122.*

Quarto obser. est, id quod habetur in Constitutionibus Salaman. c. 7. §. Declaramus item circa suspensionem, excommunicationem, & priuationem, vbi sic dicitur. Declaramus item, quod quando in statutis quibuscumque pena

carceris,

carceris, excommunicationis, suspensionis, & priuationis exprimitur, nolumus fratres ligari ad illas, nisi scienter, & ex deliberatione contrarium facientes; Et vbicunq; taxatur pœna incurrenda ipso facto decernimus, quod in talem poenam non incurritur, nisi post declarationem factam, à Prælato. Prælatus autem non declararet delinquentem commisisse factum pro quo poena ipso facto erat imposita, nisi per rei euidentiam, vel alias legitime de crimine constiterit, post declarationem tamen huiusmodi reus ipso facto in poenam venit impositam, sine noua impositione.

Et §. sequenti declaramus itidem, quod vbicunque in constitutionibus istis, vel alijs in quibbuscunque censura excommunicationis, suspensionis, & similium continetur, vbi est comminatio de futuro, vel latæ sentententiæ, est facienda declaratio, vt in supradicto proximo statuto. Et si ibi non exprimitur à quo imponi, vel infligi debeat, intelligitur ab eo debere infligi, seu declarari, coram quo legitime talis probatur excessus dummodo

ad

ad eumdem pertineat talis excessus, & correctio.

Quinto obser. est, quod suspensio aut est temporalis, aut perpetua temporalis non operatur vltra tempus definitum, & eo elapso tollitur ipso facto, sine alia absolutione secundum Glos. in Clem. 1. in verbo donec de decimis, receptā cōmuniter vt inquit Nau. c. 27. nu. 161. ver. 6. dico, propterea equiparatur depositioni, vt notatur in c. si quis 83. dist. atq; ita suspensio perpetua non debet imponi, nisi pro graui crimine, sicut & depositio, vt inquit Diaz. c. 122.

Nauar.

Diaz.

Violans suspensionem quæ cēsura peccat mortaliter & fit irregularis.

Postremo obser. est, quod violans suspensionem per se sumptam, pro vna specie trium censurarum ecclesiasticarum. peccat mortaliter. arg. c. 2. de maiori, & incurrit irregularitatem, si violat eam exercendo aliquem actum peculiarem, alicuius ordinis siue maioris, siue minoris, vt docet Nauar. vbi supra nu 163.

Nauar.

Dixi aliquem actum peculiarem ordinis, quia si exercet alium etiam ecclesiasticum, & ad diuina officia pertinentem, qualis est psallere etiam in choro cum alijs, canere responsoria mortuorū, vel litanias, baptizare sine solemnitate, vt alius laicus, & alia id genus, quæ non

sunt

ſunt peculiariter deputata alicui ordini non fieret irregularis.

Illa autem dicuntur deputata alicui ordini, quorum ſpecialis poteſtas traditur in ordinatione, vt in presbiterio poteſtas conſecrandi, beptizandi ſolemniter, dicendi collecta in choro. In diaconatu poteſtas canendi ſolemniter Euangelium. In ſubdinconatu canendi ſolemniter epiſtolam, in Accoluto ferendi cereos &c.

Dixi etiam minoris: quia violans, ſolemniter exercendo, actum deputatũ ordini minori, ita incurrit, ſicut exercens deputatum maiori. Secundum Innoc. & communem in.c.fin.extra de exceſsib. Prælatis. Hæc omnia Nauar. loco proxime citato. Qui ſubdit, quod ſæpe repetijt ſolemniter, quia faciens aliter aliquid horum, vt cantans epiſtolã, ferens cereos, vel vrceolos, tamquam alius laicus, non incurrit irregularitatem ſecundum omnes.

Innocen.

Nauar.

De ſententijs pœnalibus Cap. 8.

POSTquam *dictum eſt de pœnis, nunc dicendum eſt de ſententijs pœnalibus nam*

Iudex quæ præ oculos habere de-

beat in pœnis imponẽdis.

nam & in ipsarum impositione multa sunt, quæ iudices præ oculis habere oportet, quæ quidem nos hoc in loco breuiter attingemus. Primum est, vt prælatus imponat pœnas secundum delictorũ grauitatem, ita vt pro mensura delicti, sit & plagarum modus. Pro leuibus criminibus non imponat pœnas graues, nec pro grauibus pœnas leues, sed quantum doli, & malitiæ in crimine esse potuerit intelligere, sic pœna digna puniri nocẽtes debet; vt nec ipsi Rei, qui iustitiæ seueritatem experiuntur de eius excessu iustè conqueri possint, nec alij, qui zelo iustitiæ estuant, tenuitatem poenæ reprehendant.

Debet autem in primis imponere illas poenas, quæ singulis delictis per nostras Constit. ordinatæ sunt, & si nõ adsint aliquæ poenæ per Constit. decretę recurrãt ad eas, quę in Constitut. antiquis Maxime Gulielmi Farinerij ordinatæ sunt; quod si nec illis poenæ statutę sunt, tunc recurrant ad poenas canonicas; videlicet canonum, si nobis conuenire possunt. omnibus autem deficientibus, Prælatus imponet poenas ex arbitrio suo: Nã cum non specifice omnium clericorum excessibus statutę poenæ legãtur, nec etiã

statui

statui possint, tunc inquit In noc. in .c. qualiter, & quando 2. vers. item nota de accusat. procedendum esse de similibus ad similia. Innocen.

Debet tamen Iudex in arbitrandis huiusmodi poenis plura considerare, videlicet delinquentis conditionem, an soleat delicta sepius perpetrare, an casu acciderit, lubensne, an coactus, & lacessitus, & an scandalum ortum fuerit ex delicto; Debet præterea attendere qualitatem loci, vbi delictum commissum fuit, fuerit ne in ecclesia, vel extra, in foro, aut via publica, vel in Domo. Delicti insuper grauitatem, ac diuturnitatem, iniuriæq; illatæ modum, atq; atrocitatem, aut damni dati magnitudinē examinare conueniet. Personæ insuper offensæ qualitates ponderandæ sunt, cum ipsę sint, quæ augere, vel minuere soleant, quodcumq; facinus, videlicet an vilis fuit, an dignitate præditus, an superior, an laicus, vel Clericus, & alia multa quæ considerat Diaz. in sua practica.c.138. Iudex quæ in arbitrandis pœnis considerare debet.

Secundum quod Iudicem scire oportet est quod regulariter in pœnis criminalibus, numquam quis puniri potest corporaliter, nisi dolus interueniat, ita do- Nemo puniri debet pęna corporali, nisi dolus intercesserit.

Bart. *cet Bart. in.l.1.§.1.nu.1.ff.si quis testamen.& est communis sententia Doctorũ,*
Cipolla *ut dicit Cipolla cons.crim.33.col.2.Neq; sufficeret lata culpa, nam in criminalibus lata culpa non æquiparatur dolo, & hanc esse communẽ opinionẽ, in-*
Iason. *quit Iason.in.l.action.nu.23.& 26.ff. de*
Blanc. *in litem iuran.sequitur Blanc.in pract.*
Clarus *crim.cum alijs relatis per Clar.in.q.84. in princ.Qui subdit quod si statutum disponat homicidam esse decapitandum, debet intelligi dummodo homicidium sit cõmissum dolo, non autem culpa.*

Pro culpa vero punitur delictum, quãdo culpa præcessit delictum,& ita dicũt communiter doctores, quos refert Clarus loco citato, sed regulariter pro culpa non solet quis corporaliter puniri; Quę conclusio non solum procedit, quando imponenda esset pœna mortis, vel mutilationis mẽbri, verũ etiã si agitur de imponẽda quacũq; alia pœna corporali sm̃ Glos.in. d. l. actionibus,quam DD.communiter sequũtur vbi supra inquit Cla.

Et regula generalis est, quod dolus non præsumitur.l.dolum. C. de dolo. & l.si creditor.C. de pignoratiua actione, & ibi doctores. & ratio est. Quia quilibet a natura bonus præsumitur.c.1.extra

tra de scrutinio in ord. faciendo. c. dudum. et c. vltimo extra de presumpt. Et hæc præsumptio multo minus locũ habet quand o doli, aut fraudis causa excogitari nonpotest vt respondit Arretinus. cõs. 63. atq; adeo non præsumitur dolus, quãdo dolus ille nullum ei affert lucrum, et commodum ita Bal. cons. 250. nec quando ei resultaret odium, & damnum, vt inquit Creuetta cons. 6. nũ. 22. Neq; præsumitur dolus commissus aduersus hominẽ frugem, & beneuolum, neq; aduersus sanguine conuictum, vt per Creuet. d. cons. 8. nu. 29. & multo minus præsumitur dolus in eo, qui fecit id, ad quod faciẽdum incitabat rumor, & fama, cum fama ipsa à dolo excusare soleat in multis, vt tradit Creuetta. cons. 319. n. 4. et multo minus præsumitur ex qualitate persone, vt in muliere, & rustico, in quibus simplicitas potius præsumitur, quam dolus, vt inquit Decius. cons. 180. Arretinus Baldus Creuetta Creuetta Decius

Fallit tamen hæc regula quando extant coniecturæ, & præsumptiones cõmissi doli: est. n. certũ, dolũ coniecturis, detegi, & probari posse. l. dolũ. C. de dolo, quæ tamẽ præsũptiones debẽt esse vrgẽtes, & cõcludẽtes sm̃ Pau. de Cast. in. d. l. dolũ. C. de dolo. & duas sufficere dixit Dec. in cõs. 34. nu. 4. lib. 3. Paulus à Cas̃tro. Decianus

X 2 *Et*

Et quamuis multæ coniecturæ enumerentur à Menochio, & ab alijs ab eo relatis lib.5.de præsumptionibus. tamen nolui hic ponere nisi illas, quæ ad nos facere & spectare possunt.

Menoch.

Prima coniectura commissi doli est, quando aliquis aliquod graue perpetrauit delictum, vt homicidium &c.non.n. videtur credibile tantum facinus sine dolo esse commissum.

Quæ sint doli coniecturæ.

Secunda est, quando quis mendacium dixit.l.si Quis affirmauerit. §. 1. & .l. quod venditor.

Tertia est, quando quis promissa non seruat, vt inquit tex.in.l.dolus.& in. l. si procuratorem.ff.mandat.§.dolo.

Quarta est, quando quis non facit id quod pro suo officio, & munere tenetur, l.dolus.ff.mandati.et.l.dolo.C.ad leg. falcidiam.

Quinta est, quando quis in contractu secum contrahentem decipit.l.si superstite.§.1.C.de dolo.

Sesta *est, qua lex facit dolum fuisse commissum, est quando quis non obtemperat magistratibus.l.non potest dolo carere.ff.de Reg.iur.*

Septima est, quando quis facit, quod sibi non prodest, & alteri nocet, vt di-

xit

xit Alex.in conſ.174.nu.4.lib.2. Alex.

Octaua eſt, quæ colligitur ex malo effectu conſecuto, vt docuit Bal.in. l. 1. ad fin.c.ſi quis ommiſſa cauſa. Baldus.

Nona eſt, quando quis vſus eſt nimia cautela, & diligentia, atq; ita plus fecit . quam fieri conſueuit.l.ſi quis ſub conditione .ff. de conditione inſtitutionum.

Decima quando quis ſine ſuo commodo, vel alio proprio intereſſe, accuſat aliquem.ita Alex.in d.conſ.174. Alex.

Vndecima eſt quando quis clam, & occulte,facit,quod palam fieri ſolet.l.vltima.ff.de ritu nuptiarum.

Duodecima, & vltima eſt quæ intelligitur ex præcedenti tractatu, ita tradit Creuet.conſ.2.col.2.& Menoch. loco citato.nu.100. Creuetta.

Tertium, quod Iudicem ſcire oportet eſt,quod regulariter plura crimina ſimul concurrentia,omnia puniri debent, ita colligitur ex textu in.l.nūquam plura.ff.de priuatis delictis.Quod limita diſtinguendo aliquos caſus. Quādo plura crimina ſimul concurrunt ſingula puniri debent.

Primus caſus eſt quando quis plura delicta eiuſdem generis commiſsit, puta quia plures percuſsiones vel plura vulnera intulit alicui, & tunc ſi quidem

fecit ex interuallo,omnes fatentur, quod pluribus poenis est puniendus, pro numero percussionum,vel vulnerum illatorũ et ita videtur sensisse Glos.in.l.Nunquã plura,quae in hoc communiter approbatur.Si autem illa inferat eodem tempore licet Glos.videatur tenere,quod vnica tã tum pena puniri debeant,quia non interuenit delictorum separatio;tamen Bart. cõmuniter receptus,in.ea.l. Nũquã plura docet oppositũ nempe quod vulnera eodem tẽpore illata,sint,& debeant pro eorũ numero, puniri,et pena multiplicari. Secundus Casus,est ꝙ quãdo delicta sũt diuersi generis,si cõmmittantur ex interuallo,omnia punienda sunt,si autẽ facta sunt eodem tempore,& ad eumdem finẽ tendant,punitur delinquens solummodo pœna maioris delicti,& potest poni exemplum, quia pro tactu enormi,& inpudico in secundam personã adest vna pœna, pro sollicitatione ad actum carnalem adest alia pœna,& alia grauior pro lapsu carnis in secundã personam , certe si aliquis eodem tempore perpetraret cum aliqua ꝑsona haec tria crimina,non esset puniẽdus his omnibus penis sed solũ pena maioris delicti;quod esset lapsus carnis ; quia pena aliorum duorũ confundũtur,

Bart.

cum

cum poena lapſus carnis, ſed ſi ille perpetraſſet diuerſis tẽporibus, etiã cũ eadẽ perſona, ꝑculdubio puniẽdus eſſet ꝑ omnibus. Poſtremo animaduertere debet Iudex in ſententia condemnatioris ferenda, quod ſæpiſsime contingit, quod in eodem crimine multi interueniunt, qui tamen omnes diuerſis pœnis ſunt puniendi. Poteſt autem imputari quis, aut quod delictum ipſum proprijs manibus commiſsit, aut quod ſciens, & particeps fuerit, aut quod de delicto faciendo tractauerit, aut conſilium, ſeu mandatum dederit, aut auxilium præſtiterit, aut illud poſtea ratum habuerit, & ideo de his omnibus breuiter videndum eſt, quomodo ſinguli puniri debeant, cum ſuper his quotidie in practica diſputari contingat.

Regulariter ſola ſcientia non eſt punibilis.

Dico itaq; primo ꝙ regulariter ſola ſciẽtia non eſt punibilis et maxime in eo, qui nullã facultatem habet probibendi; Fallit in crimine læſæ maieſtatis, nam ſciẽs tractatum proditionis cõtra principẽ .i. circa principis perſonã, vel cõtra eius ſtatũ, puniẽdus eſt pęna mortis; ſi non reuelat ſecundũ cõmuniter DD. in alijs autẽ caſibus etiã ſi ſint cõprehenſi in capite læſæ maieſtatis, nõ eſſet puniẽdus pęna mortis; ſed alia pęna extrardinaria arbitrio eiuſdẽ principis.

Atq; ita à ſimili in Religione, qui ſciret tractatum contra perſonam Generalis, vel contra ſtatum Religionis, & non reuelaret teneretur eadem pœna, qua, & ipſum delictum committens. Et conſequenter frater. qui ſcit alium fratrem committere delictum aliquod, quod vergit in perniciem, vel infamiam Religionis, & illud non denunciat Prælato, vt prouidere poſſit, poteſt puniri, imo debet puniri arbitrio ipſius prælati.

Potens prohibere delictum ſi non prohibet puniendus eſt. Nauar.

Dico ſecundo, quod potens probibere, ne committatur delictum ſi non probibet, neq; iure ciuili, neq; canonico puniendus eſt; niſi in caſu læſæ maieſtatis, vt docet Nauar. in Manu. c. 24. nu. 19. vide ipſum, vbi ponit aliquas limitationes, quas omnino videbis. Ex quibus infero quod Prælatus ſciens patrari delictum contra aliquem ſubditum ſuum, cum teneatur præcepto Iuſtitiæ illum defendere, non reuelans illud, puniri debet in foro exteriori; & è conuerſo ſubditus ſciens parari delictum contra ſuũ Prælatum, & ſuperiorem, & non reuelans puniendus eſſet, eadem pœna delicti; quia ſi limitationibus ſeruatis tenentur ſeculares, multo magis tenentur Religioſi, qui magis tenentur ſe inuicem dili-

diligere, & defendere, quam sæculares.

Dico tertio, quod consentiens in delictum simplici consensu non punitur, secus autem si cousentit per viam authoritatis, & defensionis, & tunc plus puniri debet quam ipse delinquens, quod intelligas de grauibus criminibus; in minoribus enim delictis non maiori, sed tantum pari pęna puniri debet, iuxta regulam, Agentes, & consenttentes &c. quæ intelligi etiam debet, quando consentiens auxilium præstitit exposito ad maleficium committendum ita Clar.q.83.

Consentiẽs in delictum quando puniendus est.

Dico quarto, quod ratificans delictum commissum ex hoc solo, quod ratificauit; si delictum commissum est nomine ratificantis, vel sciens cõmissũ nomine suo ratum habuit, puniri debet eadem poena delicti. Ita Arre.in cons.163.n.3.

Ratificãs cõmissum delictum, quo modo puniri debeat, Arretinus.

Dico quinto, quod qui consilium dedit alicui, vt delinqueret si ille, cui consilium dedit non erat alias delictum ipsum commissurus, puniri debet pari pęna cum delinquente, si vero nihilominus erat patraturus, eo casu consulens non est pari poena puniendus, sed mitiori, & hanc sententiam probant omnes doctores in c.extra de officio delegati. vide Clarum.q.88.cum aliis per eum relatis.

Prębens cõsilium alicui, vt delinquat puniri debet.

Et

Mandãs fieri delictum qua pœna sit puniendus.

Et hæc habent etiam locum in exhortãte.

Dico 6. ꝙ mandans, si mandatũ cadat in delictum puniendus est eadem pœna, qua mãdatarius, qui delictũ cõmisit: ita Bar. i. l. nõ solũ. §. si mãd. n. 19 ff. de iniu.

Bart.

Et nota ꝙ si sit aliquod statutũ, seu lex cadens in personã. v. g. Si quis occiderit, si quis vulnerauit, statutum illud nõ cõprehendit mandãtem; si vero cadat in rẽ ipsam. i. in ipsum maleficium, nimirũ ꝑ homicidio sit pena mortis &c. in hoc casu vtiq; cõprehendit mandantem. ita Bar. in l. sed si vnicus. §. seruus. n. 2. cuius ratio est quia mãdãs non dicitur proprie facere, sed interpretatiue sm̃ Bar. loco citato. Quod intelligas; Nisi statutum receperit interꝑtationẽ a cõsuetudine, ꝙ si statutũ loquatur in personã. s. quicũq; fecerit homicidiũ, etiã mandantem cõprehendat.

Bart.

Et hoc optimum est scire propter constitutiones nostras, quæ cum loquantur personaliter, vt puta frater, qui percusserit, qui vulnerauerit &c. iux. doct. Bar. nõ comprehenderent mandantẽ, vt scilicet puniatur eadẽ pœna, qua puniretur delinquens, sed deberet puniri alia pœna extraordinaria; & ideo considerandum est, an secundum consuetudinem Religionis, in prædictis statutis soliti sint cõprehendi

prabendi etiam mandantes.

Obserua etiam, ꝙ si Io:mandat Petro, vt committat homicidiũ, & Petrus mandat Antonio, secuto homicidio vterq; scilicet Ioannes et Petrus puniendus est, sicut cõmittens homicidiũ. ita Bal. in. l. si ego. ff. Quod ui aut clam, & alÿ quos refert Carrer. in. 2. p. de homicidio. §. circa tertium. Baldus Carer.

Iterum obserua, ꝙ si Paulus mandauit Petro, vt vulneraret Ioan. & Petrus occidit illum, tenetur Paulus de homicidio; Quod intelligas si mãdatum fuit ad vulnerandum. nã vt dici solet vulnera non dantur ad mensuram, ita Clar. q. 89 & Boss. in tit. de mandato ad homic. nu. 10. etiam si Petrus expresse probibuisset ne occideret, quando mandauit, vt percuteret ferro: quoniam protestatio est contraria actui, cum non sit in potestate mandatarÿ seruare fines mandati, maxime cum vnum vulnus, etiam minimũ possit esse mortale. ita Ceppol in cons. cri. 34. & Carrer. loco citato. §. circa tertiũ, & colligi potest per text. in. c. fin. de homicid. in 6. vbi dicitur, quod si quis iubeat aliquem vulnerare, licet expresse probibeat, ne occidat vllatenus, vel membro aliquo mutilet, irregularis efficitur, si mandatarius fines mandati excedens, Clarus Bossius Cepolla Caret.

mutilet,

mutilet, vel occidat, cum mandando in culpa fuerit, & hoc euenire posse debuerit cogitare.

Cæterum si mandatum fuit ad percutiendum alapa, vel baculo, tunc si mandatarius occidet, non tenetur mandans de homicidio: quia facile poterat ille percutere, & non occidere, & ideo puniendus est mandans pœna extraordinaria.

Clarus. *Ita Clarus vbi supra. Qui subdit Idem etiam dicerem si fuit mandatum ad sfrisandum; prout consuluit Decius cons.* Decius *622. Quia iussit fieri actum, ex quo de sui natura non solet sequi mors. Sed quid si mandatum præcessit, sed non fuit secutum delictum vel attentatum, erit ne mandans puniendus ex simplici mandato? dico quod non poena ordinaria, sed bene pena extraordinaria, vt dicit Glos. in.c.de homici.in.6. & Carerius loco proxime citato nu.26.* Carerius

Quod si mandans reuocasset mandatum, non teneretur ad poenã concurrentibus duobus primo quod notificet reuocationem mandaterio: secundo quod notificet ei, qui erat offendendus, vt caueat, alias tenetur. ita Bal.in.l.1.C.de seruis fug. & in l.mandato in fine. C. mandati. Imola in.c.ad audientiam, ex. de hocid. Baldus Imola

eid. cum pluribus alijs relatis per Carrer. loco proxime citato, nu. 17. Qui inquiunt non esse necessarium nominare offendentem, sed tantum monere eum, vt caueat.

Dico septimo, quod auxilium præstãs, si auxilium præstitit ante delictum, vel in ipso delicto est eadem poena, qua principalis puniendus; si vero auxilium, præstitit, post delictum, quod tamen cõmissum est præuio tractatu, & deliberatione, accedente consensu, vel saltem sciẽtia auxiliatoris. puniendus est etiam eadem pœna delinquẽtis: nã licet corpore ipsi delicto, nõ interuenerit animo tamẽ censentur interuenisse præsertim, si illud auxilium erat vsque a principio destinatum. v.g. quia scienter promisit volenti committere delictũ, accomodare æquos, quibus peracto aufugere posset, & huiusmodi. Præstàs auxilium dilinquenti, quando puniẽdus est.

Cęterum si non præcessit aliquis tractatus, vel deliberatio, si auxiliator præbuit causã immediatã delicto, puniri debet eadem poena, si verò non præbuit causam immediatam, tunc punitur mitiori poena, quam ipse principalis delinquens, præsertim si præstitit auxiliũ post commissum delictum: nam reuera pro-

prie loquendo præstans auxilium post cõmissum delictum, non dicitur vere auxiliũ post commissũ delictũ, non dicitur vere auxiliari, vt dicit Bart. in l. 3. §. si quisquam. ff. ad Syllanianum, & est communis opinio, vt testatur Aug. ad Angelum de maleficijs.

Bart.

Augus.

Cogitantes tractatum de maleficio punien di sunt.

Dico octauo cogitantes tractatũ de aliquo vulnerando, vel occidendo, si processerunt ad tractatum cum aliquo de ipso delicto committendo, ita quod tractatus non stetit in meris terminis cogitationis, sed vlterius processit ad tractatum cum alijs, puniuntur, licet non fuerit deuentũ ad aliquem actum, non quidem pœna ordinaria delicti, sed extraordinaria. ita Bar. in l. & si amicis. §. 1. ff. de adulterijs Bal. in. d. leg. si quis, non dicam sapere, cũ alijs relatis per Caren. in pract. crim. de homi. circa tertium de causis excusanti mandantem. nu. 27. si autem ad actũ fuerit peruentũ dicẽdũ est, sicut de cõsulẽte. De affectu autem, conatu, et attentato delinquẽdi, an puniri quis debeat perinde, ac si secutus fuisset effectus, dictũ fuit supra cap. 5.

Bart.
Baldus
Caren.

De sententia definitiua. Cap. 9.

Dictum est de poenis, quæ secundum delictorum qualitatem imponi debent

bent, Nunc de ipsa sententia definitiua breuiter aliqua subÿciemus.

In primis illud supponimus, quod etiã fuit tactum supra in cap. de confessis, & conuictis, scilicet quod numquã reuserit condemnandus, nisi ipse fuerit confessus delictũ, vel legitimis probationibus, fuerit conuictus, & est textus expressus in in Nos quemquam 2. q. 1.

Reus nunquam est condemnãdus, nisi cõfessus, vel conuictus.

Secundo obser. est, quod stante indulto Bonifacÿ VIII. de quo dictũ est supra ꝙ Prælati nostri in puniendis fratrũ criminibus, nõ tenentur obseruare rimulas & apices iuris, quod idẽ importat, ꝙ solẽnitates iuris, et stãte etiã dispositione iuris Põtificÿ in. c. olim, ex. de accus. quod disponit, ꝙ in corrigẽdis delictis Religiosorũ ꝓcedatur de plano, & sine strepitu Iudicÿ. non erit necessarium in proferendis sententÿs obseruare solemnitates, quæ regulariter in proferendis sententÿs de iuris rigore requiruntur.

Quid Prælati ommittere posfint in sentẽtijs ferendis.

Propterea necessarium non erit, quod Iudex ore proprio eam pronunciet, & sedendo pro Tribunali, & non stando, vt inquit tex. in c. fin. extra de sent. & re iudic. 6. valebit etiã si sit lata parte absente, vel præsente, itẽ valebit si sit lata de nocte, & diebus feriatis, & alia huiusmodi

Sed

Sed bene necessarium est, quod reus citetur, vel saltem admoneatur (vt mos est apud nos) si vult aliquid producere ad sui defensionem, cum defensio (vt sæpe dictum est) sit de iure naturæ.

Albericus. *Non est similiter necessarium, vt Iudex exprimat causam, prout inquit Albericus.in.l.properandum.§.illo.nu.34. & sequen.C.de Iudicijs. Quod continue obseruatur de facto quod scilicet inseratur in sententia causa: videlicet quoniã talis accusatus fuit, vel denunciatus, vel inquisitus de tali maleficio, & nobis constat per testes, vel per eius confessionem, quod illud maleficium commisit: Ideo illum condemnamus &c. ista inquam causa non erit necessario exprimenda, prout etiam inquit* Clarus *Clarus.q.93. illam non obseruari in Dominio Mediolanen.*

Sed hic oritur dubium: quia supradictum fuit, quod Iudex debet punire reũ secundum pœnas impositas a constitutionibus, vel à iure communi, quæritur numquid Iudex posit ex causa minuere poenam ordinariam impositam a iure pro aliquo delicto? Respondetur quod sic, siue agatur de poena imposita per ius cõmune, in quo omnes fere doctores conueniunt, vt testatur Decius in.c.de causis.

Iudex potest ex causa minuere pœnã taxatam à lege.

Decius

ſis.nu.18.ex.de officio delegati;ſiue etiam agatur de poena impoſita a ſtatuto, quo caſu,licet aliqui teneant contrarium;magis tamen communis opinio eſt,ꝙ Iudex pęnas,etiã ſtatuarias,poſsit ex cauſa minuere,vt teſtatur Arret.in.c.2.qualit.& quando.nu.34.ex.de accuſat. quẽ refert Couar.lib.2.Reſolu.c.9.nu.8.& Clar. q. 85.vers.vlterius quæro. Arretinus Couar. Clarus

Hęc concluſio tamen duplicem recipit limitationem;vnã,vt procedat ante ſentẽtiam, prout loquitur Gloſ.in.l.quid ergo.§.pœna grauior.ff.de Infamibus. Secus autem poſt ſententiã,vt inquit Clarus loco citato, qui ſubdit quod debẽt cauere Iudices,ne id ſine iuſta cauſa,& à Iure approbata faciant:ne aliquid eis deterius contingat. Nam iudex, qui in cauſis criminalibus, minorẽ pœnam imponit,quam de Iure imponere debeat,efficitur infamis.l.ſeruos.C.ad.legem Iuliam de ui publica atq;adeo debet puniri eadem pœna qua erit puniendus reus,vt colligitur ex textu in.l.3.in fine.C.ne sãctum baptiſma.

Alteram quod Iudex qui minuit pœnam à Iure vel ſtatuto impoſitam, exprimere debet in ſententia cauſã ꝓꝑ quã mouetur ad illam minuendam ; non

quidem in speciali sed erit satis si Iudex dicat, ex iustis causis animum suum mouentibus, id facere, absq; quod causam ipsam in specie exprimat, vt inquit Clarus vbi supra. Ex quibus autem causis Iudex minuere possit pœnam a lege impositam dictum fuit partim supra cap. 5.

Clarus

Obseruandum est etiam circa hanc poenarum impositionem, quod quando delinquens non est capax poenæ imposita a lege pro delicto, tunc potest iudex illam in aliam cõmutare, vt dicunt DD. & testatur Bal. l. in. l. nouerint. nu. 5. C. intra certum tẽpus Annanias. in. c. 1. nu. 2. ex. de Calumniato. quos refert, & sequitur Clar. d. q. 85. vers. vlt.

Iudex potest pœna statuti in aliam commutare, quando delinquẽs nõ est capax tali pœnę

Postremo obser. est, quod vbi agitur de poena imponenda alicuius Constit. oportet quod in illo casu verificentur omnes qualitates in ipsa constitutione positæ, atque expressæ, alias poena non committitur, vt inquit Io: And. c. 1. de homic. in 6. quem ab omnibus approbari inquit Tortus inter Cons. Anto. de Butr. cons. vltimo. nu. 1. Quos refert, & sequitur Clar. d. q. 85. vers. vbi agitur.

Io. And:

Tortus

Clarus

Sed quid si Iudex cõdemnet aliquẽ in minori poena, quam statutum disponat numquid illa sententia erit nulla? Respõdet

det Clarus. q. 93. vers. quæro si Iudex: quod quantum ad summam in qua Iudex excessit dispositionem statuti omnes fatentur quod est nulla: quinimo multi senserunt, quod etiam in totum vitietur, & refert Ioannem de Canemortuo cons. 33. nu. 2. inter cons. crim. diuersorum. lib. 1. qui inquit hanc esse communem opinionem. Io: de Cane mortuo

De Appellationibus. Cap. 10.

QVoniam appellatio defensio quadã est de iure naturæ, ideo nemini est deneganda, & maxime a poenis inflictis pro grauioribus, & grauissimis delictis; nã p leuibus, et grauibus appellare non licet, vt diximus supra; nã a pęnis quę ad correctionem morũ imponuntur, nequaquam datur appellatio, vt patet etiam de iure communi. c. irrefragabili de officio Iud. ordin. & c. cum speciali. in fin. de appellationibus. c. irrepræhensibilis, & c. 2. eodem tit. nisi iudices modum in corrigendo excesserint, vel alias ordinarie processerint: nam tunc datur appellatio, vt tenet Folle. c. 36. de ordine procedendi cõtra Monachos. nu. 22. & 24. Appellatio nõ datur à pœnis quæ ad correctionẽ morum imponuntur. Folles.

Et quod detur in omni casu appellatio inter Regulares notat Nauar. in c. nul- Nauar.

lam.in.q.2.n.51.Commissario 3.de appellationibus Regularibus concessis vel vetitis.vbi efficaciter probat religiosos appellare posse,etiam a sententia lata super correctione.Sed quia satis lata est illa disputatio , satis est, scire quod de iure datur appellatio,& adeo verum est , quod regularibus non probibetur adire Ministrũ vel Generalem loco appellationis , absq;eo quod incidant in pœnã apostasiæ vel in pęnam sacri Concilij Trident.sess. 25.c.4. de Regularibus,et monialibus,vt latissime materiã banc disputat ad partes,& concludit pro appellatione, & recursu Nauar.locis citatis .

Appellatio in omni casu datur inter Regulares.

Cæterum circa banc materiam obs.est primo quod si Reus est plene de ipso delicto conuictus,& illud est etiam sponte cõfessus non potest appellare. Et est textus Clarus in.l.2.C.quorum appellatio non recipitur:quæ non solum babet locum in illis quinq; criminibus exceptis de quibus loquitur illa lex videlicet bomicidij Veneficij,adulterij, maleficij,& vię publicæ,sed generaliter in omnibus alijs delictis,& banc esse cõmunẽ opinionẽ attestatur Imol.in.l.fin.§.Iussus;nu. 8.ff. de appellat.& si talis reus appellauerit,reiicienda est appellatio,neque debet sententia

Reus plene cõuictus & sponte confessius apellare nõ potest.

Imola

tia ab executione suspendi.

Secundo obs. est, quod si reus est confessus tantũ, & non conuictus, si suã confessionẽ non reuocauerit non auditur appellans, textus est in c. Cum speciali. §. porro ex. de appellat. Et hanc sententiam esse communem opinionem, tam de Iure ciuili quam Canonico attestatus Boss. in tit. de appellat. nu. 27. Intelligas tamen, quando reus in appellatione non allegaret causam probabilem contra suam confessionem, quia alias audiretur appellãs & superfedendum esset ab executione, vt dicit Boss. Carrer. & Clarus vbi supra.

Reus qui tantũ confessus est delictũ et non est conuictus si non reuocauit cõfessionẽ appellans non auditur.

Bossius Carer. Clarus

Tertio obser. est. quod si reus est tantummodo conuictus, & non confessus tunc potest appellare: quia conceditur appellatio etiã in causis criminibus tam de iure Ciuil. quã canonic. in l. ciuili. l. legitimat. C. de appel. & in l. addictos. C. de Episcopali audien. de iure autem canon. in c. cum sit Romana. et ibi Dec. ex. de appellat. ꝙ etiã procedit in crimine læsæ maiestatis, vt inquit. Dec. ibi & Boss. tit. de appellationibus in princ.

Reus conuictus tamen & non confessus appellare potest.

Deciu

Bossius

Quarto obser. est, ꝙ appellatio fieri debet a fratribus intra ordinẽ nostrũ, et nõ extra, prout decernunt Const. nostræ, &

Appellatio à fratribus minor. de obs. debet fieri intra ordinem.

Constit. Gregorio XII. in bulla quæ incipit, Q̃m nostro pastorali &c. in qua ponit excommunicationem fratribus nostris qui appellare præsumunt a prælatis ordinis ad tribunalia sæcularia directe, vel indirecte, & insuper priuat illos dignitatibus, officijs, & voce actiua, & passiua, cum perpetua inhabilitate.

Quæ dicantur Tribunalia extra ordinem.

Tribunalia autem illa dicuntur esse extra ordinem, quæ nec nominata, & signata sunt per Regulam, veluti nominantur Tribunal Sanctissimi Domini Papæ. *Protectoris, Generalis, & Prouincialis, quæ dicuntur Tribunalia ordinis. Cætera omnia Tribunalia, dicuntur esse extra ordinem. quamvis auctoritatem habeant à Summo* Pontifice, *cognoscendi etiam causas, & differentias Regularium, siue sint Regum, siue Cardinalium, siue Legatorum, siue Episcoporum, siue Principum, & similium. Existimarem tamen, quod Tribunal Illustrissimæ Congregationis Cardinaliũ deputatorum super causas Regularium, dici debet Tribunal intra ordinẽ, & non extra quoniã Congregatio illa, specialiter instituta fuit a Sixto V. ad hunc effectum, vt cognoscat causas Regularium.*

Reus

Reus an possit fugere ex carcere & vincula rumpere. Cap. 11.

Dico primo ante sententiam fugere posse nisi forte iurauerit se permã surum; est communis sententia Doctorum (vide Couarru. lib. 1. variarum. c. 2. nu. 11.) quam vsus omnium gentium confirmat. Ratio est. quia non conijcitur in carcerem, vt ibi sponte maneat, hoc .n. nemo, vel saltem per pauci facturi sunt sed vt ibi detineatur interim, dum causa eius excutitur, Nec refert quod ex fuga illa Commentariensi damnum obueniat: quia iure suo vtitur, & ille sua negligentiæ id assignet, vt qui non melius illum custodiuit. Hic tamen reus considerare debet, vtrum tanti sua inter sit fugere, vt damnum illud proximi, secundum charitatis legem sit curandum. Reus ante sententiam è carceribus fugere potest. Couar.

Dico secundo. Etiam post sententiam fugere potest, si damnatus sit ad poenam mortis, vel mutilationis, ita D. Thom. 2.2. q. 69. art. 4. & Caiet. ibidem, Sotus lib. 5 de iust. & iur. q. 6. art. 4. & Couar. vbi supra. Ratio est: quia non potest ei Reus etiam post sententiã fugere potest. D. Thom. Caiet. Sotus Couarru.

præcipi cum obligatione, vt cum tanto dã no suo ibi maneat: hoc enim præceptum esset nimis difficile, inhumanũ, et quodã modo superans humanam conditionem. confirmatur ex D. Tho. vbi supra. Quia nemo potest condemnari ad faciendum aliquid, vnde ei mors sequetur, adde, vel aliquod graue corporis damnum: atqui sponte manere in carcere in hoc casu, est aliquid facere, vnde mors, vel graue dã-num sequetur vt inquit D. Tho. ergo &c.

Reus potest licite vincula rumpere, & carcerẽ. Caiet. Sotus Nauar. Henricus Couarru.

Dico tertio. Eum qui potest licite fugere posse etiam vincula rumpere, & carcerem pertundere ita Caiet. *&* Sotus *vbi supra* Nauar. *c. 17. nu. 102. & passim recentiores. licet* Henricus *de Gand. quol. 9. q. 25.* Couar. *lib. 1. variar. c. 2. num. 14. oppositum sentiant, quæ sententia et si probabilis sit, nostra tamen est probabilior, quæ probatur primo quia cui licitus est finis, licita etiam sunt media, ergo cui licita est fuga, licitum est etiã se ad eam expeditum reddere, eiusque impedimenta remouere: Neque hoc est vim inferre potestati publicæ: quia hæc non est in vinculis, & lapidibus, sed in Iudice, & ministris, quibus non licet vim inferre, quando iusta est condemnatio, secus est de vinculis, & carce-*

re,

re; sicut, si quis obijceretur leoni deuorandus, posset pro viribus cõtra eũ tueri. Secundo Reus non tenetur ibi manere, sed Iudicis est curare, vt vi maiore detineatur; ideo enim Catenæ, compedes, numelle sunt ferrea, & carceres firmissimi, alioquin si vinculis stuppeis constrictus esset, non posset ea disrumpere, quod est ridiculum. tertio illud praeceptum oblata occasione euadendi; nimis esset durum, & humanis moribus minime accomodum.

Sed quares, an alij possint reo fugam è carcere consulere, & auxilium ad eam præbere? Dico quod cuicumq; licitum est fugere possunt alij fugam, & vinculorũ ruptionem consulere, modo non sint potestatis publicæ ministri ita Caiet. *& Sot. vbi supra: ratio est: quia quod tibi licitũ est facere, id possum tibi esse suasor, & author, vt facias, nisi ratione officij probibear, quomodo probibetur ministri iustitiæ, qui cũ ex officio teneantur, curare, vt reus detineatur contra iustitiã Reipub. debitam facerent si fugã suaderent.* Licitum est reo fugam cõsulere & auxiliũ præbere. Caiet. Sotus

Dico secundo. Probabile etiã est licitũ esse eisdẽ; captiuo porrigere instrumẽta, quibus vincula incidat, & carcerem effringat, est contra Sotum lib. 5. de Iust. & iur. Sotus

Caiet. *& iur.q.6.art.4. sed ita expresse docent*
Salon. *Caiet.& Michael Salon.2.2.q.69.art.4. probatur primo quia si potes alicui consulere finem; cur non etiam porrigere media necessaria ad illum consequendū, præsertim cum consilium non videatur aliud esse, quam spirituale quoddam instrumentum? Secundo licitum est illi ostendere viam, & modum, quo possit fugere, vt etiam Sotus fatetur (hoc enim ad consilium pertinet) atqui hoc non est minus oppitulari, quam præbere instrumenta. Tertio Nulla est ratio, cur non possim præbere instrumentum ei, qui licite vtatur, nisi ob aliquam peculiarē causam, id mihi sit prohibitum. Neque idest violare publicam custodiā; quia non iuuo effringere, neq; porrigo instrumenta ei, qui iniuste vsurus sit.*

Dices, si quis probaretur instrumenta præbuisse, grauiter puniretur, ergo est peccatum. Respondeo etiam consultor effractionis, & fugæ, & ipse reus fugiens punirentur, atq; adeo, & si culpa non sit consulere, instrumenta præbere, atque etiam fugere, tamen ob bonum Reipub. vt facilius rei possint detineri leges contra consulentes, auxilium præbentes, & fugientes pœnam statuunt: et

tamen hac consulere licet, & fugere, etiã secundum sententiam Soti.

Obserua tamen, quod & si Reo non possit probiberi ne fugiat, ita vt obligetur in conscientia; tamen aliis potest probiberi, ne aut fugam suadeant, aut instrumenta præbeant: non enim alij tantum iuris ad hæc habent, quantum ipse reus; neq; illis hoc præceptum ita est durum, sicut ipsi reo.

Dico tertio. Non tamen possumus iuuare reum effringẽdo exterius carceres, & rumpendo vincula; vt communiter docent omnes doctores. probatur primo. Quia solus reus ad id ius habet, propter maximum incommodum, quod ipsi imminet. Secundo alioquin nihil posset Iudicibus satis esse firmum, & tutum ad custodiam reorum, quod cederet in maximum Reipub. damnum.

Nemo potest iuua e reum effringendo exterius carceres.

Religiosus legitime ad carcerem perpetuum, vel temporalem a suo superiore damnatus, & in eo inclusus an possit absq; peccato fugere. Cap. 12.

PRO *huius difficultatis solutione obser.*

Caiet. *ser. est ex Caiet. 2.2.q.69.art.4. Quod pena in duplici sunt differentia, quædam sunt ad quas non aliter, quis damnatur nisi vt patiatur illatas, vt patet de morte, mutilatione flagellis, tortura, & huiusmodi: non enim damnatur aliquis, vt se occidat, mutilet, torqueatur, sed vt patiatur sibi illata, Quædam vero sunt, ad quas subeundas sic aliquis damnatur, vt ipse cooperetur ad eas, vt patet de exilio, circumscriptione, & pœna pecuniaria, & per consequens etiam pœna carceris. Hoc supposito.*

Pœnæ sunt in duplici differentia.

Dãnatus ad pœnas primi generis potest fugere.

Dico primo, q damnatus ad pœnas primi generis potest fugere: quia non tenetur nisi ad pati, atq; adeo vt superiori capitulo dictum est, Reus ad mortem condemnatus potest a carceribus fugere vincula rumpere, & carceres effringere.

Reus damnatus ad pœnas secundi generis ãte condemnationem, & sententiam non potest ab earũ executione se subtrahere.

Dico secundo, quod dãnatus ad pœnas secundi generis post condemnationem, & sententiam, non licet ab earum executione se subtrahere absq; peccato mortali: nam hæc pœna eam conditionem habet, vt alterius quã puniti executione minime indigeat, atq; adeo is dãnatus censetur ad eã subeũdã ppria cooperatione, ac p inde in animæ suæ Iudicio, eã subire tenetur.

Et certe si sermo sit de pena carceris temporaria

poraria, dãnatus ad temporarium carcerẽ nõ potest fugere, & est cõmunis sententia: quia hæc pœna nõ est ita grauis, quin reus, qui ob sua crimina iuste ad eam est dãnatus, debeat eã sponte subire, sicut soluere mulctã pecuniariã, cõcedere in exiliũ, seruire ad tẽpus in hospitali, manere ad tẽpus conclusus in monasterio, &c.

Si autẽ sit sermo de carcere perpetuo. Caiet. 2. 2. q. 69. art. 4. & Sot. vbi supra. Nauar. in. c. statuimus. 19. q. 3. nu. 65. vbi hãc quæst. disputat. Igna. Lopez in addit. ad pract. cri. Bernar. Diaz. c. 140. vers. sed verũ Clericus Couar. lib. 5. variar. Resol. c. 2. n. 74. putãt reũ nõ posse fugere. atq; ita se respõdisse inquit Nauar. cuidã Religioso, qui venerat Romam, quique ad perpetuum carcerẽ a suo prælato fuerat condemnatus, dicitq; se illi consuluisse, vt statim rediret.

Caiet. Sotus Nauar. Ignatius lopez. Couarru.

Reus damnatus ad perpetuas carceres non potest fugere.

Quæ sententia verissima est, quando iusta est carceris poena, & legitimo ordine seruato fuit imposita (secus si ea pæna iusta fuerit) in foro conscientiæ cam subire tenetur, vt colligitur ex Innoc. in. c. plerumq; de immunitate Ecclesiarum, & D. Thom. in d. quæst. 69. art. 3. & ita concludunt Naua. & Ignat. locis citatis. Qui ambo similiter dicunt, quod

Innocen. D. Thom. Nauar. Ignatius

pradicta conclusio locum non habet cum poena carceris esset iusta sed modus illā exequendi, esset iniustus, & a charitate christiana longe aliens, vt cum quis damnatur ad carcerem perpetuum vel temporalem, sed impius carceris Custos, cibum, vestitum, vel ignem subtrahit, vel in loco subterraneo, & humidissimo, & obscuro inclusum detinet, vel alia facit, ob qua mors iuste timeri possit, tunc enim is fugere poterit, Quod videntur etiam sentire Salon. & Lessius, & affirmātes reum posse fugere ex perpetuo carcere, si Carcer valde grauis esset, Tum quia non tam condemnatur, vt ibi sponte maneat, quam vt detineatur, tum quia nimis graue esset, obligare in conscientia ad sponte manendum, eo in loco, in quo iuste mors timeri posset, & esset euidens spes euadendi. Secus si carcer esset laxus, & commodus.

Salon. Lessius

Idem, & potiori ratione dicendum de damnatis ad triremes non enim damnantur, vt sponte ibi maneant.

De exilio alia est ratio; nam illa poena, non potest executioni mandari, nisi spontanea actione rei; si tamen exilium esset grauissimum, forte non esset illicitum fugere.

De

De poena seruitutis videtur eadem ratio, atque de carcere perpetuo, itaq; si seruitus esset valde dura, posset fugere, secus si esset tollerabilis. Salon tamen generatim tenet damnatum ad seruitutem, absolute posse fugere, sicut seruos bello raptos: quod non videtur improbabile, præsertim cum seruitus sit mors ciuilis.

Sed quæres an Religiosus ob aliquod crimen legitime a suo prælato in carcere detentus, sed non ad carcerem damnatus posit ante condemnationem licite fugere? Respondetur, quod licet Clericus sæcularis nulla violentia custodibus facta ante condemnationem posit a carcere fugere. Religiosus tamen a suo prælato in carcerem sui Monasterij coniectus non potest etiam ante condemnationem ab eo fugere, vt singulariter tradit Nauar.in.d.c.statuimus.num. 64. vers. Quinto infertur.quem refert et sequitur Ignatius Lopez loco proxime citato, & rationem diuersitatis eam esse tradunt: quia Religiosus virtute solemnis voti obedientiæ, tenetur obedire prælato præcipienti secundum regulam, & illi accessoria.c.quorumdam,& c.si Religiosus. de elect.lib.6.& ideo tenetur manere in ea parte monasterij, in qua Prælatus

Clericus secularis nulla uiolentia custodibus facta ante condemnatione potest licite à carceribus fugere secus Religiosus regularis. Nauar. Ignatius

Caiet. *tus ei manere præceperit. Quod aperte insinuat* Caiet. *in d. q. 69. art. 4. in responsione ad secundam conclusionem his verbis; Religiosi qui libertati sui motus pro gressu extra claustra se priuarunt supponentes se per tria vota prælatis suis, quacumq; causa a prælatis suis detineantur non possunt licite extra præfixos sibi terminos exire, cum nec exire possint non detenti clausuram sine licentia prælati.*

Nauar. *Verum tamẽ nolo prætermittere, ꝙ tradit Naua. in. d. c. statuimus. n. 64. ver. 4. infertur Quod .s. Religiosus damnatus ad perpetuum carcerem, & ab eo fugiens non est excommunicatus eo solo, quod sine habitu sui ordinis incedat quia per eamdem sententiam, qua fuit damnatus ad perpetuum carcerem, fuit etiã denudatus habitu sui ordinis, & iussus indui, & indutus abire habitu clerici sæcularis, atq; ita non tenetur, nec potest illum iuste deferre, cum teneatur pati illam poenam denudationis habitus religionis, & delationis habitus sæcularis per prædicta.*

Et bene dixit ea solo quod sine habitu sui ordinis incedat; quia & si ex hoc non incurreret excommunicationem, esset tamen excommunicatus: quia a Religione

ne apostataret; iusta Constit. nostras in quibus cauetur, incurrere excommunicationem quemcunq; fratrem, qui a Religione apostatauerit, & vagauerit, vel cum habitu vel sine habitu.

De purgatione Canonica. Cap. 13.

TAnta erat in illis priscis Ecclesiæ Catholicæ temporibus satis patribus honestatis cura, vt ne dum in Clericis aperta crimina nõ tollerabãt, sed neq; suspicionem, seu infamiã criminis, sustinere volebant. Vnde sicut sacris sanctionibus delinquentibus, quorũ crimina ꝓbari poterãt, pœnas statuerunt, sic illis cõtra quos infamia, aut graue scãdalũ, seu vehemẽs suspicio suggerebat, purgationẽ canonicã indicẽdam decreuerunt, de qua habetur toto tit. de purgatione Canonica.

Et licet hęc purgatio Canonica parum sit in vsu his temporibus apud Ecclesiasticos Iudices, vt inquit Diaz in sua pract. crim. cano. c. 141. in fine. Nam si adsunt indicia sufficientia ad torturam torquetur Clericus, si autem non adsint liberatur, nihilominus ne huic instituto nostro aliquid desit, operepretiũ fore duxi, si de illa aliqua verba faceremus. Purgatio Canonica parum est in vsu his temporibus. Diaz.

Præsertim cum ea in dicta sit non solum clericis sæcularibus, sed etiam Regularibus, vt inquit textus in.c.Moniales, & ibi doctores extra de purgatione Canonica. Si ita quæ casus foret; vt quis notatus infamia ad inquisitionem subijciatur, ex qua nihil certi habeatur, ita vt non possit, nec mereatur torqueri, tunc purgatio est habenda, & à Prelato ipsi inquisito indicenda.

Purgationis Canonicę varię definitiones. Hostien.

Huius autem purgationis canonicæ definitiones varias ponit Hostien. in sua summa, in tit. de purgat.cano. c. 1. quæ apud ipsum videri possunt. Et breuiter Purgatio canonica nõ est aliud, quã probæ æstimationis ob impositũ crimen commaculatæ ad satisfaciendum, & suspicionem funditus tollendam legitima probatio; quæ quidem purgacio arbitrio iudicis est relicta, idest vt arbitretur, quãdo eam indicere habeat.c.significasti ex. de adulter.& .c.inquisitionis.§.quæsiuisti extra de accusat.& Bernard.Diaz in pract.c.140.

Forma purgationis Canonicæ.

Eius autem forma est.quod reus iuret coram Iudice se non commisisse delictũ illud, de quo fuit infamatus, & inquisitus.c.Quoties extra de Purgat.Cano. & adducet testes compurgatores, qui & ipsi iurabunt

iurabunt (non quod ipse reus non commisit delictum) sed quod ipsi credunt eum verum iurasse, vt inquit tex. in. d. c. quoties in fine. et in. c. de testibus eodem tit. Isti autem conpurgatores, debent esse fide catholici; vita purgati, & qui conuersationem clerici purgandi nõ tam moderno tẽpore quam transacto nouerint, vt. in. c. Inter sollicitudines, extra de purgat. cano. & hic compurgatores si fieri potest, erunt eiusdem ordinis, & dignitatis, vt reus, vel superioris. Vt si purgandus sit Guardianus, compurgatores sint & ipsi Guardiani, vel superiores, vt in d. c. quoties. & in. c. inter solicitudines. Compurgatores quales esse debeant.

Horum autem compurgatorum numerus apud Doctores videbatur definitus: nam pro Episcopo 12. pro Sacerdote sex admittebantur. Verum modo, vt refert Hostien. id totum in iudicis arbitrio collocatum est de hac purgatione canonica vide plura in Diaz in pract. c. 140. & in Syluest. in verbo purgatio. Compurgatorũ numerus. Hostien. Diaz. Syluest.

Tertia pars principalis in qua traditur formula procedendi.

LICET *ex discursu eorum, quæ supra tractata fuerunt, haberi, &*

 colligi

colligi possit, modus, & ordo, qui venit seruandus in processu causarum attamē vt breuis, & certior methodus habeatur, libuit seriem ipsius modi procedendi stri ctim faciliori cuiuslibet cognitione describere.

De modo procedendi in accusatione. Cap. I.

CVM Prælato processu formare contigerit eligat primo fratrem secretū qui loco scribæ deseruiat, quomodo tamē ad delictum mutare poterit. Deinde quia scriptores nostri non sunt illius publicæ authoritatis, cuius sunt Tabelliones seu Notarij, optime consultum erit, vt prælatus in testibus, & Reo examinandis assumat duos Patres *graues, qui testiū examini, & Rei constituto assistant, & subscribant. iuxta decretum Constit. Neapolit. & Roman.*

Postq; igitur incohoatum fuit Iudiciū ꝑ accusationē, sic processus incipiēdus est.

Coram vobis. R. P. Generali, vel Prouinciali, vel si Iudex delegatus fuerit.

Formula accusationis. *Coram vobis Iudici delegato, ex commissione* R. P. *Generalis, vel Prouincialis (& forma commissionis describatur in principio processus quod semper esse ob seruandum*

seruandum animaduerte, vbi contingit Iudicem esse delegatum)

Cõparuit.F.N.de N.et accusationẽ vel q̃relã exposuit,aduer. Fr.N.his verbis

In nomine domini Amen.die 20.Mensis &c.1608.In loco N.Ego frater N. de sero,& propono coram vobis R.P. Generali, vel Prouinciali contra Fratrẽ. N. de N.nõ animo calũniãdi,sed mea iura, vel commune bonum tuendi,qualiter supradictus Fr. N. de N. tali die Mensis 1608 in tali loco &c.baculo, vel cultro me aggressus est,vel me percussit,vel furtum commisit &c.quod sub poena talionis probare polliceor, atq; prosequi vsq; ad finem; & peto, vt supradictus Fr.N. de N.secundum iura puniatur datũ in conuentu N.&c.

Alia formula libelli, accusatorijs.

Vel si formari potest libellus accusatorius.Conqueritur apud nos R.P.Visitatorẽ.Fr.N.de N.ꝙ ãno,mẽse,et die tali. Fr.N.de N.ausus fuit infrascripta delicta committere,videlicet &c. Et ideo ne de tanto scelere se gloriari valeat, receptis testibus infra nominatis, vel descriptis inuentaq;veritate cõtentorũ petit ipsum puniri iuxta formã Regulæ, traditionẽ patrum, ac dispositionem iuris, vt eius pœna cęteris transeat in exẽplũ. Datũ in loco &c.

Deinde deponat capitula super quæ petit Accusator subscriptos testes interrogari, & examinari videlicet.

Primo quod frater N. frequenter mihi minatus est, atq; verberibus afficere me velle dixit.

Secundo quod tali die, & hora iussus est cum baculo, vel cultro.

Tertio quod clamore, exorto visus est aufugere.

Quarto quod fama publica est in monasterio, quod ipse me percussit, & similia. Testes examinãdi ꝑpositi ab accusatore Fr. N. super 1. Fr. N. 2. Fr. N. super 2. & 3. Fr. N. super 4. Fr. N. super 1. & 3. Fr. N. super omnibus. Hoc peracto datur iuramentum accusatori, quod nõ animo calumniandi, sed sua iura, vel bonũ cõmune defendendi, & quod perseuerabit vsq; in finẽ sub hac forma.

Datur accusatori Iuramentum.

Formula Iuramenti Accusatori.

Qui delato ei iuramento de &c. Tacto pectore (si est sacerdos) vel tactis sacris litteris (si fuerit laicus.) Iurauit &c. tamdem faciat eum Iudex subscribere; Ego Fr. N. de N. manu propria subscripsi, vel si nescit scribere faciat subscribere manu aliena, apposito signo crucis, vel alio propria manu.

Postea prosequatur Iudex ad testes examinan-

minandum, vel ipsemet, vel alius, cuius vices suas in scriptis committet. In quo examine, opus est, vt iudex ipse versetur magna cum prudentia, & sedulitate; maxime vbi prospiceret aliquam sub oriri suspicionem falsi, vel conspirationis aduersus aliquem. Ideo aduertat, quod Testes omnes secrete, & singulariter sunt examinandi, & interrogandi diligenter: & si dum interrogantur viderit Iudex aliqua signa, ex quibus aut falsitas, aut inconstantia deprehendi possit, ea omnia singillatim scribi curabit. Quod autem in huiusmodi negocio summopere curandũ est, id erit, vt iudex ipse vehemẽti adhortatione erga ipsos vtatur, quo ad aperiendam veritatem facilius inducantur, Praesertim eos admonendo, vt si neglecta veritate mendacium, vel falsitatem protulerint, filij erunt Diaboli, qui est Pater mendacij, & cum illo parem poenam habere oportebit.

Deinde incipiat sub hac forma eũ examinare. Coram R. P. Fratre N. die 12. *Mensis N. anno* 1608. *Personaliter constitutus Fr. N. de N. Testis ab accusatore productus, vel inductus, aetatis annorum &c. Religionis vero &c. citatus, monitus, & iuratus, prout tacto pectore* Forma examinis Testium.

 (vel

vel sacris litteris, Iurauit, cui perlecta querela de verbo ad verbū, & ab eo bene intellecta interogatus fuit, quā notitiā habeat de contētis in ei prælectis Respondet &c. si respōdet se nihil penitus scire, vlterius non est procedendū cū eo, si vero aliquid deponit. Interrogatur de causa sciētię. loco, tēpore, & contestibus. Id est interrogatus de causa scientiæ. Respondit. Interrogatus de loco Respondit. Interrogagatus de tempore. Respondit &c.

Aduertendum est etiā, ipsi testis interrogatus super 1. vel 2. cap. erit scribendū Interrogatus super 1. vel 2. et sic de alijs, atq; adeo examinandus est super capitula super quæ proponitur examinandus. Fi-Finito auteme xmine legatur testi eius dictum, quod si confirmauerit scribātur hæc verba, & relectum confirmauit; atq; illud manu propria subscribat, vel si nesciat scribere pro eo scribat alius sub hac forma. Quia Fr. N. nescit scribere, ego Fr. N. scripsi pro eo, & ipse manu propria signum crucis apposuit. Si autem aliquid addat, vel mutet, vel demat dū ei relegitur, describatur in margine, apposito obelismo, vel aliquo signo, vel notetur post relectum examen, his verbis addidit, vel minuit, seu demit tale, vt tale

Forma subscriptionis quādo protestes alius subscribit.

dictum

dictum &c. atq; ordo iste obseruãdus erit in omnibus testibus examinandis, tã contra reũ, quã pro reo. Prouideat antẽ Iudex si cõspirationis viderit aliqua signa, vel suspicio adsit, vt examinatus non possit cum aliis examinandis sermonem facere.

Examinatis testibus super accusatione aduocandus est reus, eique obiectum crimen, & status in quo est, quo ad probata, & deducta in processu, est manifestandus, hoc ordine. Die mense, anno, vt dictum est de testibus. Fr. N. de N. reus in hac causa vocatus, & constitutus, & si erit in carcere addatur carceratus. Coram R.P. Prouinciali atq; efficaciori adhortatione admonitus, vt dicat veritatem, adiuncto præcepto sanctæ obedientiæ, vel delato ei iuramento prout tacto pectore, vel manu tactis scripturis iurauit, in forma &c. de omni eo de quo fuerit interrogatus. Postea sequitur sic. Forma examinãdi Reum.

Interrogatus. Respondit &c. Et aduertat Iudex ne eum interroget nisi de his, quæ in processu erant saltem semiplene probata, vt dictum fuit supra in. c. de Rei examinatione, alias peccaret mortaliter. bene poterit in principio eum interrogare in generali super aliquibus Reus nõ est examinandus nisi de his, quæ in pceſſu sunt saltim semiplene probata.

per-

pertinentibus ad ipſum crimen,& poſtea deuenire ad ipſum crimē ei obiectū. v.g. obijcitur ei crimen, quod deoſculatus eſt talem mulierē,poterit generaliter interrogari,ſi habuit ſtrictam familiaritatē cū aliqua muliere?ſi reſpondeat ꝙ ſic. interrogetur cum qua;Et poterit etiam interrogari, ſi deoſculatus eſt aliquam mulierē & ſi reſpondeat,ꝙ nō interrogetur. poſtea particulariter de oſculo mulieris ſibi obiecto,& ſi reſpondeat quod ſic, interrogetur quam fuerit deoſculatus,atq; ita nominabit illam de qua eſt notatus. Poteſt itaque Iudex primo in generali interrogare reum, ſuper aliquibus pertinentibus ad crimen, & ſuper circumſtantijs, & indicijs, quæ ex proceſſu obijciuntur, & vltimo deueniat ad ipſum crimen obiectum.

Reus debet ſe ſubſcribere.

Finito rei examine, illud ei iterum relegatur, & ſi confirmauerit ſcribat ſic,& relectum confirmauit, & cogatur ſe ſubſcribere,quod ſi neſcierit faciat ſignum, vel alius pro eo ſcribat, vt dictum eſt de teſtibus. Deinde *ſubſcribat ſcriptor ſe omnia ſcripſiſſe fideliter, & & poſtea teſtes aſsiſtentes, ſi adſint, vt dictum eſt ſupra.*

Reus autem, vel fatetur delictum,vel negat

negat, si fatetur, quæ dicit sunt õnia scribenda; & ante quam Iudex eum condemnet, debet ei dicere, Num velit aliquid adducere ad sui defensionem: quoniam vt diximus supra, quamvis reus confiteatur, est nihilominus ei danda; imo, & offerenda defensio.

Si autem negat, sic etiam scribenda sunt omnia, quæ dixit. Post autem negationem delicti factam a Reo, erit denuo interrogandus ipse reus notificando ei, quod delictum de quo imputatur est plene, & semiplene probatum, quo circa tenetur sub pœna peccati mortalis illud confiteri, si vere illud commisserit, & ita in causa procedetur.

Constitutus iterum dictus Fr. N. Coram eodem R.P. Prouinciali, &c. atq; efficaciori adhortatione admonitus, eiq; de nouo præstito iuramento, vt dicat veritatem, quia eam confiteri tenetur sub pœna peccati mortalis, Interrogatus Respondit, & si perseuerat negando, & delictum est tale quod mereatur torqueri, Pronunciet Iudex contra Reum decretum torturæ sub hac, vel cõsimili forma. Forma secundi examinis Rei.

Cum ex processu iudicialiter agitato contra Fr. N. de N. reum accusatum de tali crimine constet nobis, sufficientibus indicijs Forma decreti pro tortura indicenda.

Forma decreti pro tortura indicenda.

indicijs, vel semiplena probatione eundem fratrem perpetrasse tale delictum, cum in negatiua persistat, & nolit dicere veritatem sitq; munus officij nostri delinquētes corripere. Ideo pronunciamus Fr. *N. de N. reum vt supra tormentis exponendum esse, sic hoc presenti decreto exponimus, omni meliori modo &c. datum in conuentu nostro N. de N. in* Camera *nostre solita residentiæ die &c. Mense &c. anno &c.*

Quo decreto ei lecto, remittatur ad carceres, & torqueatur tormentis ad dicēdā veritatē. Quod si petat dari sibi copiā indiciorum danda erit, & assignabitur ei tempus ad faciēdus suas defensiones, etiā ipso non petente. sub tali forma, vel alia consimili.

Formula, sub qua danda est reo copia indiciorum antequam torqueatur.

Coram vobis. R. P. Prouinciali comparuit dictus Fr. N. accusatus, qui petit sibi dari copiam indiciorum, vel processus vt possit defendere innocentiam suam, postulatq; sibi, terminum competentem assignari, quo possit deducere omnes suas exceptiones, & defensiones, die, anno, & mense, vt supra. Et Iudex imponet ea exhiberi hac forma.

Quoniam in ius vocatis nullo pacto licet capitulorū copiam denegare, eidē reo

eam

eam petenti censuimus exhiberi assignã tes ei terminum 15.dierum (aut plus vel minus) intra quem valeat, & debeat deducere ea omnia, quæ ad sui defensionem intendit deducere, cum protestatione, quod si termino elapso, non exibuerit defensiones procedetur ad ulteriora prout de iure &c. datum in loco &c.

At postmodum adueniens reus in suo termino, quicquid exhibuerit erit scribendum; siue fuerit testium repulsio, siue testium pro sua parte productio, & cetera huius generis, atq; ita Prælatus vocabit testes per reum productos, eosq; singillatim cum summa diligentia examinabit super capitulis per ipsum reum productis; Debetq; apponi dies, mensis, & annus, quibus testes examinantur, et locus in quo examinantur quod quidem obseruandum est, in examinatione, omnium testium, atq; etiam in examinatione, & constituto ipsorum reorum. Quibus expletis, si indicia contra eum ex processu resultantia, non fuerint per suas responsiones elisa, nec testes repulsi, ita vt ad huc maneat delictum semiplene probatum, erit reus tormentis subiiciendus. Quãdo vero reus est cõuictus vel cõfessus & est interrogandus de sociis, vel de

aliis

Iudex ipsum monere pro die ad audiendum sententiam, interim detinendus est in vinculis donec feratur sententia, & executioni mandetur, & relecto rigoroso examine mandari, vt faciat defensiones suas, si quas facere intendit.

De modo procedendi quoad denunciationem. Cap. 2.

QVando Iudicium inchoatum fuit per denunciationem, sic processus incipiendus est.

Coram vobis R. P. de N. Prouinciali &c. cõparuit Fr. N. & in modum denunciationis his verbis exposuit. In nomine Domini Amen. Ego Fr. N. coram vobis R. P. Prouinciali per modum denunciationis expono, qualiter Fr. N. non cessat denigrare famam meam, vel alterius &c. cum non modico scandalo audientium, & cum sæpius admonitus fuerit vt ab hoc munere diabolico desistat non solum in meliorem frugem se non reduxit, sed in detentus prolapsus est. Hæc inquam denuncio non animo maligno, sed bono zelo, vt per vos qui est communis Prælatus noster, & Pater prouideatur saluti ipsius Fratris, & scãdalo orto inter Formula denunciationis.

inter Fratres, &c. & demum bono Religionis nostræ, ne et cæteri simile diabolicum munus exerceant. Testes qui fuerunt præsentes prædicta eius diffamationi sunt. Fr. N. de N. & Fr. N. de N. Datum in Conuentu nostro die, mense: & anno &c.

Aliud exemplar.

C*Oram vobis R. N. &c. cõparuit Fr. N. de N. &c. qui per modum denunciationis exposuit, quod cum his præteritis diebus esset in domo quorumdam suorum propinquorum in tali loco intellexit ab eis, cum graui sui cordis angore, quod non paruam admirationem, ne dicant scandalum perceperunt ex admodum frequenti, atq; domestica familiaritate Fratris N. nostri ordinis cũ tali muliere; quæ est malæ conditionis, & famæ, Quare Ego Frater. N. de N. zelo ductus, & animæ ipsius Fratris N. & honoris Religionis, ac in primis ad honorem Dei, defero, & denuncio vobis factũ istud, quo ei prouidere positis eo meliori modo, quo noueritis expedire. Mecũ erat Fr. N. de N. qui & ipse omnia audiuit. Datum in Conuentu nostro &c. die &c. anni &c.*

Ego Fr. N. de N. qui supra.

Aliud exemplar.

*IN nomine Domini amen. Ego Fr.*N. *de* N.*defero, et denuncio vobis R.*P. *&c. qualiter* F.N. *pro ut audiui à Fratribus fide dignis, sollicitauit pluries; nec desinit sollicitare* Fratem N.*ad turpia, et inhonesta; Ego sæpius uidi dictum* F.N. *introire in Cellã ipsius* F. N.*et in ea per spacium vnius horæ, et vltra morã facere. Hæc autem defero, & denuncio, non animo calumniandi sed zelo Dei ductus & boni Religionis, ac etiam salutis ipsius* F. N. *vt Vos tamquam comunis* Præ*latus, &* Pater *noster prouideatis hu ic malo, eo meliori modo, via, & forma qui bus vobis melius visum fuerit*. F. N. *&* F.N.*poterunt de hac re rationem reddere Datum &c.*

Post *scriptam denunciationem examinẽtur Testes eodẽ modo, & forma sicut dictũ est supra in accusatione, preter id, quod vbi dicitur in accusatione* F.*N. Testis ab accusatore inductus, vel productus, in denunciatione dicatur* F.N. *à denunciante productus, vel vocatus, & admonitus &c. quoniã regulariter in denũciatione*

& inquisitione testes examinandi vocantur a Iudice, in accusatione vero producuntur ab accusatore. Et aduertat Iudex quod absq; dubio poterit veritatē inquirere etiam ab alijs testibus, licet ipsi a denunciante nominare non fuerint, dummodo sciat, aut præsumat eos cognitionē aliquam habere de delicto. Testibus vero examinatis, vocandus est reus, & sequendum est iudicium, eo modo, & forma, vt supradictum est de Accusatione.

Forma inquisitionis specialis. Cap. 3.

CVM Iudicium inchoandum est per inquisitionem specialem, præcedente infamia, sic inchoandus est processus.

Cum ad aures nostras peruenerit, fama antecedente, clamorosaq; insinuatione sæpius referente, quod Fr. N. de N. bona monasterij delapidat, vel quod suspectam quamdam conuersationem cuiusdā mulieris frequentat, cumq; sæpius de hac re fuerit admonitus, vt se ab illis temperaret, & nihilominus id curare neglexerit, id circo boni publici, & veritatis tuendæ gratia, & vt officij nostri debito fungamur Inquisitionem super huius

modi instituere curauimus, et super vnũ quemq; eorum annexum. Datum in loco nostro &c. die &c. mensis &c.

Alia formula.

H*AEC est quædam inquisitio, quæ fit per R. P. &c. contra Fratrem N. de N. &c. in eo, de eo, & super eo, quod ad aures, & notitiam suam peruenit, fama publica præcedente, & clamorosa insinuatione subsequente; non a maleuolis, sed a fide dignis, non vno, sed pluribus; quod supradictus Fr. N. de N. &c. Deũ præ oculis non habens commisit &c. quæ omnia, & singula commissa fuerunt per prædictum. Fratrem N. de N. &c. anno mense, die, & loco. super quibus omnibus, & singulis, ac ab eis emergentibus, dependentibus, & connexis.* Præfatus *R. P. procedere intendit, & delinquentem punire, ita vt eius pœna cæteris transeat in exemplum. datum in loco nostro &c.*

Postea procedat Iudex ad recipiendas informationes, testes examinando, eo modo, & forma, vt supra in denunciatione dictum est, præterquod vbi dicitur in denunciatione testis vocatus, In inquisitione dicatur testis ex officio assumptus, &

pertinentibus ad ipsum crimen, & postea deuenire ad ipsum crimẽ ei obiectũ. v.g. obijcitur ei crimen, quod deosculatus est talem mulierẽ, poterit generaliter interrogari, si habuit strictam familiaritatẽ cũ aliqua muliere; si respondeat ꝙ sic. interrogetur cum qua; Et poterit etiam interrogari, si deosculatus est aliquam mulierẽ & si respondeat, ꝙ nõ interrogetur. postea particulariter de osculo mulieris sibi obiecto, & si respondeat quod sic, interrogetur quam fuerit deosculatus, atq; ita nominabit illam de qua est notatus. Potest itaque Iudex primo in generali interrogare reum, super aliquibus pertinentibus ad crimen, & super circumstantijs, & indicijs, quæ ex processu obijciuntur, & vltimo deueniat ad ipsum crimen obiectum.

Reus debet se subscribere.

Finito rei examine, illud ei iterum relegatur, & si confirmauerit scribat sic, & relectum confirmauit, & cogatur se subscribere, quod si nescierit faciat signum, vel alius pro eo scribat, vt dictum est de testibus. Deinde subscribat scriptor se omnia scripsisse fideliter, & & postea testes assistentes, si adsint, vt dictum est supra.

Reus autem, vel fatetur delictum, vel

negat

negat, si fatetur, quæ dicit sunt ōnia scribenda; & ante quam Iudex eum condēmnet, debet ei dicere, Num velit aliquid adducere ad sui defensionem: quoniam vt diximus supra, quam vis reus confiteatur, est nihilominus ei danda; imo, & offerenda defensio.

Si autem negat, sic etiam scribenda sunt omnia, quæ dixit. Post autem negationem delicti factam a Reo, erit denuo interrogandus ipse reus notificando ei, quod delictum de quo imputatur est plene, & semiplene probatum, quo circa tenetur sub pœna peccati mortalis illud confiteri, si vere illud commisserit, & ita in causa procedetur.

Constitutus iterum dictus Fr. N. Coram eodem R.P. Prouinciali, &c. atq; efficaciori adhortatione admonitus, eiq; de nouo præstito iuramento, vt dicat veritatem, quia eam confiteri tenetur sub pœna peccati mortalis, Interrogatus Respondit, & si perseuerat negando, & delictum est tale quod mereatur torqueri, Pronunciet Iudex contra Reum decretum torturæ sub hac, vel cōsimili forma. Forma secundi examinis Rei.

Cum ex processu iudicialiter agitato contra Fr. N. de N. reum accusatum de tali crimine constet nobis, sufficientibus Forma decreti pro tortura indicendā.

indicijs

Forma decreti pro tortura indicenda.

indicijs, vel semiplena probatione eumdem fratrem perpetrasse tale delictum, cum in negatiua persistat, & nolit dicere veritatem sitq; munus officij nostri delinquetes corripere. Ideo pronunciamus Fr. N. de N. reum vt supra tormentis exponendum esse, sic hoc presenti decreto exponimus, omni meliori modo &c. datum in conuentu nostro N. de N. in Camera nostre solita residentia die &c. Mense &c. anno &c.

Quo decreto ei lecto, remittatur ad carceres, & torqueatur tormentis ad dicēdā veritatē. Quod si petat dari sibi copiā indiciorum danda erit, & assignabitur ei tempus ad faciēdus suas defensiones, etiā ipso non petente. sub tali forma; vel alia consimili.

Formula, sub qua danda est reo copia indiciorum antequam torqueatur.

Coram vobis. R. P. Prouinciali comparuit dictus Fr. N. accusatus, qui petit sibi dari copiam indiciorum, vel processus vt possit defendere innocentiam suam, postulatq; sibi, terminum competentem assignari, quo possit deducere omnes suas exceptiones, & defensiones, die, anno, & mense, vt supra. Et Iudex imponet ea exhiberi hac forma.

Quoniam in ius vocatis nullo pacto licet capitulorū copiam denegare, eidē reo

eam

eam petenti censuimus exhiberi assignãtes ei terminum 15.dierum(aut plus vel minus) intra quem valeat, & debeat deducere ea omnia, quæ ad sui defensionem intendit deducere, cum protestatione, ꝙ si termino elapso, non exibuerit defensiones procedetur adulteriora prout de iure &c.datum in loco &c.

At postmodum adueniens reus in suo termino, quicquid exhibuerit erit scribendum; siue fuerit testium repulsio, siue testium pro sua parte productio, & cętera huius generis, atq; ita Prælatus vocabit testes per reum productos, eosq; singillatim cum summa diligentia examinabit super capitulis per ipsum reum productis; Debetq; apponi dies, mensis, & annus, quibus testes examinantur, et locus in quo examinantur quod quidem obseruandum est, in examinatione, omnium testium, atq; etiam in examinatione, & constituto ipsorum reorum. Quibus expletis, si indicia contra eum ex processu resultantia, non fuerint per suas responsiones elisa, nec testes repulsi, ita vt ad huc maneat delictum semiplene probatum, erit reus tormentis subiiciendus. Quãdo vero reus est cõuictus vel cõfessus & est interrogandus de sociis, vel de aliis

Iudex ipsum monere pro die ad audiendum sententiam, interim detinendus est in vinculis donec feratur sententia, & executioni mandetur, & relecto rigoroso examine mandari, vt faciat defensiones suas, si quas facere intendit.

De modo procedendi quoad denunciationem. Cap. 2.

QVando Iudicium inchoatum fuit per denunciationem, sic processus incipiendus est.

Coram vobis R. P. de N. Prouinciali &c. cõparuit Fr. N. & in modum denunciationis his verbis exposuit. In nomine Domini Amen. Ego Fr. N. coram vobis R. P. Prouinciali per modum denunciationis expono, qualiter Fr. N. non cessat denigrare famam meam, vel alterius &c. cum non modico scandalo audientium, & cum sæpius admonitus fuerit vt ab hoc munere diabolico desistat non solum in meliorem frugem se non reduxit, sed in detentus prolapsus est. Hæc inquam denuncio non animo maligno, sed bono zelo, vt per vos qui est communis Prælatus noster, & Pater prouideatur saluti ipsius Fratris, & scãdalo orto Formula denunciationis.

inter

Aliud exemplar.

*IN nomine Domini amen. Ego Fr.*N. *de* N.*defero, et denuncio vobis R.*P. *&c. qualiter* F.N. *pro ut audiui à Fratribus fide dignis, sollicitauit pluries; nec desinit sollicitare* Fratem N.*ad turpia, et inhonesta; Ego sæpius uidi dictum* F.N. *introire in Cellã ipsius* F. N.*et in ea per spacium vnius horæ, et vltra morã facere. Hæc autem defero, & denuncio, non animo calumniandi sed zelo Dei ductus & boni Religionis, ac etiam salutis ipsius* F. N. *vt Vos tamquam comunis* Pr*ælatus, &* Pater *noster prouideatis hu ic malo, eo meliori modo, via, & forma qui bus vobis melius visum fuerit*. F. N. *&* F.N.*poterunt de hac re rationem reddere Datum &c.*

Po*st scriptam denunciationem examinẽtur Testes eodẽ modo, & forma sicut dictũ est supra in accusatione, preter id, quod vbi dicitur in accusatione* F.*N. Testis ab accusatore inductus, vel productus, in denunciatione dicatur* F.N. *à denunciante productus, vel vocatus, & admonitus &c. quoniã regulariter in denũciatione*

modi instituere curauimus, et super vnũ quemq; eorum annexum. Datum in loco nostro &c. die &c. mensis &c.

Alia formula.

H*AEC est quædam inquisitio, quæ fit per R.P. &c. contra Fratrem N. de N. &c. in eo, de eo, & super eo, quod ad aures, & notitiam suam peruenit, fama publica præcedente, & clamorosa insinuatione subsequente; non a maleuolis, sed a fide dignis, non vno, sed pluribus; quod supradictus Fr. N. de N. &c. Deũ præoculis non habens commisit &c. quæ omnia, & singula commissa fuerunt per prædictum. Fratrem N. de N. &c. anno mense, die, & loco. super quibus omnibus, & singulis, ac ab eis emergentibus, dependentibus, & connexis.* Præfatus *R. P. procedere intendit, & delinquentem punire, ita vt eius pœna cæteris transeat in exemplum. datum in loco nostro &c.*

Postea procedat Iudex ad recipiendas informationes, testes examinando, eo modo, & forma, vt supra in denunciatione dictum est, præterquod vbi dicitur in denunciatione testis vocatus, In inquisitione dicatur testis ex officio assumptus, &

sequatur Iudicium, vt supra.

Et obseruãdũ est, ꝙ Iudex Regularis tenetur in casu isto inquirere veritatẽ, ꝓ vt tenetur quilibet Iudex sæcularis, qñ præcedit infamia, aliter peccaret mortaliter.

Sumptis informationibus citandus est reus, & examinãdus vt supra; quod si aufugerit, aut vocatus se præsentare noluerit, registrata citatione in processu, vel diligentia Cursoris, tũc tamquam interrogatus, & confessus habebitur l. eius qui delatorem ff. de iur. fisc. l. qui ad certũ ff. locat. & l. singularia. ff. si cert. petat. quia tali casu. i. cõfessi partes Iudicis *sũt vtiq; in condemnando c. 2. de confess.*

Forma citationis.

Forma *autem* Citationis *fit hoc modo & registratur in processu. Die & c. mẽsis &c. Anni &c. Hic in Refectorio hora prandij (discumbentibus* Fratribus, *& de mandato R. P. &c.* Citetur F. N. *de* N. *&c. quatenus termino &c. debeat coram eodem R. P. personaliter se præsentare ad effectum respondendi; de quibus interrogatus fuerit, alias contra ipsum contumacem, tamquã confessum R. P. vt iuris fuerit procedet, nõ obstantibus &c.*

Sed quoniam interdum contingit ex inquisitione facta contra reum de aliquo certo crimine, detegitur aliud crimẽ eius-

dem

dem met Rei vel alterius, in hoc euentu poterit iudex formare inquisitionem contra peccatorem detectum, ordiendo aliã telam iudicij sub hac forma.

Quoniam ex processu indicialiter agitato contra Fratrẽ N.*de* N.*Reũ inquisitũ, vel denunciatũ de tali crimine cõstat nobis eumdem fratrẽ* N.*vel aliũ fratrem vocatũ.*N.*de* N.)*perpetrasse tale, vel tale delictum; sitq; munus officij nostri, fratrẽ delinquentẽ corripere, sed prius inquirere veritatẽ, ipsorũ delictorũ, & delinquẽtium iuxta canonicas sanctiones, Idcirco boni publici tuendi gratia, et vt officij nostri debito fungamur inquisitionẽ super huiusmodi instituere curauimus, & super vnumquodq; annexum &c. Datum in loco nostro &c.*

Formula quã do formanda est inquisitio super aliquod crimen non aliter detectum.

Quibus omnibus peractis deueniet Iudex ad vltimam ipsius causæ conclusionẽ, & determinationem, vel Reum condemnando, vel ipsum absoluendo.

In uisitationibus, autem generalibus, & ordinarijs fratrũ, et locorum, In quibus generalis inquisitio fit. de statu fratrum de obseruantia Regulæ, & Constitutionum, Telam eiusmodi visitationis hac, vel consimili forma Iudex ordire poterit videlicet. Hæc est Visitatio seu

Forma visi tationis per sonalis.

inquisitio generalis huius Conuentus N. Prouinciæ. N. quæ fit per R. P. Ministrũ Prouincialem, vel Commissarium ad effectum vt prouidere possit in eo fratres commorantes aliquid contra Deum, Regulam, & Cõstitutiones perpetrauerint. Qua propter visitato sanctissimæ Eucharistiæ, sacramẽto altaribus, sacrestia, & ijs omnibus, quæ ad diuinum cultum spectant, habitoq; sermone ad fratres mandauit vocari singulos fratres, & primo vocatus Fr. N. de N. monitus &c. fuit interrogatus &c.

Et quia interdum ex ipsa generali visitatione aliquod graue crimen contra aliquem fratrem detegitur, de quo Prælatus formare intendit, & potest specialem inquisitionem, Ideo si opus fuerit processum formare sub hac forma incipere poterit videlicet.

Cum in visitatione generali ad aures nostras peruenerit. Fratrem N. de N. &c. tale aliquid commisisse, Ideo examinandum duximus Fratrem. N. vt testem, & Fratrem N. vt reum, vt veritas elucescat &c.

Forma

Forma ſententiarum quarum prima eſt condemnatoria. Cap.4.

IN nomine Domini Amen. De vultu tuo iudicium meum prodeat, & oculi tui videant æquitatẽ. Nos Fr.N.de N. Miniſter Generalis, vel Prouincialis, vel Cõmiſſarius ordinis fratrum min. obſer. Prouinciæ .N. viſo proceſſu, confecto, & actitato contra Fratrem N. carceratum (ſi erat in carcere) omnibuſq; in eo contentis, & alijs ipſi cauſæ adiunctis diligenter perpenſis. Chriſti nomine repetito, & ſpiritus ſancti numine implorato, à quo cuncta recta iudicia prodeũt, vnumq; Deum ſpectantes, dicimus, & ſententiamus. Fratrem N. per eius confeſſionem, vel per teſtes, & alias legitimas probationes conuictum, eſſe (Hic ponuntur crimina) quod baculo percuſſit Fratrem N. vel de tactu impudico, & enormi in ſecunda perſona; vel de infamia contra Fratrem N. Ideo condemnamus eum, iuxta noſtri ordinis conſtitutiones pro baculi percuſſione, vt ſex mẽſibus continuis maneat in carcere, in quo tempore ter in hebdomada pane, & aqua ieiunet, eodemet baculo quo percutere

ausus fuit è collo pendente, & vtraq; voce priuatus maneat per tres annos(& sic de alijs criminibus) Et ita dicimus , & sententiamus omni meliori modo,via, & forma,quibus melius de iure fieri potest. Et debet dies mensis, &c. In loco nostro &c.in cella nostra,&c.

Deinde subscribat eam Iudex , eamq; proprio sigillo Prouinciæ muniat . Sed iuxta probatam doctorum opinionem cõsultius est in sententia non exprimere causam , qua motus fuit ad condemnandum, & absoluendum.Postea quando videbitur intimetur Reo , & ad tollendam omnem difficultatem poterit ipsi legi , & publicari coram testibus, & post lectam sententiam adiungantur acta lata,lecta, & publicata fuit hæc sententia testibus talibus præsentibus&c.qui se subscribãt, & si præsens est reus,& acceptet adiungatur,ipso fratre N.Reo acceptante, & consentiente , & si non acceptet , & appellet scribatur ipso præsente, & appellante ad talem superiorem . Forma vero appellationis erit talis .

Ego F.N.&c. ab hac vestra sententia lata (vt dicitur) contra me ad fauorem. Fratris N.&c.ad Reuerendissimum Generalẽ appello , protestando ipsam recipi

& nihil

& nihil innouari ; non solum hoc sed omni etiã meliori modo, & forma, quibus de iure appellare possum &c. datum in loco nostro &c.

Aliud sententiæ condemnatoriæ exemplar.

CHristi nomine inuocato Nos Frater &c. Volentes dante domino expedire, & fine debito terminare causã, & causas, coram nobis in prima vel secunda instantia vertentes inter Fratrem *N. accusatorem, & querelãtem, vel fratrẽ, N. denunciantem, vel ex officio & per inquisitionem, vel ex forma notorij. &c. de & super percussione baculo facta in fratrem* N. *quærelantem ex vna ; Vel contra , & aduersus fratrem N. &c. alienatorem , damnificatorem , vel calumniatorem reum conuentum , atq; se defendentem partibus ex altera. Christi nomine repetito. Nos supradictus per hanc nostram definitiuam sententiã, quã pro Tribunali sedentes, ac solum Deum præ oculis habentes de* Peritorum *consilio , & assensu ferimus in his scriptis.*

Dicimus , pronunciamus, decernimus, & declaramus dictũ fratrẽ N. ob percussonẽ prædictam

prædictam, in pœnam statuti Vallis ole tane. (Si vero Reus conuictus, vel con fessus fuerit se introduxisse mulierem ali quam intra septa Monasterij, vel ipsum ingressum fuisse Monasterium aliquod sanctimonialium, explicato crimine sub datur) ob introductionem mulieris intra septa monasterij, vel ingressum in tale monasterium sanctimonialium, incidisse, & incurrisse, in bullam & extrauagantem Pij V. ac Gregor. XIII. ac excommunicationem, & alias sententias censuras, & pœnas in eadem extrauagãti contentas, & descriptas, illumq; excom municatum denunciandum, & ab omnibus Christi fidelibus euitandum fore pro vt denunciamus, & euitari mandamus & ita dicimus, declaramus, & sententiamus, non solum hoc sed omni alio meliori modo, & forma. quibus de iure &c. Ita sententiaui ego Fr. N. *&c. Et in noto rijs sententiando commoratur tota series facti secuti, & tandẽ imponitur poena de licto conformis.*

Quod si reus erit absoluendus formaliter sententia vt supra, hoc est ponatur primo præambulum sententiæ. In nomine Domini amen. Nos *Frater* N. *viso processu &c. absoluimus Fr.* N.*accusatum*

vel

vel denunciatum, vel infamutum de tali crimine, &c. omni meliori modo, &c. Vel si libet ponere causam, ita fieri poterit. Ipso processu, &c. quia Frater predictus repertus fuit innocens a maleficio de quo accusatus, vel denunciatus, vel inquisitus fuerat, per hanc sententiam definitiuam ipsum absoluimus, & liberamus, atq; innocentem declaramus, non solum hoc sed omni &c. Die mensis &c. prout supra.

Forma inducendi Purgationem Canonicam infamato.

H*AEC purgatio Canonica, vt diximus supra, hodie nō est ita in vsu, nec passim per Iudices inducenda est: quia fragibilis, fallax, & incerta est, atq; ab hominum iudicio dependens. Si tamen a Reo petatur in unico tantum casu potest concedi, quando scilicet delicta non sunt plene probata, nec semiplene: neq; etiam taliter inditiata, vt per ea possit reus ad torturam exponi, sed tantum remaneat suspectus, & infamatus, & tunc vt sequitur inducenda est.*

Reus si purgationē Canonicā petat quando est ei concedenda.

Nos *Frater* N. *Prouincialis &c. pulsati infamia, quæ contra te* Fratrem N. *surre-*

Forma purgationis canonicæ quæ

Forma Canonicæ purgationis inducendę ad instantiam Rei.

surrexit, quod inter septa Monasterij ad malum vsum introduxisti; a quo tamen delicto cõstanter asseris te immunẽ; Cũq; nullus apud nos contra te in hac causa instet, nec factum sufficienter, nec semiplene probetur. Nosq; deceat ne dum a crimine, sed a suspicione criminis esse liberos, propterea te instante vt infamia abs te tollatur, & scandalum ab alijs, purgationem canonicam secundum canones, & nostras constitutiones concedere tibi decernimus, & de facto concedimus. Datum &c.

Et post hoc Iudex eligat quatuor, vel quinq; fratres probos, & graues, qui sint compurgatores, & inquorum presentia infamatus vocetur, vt proposito ei delicto de quo est infamia; iuret per sancta Dei Euãgelia super librum; se a tali crimine immunem esse; & tunc fratres compurgatores iuramẽto dissimulato, cũ sint graues, & probi dicãt in cõscientia, eũ recte vita, & bonis moribus ornatũ cognoscere; & credere ipsum vere iurasse. quo facto ab infamia absoluatur.

Cæterum quando Iudex ex se non ad rei petitionem canonicã purgationẽ vult ei indicere, forma sententia erit talis.

In Xpi noĩe amen. Nos. Fr. N. Min. Prouinc.

uinc. &c. vel si fuerit delegatus Iudex de legatus in hac causa, prout in actis habe tur. Consideratis his, quæ aduersus fratrē N. iā apud nos de violenta manuum iniectione accusatum, denunciatum, aut inquisitum coram nobis fuerunt allata, om nibus mature consideratis, atq; discussis, volentes ad dictæ causæ expeditionem, vt par est, peruenire, Christi nomine repeti to, ac spiritus sancti numine inuocato, declaramus, & sententiamus ipsi fratri N. iniungendam esse canonicam purgotionem; prout eam per hanc nostram senten tiam iniūgimus ratione asserti delicti occulti, quod negauit commissi; ei mandātes vt iusiurandū præbeat, ad sancta Dei Euangelia manibus tactis scripturis, se ab eo delicto ab ipso negato immunem esse, & nullo modo crimen ipsum attentasse. Quinq; fratribus pari gradu præditis, vel superiori secum adhibitis. qui vitæ, morumq; suorum notitiam habeant, & ta les sint, quod possimus iure, atq; merito ip sis cōfidere, quod deierare ausi nō fuerint, qui omnes quinq; iurent se credere ipsum fratrem N. verum iurasse. Decernimus *etiā quindecim dierū pximorū interuallū, vt huiusmodi purgatio efficiatur, quā fieri debere mandamus coram nobis &c.* quā Iudex ex se reo indicit.

Reser-

Reseruantes nobis facultatem aliam sententiam iuxta canonicas sanctiones proferendi, si integre purgationem prædictam non præstiterit, sic itaq; declaramus, decernimus, & sententiamus omni meliori modo &c. Datum &c. die mense &c.

Ego Fr. N. Prouincialis pronuncio vt supra.

Modus autem procedendi in purgatione canonica erit iste.

Modus procedendi in purgatione canonica.

Constitutus. Fr. N. *coram R. P. Prouinciali &c. Reuerenter, & humiliter exposuit se paratum esse diuina ope prestare purgationem canonicam ei iniunctam, vt in sententia per ipsum R. P. Prouincialem latam &c. Quam oblationem admisit R. P. Prouincialis, si, & in quantum de iure, asserens separatum esse ad eam recipiendam iuxta canonicas sanctiones, & illico dedit illi iuramentum, de veritate dicenda pro ratione dictæ sententię.*

Atq; Fr. N. *illico iurauit ad sancta Dei Euangelica manibus tactis scripturis, se immunem esse a delicto, de quo suspectus est, & infamia notatus.* Post *quod*

quod iuramētum prædictus Fr.N. quinque cōpurgatores obtulit, videlicet Fratrem N.F.N.F.N.*&c. quos quidē velut idoneos ipse* ℞. P. Prouincialis *admisit, atq; eos ab ōni periurio alienos esse dixit.*

Et his peractis ipsis compurgatoribus manifestauit, de quo crimine, & eius attentatione, dictus Fr. N. *esset suspectus & diffamatus, & quomodo iuramentum præstitisset, se immunem esse a dicto crimine, & eius attentatione. Et postmodū obtulit Iusiurandum.* Fratri N.*compurgatori interrogans eum, de vita, & moribus ipsius* Fratris N. *purgandi. Qui manibus tactis scripturis, iurauit ad sācta Dei Euangelia, quod cognouit eum recta vita, & bonis moribus ornatum, et ab omni violentationis specie alienum, seq; credere ipsum vere iurasse. atq; hoc modo cum omnibus cōpurgatoribus agendum est, eorū apposita subscriptione.*

Quibus habitis compurgatores dimisit, commonefaciens Fratrem.N. *vt tali die, & hora, quemadmodum videbitur ad audiendam, & intelligendam suæ causæ explicationem.*

Hæc est itaq; Purgationis *Canonicæ accommodata ratio, & institutio, vt ex Hostiē.tit.de purgat.*Cano.*habetur, qua* Hostien.

finita

unita, libuit etiam ponere exemplar ipsissis sententiæ absolutoriæ proferẽdæ in causa purgationis canonicę.

In Xpi nomine Amen. Nos F. N. Prouincialis *&c. vel delegatus &c. visa sententia per nos die &c. prolata per quam dicto fratri N. purgationem canonicam conficiendam commissimus, super asserto delicto, vel eius attentatione per eum negatis, de quo, vel de quibus infamia, & suspicione laborabat. Animaduersa purgatione coram nobis per eum præstita; cõsiderataq; sacrorum canonum dispositione, & regularium institutione, omnibus & singulis iam diligenter ponderatis, maturaq; & accurata examinatione discussis Christi nomine repetito, & Spiritus sancti numine implorato, à quo cuncta, & integra proficiscuntur iudicia, Unum* Deum *animo spectantes, sententiamus decernimus, & declaramus ante dictum fratrem* N. *purgationem ei impositam integre, & canonice perfecisse. Quo circa de cætero existimandum, & habendum esse, a delicto, & eius attentatione per eũ negata immunem, de quo, vel de qua infamia, vel suspicione cõmaculatus erat a quibus præsentis sententiæ vi, quatenus expedit, & opus est, absoluimus, & liberamus,*

beramus atq; absolutum, & liberatum esse declaramus decernimus, & sententiamus, omni meliori modo, & forma, quibus melius de iure fieri potest. Datum in loco nostro &c. vt supra.

Vbi autem reus purgationem canonicā ei iniunctam, recte, atq; integre prestare non potuerit, vti conuictus puniēdus erit. in. c. de hoc extra de simon. tradit Hostien. in. d. tit. de purgat. cano. & notat Abb. in c. inter solicitudines, quasi in fine extra de Purga. cano. vbi ponit etiam rationem quare deficiens in purgatione canonica habeatur pro conuicto: quam inquit eam esse: q̄m præsumptio probabilis ex infamia transit in violentam, cum reus deficit in se purgando, & violenta præsumptio sufficit ad condemnationem. c. afferte extra de præsumptionibus, & in. l. indicia. C. de de rei vendicatio. Quamuis Bernardinus Diaz. in sua pract. crim. cano. c. 141. reprobet hanc rationem, ex eo quod violenta presumptio non sufficit ad imponendam ordinariam penam delicti. Vnde credit ipse, hanc esse rationem. Quoniam conditores Canonum voluerunt hunc rigorem seruare, vt Clerici non minus studerent in vitanda infamia, & suspicione vehementi, quam

Hostien.
Abbas.
Diaz.

culpa ipsa propter salutem populi Christiani: qui nimis inficitur ex pernicioso exemplo a Clericis habito. Considerantes quod cum Poena ordinaria canonis cõtra conuictum legitima probatione non sit poena mortis, vel mutilationis membri, non erat tanti rigoris Clericum deficientem in purgatione haberi pro conuicto, & ideo æquali pęna puniri.

Forma autem sententiæ condemnatoriæ ob defectum purgationis canonicæ erit huiusmodi.

Forma sententię condẽnatoriæ ex defectũ purgationis canonicæ.

In Christi nomine Amen. Nos F. N. Prouincialis &c. (prosequere, vt in pręcedenti absolutoria vsq; ibi, & suspicione laborabat) Animaduersoq; ꝙ dictus Fr. N. defecit in prastanda eiusmodi purgatione propter quod exhibuit se ipsum veluti conuictum asserti delicti, vel eius attentationis, de quo, vel de qua infamia, vel suspicione laborabat. Considerata sacrorum canonum dispositione, & regularium institutione, omnibus, & singulis diligenter consideratis Christi nomine repetito &c. Per hanc nostram definitiuam sententiam condemnamus dictum Fratrem N. tamquam conuictũ de supradicto crimine in pęna contenta in constitutionibus nostris quæ est ista, quod per

sex

ſex menſes maneat in carcere, ieiunando quibuslibet diebus Lunæ, Mercurij, & Veneris in pane, & aqua, & tribus annis careat voce actiua, & paſsiua, atq; ita declaramus, decernimus, & ſententiamus omni meliori modo &c. Datum &c. In loco noſtro &c. die menſe, & anno &c.

Cæterum quoniam Viſitatores in viſitationibus generalibus non tantum fratres verum etiam, & loca ſacra diligenter viſitare debent, ne aliquid his noſtris inſtructionibus deficiat, quod deſiderari queat, ea quę maxime curare debet Viſitator circa ſanctiſsimum Eucbariſtiæ ſacramentum, adminiſtrationem ſacramenti Poenitentiæ, *Cemeteria, Eccleſias, & ſacriſtiam, hic quam breuiter explicanda duximus.*

Et primo circa cuſtodiam ſanctiſsimæ Eucbariſtiæ curet Viſitator. Vt Tabernaculum ſit in maiori altari; bene firmatum, & fixum ad minus longitudinis duorum cubitorum, & latitudinis vnius cubiti cum dimidio, ornatum, beneſeptum. & munitum, panno ſerico rubeo, vel albo intrinſecus circumueſtitum, conapeo decenti contectum. Ita aptatum, vt commode inde ſanctiſsimum Quę ſpectent ad ſacratiſſimæ Euchariſtię cuſtodiam.

prædictam, in pœnam statuti Vallis oletane. (Si vero Reus conuictus, vel confessus fuerit se introduxisse mulierem aliquam intra septa Monasterij, vel ipsum ingressum fuisse Monasterium aliquod sanctimonialium, explicato crimine subdatur) ob introductionem mulieris intra septa monasterij, vel ingressum in tale monasterium sanctimonialium, incidisse, & incurrisse, in bullam & extrauagantem Pij V. ac Gregor. XIII. ac excommunicationem, & alias sententias censuras, & pœnas in eadem extrauagāti contentas, & descriptas, illumq; excommunicatum denunciandum, & ab omnibus Christi fidelibus euitandum fore prout denunciamus, & euitari mandamus & ita dicimus, declaramus, & sententiamus, non solum hoc sed omni alio meliori modo, & forma. quibus de iure &c. Ita sententiaui ego Fr. N. *&c. Et in notorijs sententiando commoratur tota series facti secuti, & tandē imponitur poena delicto conformis.*

Quod si reus erit absoluendus formaliter sententia vt supra, hoc est ponatur primo præambulum sententiæ. In nomine Domini amen. Nos *Frater* N. *viso processu &c. absoluimus Fr.* N. *accusatum vel*

vel denunciatum, vel infamutum de tali crimine, &c. omni meliori modo, &c. Vel si libet ponere causam, ita fieri poterit. Ipso processu, &c. quia Frater predictus repertus fuit innocens a maleficio de quo accusatus, vel denunciatus, vel inquisitus fuerat, per hanc sententiam definitiuam ipsum absoluimus, & liberamus, atq; innocentem declaramus, non solum hoc sed omni &c. Die mensis &c. prout supra.

Forma inducendi Purgationem Canonicam infamato.

HAEC *purgatio Canonica, vt diximus supra, hodie nõ est ita in vsu, nec passim per Iudices inducenda est: quia fragibilis, fallax, & incerta est, atq; ab hominum iudicio dependens. Si tamen a Reo petatur in unico tantum casu potest concedi, quando scilicet delicta non sunt plene probata, nec semiplene: neq; etiam taliter inditiata, vt per ea possit reus ad torturam exponi, sed tantum remaneat suspectus, & infamatus, & tunc vt sequitur inducenda est.*

Reus si purgationẽ Canonicã petat quando est ei concedenda.

Nos *Frater* N. *Prouincialis &c. pulsati infamia, qua contra te* Fratrem N. *surre-*

Forma purgationis canonicæ quæ

uinc. &c. vel si fuerit delegatus Iudex delegatus in hac causa, prout in actis habetur. Consideratis his, quæ aduersus fratrē N. iā apud nos de violenta manuum iniectione accusatum, denunciatum, aut inquisitum coram nobis fuerunt allata, omnibus mature consideratis, atq; discussis, volentes ad dictæ causæ expeditionem, vt par est, peruenire, Christi nomine repetito, ac spiritus sancti numine inuocato, declaramus, & sententiamus ipsi fratri N. iniungendam esse canonicam purgotionem; prout eam per hanc nostram sententiam iniūgimus ratione asserti delicti occulti, quod negauit commissi; ei mandātes vt iusiurandū præbeat, ad sancta Dei Euangelia manibus tactis scripturis, se ab eo delicto ab ipso negato immunem esse, & nullo modo crimen ipsum attentasse. Quinq; fratribus pari gradu præditis, vel superiori secum adhibitis. qui vitæ, morumq; suorum notitiam habeant, & tales sint, quod possimus iure, atq; merito ipsis cōfidere, quod deierare ausi nō fuerint, qui omnes quinq; iurent se credere ipsum fratrem N. verum iurasse. Decernimus *etiā quindecim dierū pximorū interuallū, vt huiusmodi purgatio efficiatur, quā fieri debere mandamus coram nobis &c.*

quā Iudex ex se reo indicit.

Reser-

Reseruantes nobis facultatem aliam sententiam iuxta canonicas sanctiones proferendi, si integre purgationem prædictam non præstiterit, sic itaq; declaramus, decernimus, & sententiamus omni meliori modo &c. Datum &c. die mense &c.

Ego Fr. N. Prouincialis pronuncio vt supra.

Modus autem procedendi in purgatione canonica erit iste.

Modus procedendi in purgatione canonica.

CONstitutus. Fr. N. *coram R. P. Prouinciali &c. Reuerenter, & humiliter exposuit se paratum esse diuina ope prestare purgationem canonicam ei iniunctam, vt in sententia per ipsum R. P. Prouincialem latam &c. Quam oblationem admisit R. P. Prouincialis, si, & in quantum de iure, asserens separatum esse ad eam recipiendam iuxta canonicas sanctiones, & illico dedit illi iuramentum, de veritate dicenda pro ratione dictæ sententię.*

Atq; Fr. N. *illico iurauit ad sancta Dei Euangelica manibus tactis scripturis, se immunem esse a delicto, de quo suspectus est, & infamia notatus.* Post *quod*

quod iuramẽtum prædictus Fr.N. quinque cõpurgatores obtulit, videlicet Fratrem N.F.N.F.N.*&c. quos quidẽ velut idoneos ipse* R. P. *Prouincialis admisit, atq; eos ab õni periurio alienos esse dixit.*

Et his peractis ipsis compurgatoribus manifestauit, de quo crimine, & eius attentatione, dictus Fr. N. *esset suspectus & diffamatus, & quomodo iuramentum præstitisset, se immunem esse a dicto crimine, & eius attentatione. Et postmodũ obtulit Iusiurandum.* Fratri N.*compurgatori interrogans eum, de vita, & moribus ipsius* Fratris N. *purgandi. Qui manibus tactis scripturis, iurauit ad sãcta Dei Euangelia, quod cognouit eum rectæ vitæ, & bonis moribus ornatum, et ab omni violentationis specie alienum, seq; credere ipsum vere iurasse. atq; hoc modo cum omnibus cõpurgatoribus agendum est, eorũ apposita subscriptione.*

Quibus habitis compurgatores dimissit, commonefaciens Fratrem.N. *vt tali die, & hora, quemadmodum videbitur ad audiendam, & intelligendam suæ causæ explicationem.*

Hæc est itaq; Purgationis *Canonicæ accommodata ratio, & institutio, vt ex Hostiẽ.tit.de purgat.*Cano.*habetur, qua* Hostien.

finita

unita, libuit etiam ponere exemplar ipsissis sententiæ absolutoriæ proferẽdæ in causa purgationis canonicę.

In Xpi nomine Amen. Nos F. N. Prouincialis *&c. vel delegatus &c. visa sententia per nos die &c. prolata per quam dicto fratri N. purgationem canonicam conficiendam commissimus, super asserto delicto, vel eius attentatione per eum negatis, de quo, vel de quibus infamia, & suspicione laborabat. Animaduersa purgatione coram nobis per eum præstita; cõsiderataq; sacrorum canonum dispositione, & regularium institutione, omnibus & singulis iam diligenter ponderatis, maturaq; & accurata examinatione discussis Christi nomine repetito, & Spiritus sancti numine implorato, à quo cuncta, & integra proficiscuntur iudicia, Vnum* Deum *animo spectantes, sententiamus decernimus, & declaramus ante dictum fratrem* N.*purgationem ei impositam integre, & canonice perfecisse. Quo circa de cætero existimandum, & habendum esse, a delicto, & eius attentatione per eũ negata immunem, de quo, vel de qua infamia, vel suspicione cõmaculatus erat a quibus præsentis sententiæ vi, quatenus expedit, & opus est, absoluimus, & liberamus,*

beramus atq; absolutum, & liberatum esse declaramus decernimus, & sententiamus, omni meliori modo, & forma, quibus melius de iure fieri potest. Datum in loco nostro &c. vt supra.

Vbi autem reus purgationem canonicã ei iniunctam, recte, atq; integre prestare non potuerit, vti conuictus puniẽdus erit. in. c. de hoc extra de simon. tradit Hostien. in. d. tit. de purgat. cano. & notat Abb. in c. inter solicitudines, quasi in fine extra de Purga. cano. vbi ponit etiam rationem quare deficiens in purgatione canonica habeatur pro conuicto: quam inquit eam esse: qm̃ præsumptio probabilis ex infamia transit in violentam, cum reus deficit in se purgando, & violenta præsumptio sufficit ad condemnationem. c. afferte extra de præsumptionibus, & in. l. indicia. C. de de rei vendicatio. Quamuis Bernardinus Diaz. in sua pract. crim. cano. c. 141. *reprobet hanc rationem, ex eo quod violenta presumptio non sufficit ad imponendam ordinariam penam delicti. Vnde credit ipse, hanc esse rationem. Quoniam conditores Canonum voluerunt hunc rigorem seruare, vt Clerici non minus studerent in vitanda infamia, & suspicione vehementi, quam* Hostien. Abbas. Diaz.

ſex menſes maneat in carcere, ieiunando quibuslibet diebus Lunæ, Mercurij, & Veneris in pane, & aqua, & tribus annis careat voce actiua, & paſsiua, atq; ita declaramus, decernimus, & ſententiamus omni meliori modo &c. Datum &c. In loco noſtro &c. die menſe, & anno &c.

Cæterum quoniam Viſitatores in viſitationibus generalibus non tantum fratres verum etiam, & loca ſacra diligenter viſitare debent, ne aliquid his noſtris inſtructionibus deficiat, quod deſiderari queat, ea quę maxime curare debet Viſitator circa ſanctiſsimum Eucbariſtiæ ſacramentum, adminiſtrationem ſacramenti Poenitentiæ, Cemeteria, Eccleſias, & ſacriſtiam, hic quam breuiter explicanda duximus.

Et primo circa cuſtodiam ſanctiſsimæ Eucbariſtiæ curet Viſitator. Vt Tabernaculum ſit in maiori altari; bene firmatum, & fixum ad minus longitudinis duorum cubitorum, & latitudinis vnius cubiti cum dimidio, ornatum, bene ſeptum. & munitum, panno ſerico rubeo, vel albo intrinſecus circumueſtitum, conapeo decenti contectum. Ita aptatum, vt commode inde ſanctiſsimum Quę ſpectent ad ſacratiſſimæ Euchariſtię cuſtodiam.

sacramentum depromi possit, nec propterea super altare ascendi oporteat. omnino etiam a Reliquijs, & vase olei infirmorum, & inani vase vacuum, ita vt ibi sola sacra Eucharistia cum suo vase seruetur.

Prouideat quod in pixide argentea decenti seruetur, quæ adeo ampla sit, vt & in ecclesia ministrari ex ea commode possit, semper in fundo pixidis pars aliqua corporalis rotunda substernatur, & sub pixide corporale complicatum. Quinque saltem particulæ consecratæ ibi seruetur. octauo quoq; die renouentur, & renouationi feria quinta assignetur, ex hostijs, quæ non ante 20. dies adsummum confectę sint. Clauis Tabernaculi curet vt aurata sit, cum serica cordula, & flocculo rubei coloris. Ante tabernaculum semper lampas ascensa colluceat è regione, non a latere, oleumque sit oliuæ purissimum.

Quæ seruari debeant, quando Eucharistia adoranda proponitur.

Præcipiat, quod quando adoranda proponitur, ad sit Tabernaculum, quod exponendæ sacræ hostiæ vsui deseruiat, pel lucido vitro, vel cristallo vndiq; circumdatum sit. eam habeat lunulam, quæ apperiri possit commode ad fragmenta colligenda lunula saltem cum supposito

paruulo

paruulo scuto ex argento constet. In exponendo, seruandoq; sacramento processio (non extra ecclesiam) cum statis orationibus, cereisq; accensis fiat. In altari cerei ad minimum duo, lampades adminimum quinq; colluceant. Et hæc omnia seruentur cum Eucharistiæ sacramentum in oratione.40.horarum adorandum exponitur. mandet ne imminentiũ nimborum causa vllo pacto extracta, pixis exibeatur, sed tabernaculo, tantum patefacto oretur.

In Eucharistiæ administratioue quæ seruari debeant.

In administratione vero ordinet, quod Eucharistiæ sacramentum, vbi commode fieri poterit maribus separatim à foeminis ministretur. Vinum vase ministretur, quod neq; consecratus calix sit, neq; ad eius formam, quod vasa purificationis soli illi vsui in sacristia seruentur, quod in magna pixide ministretur.

Quando ad ægros defertur.

Quando ad egros defertur, curet, quod adsit paruula argentea pixis, qua sacra Eucharistia ad egros deferatur, Cum deferenda est campana pulsetur, cum Thure extrahatur, & reponatur; In deferendo tintinabulum pulsetur, Velo tegatur, Duæ particulæ ferantur, In via Psal. Miserere dicat deferens. Curet vt ab infirmariis apparetur camera

infirmi, quod duo fratres ad hostium ca merę infirmi cum cereis genuflexi expectent, vel obuient quod fratres cum intortitijs accensis bini, & bini processionaliter comitentur vnà cum deferente alternatim miserere persoluentes.

Quæ serua ri debẽt in sacramenti pœnitentię administra tione.

Quoad sacramenti pœnitentiæ administrationem; Curet ꝙ vnaqueq; Ecclesia vbi confessiones audiri solent, duo saltem habeat Confessionalia, & optime cõsultum esset, si quot habet confessarios, tot etiam haberet confessionalia.

Confessionalia, duo saltem habeant, quæ præcipua sunt, scilicet asserem, & laminam perforatam, quibus confessarius, & confitens diuidantur. Sint confessionalia extra Capellæ maioris ãbitum, loco aperto, atq; conspicuo, ut & confessarius, & confitens conspici ab vnoquoq; possint. Sint a parte anteriori aperta. Cõfessionali affixa sint Crucifixi imago, casus Cœnæ domini, Casus Episcopo reseruati; Ne ante ortum, vel post occasum solis mulierum confessiones neq; extra confessionale audire permittat.

In admini stratione ex treme vn ctionis, quę seruãda sint.

Circa administrationem extremæ vnctionis Curet, vt vasculum ad oleum infirmorum saltem stamneum sit, & rotunda forma cum litteris extre. Vnct. vel

oleum

oleum infirmorum. Capsula lignea clausum sit, corio cooperta. Capsulæ vero, bursa violacea ita aptetur, vt ex ea vasculum extrahere non sit necesse, Vasculum ipsum nullibi quam in Ecclesia, & in Capella maiori propria fenestella seruetur, pãno serico circumuestita, quæ valuis, & claue claudatur.

Anteaquam oleum deferatur ad inungendum infirmum, præcipiat, vt in cubiculo decumbentis paretur mensa paruula mappa candida strata, in qua sit bombex; vel stuppa, mica panis, & vas ad manus lauandas.

Deferens comitetur a fratribus, cum quibus dicat septem psalmos, super pelliceo, & stola indutus sit. Crux sine baculo pręcedat, & cætera seruari mandet, pro vt in rituario.

Quo ad ecclesias Curet, quod altaria subter suggestum, aut organum, ne extruantur, extructa ammoueri iubeat vel interdicat, videat, ne columnæ, aut Pilæ hæreant; Ne aduersa altari maiori sint, aut nimis propinqua, Nec ecclesiæ Ianuis nimium proxima. Quæ ad ecclesias & altaria spectent.

Porro Altare lapideum sit, vel saltem lateritium, ita extructum, vt in eo nulla fenestella, foramenuè relinquatur,

vbi quid asseruetur, . nisi Reliquię sanctorum sint. Quod si columellis suffultum sit, curet, quod sub eo nihil ponatur. Altitudine sit a scabello ligneo, seu bindella cubitis duobus, & vnciis octo, longitudine adminus cubitis quatuor latitudine cubitis, duobus scabellū vero ligneum a fronte altaris cubitos saltem duos productum pateat.

Congruum esset, vt maiora altaria saltem tota consecrata essent. Et vbi tota altaris mensa sacrata sit, tota etiam, cerata tela cooperiatur. Mensa altaris vbi sacrata non est, medio altaris, altare portatile inferatur.

Sit vero altaris portatilis sacrata petra, longitudine non minus vnciarum viginti, latitudine sexdecim, eaq; ita inseratur, vt licet sua eminentia, nullum Calici periculum faciat tactu tamen digiti possit dignosci.

Habeat vnum quodq; altare tobaleas tres, quarum vna ex altaris cornibus ad scabellum vsq; pertingat, totidemq; habeat vt mutentur. Telam habet viridem, vel quamuis aliam ad tobaleas a puluere defendendas. Iconam, vel saltem picturam in pariete habeat, & cartulam secretorū, duo saltem candelabra, in quorum medio

sit

ſit Crux; & puluinar pro miſſali fulciendo. Telare præterea quo palium affigatur, & duo ſaltem palia, Calicemq; *& indumenta & neceſſariam omnem ſupellectilem.*

Prouideat, vt Chorus ita conſtitutus ſit vt tempore diuinorum officiorum. laicis in eum aditus eſſe non poſſit, precipiat, vt fratres in choro omnes iiſdem ceremoniis vtantur, omnes æque ſtent, ſurgant, ſedeant, genuflectant, caput apperiant, et & ſubmittant, omnes alternis vocibus recitent; cantent, idq; non curſim, & perturbate, ſed diſtincte, leniter, & ſtudioſe Neue locum mutent, ne occaſione quidē genuu flectendi; Non permittat in Choro litteras, libros, aliaue ſcripta legere. De Choro

Procuret, vt in eccleſiæ pauimēto, quod planum, & ſtratum eſſe debet, ſaltem equis lateribus, neq; crux, neq; ſacra imago, aut hiſtoria pingatur, aut ſculpatur. Et vbi ſculpta, vel picta fuerint ammoueri iubeat. Eccleſię Pauimentum.

Mandet, vt Eccleſiæ pauimentum ſingulis ſaltem octo diebus verratur atq; ita mundum conſeruetur, ne ſitu puluere, aut alio ſqualore ſordeſcat.

Sepulcra excelſo loco poſita, niſi De ſepulcris.

marmo-

marmorea ſint, aut ærea auferantur. Curet, *vt in* Choro, *aut maiori capella ſepulcra nõ exiſtãt ſepulchri cuiusvis os ad altaris ſcabellum ligneum, ne pertingat, Ita edificata ſint ſepulcra; vt ſolo Ecclesiæ omnino adæquent, neq; aut cauitate, aut eminentia obſint In ſepulchri ſuperficie, nec crux, nec ſacra imago ſculpatur. Duplici tegumento cooperiantur, quæ inter ſe octo diſtent vncijs; Inter vtrumq; vero humus ponatur; ita vt fętere nullo modo poſsint.*

In Ecclesijs non niſi in concameratis ſepulcris cadauera ſepelliantur, effoſſa humo nunquam.

Turris Cã panilis. Campanilis *Turris oſtium clauſum, ſemper extet, vbi pulſandi tempus non ſit, duas ſaltem adminus vnaqueq; Eccleſia habeat* Campanas; Caueatur *ne benedictæ campanæ (quæ niſi fuerint benedictæ in Turrim extolli non debent) & Eccleſiæ vſui adducta, ad ſuppliciorum ſpectacula conuocent.*

Suggeſtus *Suggeſtus in vnaquaq; Eccleſia extruatur, vnde commode ad populum cõcio haberi poſsit.*

Sacrarium *Sacrarium quoq; in vnaqueq; Eccleſia vnũ ſit in capella maiori, aut in ſacriſtia extructum.*

Vas

Vas aquæ sanctæ intus in Ecclesia, nullo modo foris extet, ad ostium Ecclesiæ, & à latere ingredietis dextero, columnella, vel basi suffultum sit, neq; parieti adhereat; Aspersorium decēs appēsum habeat, & setis confectum, non è spongia, nisi spongia alicuius metalli perforata pillula includeretur. Vas aquæ sanctæ.

Cemeteria muro, vel alias tute vndiq; sepiantur, ita, vt in ea brutis omnibus, etiam si fieri potest canibus probibeatur accessus. Tuto clausa sint, Clauisq; ab ipso sacrista seruetur. Non montuosa sint, sed complanata, in eorum medio columna altitudinis brachiorum sex erecta sit, ad crucem saltem ferream sustinendam, quæ & decenti tegumento operiatur. Ex cemeterio vites, arboresq; omnes, tam frugiferæ, quam infrugiferæ conuellantur, & excidantur, nihil ibi in posterum, aut conseratur, aut seratur. Ne foenum quidem ex cemeterio succidatur, aut herba, quæ bestijs pabulo sit, Neq; aliquid in cemeterij fines proijciatur, cuius grauis teterq; odor sit. In eisdem, ne lignorum strues fiant, nec ligna congerantur; nec cementorum, lapidumue accerui sint, nec quicquam illius loci decori repugnans. Deniq; per cemeterium Cemeteria

terium

terium nulla ſit via, nec quidem ad ſolius ſacriſtæ vſum.

Quæ ſpectant ad ſacriſtiam.

Quoad ſacriſtiam prouideat Viſitator quod vnaquæq; ſacriſtia habeat vnum, aut pluria armaria pro eccleſiæ ratione, & ſuppellectilis copia.

Habeat oratorium, ſeparato loco poſitum, vbi poſſit ſacerdos ſe ante, et poſt miſſe celebrationem colligere, & orare, labellum etiam cum manutergio appenſo, ad manus abluendas, & abſtergendas, cartulam etiam vbi orationes excriptæ ſint, vnicuique indumento accomodatæ.

Tabellas habeat, vbi cuiuſq; altaris onera vbi Miſſæ, & anniuerſaria; quæ in ſingulos dies hebdomadæ præſtari debeant. Vbi ſacrarum reliquiarum, quæ in Eccleſia ſunt inuentarium, vbi Indulgentiæ illi Eccleſiæ, *aut Capelle conceſſæ, vbi totius ſacræ ſupellectilis inuentarium deſcripta ſint.*

Habeat vnaquæque ſacriſtia hanc ſaltem ſuppellectilem ſcilicet duos calices. Duodecim purificatoria, Quatuor corporalia ſaltem tribus quartis ampla; plures ampullas, Tintinnabula pro miſſarum numero, Vas ramneum ſtamnatum ad abſtergenda ſacra, Pacis *ſignum, lectorile, eius tegumenta,*

pului-

puluinaria , Vasa hostiarum , Hostiarum ferrum congrue signatum , Turribulum , & Nauiculam , Triangulum nigrum pro hebdomada sancta , Feretrum , Coenotaphium , *Libros antiphonales , Missales , Breuiaria , Diurna , Ritualia ,* Paramenta *quinque colorum. Rubei , Albi , Violacei, Viridis, & Nigri ; Altarium vero singulorum propriam , & congruam suppellectilem .*

Reliquiæ , quæ in Sacristia sunt , decoris vasculis , & honestis loculis seruentur , inscriptæ sint , & in tabellam relatæ . a Laicis non tractentur ; nec temere exponantur , ne uè ad quæstum. Vbi exponuntur Thurrificentur , & lumina accendantur,nec tamen suis extra bantur loculis , fiat autem eorum expositio solemnioribus tantum diebus ;& expositis candelæ,& lampades perluceant.

Atq; hic est finis instructionibus nostris , in quibus breuitati , & facilitati , quantum in nobis fuit studuimus ; Qui plura , & explicatiora desiderauerint , Consulant præter summistas, verbo . Accusatio , Denunciatio , Inquisitio , Appellatio , &c. Alex. de Ales. 3. *par. quest.* 46. *de Iudiciis. Diuum Thomam , &* Caietanum. 22. *q.* 67. *& inde*

Dominicum

Dominicum à Soto, in lib. de teg. & detegen. secreto, & de Iust. & Iur. lib. 5. q. 6. & 7. Nauar. in rubrica de Iudicijs, & suis in locis in manuali, atq; Consilijs Bernardinum Diaz in Pract. cri. cano. Marsilium, Iulium Clarum. Boss. & alios Criminalistas, Theologosq; & Canonistas, ad quos relatio habeatur.

Hæc autem quæ diximus Peritorum censuræ, & potissimum sanctę Romanæ, & uniuersalis Ecclesiæ subijcimus. Amen.

Finis.

Index RERVM NOTABILIVM QVAE IN HAC CRIMINALI PRACTICA CONTINENTVR.

Accusa-

vbi quid asseruetur, . nisi Reliquię sanctorum sint. Quod si columellis suffultum sit, curet, quod sub eo nihil ponatur. Altitudine sit a scabello ligneo, seu bindella cubitis duobus, & vnciis octo, longitudine adminus cubitis quatuor latitudine cubitis, duobus scabellũ vero ligneum a fronte altaris cubitos saltem duos productum pateat.

Congruum esset, vt maiora altaria saltem tota consecrata essent. Et vbi tota altaris mensa sacrata sit, tota etiam, cerata tela cooperiatur. Mensa altaris vbi sacrata non est, medio altaris, altare portatile inseratur.

Sit vero altaris portatilis sacrata petra, longitudine non minus vnciarum viginti, latitudine sexdecim, eaq; ita inseratur, vt licet sua eminentia, nullum Calici periculum faciat tactu tamen digiti possit dignosci.

Habeat vnum quodq; altare tobaleas tres, quarum vna ex altaris cornibus ad scabellum vsq; pertingat, totidemq; habeat vt mutentur. Telam habet viridem, vel quamuis aliam ad tobaleas a puluere defendendas. Iconam, vel saltem picturam in pariete habeat. & cartulam secretorũ, duo saltem candelabra, in quorum medio

sit

ſit Crux; & puluinar pro miſſali fulciendo. Telare præterea quo palium affigatur, & duo ſaltem palia, Calicemq; & indumenta & neceſſariam omnem ſupellectilem.

Prouideat, vt Chorus ita conſtitutus ſit vt tempore diuinorum officiorum. laicis in eum aditus eſſe non poſſit, precipiat, vt fratres in choro omnes iiſdem ceremoniis vtantur, omnes æque ſtent, ſurgant, ſedeant, genuflectant, caput apperiant, et & ſubmittant, omnes alternis vocibus recitent, cantent, idq; non curſim, & perturbate, ſed diſtincte, leniter, & ſtudioſe Neue locum mutent, ne occaſione quidē genuu flectendi; Non permittat in Choro litteras, libros, aliaue ſcripta legere. De Choro

Procuret, vt in eccleſiæ pauimēto, quod planum, & ſtratum eſſe debet, ſaltem æquis lateribus, neq; crux, neq; ſacra imago, aut hiſtoria pingatur, aut ſculpatur. Et vbi ſculpta, vel picta fuerint ammoueri iubeat. Eccleſię Pauimentum.

Mandet, vt Eccleſiæ pauimentum ſingulis ſaltem octo diebus verratur atq; ita mundum conſeruetur, ne ſitu puluere, aut alio ſqualore ſordeſcat.

Sepulcra excelſo loco poſita, niſi marmo- De ſepulturis.

marmorea sint, aut area auferantur. Curet, vt in Choro, aut maiori capella sepulcra nõ existãt sepulchri cuiusvis os ad altaris scabellum ligneum, ne pertingat, Ita edificata sint sepulcra; vt solo Ecclesiæ omnino adæquent, neq; aut cauitate, aut eminentia obsint In sepulchri superficie, nec crux, nec sacra imago sculpatur. Duplici tegumento cooperiantur, quæ inter se octo distent vncijs; Inter vtrumq; vero humus ponatur; ita vt fetere nullo modo possint.

In Ecclesijs non nisi in concameratis sepulcris cadauera sepelliantur, effossa humo nunquam.

Turris Cãpanilis. Campanilis *Turris ostium clausum, semper extet, vbi pulsandi tempus non sit, duas saltem adminus vnaqueq; Ecclesia habeat* Campanas; *Caueatur ne benedictæ campanæ (quæ nisi fuerint benedictæ in Turrim extolli non debent) & Ecclesiæ vsui adducta, ad suppliciorum spectacula conuocent.*

Suggestus *Suggestus in vnaquaq; Ecclesia extruatur, vnde commode ad populum cõcio haberi possit.*

Sacrarium *Sacrarium quoq; in vnaqueq; Ecclesia vnũ sit in capella maiori, aut in sacristia extructum.*

Vas

Vas aquæ sanctæ intus in Ecclesia, nullo modo foris extet, ad ostium Ecclesiæ, & à latere ingredietis dextero, columnella, vel basi suffultum sit, neq; parieti adhereat; Aspersorium decēs appēsum habeat, & setis confectum, non è spongia, nisi spongia alicuius metalli perforata pillula includeretur. Vas aquæ sanctæ.

Cemeteria muro, vel alias tute vndiq; sepiantur, ita, vt in ea brutis omnibus, etiam si fieri potest canibus probibeatur accessus. Tuto clausa sint, Clauisq; ab ipso sacrista seruetur. Non montuosa sint, sed complanata, in eorum medio columna altitudinis brachiorum sex erecta sit, ad crucem saltem ferream sustinendam, quæ & decenti tegumento operiatur. Ex cemeterio vites, arboresq; omnes, tam frugiferæ, quam infrugiferæ conuellantur, & excidantur, nihil ibi in posterum, aut conseratur, aut seratur. Ne foenum quidem ex cemeterio succidatur, aut herba, quæ bestijs pabulo sit, Neq; aliquid in cemeterij fines projiciatur, cuius grauis teterq; odor sit. Cemeteria

In eisdem, ne lignorum strues fiant, nec ligna congerantur; nec cementorum, lapidumue accerui sint, nec quicquam illius loci decori repugnans. Deniq; per cemeterium

terium nulla sit via, nec quidem ad solius sacristæ vsum.

Quæ spectant ad sacristiam.

Quoad sacristiam prouideat Visitator quod vnaquaq; sacristia habeat vnum, aut pluria armaria pro ecclesiæ ratione, & suppellectilis copia.

Habeat oratorium, separato loco positum, vbi possit sacerdos se ante, et post missæ celebrationem colligere, & orare, labellum etiam cum manutergio appenso, ad manus abluendas, & abstergendas, cartulam etiam vbi orationes excriptæ sint, vnicuique indumento accomodatæ.

Tabellas habeat, vbi cuiusq; altaris onera vbi Missæ, & anniuersaria; quæ in singulos dies hebdomadæ præstari debeant. Vbi sacrarum reliquiarum, quæ in Ecclesia sunt inuentarium, vbi Indulgentiæ illi Ecclesiæ*, aut* Capelle *concessæ, vbi totius sacræ supellectilis inuentarium descripta sint.*

Habeat vnaquaeque sacristia hanc saltem suppellectilem scilicet duos calices. Duodecim purificatoria, Quatuor corporalia saltem tribus quartis ampla; plures ampullas, Tintinnabula pro missarum numero, Vas ramneum stamnatum ad abstergenda sacra, Pacis *signum, lectorile, eius tegumenta,*

pului-

puluinaria , Vasa hostiarum , Hostiarum ferrum congrue signatum , Turribulum , & Nauiculam , Triangulum nigrum pro hebdomada sancta , Feretrum , Coenotaphium , *Libros antiphonales ,* Missales , *Breuiaria , Diurna , Ritualia ;* Paramenta *quinque colorum. Rubei , Albi , Violacei, Viridis, & Nigri ; Altarium vero singulorum propriam , & congruam suppellectilem .*

Reliquiæ , quæ in Sacristia sunt , decoris vasculis , & honestis loculis seruentur , inscriptæ sint , & in tabellam relatæ . a Laicis non tractentur ; nec temere exponantur , ne uè ad quæstum. Vbi exponuntur Thurrificentur , & lumina accendantur,nec tamen suis extrabantur loculis , fiat autem eorum expositio solemnioribus tantum diebus ;& expositis candelæ,& lampades perluceant.

Atq; hic est finis instructionibus nostris , in quibus breuitati , & facilitati , quantum in nobis fuit studuimus ; Qui plura , & explicatiora desiderauerint , Consulant præter summistas, verbo . Accusatio , Denunciatio , Inquisitio , Appellatio , &c. Alex. de Ales. 3. *par. quest.* 46. *de Iudiciis. Diuum Thomam , &* Caietanum. 22. *q.* 67. *& inde*

Dominicum

Dominicum à Soto, in lib. de teg. & detegen. secreto, & de Iust. & Iur. lib. 5. q. 6. & 7. Nauar. in rubrica de Iudicijs, & suis in locis in manuali, atq; Consilijs Bernardinum Diaz in Pract. cri. cano. Marsilium, Iulium Clarum. Boss. & alios Criminalistas, Theologosq; & Canonistas, ad quos relatio habeatur.

Hæc autem quæ diximus Peritorum censuræ, & potissimum sanctę Romanæ, & vniuersalis Ecclesiæ subijcimus. Amen.

Finis.

Index RERVM NOTABILIVM QVAE IN HAC CRIMINALI PRACTICA CONTINENTVR.

Dif-

Inno-

Leſio

de

potest

poſitiuo

Errata

Errata notabiliora, quæ & si Typographus, & Corrector omnem diligentiam adhibuerint, ne adessent, irrepserunt tamen ita corrigito.

PAg.11.in prima margine pro delegate.lege.delegare
Pag.11.lin 7.post verbum absentes,adde possunt.
Pag.15.lin.4 pro Arigionijs.leg.Arrigonis.
Pag.18 lin.27.pro literas leg.litteras
Pag.20.lin.27.pro carceribus.leg.carceribus
Pag.32.lin.4.post verbum æqualitas, adde, ē t
Pag.45 lin.5.post verbum sunt, adde, ante
Pag.48.lin.5.pro aceusationem.leg.accusationem.
Pag.52 lin.21.pro monitioue.leg.monitione
Pag.52.lin.vltima pro essetque.leg.essentque
Pag.56 lin.15.pro eo cerrigatur.leg.eo corrigatur.
Pag.56.lin.24.pro accusalio,leg.accusatio
Pag.57.lin.20.pro denunciatio.leg.denuncians
Pag.60.lin.4.post verbum debet,adde,vt
Pag.60.lin.26.pro &,leg. vt. eadem pag. lin. 22. pro Aret. leg. Arret.
Pag.61.lin.13.pro prepositorum.leg.Præpositorum
Pag.67.lin.19.pro auditur,leg.læditur
Pag.68.lin.21.pro culbæ.leg.culpæ.
Pag.70.lin 21.pro crimeu,leg.crimen.
Pag.76.lin.1.pro aliquo famia.leg.aliqua fama.
Pag.81.in prima margine pro ueque.leg.nequit.
Pag.82.lin.20.pro apperire.leg.aperiri.
Pag.93.lin.22 pro inquisitioui leg.inquisitioni.
Pag.94.&.vbique leg.verbnm aperio cum simplici.p.
Pag.96.lin.1.pro dubbium leg.dubium.
Pag.106.lin.12.pro quod leg.quo.
Pag.108.lin.1.pro appesire leg.aperiret.
Pag.115.lin.13.pro hæe leg. hæc.
Pag.115.lin.vltima pro ascendeates leg. ascendentes.

Pag.

Pag.122.lin.17.poſt verbum ſecus adde quia.
Pag.123.lin.19.pro ceſibus leg.caſibus.
Pag.124.lin.19.poſt verbum teſtes adde inhabiles.
Pag.125.lin.17.pro breuitatis leg.breuitati.
Pag.126.in margine pro canſis leg.cauſis
Pag.128.lin.6.pro alſqua leg.aliqua.
Pag.128.lin.20.dele lis.
Pag.136.in ſeconda margine in fine adde teſtibus.
Pag.138.lin.10 pro vt leg.&.
Pag.139.lin.24.pro nocuit leg.nouit.
Pag.144.lin.11.pro ſecus leg.ſuus.
Pag.149 in margine pro concordat leg.concordatur.
Pag.152 lin.2.pro debeat leg.debeant.
Pag.156.lin.18.pro eo temptus leg.contemptus
Pag.157.lin.vltima ante verbum iuramento pone ſine.
Pag.160.lin.1.pro quin leg.quia.
Pag.168.lin.17.dele per.
Pag.172.lin.1.pro tetio leg.tertio.
Pag.173.lin.11.pro tenis leg reſtis.
Pag.eadem lin 12.pro denunciate leg.denunciante.
Pag.eadem,& lin.poſt verbum ipſemet adde eſt.
Pag.179.lin.28.pro aliqua domo leg.in aliqua domo.
Pag.184.lin.19.pro indicij leg.iudicij.
Pag.192.lin.6.pro voecatum leg.vocatum.
Pag.193.lin.22.pro carcam leg.circa.
Pag.196.lin.vltima poſt verbum dictum,adde eſt.
Pag.208.lin.3.poſt verbum ius adde ad.
Pag.210.lin.6.pro ius leg.vis.
Pag.213.lin.8.dele do.
Pag.214.lin.26.pro hominis leg.hominibus.
Pag.215.lin.3.pro ergo leg.ego.
Pag.216.lin.14.pro obligandus leg.obligatus.
Pag.216.lin.15.pro ipſi leg.ipſe.
Pag.218.lin.vltima pro dolor leg.dolore.
Pag.220.lin.9.pro ſporte leg.ſponte.
Pag.221.lin.2.pro auctoris leg.actoris.

Pag.221.lin.25.pro se leg.sed.
Pag.222.lin.27.pro calumuiatoriuus leg.calumnia toribus.
Pag.223.lin.16.pro noscceretur leg.nasceretur.
Pag.224.lin.3.pro alij leg.alijs.
Pag.225.lin.9.pro specie leg.speciei.
Pag.230,in prima margine pro clericis leg.clerici.
Pag.142.lin.1.pro inaicia leg.indicia.
Pag.146.in prima margine pro testis leg.testi.
Pag.157.lin.27.pro claret leg.clare.
Pag.165.lin. pro intelligendum leg. intelligendo eadem pag.& lin.pro quod leg.quem.
Pag.288.lin.28.pro aceusari leg.accusari.
Pag.293.lin.13.pro aasente leg.absente
Pag.æadem lin.26.pro occidentem leg.occidente
Pag.296.lin.19.pro attentum leg.attentatum
Pag.297.lin.12.fine lij te,& lin.14 pro Cer.leg.Certem
Pag.289.in prima margine pro condennatoram leg. condemna toriam
Pag.291.lin.21.pro inculumis leg.incolumis
Pag.314.lin.9.pro possint leg.possit
Pag.329.lin.4.pro cousentit leg.consentit
Pag.333.lin.16.pro censentur leg.censetur
Pag.334.lin.20.pro excusanti leg.excusantibus
Pag.367.lin.23.pro est leg.estis
Pag.356.lin.7.pro procellu leg.processum.
Pag.364.lin. 15.profaciendus leg.faciendas
Pag.360.lin.12.pro ipsi leg.ipse ibid.lin.16.fine lij fin.& lin.17 per xmine leg.examine ibid.in marg.per testes leg.teste.
Pag.399.lin.18.pro datuur lege datur.
Pag.286.in marg.pro defectum leg.detectu
Pag.395.lin.22.pro ne leg.Nec

Cætera,si quæ sunt,non sunt talia, quæ tuipse can dide lector interlegendum emendare non possis. Vale.

FRATER Laurentius de Fulgineo ordinis Min. de obseruantia Prouinciæ D. Patris Francisci Minister Prouincialis, & Seruus; Per quam Ad. R. Patri Fratri Francisco Arretino eiusdem ordinis, & Prouinciæ Thusciæ Patri ordinis, & Sacræ Thælogiæ Generali Lectori; Salutem in Domino deprecatur. Cum opus quoddam cui titulum prætulisti. Practica Criminalis Canonica seu breuis methodus criminaliter procædendi inter Regulares, quod non paucis laboribus, ac vigilijs conscripsisti, Typis, mandare desideres, eam ob rem opus ipsum cũ benedictione paterna, atq; ad salutaris obedientiæ meritum, exscudendi tibi liberam impertimur facultatem; Modo Seruentur ea, quæ in librorum impræssione seruanda esse decreuit Sacrum Tridentinum concilium. Vale in Domino eumdem pronobis oraturus. Datum Perusij in loco nostro Seraphici Patris Francisci. Die octaua mensis Decembris 1608.

Fr. Laurentius qui supra Manu propria.

REGISTRVM.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.

Aa Bb Cc.

Omnia sunt integra folia.

